

ภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557

กรรณา สุขุม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
สิงหาคม 2559
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ กรฎา สุขุม ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ดร.ณัฐา คำชู)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ทัศนีย์ ทานตวณิช)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา แก้วคัลณา)

..... กรรมการ
(ดร.ณัฐา คำชู)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ทัศนีย์ ทานตวณิช)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทรี ลาภรุ่งเรือง)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด)
วันที่ 3 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2559

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วย ความกรุณาและเมตตาจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอยกย่องไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ดร.ณัฐา คำชู อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ทศนีย์ ทานตวณิช อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้ความรู้ และความคิดเห็นมีคุณค่าและมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย ตลอดจนคำแนะนำ และตรวจแก้ไขงานวิจัยจนสำเร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา แก้วคัลณา ประธานสอบวิจัย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทรี ลาภรุ่งเรือง กรรมการสอบวิจัยที่กรุณาตรวจแก้ไข และเสนอแนะความรู้อันมีคุณค่างานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ให้กำลังใจ รวมทั้งแนวทางในการดำเนินชีวิตต่าง ๆ แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์อภิรักษ์ ชัยปัญหา ที่กรุณาให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ และให้ข้อคิดในการดำเนินชีวิต จนผู้วิจัยสามารถทำงานวิจัยนี้จนเสร็จสมบูรณ์

เนื่องด้วยงานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์และดุขฎีนิพนธ์จากมหาวิทยาลัยบูรพา ปีงบประมาณ 2559 จึงขอขอบพระคุณ ณ ที่นี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ ที่สนับสนุนการศึกษา ให้โอกาส และอบรมเลี้ยงดูลูกมาด้วยความรัก ความเมตตา และขอขอบคุณญาติพี่น้องทุกคนที่เป็นกำลังใจให้กันเสมอมา

ขอขอบคุณพี่ ๆ น้อง ๆ ปริญญาโท คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่คอยเป็นกำลังใจ ให้คำแนะนำ คำปรึกษา เสมอมา

ขอขอบคุณป้ามา นาควรรณ และเพื่อน ๆ พี่น้อง ทุกคนที่คอยช่วยเหลือ เป็นกำลังใจ จนทำให้งานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จ

ผู้วิจัยขออุทิศผลที่เกิดจากวิทยานิพนธ์นี้แด่ นักเขียนรางวัลซีไรต์ทุกท่านผู้สร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมที่มีคุณค่า

กรรฎา สุขุม

52921172: สาขาวิชา: ภาษาไทย; ศศ.ม. (ภาษาไทย)

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์/ ครู/ กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์/ เรื่องสั้น / รางวัลวรรณกรรม
สร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน/ ซีไรต์

กรรฐา สุขุม: ภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557 (IMAGES OF TEACHERS IN S.E.A. WRITE AWARD SHORT
STORIES FROM 1981 TO 2014) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: ญัฐา คำชู, อ.ด.,
ทัศนีย์ ทานตวนิช, กศ.ม. 163 หน้า. ปี พ.ศ. 2559.

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์และกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์
ในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง
พ.ศ. 2557 จำนวน 11 เล่ม ประกอบด้วยเรื่องสั้น 24 เรื่อง โดยเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนา
วิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524
ถึง พ.ศ. 2557 แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1. ภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติหน้าที่ 2. ภาพลักษณ์ด้าน
การเมือง 3. ภาพลักษณ์ด้านความเป็นปัจเจกบุคคล โดยภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติหน้าที่ พบ 2
ภาพลักษณ์ คือ ครูที่ไม่ปฏิบัติตนตามหน้าที่และความรับผิดชอบ และครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และ
ความรับผิดชอบ ภาพลักษณ์ด้านการเมือง พบ 4 ภาพลักษณ์ คือ ครูนักปฏิวัติ ครูผู้ต่อต้าน
คอมมิวนิสต์ ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง และครูผู้มีศรัทธาต่อการเมือง ภาพลักษณ์ด้านความเป็น
ปัจเจกบุคคล พบ 5 ภาพลักษณ์ คือ ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น ครูผู้เห็นแก่ตัว ครูผู้ผิดศีลธรรม ครูผู้มีความ
กรุณา และครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง การศึกษาภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ทำให้ทราบมุมมอง
ของนักเขียนที่มีต่อภาพลักษณ์ของครูในยุคสมัยของนักเขียน ส่วนใหญ่ภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏมักเป็น
ภาพลักษณ์เชิงลบ เพื่อสะท้อนภาพปัญหาสังคม และปัญหาของครูในสังคมชนบทและสังคมเมือง
ด้านกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ พบทั้งสิ้น 3 กลวิธี คือ การนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่อง
การนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านฉาก และการนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านตัวละคร ซึ่งทำให้เห็นความสามารถ
ของนักเขียนในการเลือกใช้กลวิธีต่าง ๆ ในการนำเสนอภาพลักษณ์ให้น่าสนใจ และชัดเจนยิ่งขึ้น

52921172: MAJOR: THAI LANGUAGE (LITERATURE); M.A. (THAI)

KEYWORDS: Images/ Teachers / Image presentation methods/ Short stories/
S.E.A. Write Award Short Stories / S.E.A. Write

KORRADA SUKHUM: IMAGES OF TEACHERS IN S.E.A. WRITE AWARD SHORT
STORIES FROM 1981 TO 2014. ADVISORY COMMITTEE: NATTHA KHAMCHOO, Ph.D.,
TASSANEE THANTAWANIT, M.Ed. 163 P. 2016.

This research aimed to study images of teachers in S.E.A. write award short stories from 1981 to 2014. The research was composed of 11 volumes S.E.A. write award short stories that contained 24 short stories. Descriptive analysis was shown for the findings of this study. The findings indicated that the images of teachers in S.E.A. write award short stories from 1981 to 2014 could be divided into 3 groups; 1. images of duties 2. images of politic 3. images of individualism. Firstly, images of duties were found in 2 images; teachers did not perform their duties and responsibilities and teachers dedicated to their duties and responsibilities. Secondly, images of politic were found in 4 images, revolution of teachers, Anti – Communism of teacher, teachers' dedication for nation and faithful in politic of teachers Thirdly, images of individualism were found in 5 images; teachers' adherence, teachers' selfishness, teachers' immoral, teachers' mercy and faithful on themselves. The results of study informed the viewpoints of authors that affected to the image of teachers in the same era with authors. Mostly, the negative problems from social's reflections and problems of teachers in rural and urban society were shown in S.E.A. write award short stories. The images presentation methods were found 3 methods; images presentation method by concept, images presentation method by scenery and images presentation method by characteristic of actors or actresses. This results could be presented the ability of the writers to adopt different methods to present a compelling image.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ซ
สารบัญภาพ.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย.....	3
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
วิธีดำเนินการวิจัย.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสั้น และเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์.....	6
เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับภาพลักษณ์.....	13
เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับตัวละคร และกลวิธีการสร้างตัวละคร.....	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	20
3 ภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน.....	25
ภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติหน้าที่.....	25
ภาพลักษณ์ด้านการเมือง.....	61
ภาพลักษณ์ด้านความเป็นปัจเจกบุคคล.....	83
4 กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์.....	98
การนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่อง.....	98
การนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านฉาก.....	114
การนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านตัวละคร.....	121
5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	148
สรุปผลการวิจัย.....	148
อภิปรายผล.....	151
ข้อเสนอแนะ.....	153

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม.....	153
ภาคผนวก.....	157
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	162

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ข้อมูลที่ใช้วิจัย.....	4
2	สรุปภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติหน้าที่.....	60
3	สรุปภาพลักษณ์ด้านการเมือง.....	82
4	สรุปภาพลักษณ์ด้านความเป็นปัจเจกบุคคล.....	96

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 ลักษณะของภาพลักษณ์.....	14

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วรรณกรรมมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องประเทืองปัญญา ให้ความรู้ ข้อคิด คติสอนใจ ในขณะเดียวกันยังช่วยให้ผู้อ่านผ่อนคลายอารมณ์ ได้รับความเพลิดเพลิน นอกจากนี้วรรณกรรมยังเป็นเครื่องบันทึกสังคม สะท้อนภาพสังคมในยุคนั้น ๆ เพราะผู้เขียนนอกจากเป็นนักประพันธ์แล้วยังเป็นหน่วยหนึ่งของคนรุ่นนั้น สมัยนั้น และเป็นพลเมืองของสังคมนั้นด้วย (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2544, หน้า 196-197) นักเขียนจึงใส่ใจและนำเสนอทัศนะ ภาพเหตุการณ์ ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของสังคม ดังนั้น วรรณกรรมมีคุณค่าในฐานะเป็นสื่อสร้างประสบการณ์ให้ผู้อ่าน เข้าใจชีวิต และสังคมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

วรรณกรรมมีหลายประเภท หลายรูปแบบ เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย บทละครพูด สารคดี เป็นต้น แต่วรรณกรรมที่ได้รับความนิยมมากคือ เรื่องสั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสามารถอ่านจบได้ในเวลาที่รวดเร็ว ดำเนินเรื่องกระชับ เนื่องจากมีขนาดสั้น และผู้เขียนมักนำเสนอความเป็นจริงของสังคมในปัจจุบันอย่างทันทั่วถึง และทันต่อเหตุการณ์ (เถกิง พันธุ์เถกิงอมร, 2541, หน้า 220)

ปัจจุบันมีองค์กรที่ให้ความสำคัญและมอบรางวัลให้แก่เรื่องสั้นจำนวนมาก เช่น รางวัลมติชนอวอร์ด รางวัลเซเว่นบุ๊คอวอร์ด รางวัลนายอินทร์อวอร์ด รางวัลสุภาว เทวกุลฯ เป็นต้น แต่รางวัลวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงที่สุดคือ รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน หรือรางวัลซีไรต์ ซึ่งเป็นรางวัลวรรณกรรมที่มอบให้แก่นักเขียนในกลุ่มประเทศอาเซียน 10 ประเทศ โดยประกาศรางวัลประเภท นวนิยาย กวีนิพนธ์ และเรื่องสั้น หมุนเวียนปีละประเภทสลับกันไปตามลำดับสาเหตุที่เรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงเพราะรางวัลนี้เป็นรางวัลระดับชาติ เป็นที่ยอมรับในภูมิภาคอาเซียน ส่งเสริมนักเขียนรุ่นใหม่ที่มีกลวิธีการเขียน การนำเสนอผลงานที่สร้างสรรค์ และแสดงนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการประพันธ์ (รินฤทัย สัจจพันธุ์, 2547, หน้า 40)

รางวัลซีไรต์ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2522 งานเขียนเล่มแรกที่ได้รับรางวัลซีไรต์ คือ นวนิยายเรื่อง ลูกอีสาน ของ คำพูน บุญทวี ปีต่อมาคือ กวีนิพนธ์เรื่อง เพียงความเคลื่อนไหว ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ได้รับรางวัลในปี พ.ศ. 2523 ส่วนงานเขียนประเภทเรื่องสั้นเริ่มประกาศรางวัลครั้งแรกในปี พ.ศ. 2524 เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลคือ ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสาง ของ อัครศิรี ธรรมโชติ นับถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2522 - 2558) รางวัลซีไรต์ได้ก่อตั้งขึ้นเป็นระยะเวลา 37 ปีแล้ว มีการประกาศรางวัลเรื่องสั้นทั้งหมด 12 ครั้ง มีเรื่องสั้นได้รับรางวัลทั้งหมด 12 เล่ม แต่ละเล่มมีความโดดเด่นและลักษณะที่แตกต่างกันไป ทั้งรูปแบบ การบรรยาย อารมณ์ขัน การขยายความ รวมถึงการสะท้อนสังคม (อิงอร สุพันธุ์วุฒิชัย, 2548, หน้า 4) นอกจากนี้ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว ยังมีประเด็นในเรื่องสั้นซีไรต์ที่น่าสนใจคือเรื่องภาพลักษณ์

ภาพลักษณ์ของคน และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์มีมากมาย เช่น พระ ครู ตำรวจ ทหาร โสเภณี นักการเมือง เป็นต้น แต่ภาพลักษณ์ของอาชีพที่น่าสนใจคือ ภาพลักษณ์ครู เพราะครูเป็นอาชีพที่สังคมมองว่ามีภาพลักษณ์ที่ดี มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี เป็นผู้เสียสละ

เป็นแม่พิมพ์ของชาติ แต่ในปัจจุบันภาพลักษณ์ของครูเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เพราะมีครูที่ขาดจรรยาบรรณมากขึ้น (ธงชัย สมบูรณ์, 2552, หน้า 30) สื่อต่าง ๆ รวมทั้งนักเขียนเรื่องสั้นวรรณกรรมซีไรต์ จึงนำเสนอภาพลักษณ์ของครูทั้งในเชิงบวก และในเชิงลบ

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าในบรรดาเรื่องสั้นซีไรต์ทั้งหมด 12 เล่ม มีเรื่องสั้นจำนวน 11 เล่ม ประกอบไปด้วย เรื่องสั้นจำนวน 24 เรื่อง ที่นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ครู ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพลักษณ์ครูทั้งในเชิงบวกและในเชิงลบ เช่น ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ จากเรื่องแมวแห่งบูเกะกรือซอ ผู้เขียนได้นำเสนอภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนที่ต้องสอนหนังสือในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ท่ามกลางสถานการณ์ที่มีโจรก่อการร้าย การใช้ชีวิตของครูเป็นไปอย่างยากลำบาก ต้องมีตำรวจตระเวนชายแดนคอยคุ้มกัน แม้ว่าจะทำหน้าที่ของครูผู้สอนอย่างดีที่สุดแต่สุดท้ายครูผู้อุทิศตนที่สอนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องเสียชีวิตเพราะความขัดแย้งกันของผู้คนต่างศาสนา และครูผู้บ่พร่องในการสอน จากเรื่อง ตามตาต้องใจ ผู้เขียนได้นำเสนอภาพลักษณ์ของครูที่สอนตามแนวการสอนแบบเดิม ๆ ไม่พัฒนาการสอนของตน อีกทั้งยังไม่รับฟังความคิดเห็นและเหตุผลของลูกศิษย์ เป็นต้น

การศึกษาภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ จะทำให้เห็นภาพลักษณ์ครูที่หลากหลาย และทราบกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ ทั้งนี้เพราะนักเขียนแต่ละคนมีการคิดสรรเรื่องราว กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ที่ต่างกัน อีกทั้งยังนำเสนอภาพลักษณ์ครูผ่านเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในสังคมแตกต่างกันด้วย เช่น เหตุการณ์ทางการเมือง เหตุการณ์ทางสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น ภาพลักษณ์ที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์จึงสะท้อนให้เห็นปัญหา สะท้อนภาพสังคมที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้นด้วย

งานวิจัยที่ศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ในวรรณกรรมมีหลากหลายเรื่อง เช่น พิณอำไพ สิริบุษกะ (2543) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ชนกลุ่มน้อยในนวนิยายไทย: การวิจารณ์เชิงสังคม ระหว่าง พ.ศ. 2520-2540 นิโบล นาคพลังกุล (2547) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในเรื่องสั้นไทยระหว่าง พ.ศ. 2532-2543 ปีทมา ฑีฆประเสริฐกุล (2547) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ไทยในวรรณคดีสมัยอยุธยา มารศรี สอทิพย์ (2551) ศึกษาเรื่อง เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช: กลวิธีการเล่าเรื่องกับการสร้างภาพลักษณ์ เพชรินทร์ นาทศรีทา (2554) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์หญิงไทยในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของนักเขียนหญิง ปิยวดี เพ็ชรฉาย (2555) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของฮีโร่ในวรรณกรรมไทย และทัศนีย์ ทานตวนิช (2558) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในบทเพลงเทิดพระเกียรติ เป็นต้น แต่ยังไม่ม้งานวิจัยเล่มใดศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ดังนั้นประเด็นการศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ครูจึงเป็นประเด็นการศึกษาที่น่าสนใจ

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557 โดยจะศึกษาภาพลักษณ์ครูว่า นักเขียนเสนอภาพลักษณ์ครูในลักษณะใดบ้าง และศึกษาว่านักเขียนใช้กลวิธีในการนำเสนอภาพลักษณ์ครูอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน
2. เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทำให้ทราบภาพลักษณ์ครูในมุมมองที่แตกต่างกันของนักเขียนในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน อันเกิดจากทัศนคติที่หลากหลาย และต้องการสะท้อนภาพสังคมผ่านภาพลักษณ์ครู
2. ทำให้ทราบกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครู อันจะทำให้เห็นความสามารถของนักเขียนในการเลือกเฟ้นประเด็น และกลวิธีการนำเสนอประเด็นนั้น ๆ

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การอ้างอิงตัวบทจากเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ผู้วิจัยจะระบุ ชื่อเรื่องสั้น ชื่อหนังสือ และหน้าหนังสือที่อ้างอิงตามลำดับ โดยไว้ได้ข้อความที่อ้างอิง ทั้งนี้ในการพิมพ์ข้อความอ้างอิงดังกล่าว ผู้วิจัยจะเว้นระยะห่างจากเนื้อหาที่วิเคราะห์ 1 บรรทัดทั้งส่วนหัวข้อความและท้ายข้อความ เพื่อความชัดเจนและสะดวกในการยกตัวอย่าง ดังนี้

(ข้อความที่อ้างจากตัวบท).....

(ชื่อเรื่องสั้น: ชื่อหนังสือ, เลขหน้า)

ดังตัวอย่าง

ผมเคยคิดว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยจะต้องมีคุณธรรมอันสูงเหมือน ๆ กับที่ผมเคยเชื่อว่าครูนั้นจะต้องมีคุณธรรมในใจ แต่ขอเชิญคุณมาชมภาพอาจารย์ที่ที่เขาเลือกตารางสอนกันดู นึกภาพของหนอนหนึ่งตัวที่หล่นแหมะลงกลางฝูงนกกระจอกดูแล้วกัน... ไม่เอา ชั้นจะเอาวันนั้นกับวันนี้ ชั่วโมงเข้าติดกันไปเลย บ่ายจะได้ว่าง...บ้าหรือไง สอนที่นี้ชั่วโมงแล้วไปสอนที่โน่นต่อ วันศุกร์ไม่เอา เผื่อจะไปลองวิกเอนด์ที่ไหนบ้าง อธิการกรูเข้าไปหาหนอนของนกกระจอก จะต่างอะไรกับอาการกรูเข้าไปหาคนที่หน้าจัดตารางสอนเล่า (ที่นี้มหาวิทยาลัย: ซอยเดียวกัน, หน้า 58)

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มีขอบเขตในการวิจัย 2 ด้าน คือ ขอบเขตด้านข้อมูลและขอบเขตด้านเนื้อหาซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ขอบเขตด้านข้อมูล ข้อมูลที่วิจัยได้แก่ เรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557 พบเรื่องสั้นที่ปรากฏภาพลักษณ์ครูจำนวน 11 เล่ม ประกอบไปด้วยเรื่องสั้นจำนวน 24 เรื่อง โดยเรียงลำดับปีที่พิมพ์เผยแพร่ก่อนหลัง ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลที่ใช้วิจัย

ลำดับที่	ปีที่พิมพ์ เผยแพร่	ชื่อหนังสือ	ชื่อเรื่องสั้นที่ปรากฏ ภาพลักษณ์ครู	จำนวน	ชื่อตัวละคร
1	2524	ขุนทองเจ้าจะ กลับเมื่อฟ้าสว่าง	1. ในกระแสน้ำแห่งกาลเวลา	1	ครูมี
			2. เมื่อลมฝนผ่านมา	1	ไม่ปรากฏ
2	2527	ซอญเดียวกัน	3. ที่นี้มีมหาวิทยาลัย	4	ไม่ปรากฏ
3	2530	ก่อกองทราย	4. นกเขาไฟ	1	ไม่ปรากฏ
4	2536	ครอบครัวกลาง ถนน	5. ถ้าผมเป็นพ่อ	1	ไม่ปรากฏ
5	2539	แผ่นดินอื่น	6. บนถนนโคลีเซียม	1	ครูวุธ
			7. บ้านเกิด	4	ครูเตือนใจ
			8. แมวแห่งบูเกะกรือซอ	1	ครูฟาริดา
6	2542	สิ่งมีชีวิตที่เรียก ว่าคน	9. คำให้การ	1	ไม่ปรากฏ
			10. ยี่สิบปีหลัง	1	ไม่ปรากฏ
			11. วรรณกรรม 48 ชั่วโมง	1	ไม่ปรากฏ
			12. ตึกตา	1	ไม่ปรากฏ
			13. เซ็งเม้ง	1	ครูชีวจิน
			14. เพชฌฆาต	1	ครูแสง
7	2545	ความน่าจะเป็น	15. ตามตาต้องใจ	1	ครูมด
8	2548	เจ้าหญิง	16. แก้อีคนตรี	1	ไม่ปรากฏ
			17. ลูกหมากับสามสหาย	1	ครูย่าฮุก
9	2551	เราหลงลืมอะไร บางอย่าง	18. เพลงชาติไทย	1	ไม่ปรากฏ
			19. วาวแสงแห่งศรัทธา	1	ครูพงศ์จันทร์
			20. ฟ้าเดียวกัน	1	ไม่ปรากฏ
10	2554	แดดเข้าร้อนเกิน กว่าจะนั่งจิบ กาแฟ	21. คล้ายว่าเริ่มจากฝน	2	ครูน้ำฝน
			22. แม่ที่พตายแล้ว	1	ครูแสงเทียน
			23. นาฏกรรมแห่งไฟ	1	ครูพร
11	2557	อสรพิษ	24. ดวงตาที่สาม	1	ครูอติวาสน์

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้ได้แบ่งขอบเขตเนื้อหาที่วิจัยออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

2.1 ศึกษาภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน

2.2 ศึกษากลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภาพลักษณ์ครู หมายถึง ภาพของคุณลักษณะ บุคลิกภาพ และการแสดงออกทางพฤติกรรมของตัวละครที่ประกอบอาชีพครูในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557

กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่ผู้เขียนใช้ในการนำเสนอภาพลักษณ์ครูเพื่อให้เห็นคุณลักษณะ บุคลิกภาพ และการแสดงออกทางพฤติกรรมของตัวละครที่ประกอบอาชีพครูในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557 ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary research) มีขั้นตอนในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูลและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังนี้

1.1 รวบรวมและคัดเลือกเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนที่มีเนื้อหาปรากฏภาพลักษณ์ครู ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557

1.2 รวบรวมและศึกษาเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสั้น และเรื่องสั้นวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน

1.3 รวบรวมและศึกษาเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษาภาพลักษณ์

1.4 รวบรวมและศึกษาเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับตัวละคร และกลวิธีการสร้าง

ตัวละคร

1.5 รวบรวมและศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามที่กำหนดไว้ในขอบเขตด้านเนื้อหา

3. ขั้นสรุปผล อภิปราย นำเสนอข้อเสนอแนะ

สรุปผล อภิปราย และนำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

4. ขั้นนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า

เสนอผลการศึกษาค้นคว้า โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557 นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและจำแนกเอกสารที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสั้น และเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน
2. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับภาพลักษณ์
3. เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับตัวละคร และกลวิธีการสร้างตัวละคร
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสั้น และเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน

เรื่องสั้น คือ บันเทิงคดีขนาดสั้น แม้จะไม่มีกำหนดแน่นอนตายตัวว่าความยาวต้องเป็นเท่าใด แต่มีลักษณะเด่นเป็นเกณฑ์กลางอยู่ว่าจะต้องเสนอแก่นเรื่องประการเดียว โดยแสดงออกมาในวิกฤตการณ์เดียวของช่วงชีวิตตัวละคร มีตัวละครน้อย ใช้ฉากและเวลาจำกัด ลักษณะเด่นเหล่านี้ต้องนำไปสู่ความสมบูรณ์ในตัวเองของเรื่องสั้น ทำให้เรื่องสั้นมีลักษณะเสร็จสิ้นกระเสาะความในตัว (ไพโรจน์ บุญประกอบ, 2539, หน้า 38)

องค์ประกอบของเรื่องสั้น

ประทีป เหมือนนิล (2519, หน้า 39-42) กล่าวถึงองค์ประกอบของเรื่องสั้นว่า องค์ประกอบของเรื่องสั้นแบ่งออกได้ 4 อย่าง ดังนี้

1. โครงเรื่อง หมายถึง เรื่องที่มีการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่องมีข้อขัดแย้งระหว่างตัวละคร และการปิดเรื่อง โครงเรื่องเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของงานเขียนเรื่องสั้น เพราะผู้แต่งจะต้องวางโครงล่วงหน้าในการเขียนเรื่องสั้นว่าจะเริ่มเรื่อง ดำเนินเรื่อง และจบเรื่องอย่างไร เพื่อให้ผู้อ่านสนใจติดตามเรื่อง
 2. ตัวละคร ในเรื่องสั้นตัวละครเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เพราะการดำเนินเรื่องขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของตัวละครเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งตัวละครจะเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของก็ได้ทั้งสิ้น โดยทั่วไปอาจแยกออกเป็นตัวละครเอก กับตัวละครประกอบ
 3. ฉาก หมายถึงรายละเอียดอื่น ๆ ที่จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องสั้นนั้นดียิ่งขึ้น ได้แก่ การสร้างอารมณ์และบรรยากาศ
 4. บทสนทนา คือคำพูดของตัวละครที่ได้ตอบกันในเรื่อง
- สุดารัตน์ เสรีวัฒน์ (2520, หน้า 12-23) กล่าวถึงองค์ประกอบของเรื่องสั้นว่า องค์ประกอบของเรื่องสั้น คือ ส่วนต่าง ๆ ที่จะมาประกอบกันขึ้นเป็นเรื่องสั้นเรื่องหนึ่ง ๆ ส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่

1. แก่นเรื่อง หรือแนวคิด หรือสาระัตถะ ได้แก่แนวความคิดหรือจุดสำคัญของเรื่อง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือความคิด หรือทัศนคติที่ผู้แต่งมุ่งเสนอต่อผู้อ่าน โดยแก่นเรื่องอาจแบ่งออกเป็นชนิดใหญ่ ๆ ได้ 4 ชนิด คือ แก่นเรื่องแสดงทัศนคติ แก่นเรื่องแสดงอารมณ์ แก่นเรื่องแสดงพฤติกรรม และแก่นเรื่องแสดงสภาพและเหตุการณ์

2. โครงเรื่อง คือ การผูกเค้าโครงของพฤติกรรมหรือการสร้างเหตุการณ์ เพื่อเป็นแนวให้เนื้อเรื่องดำเนินตามโครงเรื่องนั้น เป็นการสร้างเรื่องอย่างคร่าว ๆ โดยส่วนสำคัญในการสร้างโครงเรื่องคือ ตอนเริ่มเรื่อง ตอนดำเนินเรื่อง และตอนปิดเรื่อง

3. ตัวละคร หมายถึง ผู้ประกอบพฤติกรรมตามเหตุการณ์ในเรื่องหรือผู้ที่รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่องของผู้ประพันธ์กำหนดหรือเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินเรื่อง ซึ่งตัวละครที่ดีจะต้องมีลักษณะที่สมจริง

4. บรรยากาศ ได้แก่ รายละเอียดในงานเขียนที่ก่อให้เกิดอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง และเป็นพลังให้เกิดพฤติกรรมตามโครงเรื่อง การสร้างบรรยากาศในเรื่องเกี่ยวข้องกับฉาก สถานที่ และเวลา รวมทั้งความสัมพันธ์ทางอารมณ์ระหว่างสถานที่ เวลา ตัวละคร และผู้อ่าน

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2539, หน้า 161-163) กล่าวถึงองค์ประกอบของเรื่องสั้นว่าคล้ายบันเทิงคดีประเภทอื่น ๆ คือประกอบด้วย แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉากและบรรยากาศ ดังนี้

1. แก่นเรื่อง คือ แนวความคิด หรือจุดสำคัญของเรื่องของผู้แต่งมุ่งจะสื่อให้ผู้อ่านทราบ แต่เนื่องจากเรื่องสั้นมีความยาวจำกัด เรื่องสั้นจึงมีแก่นเรื่องเพียงแก่นเรื่องเดียวหรือมุ่งสะท้อนแนวคิดของผู้แต่งเพียงประการเดียว เช่น ชี้ให้เห็นความแปลกประหลาดเพียงเรื่องเดียว หรือแสดงอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว หรือแสดงชีวิตในแง่มุมที่แปลกเพียงแง่เดียว หรือเผยทัศนคติของผู้แต่งเพียงข้อเดียว เป็นต้น

2. โครงเรื่อง คือ เค้าโครงเรื่องของผู้แต่งกำหนดไว้ก่อนว่าจะแต่งเรื่องไปในทำนองใดจึงจะสามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องอย่างตื่นเต้นและกระหายใคร่รู้ไปได้ตลอดทั้งเรื่อง โครงเรื่องที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องอาศัยกลวิธีการผูกปม (Complication) การคลายปม (Denouement) และการหน่วงเรื่อง (Suspense) ตลอดจนกลวิธีการเปิดเรื่อง การปิดเรื่อง และกลวิธีการดำเนินเรื่องที่ดีของผู้แต่ง กลวิธีการผูกปมที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วยข้อขัดแย้ง (Conflict) อุปสรรค (Obstacles) และการต่อสู้ (Struggle) ด้วย อย่างไรก็ตาม เรื่องสั้นที่ดีควรจะมีโครงเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนเพียงโครงเรื่องเดียว เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องความยาว

3. ตัวละคร คือ ผู้แสดงบทบาทสมมุติตามที่ผู้แต่งกำหนด โดยทั่วไปผู้แต่งมักกำหนดให้ตัวละครในเรื่องสั้นมีน้อยตัว เพราะเรื่องสั้นมุ่งแสดงแก่นของเรื่องเพียงแก่นเดียวหรือมุ่งแสดงผลของเรื่องเพียงข้อเดียว ฉะนั้นเพื่อให้เรื่องดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางได้เร็วที่สุด ผู้แต่งจึงนิยมสร้างตัวละครให้มีน้อยตัว คือมีตัวละครเอกเพียงหนึ่งหรือสองตัว และมีตัวละครประกอบที่เป็นประโยชน์ต่อเรื่องจริง ๆ อีก 2-3 ตัวเท่านั้น

4. บทสนทนา คือ ถ้อยคำที่ตัวละครใช้พูดจาโต้ตอบกัน บทสนทนาอาจมีประโยชน์ต่อการเขียนเรื่องสั้น เพราะช่วยทำให้เรื่องดำเนินคืบหน้าไปได้โดยผู้แต่งไม่ต้องอธิบายให้ยืดเยื้อ ช่วยสะท้อนบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวของตัวละคร หรือช่วยสร้างบรรยากาศของเรื่องให้เป็นไปตาม

ธรรมชาติ ดังนั้นการเขียนบทสนทนาผู้แต่งควรใช้บทสนทนาอย่างประหยัดและใช้ให้ตรงประเด็นของเรื่อง

5. ฉาก คือ สถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง ซึ่งหมายรวมถึงเวลาและสภาพที่แวดล้อมเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วย ฉากที่สำคัญในเรื่องสั้นมักจะมีเพียงฉากเดียวเพราะผู้แต่งถือหลักว่า "ยิ่งใช้เหตุการณ์ สถานที่ และเวลาในเรื่องน้อยเท่าใด ก็ยิ่งมีผลทำให้แนวคิดของเรื่องชัดเจนเท่านั้น" ประกอบกับการเขียนเรื่องสั้นมีข้อจำกัดในเรื่องของขนาด ผู้แต่งเรื่องสั้นจึงมักจะเลือกเหตุการณ์สำคัญของเรื่องมากกล่าวอย่างละเอียดเพียงเหตุการณ์เดียว พร้อมกันนี้ก็กล่าวถึงสถานที่สำคัญของเรื่องมากกล่าวอย่างละเอียดเพียงเหตุการณ์เดียว และกล่าวถึงระยะเวลาที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่องด้วยช่วงสั้น ๆ เท่านั้น

6. บรรยากาศ คือ อารมณ์ต่าง ๆ ของตัวละครที่เกิดจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 และมีอิทธิพลทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามไปด้วย การสร้างบรรยากาศจำเป็นต้องอาศัยรายละเอียดจากส่วนประกอบอื่น ๆ ของเรื่องด้วย เช่น สิ่งของเครื่องใช้ สีหน้า ท่าทาง เครื่องแต่งกายและบทสนทนาของตัวละครตลอดจนเครื่องประกอบฉาก เช่น แสง สี และเสียง เป็นต้น เพราะสิ่งแวดล้อมเหล่านี้จะทำให้ตัวละครและผู้อ่านเกิดอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ผู้แต่งต้องการได้ เรื่องสั้นที่ดีจะต้องมีฉากและบรรยากาศที่สมจริงและที่สำคัญคือทั้งสองอย่างนี้จะต้องสัมพันธ์กันและต้องสอดคล้องกับเนื้อเรื่องด้วย โดยทั่วไปผู้แต่งเรื่องสั้นจะถือว่าบรรยากาศเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของฉาก เพราะมีส่วนช่วยทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นการสร้างบรรยากาศในเรื่องสั้นจึงนิยมทำควบคู่ไปกับการสร้างฉากพร้อมทั้งใช้หลักเกณฑ์แบบหลักเดียวกัน

ดังนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่า เรื่องสั้นมีองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้ คือ ต้องมีแก่นเรื่องเพียงประการเดียว โครงเรื่องไม่ซับซ้อน มีตัวละครน้อย ใช้บทสนทนาอย่างประหยัดและตรงประเด็น มักมีฉากเดียว หรือเหตุการณ์เดียว ฉากและบรรยากาศในเรื่องจะมีความสมจริง การสร้างบรรยากาศในเรื่องนิยมทำควบคู่ไปกับการสร้างฉาก

เรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน

รางวัลซีไรต์ก่อตั้งขึ้นเป็นระยะเวลา 37 ปี แล้ว (ตั้งแต่ พ.ศ. 2522 - 2558) ซึ่งเป็นรางวัลที่มีชื่อเสียงทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ โดยมีประวัติความเป็นมา จุดมุ่งหมาย และความสำคัญของรางวัลซีไรต์ ดังนี้

รินฤทัย สัจจพันธุ์ (2552, หน้า 13-42) กล่าวถึงรางวัลซีไรต์ว่า รางวัลซีไรต์ หรือชื่อเต็มว่า รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ชื่อภาษาอังกฤษ คือ South East Asian Writers Award ชื่อย่อว่า S.E.A. Write Award) เป็นรางวัลที่ผู้บริหารโรงแรมโอเรียนเต็ลริเริ่มให้มีขึ้น และได้รับความร่วมมือจากองค์กรต่าง ๆ มีสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย บริษัทการบินไทยจำกัด ธนาคารกรุงเทพ เป็นอาทิ ได้ตั้งคณะกรรมการดำเนินงานรางวัลซีไรต์ขึ้นใน พ.ศ. 2522 โดยมีองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร เป็นประธานองค์แรก ประธานคนปัจจุบันคือ ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร จุดมุ่งหมายของรางวัลซีไรต์คือให้ประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มอาเซียนคัดเลือกวรรณกรรมดีเด่นประจำปีเพื่อรับพระราชทานรางวัลซีไรต์ในประเทศไทย ในตอนเริ่มต้นมีเพียง 5 ประเทศ คือ ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ปัจจุบันประเทศในอาเซียนให้ความร่วมมือครบทั้ง 10 ประเทศ คือเพิ่ม บรูไน เวียดนาม ลาว เขมร

พม่า ในส่วนการคัดเลือกและตัดสินวรรณกรรมซีไรต์ของประเทศไทย สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ กับสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการร่วมกัน วรรณกรรมที่กำหนดให้ส่งเข้าประกวดเพื่อรับรางวัลมี 4 ประเภท คือ นวนิยาย กวีนิพนธ์ เรื่องสั้น และบทละคร แต่ขณะนี้มีการประกวดวรรณกรรมเพียง 3 ประเภท คือ นวนิยาย กวีนิพนธ์ และเรื่องสั้น ซึ่งจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนปีละประเภทตามลำดับ และมีแนวโน้มว่าจะมีการประกวดวรรณกรรมเพิ่มขึ้นอีก 1 ประเภทคือ สารคดี

จุดมุ่งหมายของรางวัลซีไรต์มี 4 ประการ คือ

1. เพื่อให้เป็นที่รู้จักถึงความสามารถด้านสร้างสรรค์ของนักเขียนในกลุ่มประเทศอาเซียน
2. เพื่อให้ทราบถึงโคจรทรัพย์ของวรรณกรรม ทรัพย์สินทางปัญญา และวรรณศิลป์ของประเทศกลุ่มอาเซียน
3. เพื่อรับทราบ รับรองส่งเสริม และจรรโลงเกียรติอัจฉริยะทางวรรณกรรมของนักเขียนผู้สร้างสรรค์
4. เพื่อส่งเสริมความเข้าใจ และสัมพันธ์ภาพอันดีในหมู่นักเขียนและประชาชนทั่วไปในกลุ่มประเทศอาเซียน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารางวัลซีไรต์เป็นรางวัลวรรณกรรมที่มีความสำคัญ เพราะรางวัลซีไรต์นอกจากเป็นรางวัลวรรณกรรมที่มีอายุยืนยาวที่สุดแล้ว ยังเป็นรางวัลวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงโด่งดังที่สุดอีกด้วย การที่ซีไรต์เป็นรางวัลที่สร้างความตื่นตัวแก่วงการวรรณกรรมมาก เนื่องจากมีจุดเด่นหลายประการ ดังนี้

1. มีการกำหนดประเภทของหนังสือที่ประกวดแต่ละปีเพียงประเภทเดียว ทำให้เกิดความชัดเจน ผู้ที่สนใจวรรณกรรมสามารถติดตามได้ว่าปีนั้นหนังสือเล่มใดเป็นหนังสือดีเด่นที่สุดในประเภทนั้น
2. รางวัลซีไรต์เป็นรางวัลที่ส่งเสริมงานเขียนของนักเขียนรุ่นใหม่ ที่มีกระบวนการเขียนทั้งแง่เนื้อหา กลวิธีการนำเสนอ การสร้างสรรค์เรื่องราว หรืองานที่แสดงนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งมีคนอ่านให้ความสนใจกับงานเขียนลักษณะนี้อยู่ จึงเหมือนกับถูกใจนักอ่านรุ่นใหม่ไปด้วย ดังจะเห็นได้จากนักเขียนซีไรต์ของไทยมักเป็นนักเขียนหนุ่มสาว
3. รางวัลซีไรต์นอกจากเป็นรางวัลระดับชาติแล้วยังเป็นรางวัลระดับนานาชาติด้วย เพราะเป็นรางวัลที่รู้จักกันดีในภูมิภาคอาเซียน และมีการมอบรางวัลพร้อมกันกับนักเขียนชาติอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียน 10 ประเทศ
4. การรับรางวัลค่อนข้างเป็นพิธีการและเป็นงานใหญ่ ทำให้เกิดความตื่นตัวในวงวรรณกรรม สื่อมวลชน และบุคคลทั่วไป
5. รางวัลซีไรต์สร้างสีสันให้แก่ข่าววรรณกรรมทางสื่อมวลชน รางวัลซีไรต์จึงเป็นที่รู้จักของมหาชนทั่วไปมากกว่ารางวัลวรรณกรรมอื่น ๆ

นอกจากนี้รางวัลซีไรต์สร้างคุณูปการแก่วงการวรรณกรรม ดังนี้

ด้านนักเขียน รางวัลนี้ให้กำลังใจนักเขียน เป็นรางวัลชีวิตของการเป็นนักเขียนรางวัลหนึ่งเป็นการคัดสรรจากวรรณกรรมจำนวนหนึ่งแล้วเชิดชูผลงานของนักเขียนให้โดดเด่น เป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไปในวงกว้างขึ้น จึงเป็นการให้กำลังใจและส่งเสริมการทำงานของนักเขียน

ในด้านนักอ่าน ซีไรต์ช่วยกระตุ้นวงการอ่านมากขึ้น เพราะหนังสือที่ได้รับรางวัลในแต่ละปีเป็นที่กล่าวถึงมาก ทำให้คนทั่วไปที่ไม่ได้อยู่ในแวดวงวรรณกรรมรู้จักงานเขียนรางวัลซีไรต์ กระตุ้นให้เกิดความอยากอ่าน อย่างน้อยก็อยากพิสูจน์คำตัดสินของคณะกรรมการ

ในด้านวงวิชาการ มีการคัดเลือกวรรณกรรมซีไรต์เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา หรือหนังสืออ่านประกอบในการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่มัธยมไปจนถึงอุดมศึกษา มีการทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับวรรณกรรมซีไรต์มากมาย แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมซีไรต์มีคุณค่าด้านการศึกษาในทางลึก

ในวงวรรณกรรมวิจารณ์ วรรณกรรมซีไรต์ทำให้เกิดการวิจารณ์ ก่อนและหลังการประกาศผลวรรณกรรมซีไรต์จึงมีบทความวิจารณ์มาก ทั้งวิจารณ์ข้อวิจารณ์ หรือวิจารณ์ใต้วิจารณ์ ทำให้เกิดกระแสความสนใจและกระตุ้นการอ่านอย่างต่อเนื่อง เป็นการกระตุ้นความคิดและกระตุ้นการแสดงออก เพราะไม่จำเป็นที่วรรณกรรมซีไรต์ต้องเป็นที่ถูกใจคนอ่านทั่วประเทศ การมีคนไม่เห็นด้วยทำให้เกิดมุมมองที่แตกต่างกัน และทำให้คุณค่าของผลงานนั้นโดดเด่นยิ่งขึ้น เพราะมีประเด็นที่ทำให้วิจารณ์ได้หลายแง่มุม

รางวัลซีไรต์ยังส่งผลกระทบต่อวงวรรณกรรมโดยรวม คือ ส่งเสริมให้วงวรรณกรรมเกิดความตื่นตัว เกิดความสนใจในการสร้างสรรค์งาน สร้างบรรยากาศการเขียนการอ่านให้คึกคักขึ้น ในแต่ละปี ทั้งนักเขียน นักอ่าน นักวิจารณ์ บรรณาธิการ สำนักพิมพ์ ผู้จัดจำหน่าย ร้านหนังสือให้ความสนใจ จับตามองการตัดสินรางวัลซีไรต์ ไม่ว่ารอบแรก 7 เล่ม หรือรอบชนะเลิศ สรุปได้ว่ารางวัลซีไรต์ช่วยกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศที่ส่งเสริมวงวรรณกรรมไทย

ยุรฉัตร บุญสนิท (2541, หน้า 159-199) กล่าวถึงเรื่องสั้นซีไรต์ตั้งแต่ พ.ศ. 2524 - 2539 ว่า รางวัลเรื่องสั้นซีไรต์ไม่ใช่บรรทัดฐานว่าวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมในช่วงนั้นควรมีลักษณะอย่างไร แต่เรื่องสั้นก็เป็นแนวทางที่เสนอภาพสะท้อนที่คนละและมุมมองความเป็นไปของบรรยากาศเรื่องสั้นในยุคนั้น ๆ การกำเนิดวรรณกรรมในยุคสมัยหนึ่งอาจมีผลพวงมาจากกระแสสังคมในยุคที่ผ่านมา วรรณกรรมซีไรต์ก็เช่นเดียวกัน ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าในยุคสมัยหนึ่งผู้เขียนสนใจสังเคราะห์การตัดสินในบทบาทของนักอ่านมองเห็นคุณค่าของวรรณกรรมในด้านใด นักวิจารณ์และนักอ่านโดยทั่วไปมีปฏิกิริยาตอบสนองความเห็นของกรรมการตัดสินอย่างไร ประเด็นเหล่านี้ล้วนเป็นกระแสความคิดเห็นที่น่าสนใจ และหลอมรวมให้ภาพเรื่องสั้นยุคซีไรต์เป็นภาพสะท้อนความคิดของผู้คนในสังคมได้ชัดเจนขึ้น

เรื่องสั้นซีไรต์ในยุคแรกแสดงให้เห็นถึงบรรยากาศทางการเมืองหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เพราะซีไรต์เริ่มต้นขึ้นปี พ.ศ. 2522 นักเขียนในยุคแรกจึงรับอิทธิพล หรือบรรยากาศทางการเมืองที่ผ่านมาและนำเสนอถึงเหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าว ดังจะเห็นได้จาก เรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลซีไรต์เล่มแรกในปี พ.ศ. 2524 คือเรื่อง ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสาง ของ อัครศิริ ธรรมโชติ ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนภาพการเมืองในช่วงดังกล่าว

นอกจากบรรยากาศทางการเมืองแล้ว เรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ยังสะท้อนให้เห็นบรรยากาศทางสังคมในยุคนั้น ๆ เช่นเรื่อง ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสาง ของ อัครศิริ ธรรมโชติ ที่พูดถึงชนชั้นล่างของสังคม อัครศิริได้เสนอภาพชีวิตที่น่าเห็นใจของตัวละครที่เป็นกลุ่มบุคคล เช่น เด็กนักเรียนบ้านนอก ขอทาน โสภณี กรรมกร เป็นต้น ซึ่งรัฐไม่ใส่ใจจะช่วยเหลือ ทำให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้ต้องต่อสู้กับระบบสังคม และโชคชะตา และไม่ได้รับความเป็นธรรม ต่อมาเรื่องสั้นซีไรต์ของ วาณิช จรุงกิจอนันต์

สะท้อนสังคมในด้านปัญหาของคนเมืองหลวงควบคู่ไปกับการนำเสนอคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่อมา พ.ศ. 2530 รวมเรื่องสั้นชุด ก่อกองทรายของ ไพฑูรย์ ธีธัญญา เสนอภาพชีวิตของผู้คนมองเห็นลักษณะของท้องถิ่นนิยมชัดเจน และส่วนมากจะนำเสนอเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำกันของสังคม เช่น นำเสนอภาพความร่ำรวยกับความยากจน ความเสียเปรียบความได้เปรียบ ความมีสิทธิ์กับความไร้สิทธิ์ ผู้กระทำกับผู้ถูกกระทำ เป็นต้น ซีไรต์ในยุคต่อมา คือ พ.ศ. 2533 ปีนี้นักเขียนที่ได้รับรางวัลซีไรต์คือ อัญชัน จากรวมเรื่องสั้นชุด อัญมณีแห่งชีวิต มุมมองการนำเสนอของอัญชันมุ่งนำเสนอไปที่ปัจเจกชนมากขึ้น อัญชันนำเสนอว่าเพราะมนุษย์คิดเช่นนี้ มีความเป็นอยู่เช่นนี้ มนุษย์จึงต้องประสบปัญหาชีวิตเช่นนี้ตามไปด้วย และในฐานะนักเขียนสตรี อัญชันยังได้นำเสนอเรื่องความสำคัญของครอบครัว ความรัก และความสัมพันธ์ในครอบครัว ต่อมาในปี พ.ศ. 2536 รวมเรื่องสั้นซีไรต์ที่ได้รับรางวัลคือเรื่อง ครอบครัวกลางถนน ของ ศิลา โคมฉาย ส่วนมากจะนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจในสังคมยุคนั้น และปัญหาที่เกิดจากอุตสาหกรรมที่เริ่มเติบโตมากขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 รวมเรื่องสั้นชุด แผ่นดินอื่น ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ได้รับรางวัลซีไรต์ในปีนี้ นำเสนอเรื่องราวสะท้อนปัญหา ความเป็นไปของวิถีชีวิตของคนในสังคมชนบทด้วยมุมมองของนักเขียนชนบทภาคใต้ ทำให้เห็นปัญหาเฉพาะของท้องถิ่นภาคใต้ชัดเจนขึ้น เช่น ปัญหาขบวนการโจรก่อการร้าย ปัญหาคอมมิวนิสต์ ปัญหาโจรแบ่งแยกดินแดน เป็นต้น

การศึกษาเรื่องสั้นซีไรต์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2524 - 2539 ของ ยุรฉัตร บุญสิน (2541, หน้า 190-199) ทำให้เห็นพัฒนาการเรื่องสั้นของไทยในสมัยดังกล่าว นักเขียนกลุ่มหนึ่งยังคงรูปแบบการเขียนในแนวสัจนิยม (Realism) และอัตถสังคมนิยม (Socialist realism) ซึ่งสะท้อนภาพสังคมอย่างตรงไปตรงมา มีประเด็นปัญหาให้ผู้อ่านได้ลุ่มคิด ส่วนนักเขียนอีกกลุ่มหนึ่งใช้รูปแบบงานเขียนสมัยใหม่ ทั้ง modernism และ post-modernism และได้ทดลองเขียนเรื่องสั้นในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม เน้นกลวิธีมากขึ้น โดยพยายามใช้กลวิธีใหม่ ๆ เพื่อแสดงแนวคิดของเรื่อง ดังจะสรุปเป็นภาพรวมได้ดังนี้

1. การใช้สัญลักษณ์ (Symbolism) นักเขียนเรื่องสั้นในยุคนี้หลายคนนิยมเขียนด้วยการใช้สัญลักษณ์แทนการกล่าวถึงอย่างตรงไปตรงมา การใช้สัญลักษณ์ของนักเขียนยุคนี้ต่างจากยุคเก่าตรงที่รับเทคนิคการเขียนแบบตะวันตกมาใช้ สัญลักษณ์ที่ใช้จึงเป็นลักษณะเฉพาะตน ไม่ใช่สัญลักษณ์ที่เข้าใจกันโดยทั่วไป ผู้อ่านสามารถตีความไปได้หลายนัย ทำให้การใช้สัญลักษณ์เป็น "เสน่ห์" ของกลวิธีการเขียน เพราะผู้อ่านมีหลายมุมมอง สนใจที่จะคิดและตีความสัญลักษณ์ของผู้เขียนไม่เหมือนกัน นักเขียนที่นิยมใช้สัญลักษณ์ในเรื่องสั้นมีอยู่หลายคนด้วยกัน เช่น นิยม รวยยวา สุชาติ สวัสดิ์ศรี วิทยากร เชียงกุล ฯลฯ เป็นต้น

2. การใช้กระแสสำนึก (Stream of consciousness) เป็นการเขียนที่ให้ตัวละครพูดความในใจ ความรู้สึกในเบื้องลึกของจิตใจตัวละคร การเขียนเชิงกระแสสำนึกจะแตกต่างจากงานเขียนยุคเก่าที่ดำเนินเรื่องไปตามลำดับหรือสลับไปมาแต่สามารถจะโยงเรื่องตั้งแต่เริ่มต้นไปจนถึงจุดสุดยอดของเรื่องและคลี่คลายเรื่อง เรื่องสั้นที่ใช้การเขียนแบบกระแสสำนึกจะไม่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบอื่นนอกจากถ่ายทอดความคิดเบื้องลึกของตัวละคร การลำดับความคิดของตัวละครจึงไม่จำเป็นต้องต่อเนื่อง เป็นเหตุเป็นผล หรือถูกหลักไวยากรณ์ ตัวอย่างนักเขียนที่ใช้กลวิธีแบบกระแสสำนึก เช่น เรื่องสั้นของ สกฤต บุญยทัต เรื่อง ขณะหนึ่ง...ขณะนั้น เป็นต้น

3. การใช้แนวสัญญนิยมมหัศจรรย์ (Magical realism) การเขียนในแนวนี้เป็นการเขียนที่มีต้นแบบมาจากวรรณกรรมละตินอเมริกา นักเขียนที่มีชื่อเสียงในกลุ่มนี้คือ Gabriel Garcia Marquez ชาวโคลัมเบีย Mario Vargas Llosa ชาวเปรู และ Alejo Carpentier ชาวคิวบา การเขียนในแนวนี้เป็นการเขียนที่สอดแทรกความเหนือจริงเข้าไปในโลกของความจริงอย่างกลมกลืนจนแยกไม่ออกกว่าอะไรคือโลกของความเป็นจริง และอะไรคือโลกของความเป็นจริง และที่สำคัญคือตัวละครเองก็ไม่มองว่าความเหนือจริงที่เขาประสบเป็นเรื่องเหลือเชื่อทว่ายอมรับว่ามันคือความจริง ตัวอย่างเรื่องสั้นที่ใช้แนวสัญญนิยมมหัศจรรย์ เช่น เรื่องสั้นเรื่องเพลงใบไม้ กา และผาติกรรม ของ วาณิช จรุงกิจอนันต์ เรื่องสั้นเรื่องบนถนนโคลีเซียของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เป็นต้น

4. การใช้แนวอติสัญญนิยม (Surrealism) การเขียนในแนวนี้เป็นการย้าการแสดงออกของจินตนาการที่พบในความฝัน จิตใต้สำนึกของมนุษย์ที่เป็นอิสระปราศจากกรอบของเหตุผล และความจริง ลักษณะการเขียนจะใช้การเปรียบเทียบสิ่งๆ ที่ดูเหมือนจริงกับสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ บ้างก็ใช้สัญลักษณ์แทนความรู้สึกรู้สึกนึกคิดทั้งเหนือขอบเขตของความจริงในฝันนั้น ๆ บ้างก็ใช้วิธีเสนอเรื่องย้อนกลับไปมาแบบกลวิธีทางภาพยนตร์ ดังนั้น ลักษณะที่แสดงเรื่องราวออกมานี้อาจจะขาดความต่อเนื่องและไม่เป็นเหตุเป็นผล หรือหาสาระไม่ได้ แต่เมื่อตีความแล้วจะพบกับสาระที่ซ่อนอยู่ ตัวอย่างเรื่องสั้นแนวนี้ เช่น เรื่อง ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง ของ อัศศิริ ธรรมโชติ รวมเรื่องสั้นชุดนครแห่งดวงดาว ของ วัฒน์ วรรณยางกูล เป็นต้น

5. ใช้กลวิธีเล่นรูปแบบ ตามแนวคิดของ modernist และ post-modernist งานเขียนแนวนี้จะใช้การ "ทดลอง" เขียนในรูปแบบใหม่ ๆ ตัวอย่างงานเขียนแนวนี้ เช่น รวมเรื่องสั้นชุด แม่สาธุ ของ ศรีดาวเรือง รวมเรื่องสั้นชุด คน สัตว์ สิ่งของ ของ อิสระ ชูศรี เรื่องอาเพศกำสรวล ของ วินทร์ เลียววาริณ เป็นต้น

6. การใช้สีสันเฉพาะถิ่น (Local colour) เนื่องจากสังคมให้ความสนใจกับการอนุรักษ์ ธรรมชาติและวรรณคดีเรื่องวัฒนธรรมไทย นักเขียนกลุ่มหนึ่งก็สนใจเขียนงานแนวสีสันเฉพาะถิ่นมากขึ้น เพราะนักเขียนหลายคนเป็นนักเขียนภูมิภาค ปัญหาและความเป็นไปของภูมิภาคที่นักเขียนได้ใกล้ชิดย่อมกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของผลงาน นักเขียนมักเสนอภาพตัวละครในฐานะเป็นตัวแทนของคนในท้องถิ่น มีทั้งลักษณะร่วมที่แสดงความเป็นสากลของคนไทยและมีลักษณะที่แสดงสีสันเฉพาะถิ่น ชาวภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง ภาคใต้ มีวิถีชีวิตที่มีรายละเอียดต่างกันไป ทำให้คนอ่านมองเห็นและเข้าใจความเป็นท้องถิ่นมากขึ้น ตัวอย่างงานเขียนแนวสีสันเฉพาะถิ่น เช่น รวมเรื่องสั้นชุด ลมเหนือและป่าหนาว ไฟพรางเทียน ของ มาลา คำจันทร์ เรื่องแผ่นดินอื่น ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เรื่อง คนเถื่อน ของ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ เป็นต้น

ดังนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่า เรื่องสั้นแนวใหม่ของไทยในช่วง พ.ศ. 2524 - 2539 มีรูปแบบในการเขียนที่เน้นกลวิธีมากขึ้น ดังนี้ นักเขียนใช้สัญลักษณ์เฉพาะตนมากขึ้น ใช้กลวิธีการเขียนแบบ กระแสสำนึก แบบสัญญนิยมมหัศจรรย์ แบบอติสัญญนิยม และใช้กลวิธีแนวทดลองในงานเขียนมากขึ้น อีกทั้งยังให้ความสนใจกับงานเขียนแนวสีสันเฉพาะถิ่นด้วยเช่นกัน

อิงอร สุพันธ์ุณี (2548, หน้า 4) กล่าวถึงภาพรวมของเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ว่า เมื่อมองภาพรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลซีไรต์ตั้งแต่ พ.ศ. 2524 ขุนทองเจ้าจะกลับมาเมื่อฟ้าสว่าง จนถึงเจ้าหญิง (2548) จะเห็นว่าแต่ละเล่มมีลักษณะเฉพาะตัว สะท้อนสังคม บางครั้งสะท้อนภาพการเมืองเฉพาะ

ยุคสมัย เช่น เรื่องขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง เป็นต้น บางครั้งสะท้อนสังคมท้องถิ่นภาคใต้ เช่น เรื่องแผ่นดินอื่น (2539) และก่อกองทราย (2530) เป็นต้น หรือสังคมเมืองที่มีชีวิตเร่ร่อน บางสิ่งบางอย่างขาดหายไปจากชีวิต เช่น เรื่องครอบครัวกลางถนน (2536) ซอยเดียวกัน (2527) และอัญมณีแห่งชีวิต (2533) เป็นต้น หรือเล่นกับความคิดของคน เช่น เรื่องความน่าจะเป็น (2545) เป็นต้น หรือนำนิทานมาแปลงโฉมใหม่เช่น เรื่องเจ้าหญิง (2548) เป็นต้น และแม้แต่เรื่องของความสัมพันธ์ของคนกับ สิ่งต่าง ๆ ไปจนถึงคนกับจักรวาล เช่น ในสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน (2542) เป็นต้น

แม้จะมีลักษณะที่โดดเด่น ทางด้านเนื้อหาที่แตกต่างกัน รวมทั้งรูปแบบที่หลากหลาย อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งการบรรยาย อารมณ์ขัน การขยายความ เล่นกับภาษา เล่นกับรูปแบบ เล่นกับความคิด แต่ทั้งหมดก็มีสิ่งหนึ่งที่ร่วมกันคือการสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับคน สังคม การเมือง ที่ผู้อ่านต้องเข้าไปเกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เพราะผู้อ่านก็คือมนุษย์ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะมองเห็น และรู้สึกตามสิ่งที่นักเขียนได้สะท้อนออกมา

ดังนั้นอาจกล่าวสรุปได้ว่า เรื่องสั้นรางวัลซีไรต์เป็นรางวัลที่มอบให้แก่นักเขียนในกลุ่มประเทศอาเซียน 10 ประเทศ โดยประกาศรางวัลประเภทนวนิยาย กวีนิพนธ์ และเรื่องสั้น หมุนเวียนปีละประเภทสลับกันไปตามลำดับ เพื่อส่งเสริมความสามารถของนักเขียน สาเหตุที่เรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงเป็นเพราะรางวัลนี้เป็นรางวัลระดับชาติ เป็นที่ยอมรับในภูมิภาคอาเซียน ส่งเสริมนักเขียนรุ่นใหม่ ที่มีกลวิธีการเขียนที่น่าสนใจผลงานที่มีเรื่องราวสร้างสรรค์ และแสดงนวัตกรรมในการประพันธ์ เรื่องสั้นซีไรต์นอกจากมีลักษณะโดดเด่นด้านรูปแบบเนื้อหาแล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองเกี่ยวกับคน สังคม การเมือง ดังจะเห็นได้จากซีไรต์ในยุคแรกหลังจากผ่านเหตุการณ์ทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 นักเขียนมักจะนำเสนอ มุมมองเกี่ยวกับการเมือง หรือสะท้อนภาพการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว นอกจากบรรยากาศทางการเมืองแล้วเรื่องสั้นซีไรต์ยังสะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศทางสังคมในยุคนั้น ๆ ด้วยเช่นกัน เพื่อสะท้อนมุมมองของผู้เขียนเพื่อแสดงนัยยะบางประการต่อผู้อ่านผ่านงานเขียน และทำให้เห็นพัฒนาการของเรื่องสั้นสมัยใหม่ที่ใช้รูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม เน้นกลวิธีใหม่ ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าเรื่องสั้นยุคใหม่มีความหลากหลายมากขึ้นด้วย

เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับภาพลักษณ์

การศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ มีนักวิชาการได้ให้ด้านความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบ และการสร้างภาพลักษณ์ไว้ ดังนี้

ความหมายของภาพลักษณ์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 868) ได้ให้ความหมายภาพลักษณ์ ว่าหมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นจากความคิด หรือที่คิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้น

พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2545, หน้า 218) ได้ให้ความหมายว่า ภาพลักษณ์ (Image) หมายถึง ลักษณะหรือท่าทีของบุคคลหรือขององค์กรที่ปรากฏแก่สายตาหรือความรู้สึกนึกคิดของสาธารณชน

ประจวบ อินอ้อด (2532, หน้า 96) ให้ความหมายของภาพลักษณ์ ไว้ดังนี้

1. พลังแฝงที่จะนำไปสู่พฤติกรรม
2. เจตคติของบุคคล กลุ่มบุคคล ที่มีต่อสถาบันหรือเป้าหมาย ซึ่งอาจจะเป็นกรณีหรือบุคคล หรือสถาบันใด ๆ ก็ได้
3. ความคาดหวังของบุคคลต่อบุคคล กรณี หรือสถาบันที่มีต่อกรณีใดกรณีหนึ่งซึ่งจะต้องสอดคล้องกับความเชื่อ ความรู้สึกของตนที่มีอยู่

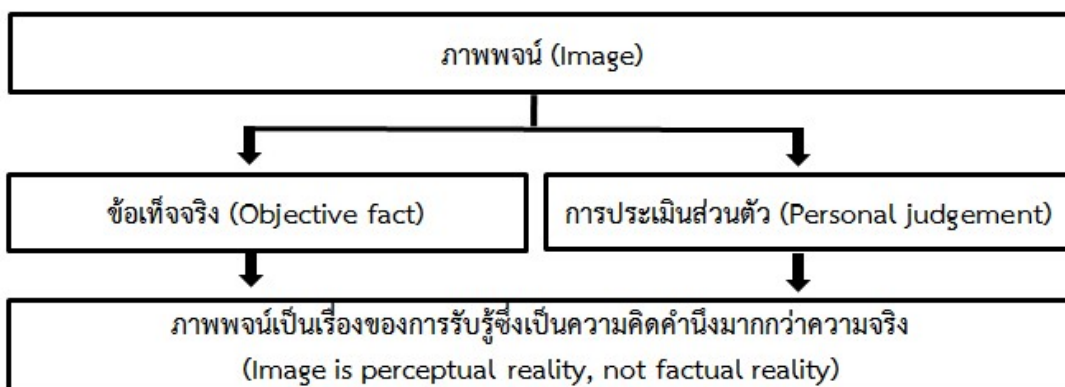
4. สิ่งสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของคน ที่มีต่อกรณีหรือบุคคลหรือสถาบัน

5. คุณค่าเพิ่ม หรือความนิยมที่มีต่อสถาบัน บุคคล หรือกรณีเรื่องราวใด ๆ

ดวงพร คำบุญวัฒน์ และวาสนา จันทร์สว่าง (2536, หน้า 67) กล่าวถึงความหมายของภาพลักษณ์ว่า หมายถึง ภาพที่คนรู้สึกนึกคิด หรือวาดขึ้นในใจ จะเป็นภาพของอะไรก็ได้ ทั้งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต เช่น ภาพของคน หน่วยงาน องค์กร สินค้า หรือผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ภาพลักษณ์เกิดขึ้นจากการได้รับข้อมูลข่าวสารทั้งประสบการณ์ทางตรงหรือทางอ้อม บวกกับความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นในจิตใจหรือเป็นภาพในใจที่บุคคลรับรู้ต่อ บุคคล วัตถุ สัตว์ สิ่งของ สถานที่ ฯลฯ เพราะคนเรานั้นย่อมมีภาพในจิตใจต่อโลกภายนอก คำว่า Image นี้ เดิมใช้คำว่า จินตภาพ หรือ จินตนาการ แต่ไม่ได้รับความนิยม จึงเปลี่ยนเป็นภาพลักษณ์เมื่อปี พ.ศ. 2519 โดยพลตรีพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้ประทานเสนอให้ใช้คำนี้ เพราะตรงกับว่า Image

กุหลาบ มลลิกะมาส (2537, หน้า 36) กล่าวถึงภาพลักษณ์ว่าเป็น ภาพในจิตใจ หรือ จินตภาพ (Image) เกิดจากการใช้ถ้อยคำสร้างให้เกิดความคิด ความรู้สึกและประทับใจโดยอาศัยจินตนาการ คิดคำนึงจนปรากฏภาพในใจของผู้อ่าน

เสรี วงษ์มณฑา (2541, หน้า 13) ใช้คำว่าภาพพจน์ ซึ่งมีความหมายเดียวกับคำว่า ภาพลักษณ์ โดยกล่าวถึงภาพพจน์ว่า ภาพพจน์คือข้อเท็จจริงบวกกับการประเมินส่วนตัวแล้ว กลายเป็นภาพที่ฝังใจอยู่ในความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอยู่นานแสนนานยากที่จะเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจจะแตกต่างไปจากความจริงก็ได้ เพราะว่าภาพพจน์นั้นไม่ใช่เรื่องข้อเท็จจริงแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของการรับรู้ที่มนุษย์เอาความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปปะปนอยู่ในข้อเท็จจริงดังภาพ

ภาพที่ 1 ลักษณะของภาพพจน์ (เสรี วงษ์มณฑา, 2541, หน้า 13)

จากภาพข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ภาพพจน์เป็นข้อเท็จจริง และการประเมินส่วนตัว จนกลายเป็นภาพที่ฝังอยู่ในความรู้สึกของบุคคล ภาพพจน์จึงเป็นเรื่องของการรับรู้ซึ่งเป็นความคิด คำนึงมากกว่าความจริง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2552, หน้า 188) ได้ให้ความหมาย ภาพลักษณ์ ว่าหมายถึง ภาพของสิ่งต่าง ๆ หรือความคิดรวบยอดที่วาดขึ้นในความคิด (Image is a picture formed in the mind) ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจของบุคคลตามความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อองค์การ สถาบัน บุคคล หรือการดำเนินงาน ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจนี้อาจจะเป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์ ทางตรง (Direct experience) หรือประสบการณ์ทางอ้อม (Indirect experience) ที่บุคคลนั้นรับรู้ มา

วิรัช ลภีรัตนกุล (2553, หน้า 73-85) เขียนหนังสือเรื่อง การประชาสัมพันธ์ โดยกล่าวถึง ภาพลักษณ์ ว่าหมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นในใจของคนเรา อาจเป็นภาพที่มีต่อสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งไม่มีชีวิตก็ได้ เช่น ภาพที่มีต่อบุคคล องค์การ สถาบัน ฯลฯ และภาพดังกล่าวนี้อาจเป็นภาพที่สิ่งเหล่านั้น กล่าวคือ บุคคล องค์การ สถาบัน ฯลฯ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งสร้างให้เกิดขึ้นแก่จิตใจเราหรืออาจเป็นภาพที่เรา นึก สร้างเองก็ได้

จากความหมายของคำว่าภาพลักษณ์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ภาพลักษณ์ หมายถึง ภาพของสิ่งต่าง ๆ หรือความคิดรวบยอดที่วาดขึ้นในความคิด ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจนี้อาจจะเป็นผลมา จากการได้รับประสบการณ์ทางตรง หรือประสบการณ์ทางอ้อม ที่บุคคลนั้นรับรู้มา ซึ่งการศึกษา ภาพลักษณ์ในลักษณะของบุคคลจะเป็นการศึกษาภาพของคุณลักษณะ บุคลิกภาพ และการแสดงออก ทางพฤติกรรมของบุคคล

การเกิดภาพลักษณ์

เกรียงศักดิ์ โลหะชาละ (2540, หน้า 83) กล่าวถึง ภาพลักษณ์ ว่าการเกิดภาพลักษณ์ต้อง อาศัยระยะเวลาเพื่อให้เข้าไปในจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติของคนทั่วไป เพื่อให้เกิดความ ประทับใจอย่างแท้จริง ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นมีทั้งด้านบวก และด้านลบ ซึ่งภาพลักษณ์ของบุคคลหรือ สถาบันใดจะเป็นเช่นไร สังคมจะเป็น ผู้ตัดสินตามหลักเกณฑ์หรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่ได้ปฏิบัติ สืบต่อกันมา โดยทั่วไปแล้วภาพลักษณ์ในสายตาของคนส่วนใหญ่คือภาพที่ดีต่อความรู้สึกนึกคิด จะเกิดขึ้นได้จากความเชื่อถือ และศรัทธาของประชาชน แต่ภาพลักษณ์ของบุคคลใดจะเป็นอย่างไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ข้อมูลหรือข่าวสารที่คนทั่วไปได้รับ จะประทับใจหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับ พฤติกรรม ดังนั้น ภาพลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้เสมอ

ความสำคัญของภาพลักษณ์

คำว่าภาพลักษณ์ ได้มีการกล่าวถึงกันอย่างแพร่หลายในวงกว้าง เช่น ภาพลักษณ์ของ ประเทศ ภาพลักษณ์ขององค์กร ภาพลักษณ์ของบริษัท รวมถึงในมุมมองที่เฉพาะเจาะจง อาทิ ภาพลักษณ์ของบุคคล ส่งผลให้บุคคลเกิดพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ ตามภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ภาพลักษณ์กลายเป็นสิ่งที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดความคิดของปัจเจกบุคคล ในการมองหรือตัดสินสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ดังนั้น องค์กร บริษัท หรือแม้กระทั่งบุคคลในสาขาอาชีพ ต่าง ๆ ต่างให้ความสำคัญกับการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของประชาชน (มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช, 2552, หน้า 188)

ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งของภาพลักษณ์ คือ ภาพลักษณ์ไม่ใช่ข้อเท็จจริงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการประเมินด้วยเหตุผลหรือความชอบส่วนตัว เพราะฉะนั้นภาพลักษณ์จึงไม่ได้เป็นข้อเท็จจริงล้วน ๆ แต่เป็นการรับรู้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่อง คือจะส่งผลกระทบต่อสิ่งที่ดียิ่งดีขึ้น สิ่งที่ไม่ดีก็ยังไม่ดีมากขึ้นตามหลักการรับรู้ ซึ่งมนุษย์จะรับรู้ตามกระบวนการของการเลือกสรร (เสรี วงษ์มณฑา, 2542, หน้า 84)

องค์ประกอบของภาพลักษณ์

เคนธ อี โบลด์ิง (Boulding, 1975 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2552 หน้า 189) แบ่งองค์ประกอบของภาพลักษณ์ได้เป็น 4 ส่วน แต่ในความเป็นจริงองค์ประกอบทั้ง 4 ส่วนนี้ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างไม่อาจแบ่งแยกได้ ดังนี้

1. องค์ประกอบเชิงการรับรู้ (Perceptual component) เป็นสิ่งที่บุคคลได้จากการสังเกตโดยตรง แล้วนำสิ่งนั้นไปสู่การรับรู้ สิ่งที่ถูกรับรู้นี้อาจจะเป็นบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ ความคิด หรือสิ่งของต่าง ๆ เราจะได้ภาพของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้โดยผ่านการรับรู้เป็นเบื้องต้นแรก

2. องค์ประกอบเชิงความรู้ (Cognitive component) ได้แก่ ส่วนที่เป็นความรู้เกี่ยวกับลักษณะ ประเภท ความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการสังเกตและรับรู้

3. องค์ประกอบเชิงความรู้สึก (Affective component) ได้แก่ ความรู้ของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อาจเป็นความรู้สึกผูกพัน ยอมรับหรือไม่ยอมรับ ชอบหรือไม่ชอบ

4. องค์ประกอบเชิงการกระทำ (Conative component) เป็นความมุ่งหมายหรือเจตนาที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติตอบโต้สิ่งเรานั้น โดยเป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเชิงความรู้และเชิงความรู้สึก

การสร้างภาพลักษณ์

ภาพลักษณ์ที่เรามีต่อใครคนใดคนหนึ่ง ไม่ว่าจะบุคคลหรือกลุ่มบุคคลก็ตาม ย่อมมีทั้งภาพลักษณ์ที่ดีและไม่ดี ซึ่งภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ และเปลี่ยนแปลงได้เสมอ กล่าวคืออาจเปลี่ยนจากภาพลักษณ์ที่ดีเป็นภาพลักษณ์ที่ไม่ดี หรืออาจเปลี่ยนจากภาพลักษณ์ที่ไม่ดีมาเป็นภาพลักษณ์ที่ดีก็ได้ ฉะนั้น ภาพลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นได้ (วิรัช ลภีรัตนกุล, 2553, หน้า 85)

วิธีการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่บุคคล หรือองค์กร ได้แก่ (ดารณี พานทอง พาลุสุข, 2556, หน้า 150)

1. การใช้ข้อเท็จจริงที่เป็นบวก รวมทั้งการเสาะแสวงหาข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่เป็นบวก เพื่อก่อให้เกิดทัศนคติที่เป็นบวก หากมีข้อเท็จจริงที่ดีอยู่มากมาย แต่ไม่ได้นำมาออกมาเผยแพร่ การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีจะไม่เกิดขึ้น

2. การชักชวนให้กลุ่มเป้าหมายใช้มาตรการในการประเมินที่เป็นประโยชน์

3. ใช้วิธีการที่ทำให้คนได้รับประสบการณ์ตรงที่ประทับใจ

การสร้างภาพลักษณ์ของบุคคล (อภิวิช พุกสวัสดิ์, 2556, หน้า 123) จะก่อตัวจากความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ คือ การรับรู้ ความรู้ ความรู้สึก และการกระทำ เกิดเป็นภาพของโลกที่บุคคลมีประสบการณ์ จะมีสิ่งที่ถูกสังเกตซึ่งเป็นที่ถูกรับรู้ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ ความคิดหรือวัตถุ สิ่งของ สิ่งต่าง ๆ ผ่านเข้ามาทางช่องทางการรับรู้ ได้แก่ การรับสัมผัสทั้งห้าของบุคคล อาจเป็นการสังเกตจากประสบการณ์โดยตรงหรือโดยอ้อมที่ผ่านกระบวนการรับรู้ ซึ่งจะมีการ

ให้ความหมายแก่สิ่งที่สังเกตและนำไปสู่ความรู้ซึ่งมีการแยกแยะลักษณะ ประเภทและความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่สร้างขึ้นจากการตีความและให้ความหมายด้วยตัวเราเอง ความรู้ที่สร้างขึ้นเองนี้เกี่ยวข้องกับพื้นฐานประสบการณ์เดิม เช่น ทักษะคิด ค่านิยม เป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่ถูกสังเกต แสดงออกในเรื่องของความผูกพัน การยอมรับหรือไม่ยอมรับ การชอบหรือไม่ชอบ ความรู้สึกนี้พร้อมที่จะแสดงออกเป็นพฤติกรรม

พงษ์เทพ วรกิจโกศาทร (2533, หน้า 122-124) กล่าวถึงกระบวนการสร้างภาพลักษณ์ว่ามีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม (Events and environment) คนเราเป็นสมาชิกสังคมซึ่งในสังคมมีเหตุการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และอื่น ๆ อีกมากมาย แต่มีเพียงบางส่วนของเหตุการณ์หรือบางเหตุการณ์เท่านั้นที่คนเราจะรับรู้และในบรรดาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหลายนี้จะมีคุณค่าด้านดีหรือเลว จะสำคัญหรือไม่ จะมีความหมายอะไร คงจะไม่เกิดขึ้นจากตัวเราเพียงอย่างเดียว แต่สภาพแวดล้อมที่อยู่กับเหตุการณ์และอยู่โดยรอบเรา กลับมีอิทธิพลในการกำหนดคุณค่าเหล่านั้น ทั้งก่อนและหลังการรับรู้ ตลอดจนมีอิทธิพลต่อความสมบูรณ์หรือการหดหายและระยะเวลาของความจำในเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วย

2. ช่องทางการสื่อสาร (Communication channel) ในบรรดาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหลายจะสามารถเข้ามาสู่เราได้โดยช่องทางการสื่อสาร ได้แก่ การได้ยิน ได้เห็น ได้สัมผัส ได้ลิ้มรส และได้กลิ่น ซึ่งแต่ละช่องทางเหล่านี้ยังมีประสิทธิภาพทางการรับความสมบูรณ์ของเหตุการณ์แตกต่างกัน นอกจากนี้ตัวเนื้อหาสาระ วิธีการจัดข่าวสาร และโครงสร้างของเหตุการณ์ซึ่งผู้ส่งสารส่งมา มีความสัมพันธ์กับช่องทางการสื่อสารด้วย กล่าวโดยสรุป คือ ช่องทางการสื่อสารจะเป็นประตูด่านแรกของการรับรู้เหตุการณ์ ประสิทธิภาพในขั้นตอนนี้ ข่าวสาร และสื่อมีความสำคัญที่สุด

3. องค์ประกอบเฉพาะบุคคล (Personal element) คุณภาพและประสิทธิภาพของการสื่อสาร โดยเฉพาะการรับรู้ของผู้รับสาร เบอร์โล (1960 อ้างถึงใน พงษ์เทพ วรกิจโกศาทร, 2533, หน้า 124) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบทั้ง 5 แต่ละบุคคล คือ ทักษะการสื่อสาร ทักษะคิด ความรู้ ระบบสังคม และวัฒนธรรมต่างมีอิทธิพลต่อการสื่อสาร เราจะมองเห็นภาพเป็นอย่างไร จะเป็นภาพที่มีความหมายหรือไม่เหมือนคนอื่น หรือมีความนิยมชมชอบหรือไม่สนใจขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทั้งห้า

4. การรับรู้และความประทับใจ (Perception) ภาพลักษณ์จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ทันทีเมื่อเหตุการณ์ได้ผ่านช่องทางการสื่อสารและองค์ประกอบเฉพาะบุคคลทั้ง 5 คือ ทักษะการสื่อสาร ทักษะคิด ความรู้ ระบบสังคม และวัฒนธรรม จะเป็นตัวที่พิจารณาเหตุการณ์นั้น ๆ โดยการรับรู้ (Perception) ซึ่งเป็นตัวแปลงเหตุการณ์ให้เป็น ความหมายตามความคิดของบุคคลนั้น ๆ ส่วนความประทับใจ (Impression) จะเกี่ยวข้องกับคุณภาพและปริมาณของความทรงจำ ถ้าประทับใจมาก (ไม่ว่าบวกหรือลบ) ก็จะมี ความทรงจำและจำได้มากและยาวนาน

ภาพลักษณ์บุคคลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการที่กล่าวมานี้จะมีการผันแปรอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้เนื่องมาจากการได้รับข้อมูลใหม่ ๆ และ/หรือไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเลย นอกจากนี้ช่องทางการสื่อสาร องค์ประกอบเฉพาะบุคคล การรับรู้ และความประทับใจ และสภาพแวดล้อมเป็นตัวแปรที่สำคัญของการปรับเปลี่ยนปรุงแต่งภาพลักษณ์บุคคลในอนาคตต่อไป

เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับตัวละคร และกลวิธีการสร้างตัวละคร

ความสำคัญของตัวละคร

ประทีป เหมือนนิล (2523, หน้า 39) กล่าวว่า ตัวละครเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เพราะการดำเนินเรื่องย่อมขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของตัวละครเป็นส่วนใหญ่ ส่วนจะเป็นคน สัตว์หรือ สิ่งของที่ไม่มีชีวิตก็ได้ทั้งสิ้น

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2537, หน้า 104) กล่าวว่า ตัวละคร คือ บุคคลที่ผู้แต่งสมมุติขึ้นมา เพื่อให้กระทำพฤติกรรมในเรื่อง คือ ผู้มีบทบาทในเรื่อง หรือเป็นผู้ทำให้เรื่องเคลื่อนไหว ดำเนิน ไปสู่จุดหมายปลายทาง

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539, หน้า 173) กล่าวว่า ตัวละครเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มี บทบาทในเรื่อง อาจกล่าวได้ว่าตัวละครเป็นเจ้าของเรื่อง เพราะเป็นผู้ที่ทำให้เกิดเรื่องราวขึ้นมา ตัวละครในวรรณกรรมที่เป็นคน มักเป็นแบบจำลองของคนที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป ทั้งหน้าตา อุปนิสัย สถานภาพทางสังคม ซึ่งแบบของคนที่ผู้แต่งนำมาปรุงแต่งตามจินตนาการจะทำให้เกิดภาพ ลวงตาขึ้น ทำให้ผู้อ่านเห็นรูปแบบต่าง ๆ ของมนุษย์ในหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรม บุคลิกภาพ และภาวะอันเป็นธรรมชาติสากลของมนุษย์ อันจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจชีวิตและผู้คนรอบ ข้างมากขึ้น

พัฒนจิรา จันทร์ดำ (2547, หน้า 44) กล่าวว่า ตัวละครในเรื่องสั้นมีบทบาทเหมือนกันคน จริง ๆ ที่แสดงบทบาทและแสดงพฤติกรรมออกมาตามสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม หรือภาวะที่ตัวละคร ต้องเผชิญในวิถีชีวิตของเรา ต่างกันที่ว่า ตัวละครในเรื่องสั้นจะถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาจากจินตนาการของ นักประพันธ์ และเรื่องสั้นจะไม่สามารถประกอบเป็นเรื่องสั้นได้ถ้าปราศจากตัวละคร นักประพันธ์ จะประสบความสำเร็จในการถ่ายทอดความคิดของเขาได้ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการสร้างตัวละคร ให้น่าสนใจและมีบทบาทที่เหมาะสม การทำความเข้าใจลักษณะและความคิดของตัวละครให้ชัดเจน จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจโครงเรื่อง แก่นของเรื่อง เนื้อเรื่อง ธรรมชาติและธาตุแท้ของตัวละครได้เด่นชัด มากขึ้น

กลวิธีการสร้างตัวละคร

ธัญญา สังขพันธานนท์ (2539, หน้า 174-176) ได้กล่าวถึงความหมายของตัวละครว่า ตัวละครในเรื่องเล่าหมายถึงผู้ที่มีบทบาทในท้องเรื่อง หรือผู้เดินผ่านเนื้อเรื่องและเหตุการณ์ต่าง ๆ

กลวิธีการนำเสนอของผู้แต่งมี 2 วิธี คือ

1. การนำเสนอโดยตรง (Direct method) หมายถึงการที่ผู้แต่งให้รายละเอียดและข้อมูล เกี่ยวกับตัวละครในลักษณะของ "การบรรยายภาพตัวละคร" ข้อมูลที่นำเสนอมักจะเป็นองค์ประกอบ พื้นฐานทั้งหลายของตัวละครนั้น ๆ คือ

1.1 รายละเอียดเชิงประวัติ เช่น ชื่อ เพศ อายุ สถานภาพทางครอบครัว สังคม อาชีพ ประวัติย่อ ฯลฯ

1.2 ลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ หน้าตา ท่าทาง รูปร่าง การแต่งกาย หรือบางครั้ง อาจเน้นลักษณะเด่นประจำตัวบางอย่างเป็นพิเศษ

1.3 ลักษณะทางจิตใจ เช่น ความรู้สึกนึกคิด อุปนิสัยใจคอ วิธีคิดปรัชญาชีวิต หรือ ภาวะจิตใจของตัวละคร

1.4 วัตถุที่เกี่ยวข้องกับตัวละครอย่างมีนัยสัมพันธ์ ได้แก่ การกล่าวถึงข้าวของ เครื่องใช้ ประจำตัวของตัวละครที่มีความหมายบ่งบอกสภาวะถึงตัวละครนั้น ๆ เช่น ไม้เท้ากับคนแก่ เสื้อผ้า ตัวโปรด ฯลฯ

2. การนำเสนอโดยอ้อม (Indirect method) หมายถึง การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ ตัวละครนั้นจะไม่บรรยายโดยตรงไปตรงมาและเป็นกิจลักษณะแต่จะสอดแทรกอยู่ในการเล่า เหตุการณ์ต่าง ๆ โดยผู้อ่านจะรู้จักตัวละครผ่านทางพฤติกรรมที่แสดงออก การกระทำ คำพูด หรือ การบรรยายถึงกิริยาอาการ สายตา หรืออวัจนภาษา ซึ่งผู้อ่านสามารถสรุปสถานภาพลักษณะทางกาย และนิสัยใจคอของตัวละครได้

การนำเสนอตัวละครไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม อาจทำได้หลายวิธี เช่น

1. โดยผู้เล่าเรื่องซึ่งเป็นผู้รู้แจ้งเกี่ยวกับตัวละครนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมภายนอก สภาพจิตใจ ความคิดทั้งในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต ซึ่งเป็นการมองผ่านสายตาของผู้เล่าเพียง คนเดียว

2. โดยผ่านการบอกเล่าจากสายตาตัวละครอื่น ๆ การแนะนำโดยวิธีนี้มักจะทำให้ตัวละคร ตัวใดตัวหนึ่งหรือแนะนำตัวละครอีกตัวหนึ่ง ผู้อ่านจะรู้จักตัวละครที่ถูกแนะนำผ่านความคิดเห็นของ ตัวละครที่ผู้เขียนใช้เป็นสื่อกลาง

ริมมอน-เคนอน (1983 อ้างถึงใน อีรวดี ไตลังคะ, 2543, หน้า 54-59) ในหนังสือเรื่อง ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง ได้กล่าวถึง ศิลปะในการสร้างตัวละคร ไว้ดังนี้

1. การรู้จักลักษณะนิสัยตัวละครทางตรง ทำให้สองทางคือ การรู้จักนิสัยโดยผู้เล่าเรื่อง และ โดยตัวละครตัวอื่นในเรื่อง

1.1 การรู้จักลักษณะนิสัยตัวละครโดยผู้เล่าเรื่อง มักพบในบันเทิงคดีที่ใช้ผู้เล่าเรื่องแบบ ผู้รู้หรือแบบผู้ประพันธ์

1.2 การรู้จักลักษณะนิสัยตัวละครโดยตัวละครอื่น เป็นการรู้จักนิสัยตัวละครจาก ทศนคติของตัวละครอื่น

2. การรู้จักนิสัยตัวละครทางอ้อม ผู้อ่านสามารถสรุปนิสัยและทัศนคติของตัวละครจาก การกระทำของตัวละครนั้น ๆ จากบทสนทนา จากความคิดของตัวละคร และจากลักษณะภายนอก ของตัวละคร

ยูวพาส์ (ประทีปะเสน) ชัยศิลป์วัฒนา (2552, หน้า 124-127) กล่าวถึงการสร้างลักษณะ ตัวละคร ว่า การสร้างลักษณะนิสัยและบุคลิกของตัวละคร ผู้แต่งต้องสร้างตัวละครให้มีลักษณะ เหมือนจริงจึงจะสามารถทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่ตัวละครนั้นมีตัวตน มีชีวิตจิตใจ การสร้างลักษณะตัวละคร ทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. ผู้แต่งบรรยายอุปนิสัยของตัวละครโดยตรง

ผู้แต่งบอกลักษณะ รูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ ความสูง น้ำหนัก การศึกษา อาชีพ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม หรือรายละเอียดปลีกย่อยอื่น ๆ เกี่ยวกับตัวละครให้ผู้อ่านรับรู้ อย่างแจ่มแจ้ง

2. ผู้แต่งให้ตัวละครอื่น ๆ พูดถึงตัวละครอีกตัวหนึ่ง

คำพูด คำวิจารณ์ของตัวละครอื่น ๆ สามารถเปิดเผยให้ผู้อ่านรับรู้ลักษณะนิสัยของตัวละครได้ในหลายแง่มุม

3. ผู้แต่งบอกนิสัยใจคอของตัวละครผ่านพฤติกรรม คำพูด และทัศนคติของตัวละครเอง การกระทำ คำพูด และทัศนคติของตัวละครสามารถสะท้อนอุปนิสัยที่แท้จริงของตัวละครให้ผู้อ่านได้รับรู้

4. ผู้แต่งบอกอุปนิสัยของตัวละครผ่านความรู้สึกนึกคิดของตัวละครเอง ความรู้สึกนึกคิดและความในใจอันเป็นโลกส่วนตัวของตัวละครบอกถึงสภาพภายในจิตใจของตัวละครนั้น ๆ ผู้อ่านสามารถเข้าถึงความต้องการ ความหวัง ความฝัน หรือความกลัวของตัวละคร และรู้จักตัวละครได้อย่างใกล้ชิดที่สุด

5. ผู้แต่งบอกอุปนิสัยของตัวละครจากสัมพันธภาพของตัวละครนั้นกับตัวละครอื่น ๆ ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครอื่น ๆ ในแต่ละเหตุการณ์หรือสถานการณ์ สะท้อนให้เห็นอารมณ์ นิสัย ความคิด ความฉลาด ความมีไหวพริบ ความสุขุมรอบคอบ ความเอาตัวรอด และการรู้จักแก้ไขสถานการณ์ของตัวละครได้เป็นอย่างดี

จากการศึกษาตัวละคร และกลวิธีการสร้างตัวละคร สรุปได้ว่า ตัวละครเป็นบุคคลใด บุคคลหนึ่งที่มีบทบาทในเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเห็นรูปแบบต่าง ๆ ของมนุษย์ในหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรม บุคลิกภาพ และภาวะอันเป็นธรรมชาติสากลของมนุษย์ อันจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจชีวิตและผู้คนรอบข้างมากขึ้น ส่วนกลวิธีการนำเสนอตัวละครสามารถทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยเลือกศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ โดยเน้นศึกษาภาพลักษณ์ของบุคคลในวรรณกรรม ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

นริศรา เกตวัลท์ (2538) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก ในช่วง พ.ศ. 2492-พ.ศ. 2528 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์และความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายกับผู้หญิงในสังคม ในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก ในช่วง พ.ศ. 2492-พ.ศ. 2528 จำนวน 36 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก สามารถวิเคราะห์ได้ใน 2 ลักษณะ คือ ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในครอบครัว ในด้านภาพลักษณ์ของผู้หญิงในฐานะมารดา ภรรยา และธิดา และภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคม ในด้านการศึกษา อาชีพ การเมือง การพัฒนาชนบท และค่านิยมของสังคม อันมีปัจจัยหลายประการเป็นตัวกำหนดลักษณะ และพฤติกรรมของตัวละคร ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายกับภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมพบว่า ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมมีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยาย ภาพลักษณ์ของผู้หญิงกับการเมือง และค่านิยมของสังคม มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่ในด้านการศึกษา และอาชีพ พบว่า บางประเด็นไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

พินอำไพ สิริบุษกะ (2543) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ชนกลุ่มน้อยในนวนิยายไทย: การวิจารณ์เชิงสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของนวนิยายไทยที่นำเสนอเรื่องชนกลุ่มน้อย และศึกษาภาพลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยในนวนิยายไทย ระหว่าง พ.ศ. 2520-2540

จำนวน 18 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยก่อน พ.ศ. 2520 ปรากฏภาพลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยที่เป็นตัวละครประกอบในนวนิยายผจญภัย เป็นตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายรัก ภาพลักษณ์ในช่วงนี้ใช้ตัวละครเป็นชนกลุ่มน้อย เพื่อความสนุกสนานหรือเพื่อความแปลกใหม่ ภาพลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยช่วง พ.ศ. 2520-2530 ปรากฏภาพลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยผู้อยู่ใต้อำนาจการปกครองของชนกลุ่มใหญ่ มีฐานะยากจน ภาพลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยในช่วงนี้เริ่มชัดเจนขึ้น มีการดำเนินเรื่อง ฉาก และโครงเรื่อง ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย ภาพลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยช่วง พ.ศ. 2531-2540 ปรากฏภาพลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยที่หลากหลายมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยอย่างชัดเจนทำให้สังคมมีความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีต่อ ชนกลุ่มน้อยซึ่งเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคมไทย

นิโลบล นาคพลังกุล (2547) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในเรื่องสั้นไทยระหว่าง พ.ศ. 2532-2543 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ ในเรื่องสั้นไทยระหว่าง พ.ศ. 2532-2543 จำนวน 75 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ที่ปรากฏในเรื่องสั้นมี 6 ลักษณะ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ กลุ่มแรกคือ ภาพลักษณ์ส่วนบุคคล ได้แก่ ภาพลักษณ์ของผู้ฝึกฝนตนทางธรรม ภาพลักษณ์ของผู้พ่ายแพ้ต่อกิเลส และภาพลักษณ์ของผู้ให้ความสำคัญกับตัวตนและวัตถุ กลุ่มที่สองคือ ภาพลักษณ์ที่สัมพันธ์กับสังคม ได้แก่ ภาพลักษณ์ของผู้นำทางจิตวิญญาณ ภาพลักษณ์ของผู้สงเคราะห์ชาวบ้าน และภาพลักษณ์ของผู้มอมเมาชาวบ้านให้หลงอยู่ในอวิชชา ภาพลักษณ์ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพระสงฆ์ในสังคมไทย ถึงแม้จะลดบทบาทในด้านความเป็นผู้นำลง หากยังมีความสำคัญในด้านที่เป็นที่พึ่งทางใจของพุทธศาสนิกชน นอกจากนี้ยังพบว่าองค์ประกอบสำคัญในการนำเสนอภาพลักษณ์ของพระสงฆ์คือ น้ำเสียง ซึ่งนักเขียนใช้น้ำเสียงสามแบบในการนำเสนอภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ได้แก่ น้ำเสียงชื่นชม น้ำเสียงเสียดสีประชดประชัน และน้ำเสียงแสดงความเห็นใจ การใช้น้ำเสียงที่แตกต่างกันทำให้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์แตกต่างกัน

ปัทมา ทัชประเสริฐกุล (2547) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ไทยในวรรณคดีสมัยอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ในวรรณคดีไทยสมัยอยุธยา และเปรียบเทียบกับคติความคิดความเชื่อในศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ ในวรรณคดีสมัยอยุธยา จำนวน 13 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า พระมหากษัตริย์ในวรรณคดีสมัยอยุธยามีคุณสมบัติ 7 ประการ ได้แก่ การมีชาติกำเนิดและชาติตระกูลสูง การมีบุญ การมีรูปร่างและบุคลิกลักษณะที่ดี การมีความรอบรู้ การมีพระราชทรัพย์ การมีพระราชอำนาจและฤทธานุภาพ และการมีเกียรติยศ การศึกษาเปรียบเทียบภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ในวรรณคดีไทยสมัยอยุธยาสรุปได้ว่า ภาพลักษณ์ด้านคุณสมบัติ และด้านหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ไทยที่ปรากฏในวรรณคดีอยุธยาแต่ละประเภทแตกต่างกันไปตามจุดมุ่งหมาย และลักษณะของวรรณคดีนั้น ส่วนการศึกษาเปรียบเทียบกับคติความเชื่อในศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ สรุปได้ว่า ภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ไทยในวรรณคดีไทยสมัยอยุธยามีลักษณะของผู้ทรงอำนาจและน่าเกรงขามเหมือนกับคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ และมีลักษณะเป็นผู้ปฏิบัติธรรมราชาเหมือนกับคติความเชื่อทางศาสนาพุทธ

ประสิทธิ์ แยมศรี (2548) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของผู้หญิงไทยในเพลงลูกทุ่ง: ศึกษากรณี เพลงแนวคาเฟ่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาของเพลง ภาพลักษณ์ของผู้หญิง รูปแบบ ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง และกลวิธีการใช้ภาษาและน้ำเสียงในเพลงลูกทุ่ง ระหว่าง พ.ศ. 2535-2545 จำนวน 195 เพลง ผลการศึกษาพบว่า ด้านเนื้อหาของเพลง เป็นเรื่องเกี่ยวกับ ผู้หญิงถูกผู้ชายลวนลามหรือกดขี่ทางเพศ ผู้หญิงตัดพ้อต่อว่าผู้ชายเพื่อความเสมอภาคทางเพศ ผู้หญิง เป็นวัตถุและสินค้าทางเพศ ผู้หญิงกล่าวชื่นชมผู้ชายและผู้หญิงต้องพึ่งพิงผู้ชาย ชีวิตของเมียขึ้นอยู่กับ เมียหลวง และชีวิตของผู้หญิงกลางคืนที่ขาดความปลอดภัยและอาจถูกทารุณกรรมทางเพศได้ ด้านภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ปรากฏในเพลงมี 3 แบบ คือ ภาพลักษณ์แบบกุลสตรี ภาพลักษณ์แบบ หญิงกล้า และภาพลักษณ์ที่รวมทั้งแบบกุลสตรีและแบบหญิงกล้า ด้านรูปแบบของความสัมพันธ์ ระหว่างชายหญิง พบว่ามี 2 แบบ คือ ความสัมพันธ์ในระบบการผลิตซึ่งสถานภาพของผู้หญิงจะด้อย กว่าผู้ชาย และความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางวัฒนธรรมซึ่งสภาพสังคมไทยไม่เอื้ออำนวยให้ผู้หญิง แสดงออกทางเพศได้อย่างเสรี ด้านกลวิธีการใช้ภาษา พบว่า เพลงลูกทุ่งใช้ถ้อยคำภาษาพูด คำง่าย ๆ มีการเล่นคำ ใช้คำภาษาต่างประเทศ คำภาษาถิ่น คำภาษาแสลง ภาษาภาพพจน์ และสำนวน ส่วนน้ำเสียงน้ำเสียงที่สะท้อนออกมาพบว่ามี 3 ลักษณะ คือ ผู้หญิงไม่พอใจที่ถูกผู้ชายลวนลามหรือ หลอกหลวงเพื่อมีสัมพันธ์ทางเพศ ผู้หญิงยั่ววนโดยใช้วาจาและรูปร่างกระตุ้นให้ผู้ชายเกิดอารมณ์ ทางเพศ และผู้หญิงพึงพอใจในความสัมพันธ์ที่มีทรัพย์สินเงินทองเป็นเครื่องต่อรอง

มารศรี สอทิพย์ (2551) ศึกษา เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช: กลวิธีการเล่าเรื่องกับการสร้างภาพลักษณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธี การเล่าเรื่องของเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ประเภทต่าง ๆ เกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และการสร้างภาพลักษณ์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชผ่านกลวิธีการเล่าเรื่องที่สัมพันธ์กับบริบททาง สังคมและวัฒนธรรมไทย ในเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จำนวน 23 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีการเล่าเรื่องที่ใช้ในการนำเสนอภาพลักษณ์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้แก่ การสร้างความขัดแย้งเพื่อนำเสนอแก่นเรื่อง การสร้างตัวละคร การสร้างฉาก การนำเสนอมุมมองในการเล่าเรื่อง การใช้คำเรียก การใช้ความเปรียบ และการตั้งชื่อเรื่อง ส่วนภาพลักษณ์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชพบภาพลักษณ์หลักและภาพลักษณ์เสริม ดังนี้ ภาพลักษณ์หลักของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ในด้านบุญบารมี และเป็นผู้มีเมตตา ส่วนภาพลักษณ์เสริมแตกต่างกันไปตามบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยในยุคสมัยของการ ประพันธ์ ส่วนบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างภาพลักษณ์ของ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้แก่ การชำระพระราชพงศาวดาร วาทกรรมชาตินิยม ความขัดแย้งทาง ความคิดทางการเมืองในสังคมไทย คติความเชื่อทางศาสนา แนวคิดเรื่องการสร้างวีรบุรุษ และ วัฒนธรรมวรรณศิลป์

เพชรินทร์ นาทศรีทา (2554) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์หญิงไทยในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล ซีไรต์ของนักเขียนหญิง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์และกลวิธีการใช้ภาษาในวรรณกรรม ที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของนักเขียนหญิง ในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของนักเขียนหญิง จำนวน 5 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของหญิงไทยในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของนักเขียนหญิง ปรากฏภาพลักษณ์ที่จำแนกได้ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ พบว่า ลักษณะภายนอกของผู้หญิงก่อน

แต่งงานจะมีรูปร่างหน้าตาสวย ลักษณะภายนอกของผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัย ส่วนลักษณะภายในพบผู้หญิงในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ ผู้หญิงไทยสมัยเก่า ผู้หญิงไทยที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง และผู้หญิงมีความคิดแบบหัวสมัยใหม่ ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม พบว่า ความสัมพันธ์ของหญิงไทยกับบุคคลในครอบครัวมีทั้งความสัมพันธ์ที่ดี และความสัมพันธ์ที่ไม่ดี ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างหญิงไทยกับบุคคลในสังคม พบว่า มีความสัมพันธ์ในฐานะเพื่อน คนรัก และผู้ร่วมงาน ด้านแนวทางในการดำเนินชีวิต ภาพลักษณ์ของหญิงไทยมีแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา และรับวัฒนธรรมตะวันตกเป็นแบบในการดำเนินชีวิต ด้านสถานภาพและบทบาท พบผู้หญิงในฐานะบุตร ภรรยา และมารดา ส่วนกลวิธีการใช้ภาษาสื่อ ภาพลักษณ์พบการใช้คำ 7 ลักษณะ ได้แก่ คำสุภาพ คำไม่สุภาพ คำแสดงอารมณ์ คำหลาก คำซ้อน คำซ้ำ และคำภาษาต่างประเทศ ในส่วนของโวหารภาพพจน์ พบการใช้โวหารภาพพจน์ 4 ลักษณะ คือ ภาพพจน์แบบอุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ และการกล่าวเท็จความ

ปิยวดี เพ็ชรฉาย (2555) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของฮิตเลอร์ในวรรณกรรมไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์และกลวิธีนำเสนอภาพลักษณ์ของอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ในวรรณกรรมไทย จำนวน 9 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของอดอล์ฟ ฮิตเลอร์มี 2 ลักษณะ คือ ภาพลักษณ์ด้านบวกและภาพลักษณ์ด้านลบ ภาพลักษณ์ด้านบวกพบ 9 ลักษณะ ได้แก่ ผู้นำที่เยี่ยมยอด ผู้มั่นคงในรัก ศูนย์รวมแห่งศรัทธา ผู้มีความเป็นศิลปิน ผู้รักการอ่าน ขวัญใจมวลชน ผู้รักสุขภาพ และยอดนักโฆษณา ภาพลักษณ์ด้านบวกที่เด่นชัดที่สุดคือ ภาพลักษณ์ผู้นำที่เยี่ยมยอด ภาพลักษณ์ด้านลบพบ 11 ลักษณะ ได้แก่ ผู้นำคลั่งชาติ ผู้ล้างเผ่าพันธุ์ยิว เจ้าแห่งความโหดเหี้ยม ผู้วิกลจริต ชายแก่ผู้หมดหวัง จอมเผด็จการ ผู้นำที่มีอารมณ์รุนแรง ผู้ไม่ยอมรับความจริง ผู้นำเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ผู้นำที่บ้ารัก ภาพลักษณ์ด้านลบที่เด่นชัดที่สุดคือ ภาพลักษณ์ผู้นำที่คลั่งชาติ ด้านกลวิธีกรนำเสนอพบว่ามี 2 วิธี คือ การนำเสนอผ่านข้อเท็จจริง และการนำเสนอผ่านการแสดงความคิดเห็น

ทัศนีย์ ทานตวณิช (2558) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในบทเพลงเทิดพระเกียรติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์และกลวิธีกรนำเสนอภาพลักษณ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในบทเพลงเทิดพระเกียรติ จำนวน 20 เพลง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประพันธ์บทเพลงนำเสนอภาพลักษณ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 7 ภาพลักษณ์ ได้แก่ พระผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันอุดม พระผู้ทรงบุญญาบารมี พระผู้ทรงเป็นปราชญ์ พระผู้ทรงจริยาวัตรอันงดงาม พระผู้ทรงเป็นมิ่งขวัญและสายใจของชาวไทย พระผู้ทรงคุณธรรม และพระผู้เปี่ยมด้วยเมตตาธรรม ด้านกลวิธีกรนำเสนอภาพลักษณ์พบ 5 วิธี ได้แก่ การตั้งชื่อเพลง การสร้างความเปรียบ การใช้คู่ตรงข้าม การบรรยายรายละเอียด และการสรรคำ ภาพลักษณ์ที่นำเสนอสอดคล้องกับความเป็นจริง และสอดคล้องกับภาพลักษณ์ของผู้มีภาวะผู้นำ ส่วนกลวิธีกรนำเสนอภาพลักษณ์ทำให้บทเพลงเทิดพระเกียรติสื่อภาพลักษณ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้อย่างชัดเจน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ โดยเน้นศึกษาเฉพาะภาพลักษณ์บุคคลในวรรณกรรม สามารถแบ่งได้เป็นงานวิจัยที่ศึกษาภาพลักษณ์ของกลุ่มชนชั้นสูงหรือชนชั้นที่มีผู้นับถือ คือ ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระ

พระเทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี ภาพลักษณ์ของฮีตเลอร์ และภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ กลุ่มชนชั้นกลาง คือ ภาพลักษณ์ของผู้หญิง และชนชั้นล่าง คือ ภาพลักษณ์ของชนกลุ่มน้อย ซึ่งภาพลักษณ์ที่ปรากฏในกลุ่มชนชั้นสูง มักจะเป็นภาพลักษณ์เชิงบวกที่ยกย่องเชิดชู ยกเว้นภาพลักษณ์ของฮีตเลอร์และพระสงฆ์ ที่ปรากฏภาพลักษณ์ด้านบวกและด้านลบ ส่วนภาพลักษณ์ของผู้หญิงจะศึกษาจากสภาพภาพและบทบาท รวมถึงเน้นเรื่องการกดขี่ข่มเหงจากเพศชาย ส่วนภาพลักษณ์ของชนกลุ่มน้อยจะเน้นเรื่องการถูกกดขี่จากชนกลุ่มใหญ่

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีประโยชน์เพื่อช่วยในการวิเคราะห์งานวิจัยได้ ดังนี้ เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสั้น สามารถนำความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของเรื่องสั้นมาปรับใช้ในหัวข้อการวิเคราะห์ทฤษฎีการนำเสนอภาพลักษณ์ เอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนทำให้ทราบที่มาของรางวัลซีไรต์ จุดมุ่งหมายในการก่อตั้งความสำคัญของรางวัลซีไรต์ และทราบรายละเอียด คุณค่า แนวคิดของเรื่องสั้นซีไรต์แต่ละปี รวมถึงพัฒนาการของเรื่องสั้นไทย ซึ่งทำให้เห็นความสำคัญของการศึกษาเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับตัวละคร และกลวิธีการสร้างตัวละคร สามารถนำมาใช้วิเคราะห์ในหัวข้อกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านตัวละคร เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ สามารถนำเรื่องภาพลักษณ์ของบุคคล เป็นแนวทางในการวิเคราะห์เรื่องภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ และยังเป็นที่ยืนยันได้ว่า ไม่มีผู้ใดศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ของครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์มาก่อน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาต่อไป

บทที่ 3

ภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน

เรื่องสั้นรางวัลซีไรต์เป็นรางวัลวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของสังคม เรื่องสั้นแต่ละเรื่องนอกจากมีเนื้อหาที่แตกต่างกัน และนำเสนอด้วยรูปแบบที่หลากหลายแล้ว นักเขียนยังสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับคน สังคม การเมือง (อิงอร สุพันธ์วณิช, 2548, หน้า 4) ซึ่งมุมมองเกี่ยวกับคนในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ที่มีความน่าสนใจ คือการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของภาพลักษณ์ เพราะจะทำให้เห็นคุณลักษณะ บุคลิกภาพ และการแสดงออกทางพฤติกรรมของตัวละครได้อย่างเด่นชัด ผู้วิจัยสนใจศึกษาภาพลักษณ์ของครู เพราะนอกจากจะทำให้เห็นภาพลักษณ์ครูที่แตกต่างกันของนักเขียนแต่ละคนแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ในสังคมด้วยเช่นกัน

ความหมายของครูตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 235) หมายถึง ผู้สั่งสอนศิษย์หรือผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ ส่วนความหมายของครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน (ยนต์ ชุ่มจิต, 2546, หน้า 150) ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้จะใช้ความหมายของครูตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยเลือกศึกษาเฉพาะตัวละครครู ซึ่งเป็นบุคลากรทางวิชาชีพเท่านั้น ดังนั้น การศึกษาภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ จึงหมายถึง การศึกษาภาพของคุณลักษณะ บุคลิกภาพ และการแสดงออกทางพฤติกรรมของตัวละครที่ประกอบอาชีพครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์

การศึกษาภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ผู้วิจัยพบตัวละครที่ประกอบอาชีพครูทั้งหมด 31 ตัว จากเรื่องสั้นทั้งหมด 24 เรื่อง

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบภาพลักษณ์ครูตามบทบาทของครูที่มีต่อสังคม ต่อภาระหน้าที่ และต่อตนเอง ตามหัวข้อต่อไปนี้โดยเรียงลำดับจากภาพลักษณ์ที่พบมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ ภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติหน้าที่ ภาพลักษณ์ด้านการเมือง และภาพลักษณ์ด้านความเป็นปัจเจกบุคคล

ภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติหน้าที่

ภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติหน้าที่ หมายถึง ความรับผิดชอบหรือกิจที่ผู้เป็นครูจำเป็นต้องกระทำให้เสร็จสิ้นสมบูรณ์โดยอาศัยหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม กฎหมาย หรือด้วยความสำนึกในความถูกต้องเหมาะสม หน้าที่ที่สำคัญของครูโดยตรงคือการสอนหรือการให้ความรู้ตามหน้าที่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังนั้นครูต้องให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เพราะงานของครูทุกระดับถือได้ว่าเป็นพื้นฐานสำหรับการเตรียมบุคคลที่จะออกไปประกอบวิชาชีพอื่น ๆ ทุกอาชีพ ดังนั้นจึงพอจะอนุมานได้ว่า "วิชาชีพครูเปรียบเสมือนแม่ของวิชาชีพต่าง ๆ" (ยนต์ ชุ่มจิต, 2546, หน้า 155,189)

ผู้วิจัยศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของครูจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และจรรยาบรรณครู ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 1-14) กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ครูตามหลักกฎหมาย ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ครูต้องมีบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. จัดกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และจัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด

2. ปลูกฝังลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ เช่น ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม ความขยัน ความซื่อสัตย์ รู้จักพึ่งตนเอง พัฒนาเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ใฝ่เรียนรู้ ใฝ่เรียน แสวงหาการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ โดยให้สังคมและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

4. จัดเตรียมบรรยากาศและสื่อการเรียนการสอน และจัดประสบการณ์จริงที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเชิงการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์

5. พัฒนาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดยใช้การวิจัยในชั้นเรียน

6. จัดให้มีการประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง โดยใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย

7. พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

8. พัฒนาตนเองให้มีความพร้อมตามมาตรฐานวิชาชีพครู

คณะกรรมการอำนวยการคุรุสภา ได้ประกาศใช้ระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณครู ซึ่งมีทั้งหมด 9 ข้อ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2542, หน้า 132)

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือส่งเสริมและให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า

2. ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน และสร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถและด้วยความบริสุทธิ์ใจ

3. ครูต้องประพฤติและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งหลาย ทั้งกาย วาจา และจิตใจ

4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์

5. ครูต้องไม่แสวงหาผลประโยชน์เป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ จ้าง วาน ให้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

6. ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

7. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์

จากการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์พบภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติหน้าที่ 2 ภาพลักษณ์ คือ ครูที่ไม่ปฏิบัติตนตามหน้าที่และความรับผิดชอบ และครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ครูที่ไม่ปฏิบัติตนตามหน้าที่และความรับผิดชอบ

ครูที่ไม่ปฏิบัติตนตามหน้าที่และความรับผิดชอบ คือ ครูที่บกพร่องต่อหน้าที่และความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติการศึกษา และจรรยาบรรณครู จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ครูที่ไม่ปฏิบัติตนตามหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

ครูมี จากเรื่อง ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา ซึ่งเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึงเรื่องราวของครูมี ครูโรงเรียนประชาบาล ที่ตี๋มสุรามาสอนลูกศิษย์เสมอ วันหนึ่งครูมีย้อนคิดถึงความหลังที่ตนเองเคยเป็นครูที่ดี มีอุดมการณ์ เพราะเห็นครูของตนเองเมื่อครั้งยังเป็นเด็กเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี ครูมีจึงคิดว่า ถ้าเขาเป็นครู เขาจะเป็นครูที่ดี ไม่เป็นเหมือนกับครูของเขา แต่เมื่อครูมีได้มาเป็นครูจริง ๆ ครูมีกลับทำพฤติกรรมเหมือนกับครูของเขาในอดีต ดังความว่า

"ครู ! สวัสดีครับ"

ฉันเงยหน้า เด็กนักเรียนคนหนึ่งมาเอ่ยทักอยู่ข้าง ๆ

ฉันตอบรับคำสวัสดี พลังเพ่งมองร่างของเด็กชายเล็ก ๆ ส่องนัยน์ตาแจ้วแห้วจับจ้องมายังฉันในมือของเด็กน้อยมีดินสอที่เหลาจนแหลมแล้วแท่งหนึ่ง หนังสือหัดอ่านที่เก่าพอกับกางเกงเสื้อผ้าน่า

"ครูเมามาแต่เช้าอีกแล้ว..." สุ่มเสียงอันเหน่อหลุดออกมาจากริพที่ส่งสีขาวยาว

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา: ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง, หน้า 64)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นเหตุการณ์ที่นักเรียนเอ่ยปากทักเรื่องที่ครูตี๋มสุราก่อนมาสอน โดยกล่าวว่า "ครูเมามาแต่เช้าอีกแล้ว" คำว่า "อีกแล้ว" แสดงให้เห็นว่า ครูมีเป็นครูที่ตี๋มสุราเป็นประจำ หลังจากเหตุการณ์นี้เมื่อนักเรียนทราบข่าว ครูมีตี๋มสุราก่อนมาสอน ครูมีจึงกลับบ้านไปนอนพัก ดังความว่า

ฉันพยายามบังคับตัวให้ตรงไปตามคันทันสูงมาเรื่อย ๆ จนถึงบ้าน เมียของฉันกับลูกน้อยนั่งเล่นอยู่ที่หัวบันได

ฉันถอดรองเท้าแล้วขยับก้าวขึ้นบนเรือน

"ไม่สอนลูกศิษย์รี วันนี้" หล่อนถาม

"ม่าย..." ฉันสั้นหัว

"มันมีนหัวมาตั้งแต่เมื่อคืนนี้แล้ว เมาค้างนะยังไม่หาย ขึ้นสอนลูกศิษย์มันคงโให้"

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา: ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง, หน้า 65)

จากเหตุการณ์นี้ครูมีคุยกับภรรยาว่า เขาตี๋มสุราและรู้สึกละอาย จึงกลับบ้านมาพักให้หายเมาระเพราะกลัวว่า "ขึ้นสอนลูกศิษย์มันคงโให้" ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ครูมีรู้ว่าตนเองทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง แต่ก็

ยังคงปฏิบัติตนเช่นนั้น ทั้งที่เป็นเวลาราชการ แต่กลับไม่ทำงาน ทั้งภาระการสอนกลับมาพักผ่อนที่บ้าน ทำให้ครูมีเป็นครูที่มีภาพลักษณ์เชิงลบ ปัญหาการเมาสุรา และทั้งภาระการสอนของครูมีสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของครูที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และมีความประพฤติไม่เหมาะสม ซึ่งขัดกับจรรยาบรรณครู ข้อที่สาม ที่ครูต้องประพฤติและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งหลาย ทั้งกาย วาจา และจิตใจ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2542, หน้า 132)

จากนั้นเมื่อกลับมาบ้าน ครูมีได้นอนนึกถึงเรื่องราวสมัยเขายังเป็นหนุ่ม มีอุดมการณ์ มีความฝัน ภาควงใจในตนเองที่ได้เป็นครู แต่ในปัจจุบันความรัก ความศรัทธา ความภาควงใจของครูมีหายไปหมดสิ้น ดังความว่า

นานมาแล้ว-นานเหลือเกินจนฉันน่าจะลืมไปแล้วจนหมดสิ้น ไม่น่าจะหลงเหลือให้จดจำมาถึงวันนี้-ภาพของฉันในชุดเครื่องแบบครูหนุ่มคนใหม่ของหมู่บ้าน พ่อลูบชมอยู่แล้ว อยู่เล่าด้วยความปิติ...

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา: ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง, หน้า 65)

อีกทั้งยังมีอีกตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการขาดความรัก ความศรัทธา ความภาควงใจในอาชีพครู ดังความว่า

จากครูที่เข้มแข็งของหมู่บ้านมีความหวังต่องานสูงจากอนาคตและความฝันที่วาดไว้สำหรับเด็กและโรงเรียน ตลอดจนชีวิตและครอบครัวของตัวเอง...ดูเหมือนฉันพยายามอยู่ไม่เท่าไร ดิ้นรนอยู่ไม่นานนัก ฉันก็อ่อนแรงแพ้วหาย หมดความฝัน ดับสิ่งเหล่านั้น กลบหายไปกับกาลเวลาที่ผ่านไป ไม่เพียงแต่เด็กนักเรียนที่ฉันสอนที่ฉันลืมและทอดทิ้ง ฉันลืมตัวเองเหมือนกับที่คนอื่นเขาลืมฉันและทอดทิ้งฉันมานานแล้ว

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา: ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง, หน้า 66)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นอุดมการณ์ที่เปลี่ยนไปของตัวละคร จากที่เคยภาควงใจในอาชีพของตนเอง ต่อมาครูมีกลับตัดพ้อต่อชีวิตของตนเอง โทษสิ่งรอบข้าง โดยมีน้ำเสียงของการเสียดีศรีรัฐบาลสอดแทรกอยู่ดังที่กล่าวว่า "ฉันลืมตัวเองเหมือนกับที่คนอื่นเขาลืมฉันและทอดทิ้งฉันมานานแล้ว" ซึ่งเป็นกรกล่าวถึงรัฐบาลที่ไม่สนใจครูในโรงเรียนต่างจังหวัด

เหตุผลที่ครูมีในเรื่องเปลี่ยนแปลงอุดมคติของตนเองจนหมดสิ้น นักเขียนได้ให้เหตุผลไว้ดังตัวอย่าง

คิดแล้วฉันอยากหัวเราะ และถ่มถุยให้กับความโง่เขลาเบาปัญญาของตัวเอง ฉันหลงโง่ปล่อยให้กาลเวลาอันควรมีค่าสำหรับฉันและครอบครัวไหลเลยผ่านไปอย่างเสียเปล่า... ถ้าฉันมีสติปัญญา เป็นคนฉลาดของยุค ฉันควรจะทำความรู้จักกับปลัดอำเภอหรือไม่ก็คนใหญ่โตในวงราชการครูที่อำเภอฉันไว้เป็นเจ้านายสักคนหนึ่ง เพื่อว่าฉันจะได้ปลีกเวลา

การสอนลูกศิษย์ไปทำมาค้าขายได้ หรือโชคดียังอาจได้ร่วมงานพัฒนาอะไรสักอย่างซึ่งเป็นโครงการของอำเภอ ฉันจะไม่ต้องถูกลืมถูกทอดทิ้งปล่อยเมียและลูกแร้นแค้นอย่างวันนี้

มันน่าประหลาด-ลูกสาวคนโตของฉันเป็นพนักงานในไร่ของเพื่อนบ้านเหมือนอย่างที่ว่าพี่สาวของฉันเคยเป็นมาก่อน ลูกชายคนรอง ไปเรียนหนังสือก็ยิ่งพาฝ่าเท้าอันเปล่าเปลือยออกจากบ้านอันซ่อมซ่อมไม่ต่างกับฉันเมื่อกาลก่อนนั้น ลูกคนเล็กอีกคนหนึ่งเล่า เมียของฉันก็เลี้ยงดูแม่ไม่ต่างไปจากแม่ที่เคยเลี้ยงฉัน...ความเป็นฉันที่มีการศึกษามากกว่าคนอื่น

ในครอบครัว ความเป็นครูของหมู่บ้านและความเป็นข้าราชการของประเทศ

ฉันทำอะไรให้สกุลวงศ์ของพ่อดีขึ้นกว่าเดิมหรือดีขึ้นกว่าเดิมครั้งทำไร่ไถนา...

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา: ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง, หน้า 67)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ปัญหาของครูมี คือ เงินเดือนน้อย ไม่พอสำหรับค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ตัวละครถึงได้ตัดพ้อกับชะตากรรมในชีวิตว่า "เขาได้เป็นครูแล้วแต่ก็ไม่ทำให้ชีวิตครอบครัวดีขึ้นเลย" ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาอัตราค่าจ้างครู นอกจากนี้ก็เขียนยังได้สะท้อนให้เห็นวงการราชการผ่านความคิดของครูมีว่า "เขาควรจะรู้จักคนใหญ่คนโตในวงการราชการ ซึ่งจะทำให้อนาคตของเขาดีกว่านี้" นักเขียนได้เสียดสีวงการราชการว่าเป็นวงการที่ต้องมีเส้นสายถึงจะประสบความสำเร็จได้ และการเป็นครูที่ซื่อสัตย์ เป็นครูที่ดี สุดท้ายแล้วก็ต้องจนอยู่เช่นนั้น

การสร้างภาพลักษณ์ของครูมีที่ประหลาดไม่เหมาะสม ขาดความรักและความศรัทธาในหน้าที่ นักเขียนต้องการลบภาพมายาคติของสังคมไทยที่มีต่อครูในชนบท คำว่ามายาคติ มาจาก โรลิ่งด์ บาร์ตส์ (2544, หน้า 4) นักวิชาการชาวฝรั่งเศส โดยนพพร ประชากุลได้ศึกษาจากบทความของ โรลิ่งด์ บาร์ตส์ และเสนอว่า คำว่า มายาคติ หมายถึง การสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งถูกกลบเกลื่อนให้เป็นที่รับรู้เสมือนว่าเป็นธรรมชาติ มายาคตินั้นมิได้ปิดบังอำพรางสิ่งใดทั้งสิ้น ทุกอย่างปรากฏต่อหน้าต่อตาเราอย่างเปิดเผย แต่เราต่างหากที่คุ้นเคยกับมันเสียจนไม่ทันสังเกตว่ามันเป็นสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรม เรานั้นเองที่หลงคิดไปว่าค่านิยมที่เรายึดถืออยู่นั้นเป็นธรรมชาติ หรือเป็นไปตามสามัญสำนึกกว่า ภาพมายาคติของครูที่สอนในชนบทส่วนใหญ่ เป็นครูที่มีอุดมการณ์ มีความมุ่งมั่น เสียสละ แต่นักเขียนต้องการลบภาพมายาคติเหล่านั้น โดยสร้างให้ตัวละครเอกในเรื่องหมดความศรัทธาในอาชีพ อุดมการณ์ที่เคยมีกลับหายไป เพื่อต้องการสะท้อนภาพปัญหาของครูในชนบท

นอกจากอุดมการณ์ของครูมีที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ครูมียังให้เหตุผลกับตนเองว่าการที่ตัวเองเปลี่ยนแปลงไปเพราะสภาพแวดล้อมของสังคมการศึกษาในชนบท ดังความว่า

เสียงระฆังกังวานไปทั่วทุ่งและเรือนโรงเรียนที่ไม่ติดกับโรงนา มันกังวานหายไปกับสายลมร้อนยามเช้า ที่พัดฝุ่นตลบลอยตัวเป็นควันคลุ้งอยู่กลางทุ่งนาไกลลิบ

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา: ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง, หน้า 64)

ตัวอย่างข้างต้นที่กล่าวว่า "โรงเรียนไม่ติดกับโรงนา" แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนนี้มีสภาพ

ทรุดโทรม นอกจากนี้ยังเขียนยังได้บรรยายถึงเด็กนักเรียนในโรงเรียนนี้ผ่านความคิดของครูมีตอนหนึ่งว่า "หนังสือหัดอ่านที่เก่าพอกับกางเกงสีฟ้า" แสดงให้เห็นคุณภาพชีวิตของเด็กในพื้นที่นี้ ซึ่งนักเรียนต้องการสะท้อนให้เห็นปัญหาการศึกษาของเด็กในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ดังที่ ยุรฉัตร บุญสนิท (2541, หน้า 174) กล่าวถึงภาพรวมโดยรวมเรื่องสั้น ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง ของ อัครศิริ ธรรมโชติ ว่า อัครศิริ ธรรมโชติ มักกล่าวถึงชนชั้นล่างของสังคม และนำเสนอภาพชีวิตที่น่าเห็นใจของตัวละครที่เป็นกลุ่มบุคคล เช่น เด็กนักเรียนบ้านนอก ขอทาน โสภณี กรรมกร เป็นต้น ซึ่งรัฐไม่ใส่ใจ จะช่วยเหลือ ทำให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้ต้องต่อสู้กับระบบสังคม และโชคชะตา และไม่ได้รับความเป็นธรรม

ดังนั้น ครูมี จากเรื่อง ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่ขาดความรับผิดชอบหน้าที่ ดื่มสุราแล้วมาสอน ไม่เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูกศิษย์ ขาดความรักและความศรัทธาในหน้าที่ของตนเอง

ครู จากเรื่อง ถ้าผมเป็นพ่อ ซึ่งเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึงเรื่องราวของตัวละครเอกที่อยู่ในวัยรุ่น คิดถึงเรื่องราวและสิ่งต่าง ๆ ที่เขาทำ โดยเปรียบเทียบกับยุคสมัยของพ่อว่า เด็กวัยรุ่นไม่ว่ายุคสมัยใดก็มีความคิด และพฤติกรรมที่ไม่แตกต่างกัน

เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับครูคือ เมื่อตัวละครเอกหวนคิดถึงเหตุการณ์ในห้องเรียนที่ครูประจำชั้นในโรงเรียนมัธยมบอกเด็กนักเรียนว่า เมื่อหมดชั่วโมงที่สองให้เด็กนักเรียนกลับบ้านได้ ดังความว่า

เพื่อนบางส่วนลงไปเล่นฟุตบอล หลายคนจับกลุ่มวิจารณ์คอนเสิร์ต หรืออยู่อยู่กับทรงผม พยายามหวิเสยปิดขึ้นไปแต่ไม่ได้สักที โอกาสก็ช่างอำนวยเป็นใจ อาจารย์ประจำชั้นเดินมาบอกว่าจะทำอะไรก็ได้ แต่อย่าเสี่ยงดัง หมดชั่วโมงที่ 2 แล้วกลับบ้านได้เลย

(ถ้าผมเป็นพ่อ: ครอบครัวยุคกลางถนน, หน้า 22-23)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นเหตุการณ์ที่ตัวละครเอกคิดถึงช่วงเวลาที่อยู่ในโรงเรียน ที่มีครูไม่สนใจสอนลูกศิษย์ บอกให้ทำอะไรก็ได้โดยที่ครูไม่ได้สอนวิชาการอะไร อีกทั้งยังปล่อยให้ลูกศิษย์กลับบ้านตั้งแต่ชั่วโมงที่ 2 แสดงให้เห็นถึงการขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ของครู ซึ่งขัดกับจรรยาบรรณครูข้อที่สอง ที่ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน และสร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถและด้วยความบริสุทธิ์ใจ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2542, หน้า 132) แสดงให้เห็นว่าตัวละครครูในเรื่องมีภาพลักษณ์เชิงลบ

ดังนั้น ครู จากเรื่อง ถ้าผมเป็นพ่อ เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่ขาดความรับผิดชอบไม่สนใจสอนลูกศิษย์

ตัวละครอีกหนึ่งตัวที่มีภาพลักษณ์ของครูที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบ คือ ครูจุก จากเรื่อง บนถนนโคลีเซียม ซึ่งเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึง เรื่องราวของเด็กชายคนหนึ่ง มีครอบครัว

ที่ดี วันหนึ่งเขาได้รู้จักกับถนนโคลีเซียมซึ่งเต็มไปด้วยสิ่งเสื่อมโทรมต่าง ๆ หนึ่งในนั้นคือเรื่องราวของ ครูวูธที่หลงใหลโสเภณีจนถูกไล่ออกจากงาน แต่ในปัจจุบันถนนสายนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว

เรื่องราวเมื่อตัวละครเอกไปรู้จักถนนโคลีเซียม ตัวละครเอกได้รู้จักกับอดีตครู ที่ชื่อครูวูธ ซึ่งตัวละครเอกเรียกว่า ครูวูธขึ้นมา ดังตัวอย่าง

...บางเรื่องฟังดูเป็นเรื่องแปลก เช่น ครูโรงเรียนมัธยมคนหนึ่ง ว่ากันว่ามิเชลล์สาย เป็นถึงขุนนางเก่า แต่มาติดบ่วงผู้หญิงหากินเหมือนผีเสื้อบินเข้าคลุกดอกไม้พิช ใคร ๆ ย่อม รู้จักครูวูธซึ่งเหล่าผู้ถูกไล่ออกจากงาน อดีตผัวของแม่เล่าสำนักโสเภณีท้ายถนน แกมกั๊ง โงนเงนอยู่หน้าโรงหนังชื่อเดียวกับถนนในเวลากลางวัน ขณะยามกลางคืน เราอาจพบแก หลับเป็นตายอยู่ในที่ระบายน้ำซึ่งทิ้งเกาะไว้ข้างถนน หรือไม่ก็ในตรอกอับซึ่งสุ่มแน่น ด้วยกองขยะ แกอยู่ในอาการเมามายตลอดเวลาโดยไม่จำเป็นว่ามีเหล้าตกผ่านลำคองไป หรือไม่ปากพรี่าเล่าแต่เรื่องลามก ซึ่งแต่ละถ้อยคำล้วนตรงไปตรงมา ครั้งแรก ๆ ที่ได้ยิน อาจฟังดูน่าขำ แต่เมื่อผ่านหลายครั้งเข้า เราก็พบแต่ความน่าสะอิดสะเอียน แต่เมื่อใดที่แก ได้เมาจริง ๆ เราจะเห็นแกเต้นแรงเต้นกาอยู่หน้าโรงหนัง ตะโกนเรียกทุกคนที่ผ่านหน้า และเล่านิทานลามกเรื่องแล้วเรื่องเล่า

(บนถนนโคลีเซียม: แผ่นดินอื่น, หน้า 31-32)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของอดีตครูที่ถูกไล่ออกจากงาน เพราะไป หลงใหลโสเภณี ติดสุรา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของครูที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่จนถูก ไล่ออก ซึ่งขัดกับจรรยาบรรณครู ข้อที่สาม ที่ครูต้องประพฤติและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ทั้งหลาย ทั้งกาย วาจา และจิตใจ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2542, หน้า 132) ดังนั้น นักเขียนสะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่จะมาเป็นครูควรตระหนักถึงความสำคัญของอาชีพนี้ และทำหน้าที่ของตนเองให้ดีให้สมกับความเป็นครู

ดังนั้น ครูวูธ จากเรื่อง บนถนนโคลีเซียม เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่หลง กามารมณ์จนชีวิตตกต่ำ และถูกไล่ออกจากงาน

นอกจากนี้ยังมีตัวละครชื่อ ครูเตือนใจ จากเรื่อง บ้านเกิด ซึ่งเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึงเรื่องราว ในวัยเด็กของเด็กหนุ่มที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายตามแบบชาวบ้านทั่วไป บ้านของเขามีความสุขมาก แต่เมื่อมีทหารเข้ามา พ่อของเขากับครูสว่างก็กลายเป็นนักปฏิวัติ จากนั้นเมื่อพ่อเสียชีวิต พี่ชายก็ กลายเป็นนักปฏิวัติไปอีกคน

ช่วงที่กล่าวถึงพฤติกรรมของครูเตือนใจ คือ เมื่อตัวละครเอกนึกย้อนไปถึงวัยเด็กที่เขาเคย เรียนกับครูคนหนึ่งชื่อ ครูเตือนใจ ตัวละครเอกบรรยายให้เห็นถึงพฤติกรรมของครูเตือนใจที่มี พฤติกรรมไม่ดี คุยกับลูกศิษย์ด้วยคำพูดที่ไม่เหมาะสม อีกทั้งยังวางตัวไม่เหมาะสม ดังตัวอย่าง

จำได้ไหม? ฉันเคยคุยถึงครูคนหนึ่งชื่อเตือนใจ แกมีรอยยิ้มรูปเดียวกับเธอ ฟันซี่ เล็ก ๆ เป็นแถวเรียบและขาววับแบบเดียวกัน ยิ้มของแกออกจะสนุกสนาน ซ้ำแกยังชอบ

คุยกับทุกคน และคุยด้วยเสียงเล็กเสียงน้อย บางคราวก็พูดด้วยคำพูดทะเล่ดั่งดั่ง จึงมักมีคนมองแกลไปในทางไม่ดี ฉันได้ยินเรื่องเสื่อมเสียเกี่ยวกับตัวแกลบ่อย ๆ ทั้งจากพวกเพื่อนหรือแม้แต่ครูบางคน

ครูเตือนใจไม่ใช่ครูที่สวยงามที่สุดในโรงเรียน แต่เป็นครูซึ่งพวกเราหลงใหลมากที่สุด แกลทำตัวสนิทสนมกับทุกคน ไม่เว้นแม้แต่นักเรียน จนบางครั้งพวกเราเผลอคิดว่าเป็นเพื่อนและนั่นเองที่ทำให้เราไม่ค่อยเคารพแกล นินทาถึงด้วยถ้อยคำห้ามหั้น หยาบคาย มีเพื่อนฉันคนหนึ่ง ตัวโต เริ่มมีหนวด เอากระจกเงาเล็ก ๆ วางไว้ขีดขาโต๊ะ แล้วหาเรื่องให้ครูเตือนใจเข้าไปว่ากล่าวถึงโต๊ะ คราวนี้เขาแสร้งก้มหน้าก้มหน้าคล้ายสำนึก ทว่าครั้นหมดชั่วโมง เขากลับคุยโวอย่างห้ามหั้นถึงกางเกงในของครู

ฉันยังจำได้ วันหนึ่งแกลขอแรงฉันช่วยกรอกคะแนนลงในสมุดรายงาน-- แกลมักขอฉันช่วยบ่บ่ ให้เขียนโน่นเขียนนี่ ลายมือฉันสวยนี่ ปรีชา แต่ทุกครั้งแกลมักให้ฉันเขียนในชั่วโมง หรือไม่กี่ตอนมีชั่วโมงว่างในห้องพักครู ทว่าคราวนี้กลับให้ฉันไปที่บ้านพักหลังเล็กเรียน ฉันคิดวุ่นวายไปหมด ยิ่งไปถึงเห็นแกลเปลี่ยนมานุ่งกางเกงขาสั้น สวมเสื้อยืด ฉันถึงกับนั่งตัวสั่น ในบ้านพักไม่มีใครเลย เรานั่งทำงานกันอยู่ในห้องทำงานชั้นบน แกลเป็นคนขานคะแนน ฉันเป็นคนกรอก ฉันรู้-- ตัวเองไม่มีสมาธิ คอยแต่คิดว่าประเดี๋ยวแกลอาจหยุดขานคะแนน แล้วฉันจะทำอย่างไรดี? เลยกกรอกผิดกรอกถูกต้องลบต้องแก้กันวุ่นวาย

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 93-95)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นพฤติกรรมในโรงเรียนของครูเตือนใจว่ามีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการพูดเล่นกับลูกศิษย์บ่อย ๆ จนลูกศิษย์ขาดความเคารพ แต่งกายไม่เหมาะสมเมื่ออยู่กับลูกศิษย์สองต่อสอง ให้ลูกศิษย์ไปช่วยงานที่บ้าน สิ่งที่ครูเตือนใจทำนั้นคือการไม่รู้จักรวางตัวในหน้าที่ของตนเอง เพื่อให้ลูกศิษย์เคารพและนำไปปฏิบัติตาม ขาดจรรยาบรรณครูในข้อ 3 ที่ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ศิษย์ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2542, หน้า 132) ภาพลักษณ์ของครูเตือนใจจึงเป็นภาพลักษณ์ของครุมัธยมที่มีภาพลักษณ์ด้านลบ

ดังนั้น ครูเตือนใจ จากเรื่อง บ้านเกิด ซึ่งเป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ไม่รู้จักรวางตัวเมื่ออยู่ในหน้าที่ ไม่เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็ก

ครุมนต์ จากเรื่อง ตามตาต้องใจ ซึ่งเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึง ความคิดของเด็กหญิงต้องใจที่มีต่อสิ่งรอบตัว แนวคิดส่วนใหญ่ของเด็กหญิงต้องใจจะแตกต่างจากแนวความคิดของคนทั่วไป มีความคิดที่แปลก และคิดนอกกรอบตลอดเวลา

ช่วงที่กล่าวถึงครุมนต์ ซึ่งเป็นครูชั้นประถมศึกษา คือตอนที่เด็กหญิงต้องใจเล่าถึงเรื่องราวในโรงเรียน โดยกล่าวถึงครุมนต์ซึ่งเป็นครูสอนคณิตศาสตร์ที่กำลังสอนลูกศิษย์

ดังตัวอย่าง

ครุมนต์เคยเขวี้ยงชอล์กใส่ต้องใจครั้งหนึ่ง เนื่องมาจากความไม่เข้าใจหนึ่งบวทหนึ่งของต้องใจ

หนึ่งบวกหนึ่งของเด็กหญิงตั้งใจมีผลลัพธ์เท่ากับหนึ่งหรือสาม
ทำไมหนึ่งบวกหนึ่งเท่ากับหนึ่งหรือสามล่ะ ต้องใจ ครูมดข้องใจอย่างยิ่ง
ก็หนูไม่แน่ว่าคำตอบไหนถูกกว่ากันนี่คะ
ไม่ถูกทั้งสองคำตอบ ไหนนักเรียนช่วยบอกคำตอบให้ตั้งใจฟังเต็ม ๆ หนูหน่อยซิ หนึ่ง
บวกหนึ่งเป็นเท่าไร

หนึ่ง บวก หนึ่ง เป็น สอง นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4/3 ตะโกนลั่นห้อง
ถูกต้อง ดีมาก ได้ยินไหมจะต้องใจ เพื่อน ๆ เขารู้กันหมดว่าหนึ่งบวกหนึ่งเป็นสอง
สองจะสอง ไม่ใช่หนึ่งหรือสาม เรียนมาตั้งแต่อนุบาลไม่ใช่หรือ

(ตามตาตั้งใจ: ความน่าจะเป็น, หน้า 49-50)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นเหตุการณ์ในห้องเรียน ขณะที่ครูมดถามตั้งใจว่าหนึ่งบวกหนึ่งเท่ากับ
เท่าไร แต่ตั้งใจตอบครุมดว่าในความคิดของตั้งใจหนึ่งบวกหนึ่งเท่ากับสาม ทำให้ครุมดโมโห
ปาซอลก์ใส่ตั้งใจ ต้องการให้ตั้งใจตอบตามที่ตนสอนเท่านั้น เพราะครุมดคิดว่าคำสอนที่สอนต่อ ๆ
กันมา จดจำต่อ ๆ กันมาเท่านั้นเป็นคำตอบที่ถูกต้อง จนไม่ถามเหตุผลของลูกศิษย์ เมื่อครุมดถามเด็ก
นักเรียนในชั้นว่าหนึ่งบวกหนึ่งเท่ากับเท่าไร คำตอบของเด็กนักเรียนทุกคน ที่ตอบว่า "หนึ่ง บวก
หนึ่ง เป็น สอง" เป็นลักษณะของการออกเสียงแบบท่องจำ แสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของครุมดซึ่งเป็น
ครูที่สอนตามแนวทางการสอนแบบเดิม ๆ ไม่ยอมให้เด็กคิดนอกกรอบ ซึ่งแสดงให้เห็นภาพลักษณ์เชิง
ลบของครุมด

หลังจากนั้นเมื่อเด็กหญิงตั้งใจยืนยันกับครุมดว่าหนึ่งบวกหนึ่งในความคิดของเด็กหญิง
ตั้งใจเท่ากับสาม ครุมดก็เข้ามาใช้อำนาจแสดงความคิด ความเชื่อของตนเอง บังคับให้เด็กหญิง
ตั้งใจเชื่อในสิ่งที่ตนสอน ดังความว่า

ครุมดไม่เข้าใจตั้งใจ ครุมดอดทนไม่ไหว คว่าซอลก์จากกระดานดำเขวี้ยงใส่
เด็กหญิง โดนเข้าที่โหนกแก้มซ้ายพอคัน ๆ
ตั้งใจไม่เจ็บ ได้แต่เงื้อง้อขึ้นมาเกาแก้มตัวเองเบา ๆ
คุณครุมดไม่ได้โดนซอลก์เขวี้ยงใส่ที่โหนกแก้ม แต่ดูเหมือนคุณครุมดจะรู้สึกเจ็บ
น้ำตาครุมดไหลลงเนินแก้มทั้งซ้ายและขวาเป็นสาย
ครุมดเดินเข้าใกล้เด็กหญิงตั้งใจ ครุมดย่อตัวลงหยิบแท่งซอลก์ขึ้นจากพื้น
ครูขอโทษนะตั้งใจ เป็นเด็กดีเถอะ เชื่อครู หนึ่งบวกหนึ่งเป็นสอง
เด็กหญิงตั้งใจยิ้มนิ่ง ริมฝีปากบนล่างแนบสนิทติดกันเป็นหนึ่งเดียว
ตั้งใจพยักหน้าเล็กน้อยด้วยความเกรงใจน้ำตาผู้ใหญ่

(ตามตาตั้งใจ: ความน่าจะเป็น, หน้า 50-51)

ตัวอย่างข้างต้นนักเรียนแสดงให้เห็นว่าครุมดเป็นครูที่สอนให้นักเรียนเชื่อในสิ่งที่เชื่อต่อ ๆ
กันมา เมื่อตั้งใจคิดต่าง หรือคิดนอกกรอบ ครุมดจึงเสียใจที่ตั้งใจคิดแตกต่างจากคนอื่น ภาพลักษณ์
ของครุมดสะท้อนภาพของครูที่ติดอยู่กับการเรียนการสอนแบบเดิม ๆ ไม่พัฒนา ไม่เปิดโอกาสให้เด็ก

ได้แสดงความคิดเห็น ทำให้ต่อไปเด็กจะไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ กล่าวหาสิ่งที่ตนเองคิดเป็นสิ่งที่ผิด ซึ่งขัดกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ต้องการให้จัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 11) นักเขียนต้องการสะท้อนให้เห็นว่า ครูควรจะเปิดรับความคิดเห็นของนักเรียน เพื่อให้เด็ก ๆ กล้าแสดงความคิดเห็นของตนเอง กล้าคิดนอกกรอบ เพื่อพัฒนาความคิดของเด็กยุคใหม่

สุดท้ายหลังจากคิดว่าตนเองไม่สามารถแสดงความคิดเห็น หรือขัดแย้งกับความคิดเห็นของคุณครูมาได้ เด็กหญิงต้องใจจึงได้ข้อสรุป ดังตัวอย่าง

เด็กหญิงต้องใจสรุปว่า การตอบตามความคิดคนส่วนใหญ่คือปัจจัยหนึ่งในการดำรงชีวิตและการเอาตัวรอด

การตอบตามความคิดตัวเองคือปัจจัยหนึ่งในการนอนตาหลับ

(ตามตาต้องใจ: ความน่าจะเป็น, หน้า 51-52)

ตัวอย่างข้างต้น ตามความคิดของเด็กหญิงต้องใจ นักเขียนสะท้อนให้เห็นว่า สังคมส่วนใหญ่มองว่า การคิดนอกกรอบเป็นความคิดที่แปลกแยก ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม สิ่งที่คนส่วนใหญ่คิดตาม ๆ หรือปฏิบัติตามกันมาเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ใครที่ทำอะไรที่ผิดแปลก หรือแตกต่างจะถูกกีดกันออกจากสังคม และมองว่าคนเหล่านั้นเป็นคนแปลก เป็นคนไม่ดี

การให้ภาพลักษณ์ของครูที่สอนลูกศิษย์ตามแนวการสอนแบบเดิม ๆ ไม่เปิดใจรับความคิดใหม่ ๆ นักเขียนต้องการให้ครูในยุคใหม่พัฒนาการเรียนการสอน ให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น รู้จักคิดนอกกรอบ และให้เด็กยอมรับทัศนคติที่แตกต่างกันของแต่ละคน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และพัฒนาความล้ำหลังของระบบการศึกษาไทย

ยุคสมัยในการแต่งเรื่อง ความน่าจะเป็น (พ.ศ. 2545) ซึ่งเป็นช่วงการปฏิรูปการศึกษาเพิ่มเติม หลังจากราพระราชบัญญัติการศึกษาครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) ในพ.ศ. 2545 เป็นการมุ่งสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในกระแสโลกาภิวัตน์ ควบคู่ไปกับการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (อัญญรัตน์ นาเมือง, 2553, หน้า 112) นักเขียนอาจได้รับอิทธิพลของการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ในกระแสโลกาภิวัตน์ ดังนั้น นักเขียนจึงต้องการให้ปฏิรูปการศึกษา เพื่อจะได้เห็นครูยุคใหม่ที่เปิดรับความคิดเห็นใหม่ ๆ ที่สอนให้เด็กกล้าคิดนอกกรอบ มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับที่ ยุธฉัตร บุญสิน (2547, หน้า 109) กล่าวว่า เรื่องสั้นชุดความน่าจะเป็น ของ ปราบดา หยุ่น เป็นเรื่องสั้นที่อยู่ในช่วงระยะเวลาที่สังคมไทยเข้าสู่ยุควิกฤตเศรษฐกิจ ยุคเศรษฐกิจทุนนิยม ยุคการไหลบ่าของเทคโนโลยีการสื่อสารไร้พรมแดน และยุคหลังสมัยใหม่ จึงเห็นวิธีการตั้งคำถามใหม่ ๆ จากนักเขียน เช่น เรื่อง ตามตาต้องใจ ที่ตัวละครต้องใจคิดคำตอบด้วยวิธีอื่น หนึ่งในบทหนึ่งไม่ใช่แค่สอง ซึ่งเป็นการคิดคำตอบที่ปฏิเสธคำตอบเดิมซึ่งเป็นความจริงแท้ตลอดมา โดยใช้วิธีคิดใหม่ เป็นการคิดในลักษณะรู้ความคิดเดิม และสร้างความคิดใหม่ขึ้น

ดังนั้น ครูมด ในเรื่องตามตาต้องใจ เป็นภาพลักษณ์ของครูที่สอนลูกศิษย์ตามแนวทางการสอนแบบเดิม ๆ ไม่พัฒนาการเรียนการสอนของตน

ตัวละครอีกตัวหนึ่งที่มีภาพลักษณ์ของครูที่สอนลูกศิษย์ในทางที่ผิด บกพร่องในการสอน คือ ครูใหญ่ จากเรื่อง แก้อัลดนตรี ซึ่งเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึง ความคิดของแก้อี้ไม้ตัวหนึ่งที่ถูกครูใหญ่ซื้อไปทำเป็นแก้อัลดนตรี ตอนแรกแก้อี้ดีใจมากแต่ต่อมาเมื่อเห็นการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันของเด็ก ๆ เพื่อเอาชนะการแข่งขัน มันจึงเปลี่ยนความคิด หลังจากนั้นมันถูกนำไปทิ้งเพราะแก้อี้เก่า ทรมานมาก จึงมีเด็กคนหนึ่งไม่เคยชนะการแข่งขันแก้อัลดนตรีนำมามันกลับมาใช้งาน และทำให้แก้อี้มีความสุขอีกครั้ง

ช่วงที่กล่าวถึงครูใหญ่คือ ช่วงที่ครูใหญ่ ซึ่งเป็นครูชั้นประถม นำแก้อี้กลับมาที่โรงเรียนและเริ่มเป่านกหวีดให้เด็ก ๆ ได้เล่นแก้อัลดนตรี

ดังตัวอย่าง

ครูใหญ่เป่านกหวีดเสียงดัง ทุกคนลุกขึ้นยืน คนที่หือหือไม่มีแก้อี้มันถูกปรับ แพ้คัดออกจากการแข่งขัน และแก้อี้เก่า ๆ ตัวหนึ่งก็ถูกนำออกไปจากวงด้วย เสียงเพลงดังขึ้นอีกครั้ง ทุกคนที่ล้อมวงแต่นวนไปข้างหน้า แต่คราวนี้แก้อี้ไม้ตัวใหม่ไม่โยกตัวและขยับแข่งขานอีกต่อไปแล้ว เพียงรอบเดียวที่เพิ่งผ่าน มันก็เข้าใจ "กติกา" ขึ้นมาทีเดียว

(แก้อัลดนตรี: เจ้าหญิง, หน้า 60)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนแสดงภาพลักษณ์ของครูใหญ่ผ่านความคิดของแก้อี้ว่า ครูใหญ่สอนลูกศิษย์ ให้เล่นแก้อัลดนตรี โดยการแย่งแก้อี้กัน ซึ่งสามารถตีความได้ว่า ครูใหญ่เหมือนกับครูในสังคมปัจจุบันที่กำลังสอนลูกศิษย์ในสิ่งที่ผิด ๆ สอนให้เด็กโตมาต้องแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน จากนั้นนักเขียนก็ให้ข้อคิดผ่านการสอนของครูใหญ่ในโรงเรียนนี้ ดังตัวอย่าง

ทุกเย็น ครั้งแล้วครั้งเล่า วันแล้ววันเล่า มันจึงต้องออกไปในฐานะแก้อี้แห่งเสียงเพลง ...แก้อี้แห่งเกียรติยศ...แก้อี้แห่งชัยชนะ...มันคือแก้อี้ตัวสุดท้ายที่ต้องช่วงชิง

หลับตาที่ไร มันเห็นแต่ภาพของการแก่งแย่ง เห็นบันทึยที่สลับวอนเพื่อกีดกันผู้อื่น รวมทั้งการกระหึ่นน้ำหนึกทั้งหมดลงบนตัวมัน แต่ละวัน หูของแก้อี้อืดด้วยเสียงหัวเราะ แม้ว่าหูไม่หนวก มันก็ไม่มีกะจิตกะใจจะฟังเพลงอีกแล้ว

(แก้อัลดนตรี: เจ้าหญิง, หน้า 61)

นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าลูกศิษย์ในอนาคตของครูใหญ่อาจกลายเป็นคนที่มีอำนาจ ดังตัวอย่าง

นึกต่อไปว่า เมื่ออยู่บนแก้อี้เพื่อน ๆ แต่ละคนจะใช้เวลาันทำอะไร

เขาอาจจะนั่งบริหารประเทศ?

เขาอาจจะนั่งนับเงินเหมือนนายธนาคาร?

เขาอาจจะนั่งขมวดคิ้วเหมือนเจ้าของกิจการใหญ่?

เขาจะนั่งทุบโต๊ะแบบผู้พิพากษา?

เขาจะนั่งขึ้นนั่งส่งการรบ?

(แก้อัปเดต: เจ้าหญิง, หน้า 62-63)

ตัวอย่างข้างต้น จากแก้อัปเดตซึ่งเป็นการละเล่นที่ให้ความสนุกสนานแก่เด็ก ๆ แต่นักเขียนมีมุมมองที่แตกต่างออกไป โดยใช้แก้อัปเดตเป็นสัญลักษณ์เชิงลบ หมายถึงตำแหน่ง ให้ข้อคิดผ่านมุมมองของแก้อัปเดตในเรื่องว่า เด็กทุกคนมุ่งหวังจะแย่งแก้อัปเดตกันจนทำให้ตัวของมันบอบช้ำไปหมด แต่เด็ก ๆ ก็ยังรู้สึกสนุกที่ได้แก่งแย่งและกัดกันไม่ให้คนอื่นได้แก้อัปเดต เมื่อเด็ก ๆ โตขึ้นแก้อัปเดตก็อาจไม่เป็นเพียงแค่งานอดิเรกที่เคยเล่นกันเมื่อวันวาน แต่กลับกลายเป็นการแย่งตำแหน่ง ซึ่งดีซึ่งเด่นกัน แข่งขันกันตลอดเวลา ทำให้สังคมกลายเป็นสังคมที่คนแพ้ถูกคัดออก ครูใหญ่ในเรื่องจึงสอนลูกศิษย์ในทางที่ผิด ไม่ได้สอนให้เด็กเป็นคนดีมีคุณธรรม สอนให้ลูกศิษย์มุ่งเอาชนะคนอื่นจนขาดความเมตตา ซึ่งแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ด้านลบของครูใหญ่ ซึ่งขัดกับจรรยาบรรณครูในข้อที่สอง ที่ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน และสร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถและด้วยความบริสุทธิ์ใจ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2542, หน้า 132) นักเขียนจึงให้ข้อคิดและตั้งคำถามในสังคมปัจจุบันว่าหลังจากแก่งแย่งได้ตำแหน่งสูง ๆ มาแล้ว เขาเหล่านั้นใช้เวลาทำอะไร ได้ใช้อำนาจเหล่านั้นเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันไหม หรือใช้อำนาจในทางที่ผิด ดังที่เราเห็นกันอยู่ในสังคมปัจจุบันว่า เมื่อคนที่ได้อำนาจมาแล้ว มักหลงลืมตนเอง และขาดความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น

ดังนั้น ครูใหญ่ จากเรื่อง แก้อัปเดต จึงเป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่สอนลูกศิษย์ในทางที่ผิด บกพร่องในการสอน

นอกจากนี้ยังมีครูที่บกพร่องในการสั่งสอนอีกหนึ่งตัวคือ ครู จากเรื่อง เพลงชาติไทย ซึ่งเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึง เรื่องราว 2 เหตุการณ์ เหตุการณ์ที่ 1 ตัวละครเอกซึ่งเป็นศิษย์เก่าเข้าไปในสถานศึกษาและไม่ได้ยื่นตรงเคารพธงชาติ อาจารย์ในมหาวิทยาลัยจึงเข้ามาตำหนิ ส่วนเหตุการณ์ที่ 2 เป็นเหตุการณ์ในตลาดสดที่มีตำรวจคอยคุมเข้มให้ทุกคนเคารพธงชาติ

ช่วงที่กล่าวถึงครูคือ เหตุการณ์ที่ 1 ดังตัวอย่าง

...เมื่อเพลงชาติจบลง ปรากฏว่ามีอาจารย์ผู้หญิงคนหนึ่งเดินร่ำทำหน้ามึนงงเข้ามาหาผม พร้อมตะคอกถามว่า

"นี่เธอ เป็นคนไทยหรือเปล่า?"

"แน่นอนครับ ผมเป็นคนไทยแน่นอนร้อยเปอร์เซ็นต์ครับ..."

"...แน่ใจหรือว่าเป็นคนไทย แล้วทำไมถึงทำอย่างนี้ล่ะ หรือเธอจะเป็นคอมมิวนิสต์" ผมนึกในใจไปกันใหญ่แล้ว

"ผมเป็นคนไทยจริง ๆ นะครับ ...นี่ไงละครับบัตรประชาชนผม"

"...ทำไมเธอไม่ยอมยื่นตรงเคารพธงชาติ"

"ผมลืม"

"ลืมหรือ?" หล่อนยิ้มเหยียด "เรื่องแบบนี้จะลืมกันง่าย ๆ ได้หรือ ...เธอไม่ายพวกหมามันบ้างหรือ ขนาดมันเป็นหมาก็ยังรู้หน้าที่...ขนาดมันเป็นสัตว์ มันยังรู้เลยว่าอะไรควรไม่ควร"

"...แล้วอาจารย์มั่นใจหรือว่าที่หมามันแสดงอาการอย่างนั้นนะเป็นการเคารพธงชาติ" ผมจ้องตาอาจารย์เขม็ง "อาจารย์คิดดูสิ มันอาจจะเห่าหอนไล่เพราะความรำคาญก็ได้ ใครล่ะจะไปรู้ ผมคนหนึ่งล่ะที่ไม่เข้าใจภาษาของหมาพวกนี้หรือ หรืออาจารย์จะรู้"

"นี่เธอ! ชักจะมากไปแล้วนะ" หล่อนกระแทกหนังสือที่หอบมาด้วยลงกับโต๊ะอย่างแรงจนผมสะดุ้ง "ถ้าเธอยังอวดดี เต็มใจจะแฉความเอาเธอเข้าตาราง"

"...เอาเลยครับ แฉความเลย เห็นตำรวจยืนอยู่หน้ามหาลัยสองสามคน แต่ผมสงสัยจิงว่าการไม่ยืนตรงเคารพเพลงชาตินี้มันจะเป็นความผิดด้วยหรือ ถ้าผิดจะเป็นข้อหาอะไร หรือครับ หรือว่าจะเป็นข้อหาทำลายความมั่นคงของชาติ หรือข้อหาขายชาติ หรือข้อหากระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ หรือร้ายแรงถึงขั้นการกระทำการอันเป็นภัยต่อชาติในการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย..."

(เพลงชาติไทย: เราหลงลิ้มอะไรบางอย่าง, หน้า 84-86)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นเหตุการณ์ที่ตัวละครเอกซึ่งเป็นศิษย์เก่าเข้าไปในมหาวิทยาลัยที่เคยศึกษา เมื่อถึงเวลาเคารพธงชาติ ตัวละครเอกไม่ได้ยืนตรงเคารพธงชาติจึงถูกอาจารย์เข้ามาตำหนิ คำพูดของอาจารย์ไม่เหมาะสมที่ใช้กับลูกศิษย์ โดยการเปรียบเทียบว่า "เธอไม่อายุพวกหมามันบ้างหรือ ขนาดมันเป็นหมาก็ยังรู้หน้าที่" แสดงให้เห็นภาพลักษณ์เชิงลบของอาจารย์ อีกทั้งอาจารย์ยังไม่ฟังความคิดเห็นของลูกศิษย์ บังคับให้ลูกศิษย์ต้องเชื่อในสิ่งที่ตนสั่งสอน ถ้าไม่ยืนตรงเคารพธงชาติ เหมือนกับผู้คนในสังคมส่วนใหญ่ จะถือว่าเป็นคนแปลกแยก และตีความไปว่าไม่รักชาติบ้านเมือง ซึ่งขัดกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ต้องการให้จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 11)

การสร้างภาพลักษณ์ของครูที่สอนลูกศิษย์ตามความคิด ความเชื่อของอาจารย์ในเรื่อง นักเขียนต้องการสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างวาทกรรมชาตินิยม คำว่าวาทกรรม สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2548, หน้า 1-2) อธิบายว่า แนวคิดเรื่องวาทกรรมมาจากนักวิชาการชาวฝรั่งเศสชื่อ มิเชล ฟูกูเกต์ ซึ่งมีความหมายว่า กรอบความคิดที่นำเสนอผ่านตัวบท ทำให้เกิดความรู้และอำนาจทางสังคมขึ้น ดังเช่นในยุคเดียวกับช่วงการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม รัฐบาลพยายามสร้างแนวคิดแบบชาตินิยมให้ประชาชนเคารพธงชาติวันละสองครั้ง เพลงชาติไทยที่ประพันธ์จนใช้มาถึงในยุคปัจจุบันก็เกิดขึ้นในยุคสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงครามเช่นกัน การสร้างแนวคิดหรือวาทกรรมแบบชาตินิยมในยุคนี้เพื่อสร้างอำนาจให้กับรัฐ เมื่อผู้ใดที่ต่อต้านอำนาจรัฐจะถือว่าเป็นคอมมิวนิสต์ รัฐบาลก็สามารถปราบปรามกลุ่มคนเหล่านี้ได้โดยใช้วาทกรรมชาตินิยมมากล่าวหาว่าคนเหล่านี้ไม่รักชาติบ้านเมือง ซึ่งนักเขียนกำลังสะท้อนให้เห็นการสร้างอำนาจของรัฐบาลเพื่อนำไปสู่การปกครองแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด หรือแบบเผด็จการในสมัยนั้น

ดังนั้นครู จากเรื่อง เพลงชาติไทย เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่สั่งสอนลูกศิษย์ตามความเชื่อของตน บังคับให้ลูกศิษย์ทำในสิ่งที่ตนเองคิด และเชื่อว่าถูกต้อง โดยไม่ฟังความคิดเห็นของลูกศิษย์ อีกทั้งยังใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมในการสั่งสอนลูกศิษย์

นอกจากนี้ยังปรากฏภาพลักษณ์ของครูที่หมดศรัทธาต่ออาชีพครู คือ ครู จากเรื่อง ที่นี้ มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึง ความคิดของอาจารย์คนหนึ่งที่ไม่พอใจกับระบบการศึกษา และบุคลากรในมหาวิทยาลัย เขาจึงได้ตีแผ่เรื่องราวด้านลบของมหาวิทยาลัย ดังตัวอย่าง

พอถึงวันนี้ ผมรู้สึกเวลาที่ผมจะอดทนกินเงินเดือนรัฐบาลจากมหาวิทยาลัยแห่งนี้ กำลังจะสิ้นสุดลง ผมเริ่มรู้สึกเหนื่อยหน่ายกับสภาพแวดล้อมที่รุกรุมอยู่ สภาพของความโง่เขลา เห็นแก่ตัว สภาพของความเกียจคร้านหลังยาวของคนรอบข้าง ความเชื่อเชื่อของผู้บังคับบัญชาสารพัดสารพัน

ตัวชี้แจงเป็นอย่างไรร ใครไม่เคยเห็นมาดูที่นี่ หน้าตารูปร่างเป็นคนครบทุกประการทีเดียว

ที่นี้คือมหาวิทยาลัย เป็นแหล่งวิชาการ เป็นแหล่งผลิตบัณฑิต ปัญญาชนมันสมองของประเทศชาติ ผมนึกสงสัยยุบยิบในใจหลายครั้งว่า ถ้าเป็นดังนี้ มันสมองของประเทศนี้ควรจะเป็นอย่างไร ถ้าประเทศนี้เป็นคนและมีผู้ผลิตมันสมองอย่างที่ถูกรอบข้างผมนี้ ไอคิวของประเทศนี้ควรจะสูงเท่าไร สูงพอที่จะบวกเลขหลักสิบได้ถูกต้องไหม

(ที่นี้มหาวิทยาลัย: ซอยเดียวกัน, หน้า 55-56)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ตัวละครเอกเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยรัฐบาล ซึ่งมีภาพลักษณ์ของอาจารย์ที่ขาดความศรัทธาในอาชีพ เพราะเจอสิ่งแวดล้อมไม่ดี ทั้งครูที่เห็นแก่ตัว ครูที่เกียจคร้าน ภาพลักษณ์ของตัวละครเอกจึงเป็นภาพลักษณ์เชิงลบ ขัดต่อจรรยาบรรณครูข้อที่เจ็ด ที่ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2542, หน้า 132)

อีกทั้งตัวละครเอกยังมีทัศนคติต่ออาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่ตนเองทำงานอยู่ ดังตัวอย่าง

ครึ่งหนึ่งเห็นจะเลยสำหรับคนที่ต้องการเป็นอาจารย์ เพราะมันเป็นงานสบาย มันสบายโคตรสบายจริง ๆ ถ้าคุณมาเห็นคุณจะรู้ ในขณะที่คนทั่วไปทำงานวันละแปด ชั่วโมง และคนไม่ทั่วไปอีกเป็นล้าน ๆ ทำงานวันละเลยสิบกว่าชั่วโมง ที่นี้บางอาจารย์เขาทำงานเฉลี่ยแล้ววันละไม่ถึงชั่วโมงด้วยซ้ำ แคสอนหนังสืออาทิตย์ละห้าชั่วโมงสิบชั่วโมง ส่ออาการท้อแท้เบื่อหน่าย ผมก็ไม่เข้าใจว่าจะมาเป็นอาจารย์ให้เปลืองภาษีชาวบ้านทำไม คุณจะแย้งละซีว่าเวลาที่เหลือนั้นอาจารย์ต้องค้นคว้าต้องเข้าห้องสมุด ต้องเตรียมการสอน ต้องหาตำราอุปกรณ์ ครับ...ใช่ แต่ไม่ใช่ในภัตตาคาร โรงงาน โรงหนัง ศูนย์การค้า โรงเรียน กวดวิชาหรือบริษัทห้างร้าน

มีอีกเท่าไรที่ต้องการเป็นอาจารย์เพื่อฐานะทางสังคมและเพื่อฐานะทางเงินตรา เงินเดือนอาจารย์นั้นไม่มากจนกินพอรอก แต่พอเป็นอาจารย์แล้ว งานพิเศษ งานมหัศจรรย์มันก็จะวิ่งเข้ามาหา มีอาชีพบางคนนะ ยินดีเป็นอาจารย์ให้โดยไม่ต้องรับ

เงินเดือนเลยสักสิ่งด้วยซ้ำ ทั้งเจ๊กทั้งไทยเกรงใจ พุดอะไรเซ็นอะไรก็ขายได้ขายดีไปทั้ง
แหวดวง

(ที่นันทวิทยาาลัย: ซอยเดียวกัน, หน้า 60)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของตัวละครเอกว่ามีทัศนคติด้านลบต่อ
อาชีพครู นักเขียนได้เสียดสีสังคมปัจจุบันว่าครูบางคนก็รักสบาย เมื่อมีเวลาอื่นที่นอกเหนือจากการ
สอน กลับไม่เอาเวลาเหล่านั้นไปเพิ่มพูนความรู้ ไปเตรียมการสอน ไปอยู่ตามสถานที่บันเทิงใจต่าง ๆ
หรือไปอยู่ตามโรงเรียนกวดวิชาเพื่อหารายได้พิเศษเพิ่ม ครูบางคนก็คิดว่าต้องการทำอาชีพนี้เพื่อ
ยกระดับทางสังคม เพราะครูเป็นอาชีพที่ได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของ
บุคลากรทางการศึกษาไม่มีคุณภาพ หลายคนไม่ได้มีความตั้งใจ ไม่มีความรัก ความศรัทธาใน
อาชีพ ทำให้ทำงานต้องการทำงานเพียงแค่มั่นเงินเดือนเท่านั้น แต่อาชีพอาจารย์นั้นควรพร้อมด้วย
คุณสมบัติ และพร้อมด้วยความรักและความศรัทธาในหน้าที่ เพื่อสร้างบุคลากรของประเทศที่ดีต่อไป
ในอนาคต ดังที่ ยนต์ ชุ่มจิต (2546, หน้า 147) กล่าวว่า การเป็นครูนั้น มิใช่เพียงแต่มีความรู้ในหลัก
วิชาการก็สามารถเป็นครูที่ดีได้ แต่จะต้องอาศัยแรงจูงใจในด้านอื่น ๆ มาประกอบอีกมากมาย เช่น
ความมีศรัทธาในวิชาชีพ มีวิญญานความเป็นครูหรือความรักในการสอน ความเต็มใจที่จะรับใช้บริการ
และความรักความเมตตาต่อเด็ก ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงภาพมายาคติที่มีต่อ
ครูในสังคมไทย เพราะสังคมไทยเรายกย่องว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีความรู้ มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ผู้คน
เคารพ ยำเกรง ดังที่นักเขียนกล่าวว่า "ทั้งเจ๊กทั้งไทยเกรงใจ พุดอะไรเซ็นอะไรก็ขายได้ขายดีไปทั้งแหว
ดวง" จากข้อความนี้สามารถต่อยอดมายาคติในสังคมไทยที่อาชีพครูจะมีคนเชื่อถือเกรงใจ แต่ภาพสังคม
ในปัจจุบัน ผู้เป็นครูได้ทำลายภาพลักษณ์ของตนเองไปเรื่อย ๆ แสดงให้เห็นถึงปัญหาการคัดเลือก
บุคลากรทางการศึกษาที่ต้องการแก้ไข

นอกจากการสะท้อนภาพมายาคติเรื่องอาชีพครูแล้ว นักเขียนยังสะท้อนมายาคติเกี่ยวกับ
ความคิดของผู้คนที่มีความสัมพันธ์ในเมืองและต่างจังหวัด ตอนท้ายของเรื่องตัวละครเอกคิดว่าเมื่อ
เบื่อหน่าย หมดศรัทธากับอาชีพครู เขาก็จะกลับบ้านต่างจังหวัด ดังตัวอย่าง

ผมคิดว่าที่บ้านผม ที่ซึ่งเป็นทุ่งนาป่าสะแก น่าจะเป็นที่มีคุณค่าต่อชีวิตมากกว่า
การมาหมกหมมอยู่กับคนมีปัญญาแต่ไม่มีความคิดเหล่านี้

(ที่นันทวิทยาาลัย: ซอยเดียวกัน, หน้า 63)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เมื่อนักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูในเมืองที่เป็น
ภาพลักษณ์เชิงลบแล้ว นักเขียนจึงสร้างภาพของพื้นที่ต่างจังหวัด ซึ่งน่าจะพอดูคตาได้จาก
บรรยายว่า "ทุ่งนาป่าสะแก" อาจเป็นพื้นที่ที่ยังไม่ค่อยเจริญ หรือยังเป็นชนบทอยู่ เป็นภาพลักษณ์
เชิงบวก เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกเข้าถึงเรื่องราว หรือคล้อยตามว่า คนในเมืองมักเป็นคนที่ไม่ดี แต่คนชนบท
มักเป็นคนดีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ นักเขียนจึงนำมายาคติมาใช้ โดยสร้างตัวละครและพื้นที่ให้ตรงกับ
ความคิดของคนทั่วไป เพื่อให้ผู้อ่านเห็นตรงกับความคิดของนักเขียน จะสังเกตได้ว่านักเขียนมักจะ
นำเสนอภาพปัญหาของสังคมเมือง ดังที่ บุรณ์ธร บัญสนิท (2541, หน้า 159-199) กล่าวว่า เรื่องสั้น

ซีไรต์ของ วาณิช จรุงกิจอนันต์ สะท้อนสังคมในด้านปัญหาของคนเมืองหลวงควบคู่ไปกับการนำเสนอคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตัวละครอีกหนึ่งตัวที่ขาดความรัก และความศรัทธา ความภาคภูมิใจในอาชีพของตน คือ ครู จากเรื่อง คำให้การ ซึ่งเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึง คำให้การของผู้ต้องหาคดีหลอกหลวงผู้อื่น แสดงให้เห็นว่า เขาทำทุกสิ่งเพื่อเอาตัวรอด และเป็นการปรับตัวให้อยู่ได้ในสังคมที่มีแต่ความหลอกหลวงนี้

ช่วงที่กล่าวถึงครูคือ ตัวละครเอก หรือผู้ต้องหาในคดีหลอกหลวงผู้อื่นเล่าถึงช่วงเวลาเมื่อเรียนอยู่ชั้นมัธยม และเล่าถึงทัศนคติด้านลบของครูที่มีต่อเด็กนักเรียนที่จะเรียนต่อคณะครุศาสตร์ ดังความว่า

ผมกลับเลือกเรียนคณะครุศาสตร์ อาจารย์ทุกคนคัดค้านผมเต็มที่ ทุกท่านให้เหตุผลว่า ด้วยคะแนนเรียนระดับนี้ผมสามารถเข้าคณะแพทยศาสตร์ได้สบาย เออ! แปลกนะทำไมพวกหัวดี ๆ ถึงมักไปเรียนวิชาที่ไม่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์มาก คนเก่ง ๆ พวกนี้น่าจะมาเป็นครูหรือนักประดิษฐ์มากกว่า พวกเขาวา "ทำไมเธอถึงคิดสั้นมาเรียนครู?" คิดสั้น? บางทีผมก็ถามตัวเองเช่นกัน แต่ทุกครั้งผมก็ตอบตัวเองว่าทำถูกแล้ว

(คำให้การ: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 34)

ตัวอย่างข้างต้น ครูของตัวละครเอก คือ อาจารย์ทุกคน ซึ่งผู้วิจัยจะนับว่าอาจารย์ทุกคนเป็น 1 ตัวละคร เพราะเรื่องราวในเนื้อหา ตัวละครเอกเล่าเรื่องราวไปเรื่อย ๆ ซึ่งตัวละครที่นักเขียนกล่าวถึงมีกลุ่มตัวละครที่เป็นครูที่มีความคิดแบบเดียวกัน ภาพลักษณ์ของตัวละครดังกล่าวข้างต้นเป็นภาพลักษณ์ของครูที่ขาดความภาคภูมิใจในวิชาชีพของตนเอง เมื่อมีเด็กนักเรียนอยากเรียนครูแต่ครูกลับห้ามไว้ ให้คำแนะนำโดยดูจากคะแนนของเด็กเท่านั้น โดยไม่สนใจความต้องการ ความชอบของลูกศิษย์ แสดงให้เห็นภาพลักษณ์เชิงลบของตัวละคร ซึ่งขัดกับจรรยาบรรณครูข้อที่เจ็ด ที่ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2542, หน้า 132) นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูที่ขาดความรัก ความศรัทธา ความภูมิใจต่ออาชีพ เพื่อสะท้อนปัญหาด้านการศึกษาที่ขาดครูที่มีคุณภาพ ครูจะมีความตั้งใจในการสอนลูกศิษย์หรือไม่ และเด็กที่จบมาจะมีคุณภาพหรือไม่ ภาครัฐควรหันมาใส่ใจในการคัดเลือกบุคลากรทางวิชาชีพครู ซึ่งเป็นอาชีพที่สำคัญในการสร้างบุคคลกรของชาติให้มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

สรุปภาพลักษณ์ครูที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบ พบ 9 เรื่อง ปรากฏตัวละครทั้งหมด 9 ตัว ตัวละครเอก 2 ตัว ตัวละครรอง 7 ตัว เป็นภาพลักษณ์เชิงลบทั้งหมด ภาพลักษณ์ส่วนใหญ่ที่ปรากฏเป็นภาพลักษณ์ของครูที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม บกพร่องต่อหน้าที่ ไม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกศิษย์ รองลงมาคือครูที่บกพร่องในการสอน และสุดท้ายคือครูที่ขาดความรักและความศรัทธาต่อหน้าที่ นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการศึกษาที่ขาดครูที่มีคุณภาพ และสะท้อนให้

บุคลาครที่อยู่ในอาชีพครูควรตระหนักถึงหน้าที่ที่ตนควรรับผิดชอบให้มากขึ้น ครูควรมีความรักและความศรัทธาในหน้าที่ของตนเอง อีกทั้งยังสะท้อนมายาคติของสังคมไทยที่มีต่อวิชาชีพครู

2. ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ

ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ที่ปรากฏในเรื่องสั้น คือ ครูผู้มีความมุ่งมั่นในการสอน มีอุดมการณ์ เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อหน้าที่ เพื่อลูกศิษย์ จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

ครูฟาริตา จากเรื่อง แมวแห่งบูเกะกรือซอ ซึ่งเป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบโดยการเสียสละตนเองมาสอนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งอยู่ท่ามกลางความไม่ปลอดภัย ต้องมีตำรวจตระเวนชายแดนคอยคุ้มกัน

แมวแห่งบูเกะกรือซอเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึง ตำรวจตระเวนชายแดนที่ถูกส่งไปคุ้มครองครูโรงเรียนประถมที่หมู่บ้านบูเกะกรือซอ เชิงเทือกเขาสันกาลาศิริ อำเภอสูคีริน จังหวัดนราธิวาส ซึ่งต่อมาครูฟาริตาหนึ่งในครูที่สอนอยู่ในหมู่บ้านเสียชีวิต ทำให้ทหารต้องเข้ามาเคลียร์พื้นที่บนเทือกเขาและปิดล้อมหมู่บ้าน

ภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบของครูฟาริตา ถูกเล่าผ่านตัวละครเอกซึ่งเป็นตำรวจตระเวนชายแดนที่มาปฏิบัติภารกิจคุ้มครองครูในหมู่บ้านบูเกะกรือซอ ดังตัวอย่าง

เราเดินทางเข้าบูเกะกรือซอช่วงเริ่มต้นฤดูร้อนปี 2534 - สองเดือนหลังครูคนหนึ่งในเขตจังหวัดยะลาโดนจับตัวไปเรียกค่าไถ่

(แมวแห่งบูเกะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 119)

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความไม่ปลอดภัยในบูเกะกรือซอ จนต้องมีตำรวจตระเวนชายแดนคอยคุ้มครองครู ดังความว่า

เว้นแต่ครูใหญ่แล้ว ครูอีกหกคนเดินทางมาจากสุคีริน หน้าที่เราคือต้องจัดเวรสองคนออกไปรับส่งตรงทางแยกจะไปโต๊ะโมะ ก่อนมีชุดปฏิบัติการเข้ามา พวกเขาเคยใช้มอเตอร์ไซด์ แต่ถึงตอนนี้ทุกคนต่างมาก็ารถสองแถวซึ่งเลยไปโต๊ะโมะ จี๊ปเล็ก ๆ ของเราจึงอัดแน่น ทุกเข้าเย็น ห้อยโหนและส่งเสียงเฮฮาสนุกสนาน

(แมวแห่งบูเกะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 124)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของครูฟาริตาว่าเป็นครูที่เสียสละ อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบเพราะการสอนในหมู่บ้านบูเกะกรือซอนั้นไม่ปลอดภัย มีขบวนการโจรก่อการร้าย ต้องมีตำรวจตระเวนชายแดนคอยคุ้มกันครูเหล่านี้ จึงถือได้ว่าครูฟาริตายอมเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อมาสอนลูกศิษย์ แม้สถานที่นั้นจะไม่ปลอดภัย

นอกจากนี้นักเขียนยังสร้างภาพลักษณ์ของครูฟาริตาในสายตาของตัวเอกซึ่งเป็นตำรวจตระเวนชายแดนที่เข้ามาคุ้มครองว่า เธอเป็น "ครูสาวผมยาวหยักศกยาวสลวย ตามคม หน้าเข้ม" แสดง

ให้เห็นว่าเธอเป็นคนสวย อีกทั้งยังเป็นผู้หญิงที่มีความคิด ฉลาด กล้าหาญ ดังที่ตัวละครเอกคุยกับ ครูฟาริตา เมื่อครูฟาริตากล่าวว่าครูทุกคนที่นี่ไม่ต้องการคนมาคุมครอง เพราะเธอรู้ว่าชาวที่ออกมาว่ามีคนจับครูไปเรียกค่าไถ่นั้นเป็นฝีมือกลุ่มโจรธรรมดา ไม่ใช่กลุ่มขบวนการโจรก่อการร้าย ตัวละครเอก จึงพูดกับฟาริตาว่า

ผมบอกว่าถ้าเช่นนั้นพวกเราจะกลับละ ป่วยการที่จะอยู่คุมครอง ในเมื่อไม่มีใครเห็นความดีเยี่ยงนี้ ฟาริตาหัวเราะอีก แล้วบอกว่ามันเป็นความคิดที่ดีที่สุดเท่าที่เห็นในตัวผม เธอบอกว่าเธอเหนื่อยที่จะปลูกฝังให้เด็ก ๆ แห่งบูเกะกรือซอเดินไปในหนทางที่ถูกต้อง เธอจะสอนให้พวกเขารักสันติได้อย่างไร? ในเมื่อเพียงหันหน้าออกนอกห้องเรียน พวกเขาก็เห็นผู้ใหญ่ถือปืนอยู่เต็มสนาม เธอเคยจนต่อคำถามของเด็ก ๆ เมื่อพยายามปลูกฝังให้พวกเขา รักผืนแผ่นดินไทย ด้วยการพยายามอธิบายความหมายเนื้อเพลงชาติไทยให้ฟัง เธอจะอธิบายให้พวกเขาเข้าใจได้อย่างไรว่า "ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี" ขณะเด็ก ๆ ถามว่าทหารไทยมาทำไม?-- จะให้เธอตอบว่ามาเพื่อสู้กับอับดุลกาเดร์กระนั้นหรือ? นั่นเป็นปิยะของเด็กบางคนที่นี่ เป็นสุเป็นหาวของเด็กแห่งบูเกะกรือซอ จะให้เธออธิบายให้พวกเขาเข้าใจและยอมรับได้อย่างไรว่า เป็นสิ่งที่ถูกแล้วที่ทหารไทยต้องฆ่าอับดุลกาเดร์?!

(แมวแห่งบูเกะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 133)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้ครูฟาริตาเป็นครูที่ทุ่มเทให้การสอน แม้ว่าเธอจะอยู่ในพื้นที่ที่อันตราย มีการสู้รบกัน เธอก็สอนให้เด็ก ๆ รักสันติ รักประเทศไทย นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นปัญหาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านภาพลักษณ์ของครูฟาริตาว่า สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ประสบกับปัญหาขบวนการโจรก่อการร้าย ดังที่ตัวละครกล่าวถึงอับดุลกาเดร์ ซึ่งเป็นหัวหน้าขบวนการโจรก่อการร้าย ทำให้ต้องมีทหารและตำรวจเข้ามาในพื้นที่ ทินพันธุ์ นาเคตะ (2553, หน้า 916) กล่าวถึงความหมายของการก่อการร้ายไว้ว่า การก่อการร้ายหมายถึง การกระทำหรือชู่จะกระทำการรุนแรงของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ไม่มีอำนาจหน้าที่ โดยมุ่งต่อผลทางจิตใจ และพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมือง ศาสนา หรือลัทธิอุดมการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ต่อผู้คนที่ตกเป็นเป้าหมายหรือผู้ไม่เห็นด้วย ดังนั้น การที่ครูฟาริตาพยายามสอนให้เด็ก ๆ รักประเทศไทยนั้น เพื่อป้องกันปัญหาขบวนการโจรก่อการร้ายที่จะเกิดขึ้นอีก การสอนให้เด็ก ๆ มีความรู้ความคิด รักสันติ และรักประเทศไทย ก็จะไม่มีปัญหาโจรที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนอีก ดังที่ กัมภณธ์ จุนโท (2547, หน้า 52-53) กล่าวถึงการแก้ปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้ว่า การแก้ปัญหาความรุนแรง และความขัดแย้ง ควรแก้ที่โรงเรียนเป็นอันดับแรก ควรปลูกฝังให้เด็กรักและภูมิใจในโรงเรียน ให้เด็ก ๆ มีความรักถิ่นกำเนิด มีความสำนึก และภาคภูมิใจในความเป็นไทย

นอกจากนี้นักเขียนยังแสดงให้เห็นว่าครูฟาริตาไม่เกรงกลัวขบวนการโจรก่อการร้าย เธอมีความกล้าหาญ และมีความคิด ดังที่เธอคุยกับตัวละครเอกว่า

...เป็นความจริงที่เธอกล่าวว่าครูทุกคนแห่งบูเกะกรือซอไม่มีใครเรียกร้องให้พวกเรา มา ทั้งหมดนั้นเป็นเรื่องของสมาพันธ์ครู เธอบอกว่าไม่มีใครกลัวอับดุลกาเดร์ถึงขนาดต้อง เรียกร้องอำนาจรัฐเข้ามาช่วย นั่นไม่ได้หมายถึงว่าอับดุลกาเดร์อ่อนแอถึงขั้นทำอะไรพวก เธอไม่ได้ เพียงแต่เขาไม่มีวันทำอะไรเช่นนั้น แน่ละ... เธอรู้ดีเกินไปว่าชาวใหญ่เกี่ยวกับการ จับครูเรียกค่าไถ่เป็นฝีมือกลุ่มโจรธรรมดา ผมเลยจนกับคำถามของเธอที่ว่า หากเราคิดจะ คุ่มครองครูกันจริง ๆ แล้ว ทำไม่ถึงไม่ปฏิบัติต่อครูทั่วประเทศ ในเมื่อโจรผู้ร้ายมิได้เลือกมี เฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้?!

(แมวแห่งบูเกะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 132-133)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนแสดงให้เห็นความคิดของครูฟาริดาว่า เธอไม่ต้องการให้มีการต่อสู้ กัน ไม่ต้องการให้ใครมาคุมครองเธอ เธอไม่กลัวขบวนการโจรก่อการร้าย เพราะเธอคิดว่ากลุ่มคน เหล่านั้นจะไม่ทำอันตรายเธอและเด็ก ๆ เธอมองว่าโจรผู้ร้ายมีอยู่ทั่วไป ถ้าจะคุมครองเธอ ควร คุมครองครูทั่วประเทศด้วยเช่นกัน ซึ่งแสดงให้เห็นความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยวของครูฟาริดา นอกจากนี้ นักเขียนยังกล่าวถึงสาเหตุของความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านคำบรรยายของตัวละคร เอกที่พูดถึงครูฟาริดาว่า "เธอรู้ดีเกินไปว่าชาวใหญ่เกี่ยวกับการจับครูเรียกค่าไถ่เป็นฝีมือกลุ่มโจร ธรรมดา" ซึ่ง ทินพันธุ์ นาคะตะ (2553, หน้า 921) กล่าวถึงสาเหตุของเหตุการณ์ความสงบที่เกิดขึ้นใน สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ พ.ศ. 2547 ว่าน่าจะมีสาเหตุมาจาก การกระทำของกลุ่มต่าง ๆ 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแบ่งแยกดินแดน กลุ่มธุรกิจผิดกฎหมาย กลุ่มนักการเมืองผู้นำท้องถิ่น และข้าราชการ ที่ประพฤติตนไม่เหมาะสม รวมทั้งการไม่ยอมรับความแตกต่างในอัตลักษณ์ของประชาชนในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้นการมองว่าเกิดจากกระทำของกลุ่มแรกอย่างเดียวอาจทำให้เกิดความ เข้าใจผิดขึ้นได้ ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดการโต้ตอบอย่างรุนแรงเกินความจำเป็นแล้ว ก็อาจทำให้เกิด เงื่อนไขใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอีก เพราะประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่อมเข้าใจดีว่า เหตุการณ์ความรุนแรงต่าง ๆ เกิดมาจากกระทำของกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดได้ทั้งนั้น ซึ่งนักเขียนต้องการให้ ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้นว่าไม่ได้เกิดจากขบวนการก่อ การร้ายเท่านั้น อย่าเชื่อสื่อที่ออกมาแต่เพียงด้านเดียว

นอกจากนี้นักเขียนยังแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของครูฟาริดาที่ทุ่มเทการสอนให้แก่ ลูกศิษย์ ต้องการสอนให้เด็ก ๆ เป็นคนดี ความว่า

...ทว่าผมเห็น- แวตตาเธอขณะพูดถึงเด็ก ๆ, เมื่อเธอกล่าวว่าพยายามปลุกฝังให้พวก เขาเดินไปในหนทางที่ถูกต้อง ปรกาศตาบ่งบอกแจ่มชัดถึงความรักที่เธอมีต่อพวกเขาเต็ม เปี่ยม ในปรกาศซึ่งฉายชัดที่สุดนั้นบอกว่า เธอจะปลุกสร้างให้พวกเขาเติบโตขึ้นมาเป็นคน ดี-- ไม่ใช่คนดีของเราหรือของอับดุลกาเดร์, ไม่ใช่คนดีของพุทธหรืออิสลาม ทว่าเป็นคนดี ของโลกทั้งโลก...

แล้วเราเล่าคือใคร?-- เราคือผู้ใหญ่ซึ่งถือปืนอยู่เต็มสนาม... ขณะที่เธอคือคนดีซึ่งยืน อยู่เบื้องหน้าเด็ก ๆ เราคือไอ้ตัวบัดซบที่เสนอหน้าเข้าไปยืนอยู่ด้วยที่นั่น!... ในใจของเธอ อาจกำลังสื่อสารกับเด็ก ๆ ว่าอย่าเอาตัวอย่างของเรา และแน่นอน... เธอคงต้องบอก

กับเด็ก ๆ ด้วยว่า อย่าเอาตัวอย่างของอับดุลกาเดร์ ทั้งหมดนี้คือคนเลว!

(แมวแห่งบูเกะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 135-136)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของครูฟาริดาซึ่งเป็นครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ เธอต้องการสอนให้เด็ก ๆ ทุกคนเป็นคนดี เลิกแบ่งแยกกว่าใครเป็นพุทธใครเป็นอิสลาม แต่เธอต้องการให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติบนความแตกต่างนั้น ดังนั้นอาจวิเคราะห์ได้ว่านักเขียนสร้างตัวละครครูฟาริดาขึ้นมา ซึ่งเป็นครูในอุดมคติ เป็นตัวละครที่นักเขียนอยากเห็นครูแบบนี้ในชีวิตจริง อาจเพราะครูเช่นครูฟาริดามีน้อยลงทุกที ครูที่เสียสละตนเอง ครูที่มีอุดมการณ์ในการสอนเพื่อมุ่งหวังให้เด็ก ๆ เติบโตมาเป็นคนดี เพื่อสร้างสังคมที่ดีขึ้นในอนาคต

ต่อมาครูฟาริดาต้องเสียชีวิต ไม่มีผู้ใดทราบว่าครูฟาริดาเสียชีวิตเพราะเหตุใด แต่สื่อมวลชนระบุชัดเจนว่าเป็นการกระทำของขบวนการโจรก่อการร้าย ซึ่งตัวละครเอกได้กล่าวถึงเหตุการณ์นี้ ความว่า

อีกไม่นานทหารเป็นกองพันจะถูกส่งเข้ามาบูเกะกรือซอ... บางขณะผมไม่มั่นใจในข่าวที่ทางการระบุแจ่มชัดว่านี่เป็นฝีมือของอับดุลกาเดร์ บางทีอาจเป็นดั่งหะยีซอและห์กล่าว เรากำลังพยายามสร้างสถานการณ์เพื่อให้เห็นว่าชายแดนด้านนี้มีได้สงบ นั่นจะเป็นการผลักดันให้เส้นทางเพื่อความมั่นคงสายสุคิริน-เบตงเกิดขึ้นอย่างจริงจัง นี่คือนี่ในเส้นทางสี่สิบแปดสายซึ่งทหารพยายามตัดผ่านเขตอุทยานแห่งชาติ แต่หะยีซอและห์ก็เป็นมุสลิม ทั้งยังมีเป้าหมายเป็นนักการเมือง บางทีเขาอาจมองอะไรเกินจริง

(แมวแห่งบูเกะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 150-151)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ไม่มีใครทราบเรื่องราวที่แท้จริงว่า ครูฟาริดาเสียชีวิตเพราะเหตุใด แต่สื่อมวลชนกลับบอกว่าเป็นการกระทำของขบวนการโจรก่อการร้าย ตัวละครเอกมองว่าการเสียชีวิตของครูฟาริดามีกลุ่มที่ได้ผลประโยชน์จากเหตุการณ์นี้ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าอาจจะเป็นทหาร หรือขบวนการโจรก่อการร้ายที่เป็นเหตุให้ครูฟาริดาเสียชีวิต แต่สิ่งที่สะท้อนเหตุการณ์นี้คือครูที่มีอุดมการณ์ เป็นครูที่ดี อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบต้องเสียชีวิตลงเพราะนักเขียนต้องการสะท้อนให้สังคมตระหนักว่าประเทศของเราต้องสูญเสียผู้คนที่เสียสละเหล่านี้อีกเท่าไร ในเมื่อเรายังขัดแย้งกัน ต่อสู้กัน เพื่อผลประโยชน์ หรือสิ่งที่ตนเองต้องการ นอกจากนี้ยังสะท้อนว่าผู้ใดที่มีสื่ออยู่ในมือผู้นั้นจะมีอำนาจในการสร้างอำนาจผ่านวาทกรรมได้ง่ายขึ้นอีกด้วย ดังที่ฝ่ายทหารกล่าวว่าขบวนการโจรก่อการร้ายเป็นผู้กระทำ สื่อมวลชนก็ลงข่าวให้ผู้คนทั่วไปเข้าใจตามที่ฝ่ายทหารกล่าว ทั้งที่ผู้คนในพื้นที่นั้นยังไม่อาจสรุปได้ว่าใครเป็นผู้กระทำกันแน่ ทำให้เราเห็นการใช้อำนาจสื่อเพื่อให้อีกฝ่ายเป็นคนไม่ดี คนทั่วไปจะสนับสนุนให้กำจัดอีกฝ่าย ทำให้ฝ่ายทหารมีอำนาจในการปราบปรามขบวนการโจรก่อการร้ายได้ง่ายขึ้น

การนำเสนอภาพลักษณ์ของครูฟาริดา นอกจากสะท้อนให้เห็นปัญหาของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว นักเขียนยังได้นำเสนอมุมมองที่ดีของชาวมุสลิม และศาสนาอิสลาม โดยนำเสนอผ่านพื้นที่ในการทำงานของครูฟาริดา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นมุสลิม นับถือศาสนาอิสลาม โดยพยายาม

สอดแทรกให้เห็นว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่ดีศาสนาหนึ่ง อีกทั้งคนมุสลิมก็ได้หลักวิธีคิดดี ๆ มากมายจากศาสนา

ตัวอย่างที่นักเขียนพยายามสอดแทรกทัศนคติที่ดีต่อศาสนาอิสลาม ผ่านพื้นที่การทำงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของครูพาริดา ดังนี้

จริง ๆ แล้วเราต่างอาจรู้สึกพ้องกับวงที่ว่าหมู่บ้านมุสลิมไม่สนุก แน่ละ...เพราะเราจะหาเหล่าจากที่นี่ไม่ได้แม้เพียงหยด

(แมวแห่งบูเกะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 128)

อีกทั้งยังมีอีกหนึ่งตัวอย่าง ที่แสดงให้เห็นทัศนคติที่มีต่อชาวมุสลิม ดังนี้

บางที่อาจถูกที่ชาวมุสลิมเรียกเราว่า "คนนอกศาสนา" ความหมายของมันฟังดูคล้ายเราเป็นพวกนอกรีต เลวทรามต่ำช้า ไม่แน่หรือ... บางทีในหมู่บ้านเรา อาจมีเพียงฮาราน และเด็กหนุ่มสองคนนั่นเท่านั้นที่เป็นคนมีศาสนา ในเมื่อพวกเขาประกอบศาสนกิจอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน ขณะผมเองรู้เพียงว่า ศิลห่าข้อแรกคือปาณาฯ และข้อสุดท้ายคือสุราเมฯ ส่วนข้อกลาง ๆ นั้นไม่รู้ว้าข้อไหนอยู่ก่อนอยู่หลัง หรือทั้งหมดในพวกเขาที่เป็นไทยพุทธอาจไม่มีใครเรียงลำดับศิลห่าได้ถูกสักคน?-- แต่... ช่างเถอะ! มันจะเรียงอยู่อย่างไกร้ช่าง ในเมื่อพวกเขาไม่อาจรักษามันไว้ได้แม้เพียงสักข้อเดียวอยู่แล้ว

(แมวแห่งบูเกะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 128-129)

ตัวอย่างข้างต้นเห็นถึงทัศนคติด้านบวกของนักเขียนที่มีต่อชาวมุสลิมและศาสนาอิสลามว่ามุสลิมจะไม่ดื่มสุรา และมุสลิมเมื่อยึดถือสิ่งใดจะยึดถืออย่างเคร่งครัด เพราะผิดต่อหลักศาสนา อีกทั้งนักเขียนยังตั้งคำถามว่า ในขณะที่ศาสนาพุทธเองก็มีศิลห่า ชาวพุทธได้ยึดหลักศิลห่าอย่างเคร่งครัดหรือไม่

นอกจากนี้นักเขียนยังกล่าวถึงพิธีกรรมของศาสนาอิสลามเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจมุสลิมและเข้าใจอิสลามในแง่บวกมากขึ้น โดยกล่าวถึงเพื่อนตำรวจตระเวนชายแดนที่ซื้อฮาราน ที่มาปฏิบัติภารกิจคุ้มครองครูในหมู่บ้านบูเกะกรือซอด้วยกัน ดังนี้

ฮารานถูกบ่มเพาะให้มีจิตใจที่เข้มแข็ง, เปี่ยมด้วยความอดทนและรักในเพื่อนมนุษย์ เยี่ยงเดียวกับมุสลิมทั่วไป จิตใจของมุสลิมถูกฝึกให้ก่อปรด้วยสามสิ่งนี้ตั้งแต่เล็ก ๆ หลายครั้งที่ผ่านหมู่บ้านมุสลิมในเดือนรอมฎอน สิ่งที่ผมฉงนฉงายก็คือพวกเขาเด็ก ๆ อะไรทำให้พวกเขาอดทนต่อความหิวได้เยี่ยงนั้น? ในเมื่อตลอดเวลาซึ่งพระอาทิตย์ยังลอยอยู่เหนือพื้นโลก น้ำเพียงหยดก็ไม่มีโอกาสส่องผ่านลำคอ...

มุสลิมวางจิตใจไว้ในหัตถ์อัลลอฮ์ แล้วเริ่มต้นอดอาหารตั้งแต่เห็นแสงแรกแห่งอรุณ ฮารานบอกว่า ความหมายของมันมิได้เพียงการประกาศว่าเป็นบ่าวที่ดีของพระองค์เท่านั้น และนอกเหนือจากการฝึกจิตใจให้เข้มแข็งอดทนแล้ว สิ่งที่เขาได้เรียนรู้ก็คือเนื้อแท้ใน

รสชาติของความหิว นี่คือนิสัยซึ่งคนรวยจะรู้ว่าคนจนอยู่อย่างไร, ผู้กินอิ่มได้ประจักษ์ในความทรามานของผู้อดอยาก อาจเป็นจริงตามที่ฮารานกล่าว- หากคนกินอื่มนึกถึงคนไม่มีกินได้ โลกนี้ก็ไม่เหลือปัญหาใด ๆ ให้แก้ไขอีก แน่ละ... เพราะสิ่งที่เขาพูดถึงคือทั้งหมดแห่งความเข้าใจกันของมนุษย์ นั่นเป็นวิธีซึ่งนำไปสู่การเอื้อเฟื้อเจือจาน บทบัญญัติของศาสนาอิสลามถึงขนาดตราไว้ว่า คนทำมาค้าขายด้วยการออกเงินก็คือคนบาป มุสลิมถูกหล่อหลอมมาให้เต็มไปด้วยจิตเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เยี่ยงนี้ วิธีใหญ่ซึ่งอัลกุรอานชี้ไว้ก็คือ มวลมนุษย์จะเป็นสุขหากไร้ซึ่งการเอารัดเอาเปรียบกันและกัน

(แนวแห่งบุญเกะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 139-140)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนกล่าวถึงมุสลิมในด้านบวกผ่านตัวละครฮารานว่า มุสลิมจะถูกฝึกให้มีจิตใจที่เข้มแข็ง เปี่ยมด้วยความอดทนและรักในเพื่อนมนุษย์ และให้ความรู้ ข้อคิดในพิธีกรรมการอดอาหารของมุสลิมช่วงเดือนรอมฎอนว่ามุสลิมทำไปการเอื้อเฟื้อกันของเพื่อนมนุษย์ การที่ผู้เขียนเลือกเขียนให้ผู้อ่านเข้าใจวิถีชีวิตของชาวมุสลิมมากขึ้นก็เพื่อให้คนต่างศาสนาอย่างพุทธและมุสลิมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ แม้ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีคนนับถือศาสนาอิสลามอยู่เป็นจำนวนมากแต่ผู้คนเหล่านั้นก็เป็นคนไทย อยู่ในแผ่นดินไทยเหมือนกัน จึงควรหันมาใส่ใจ เข้าอกเข้าใจซึ่งกันและกัน

ความพยายามเปลี่ยนมุมมองของผู้เขียนที่มีต่อศาสนาอิสลาม หรือกลุ่มมุสลิม เพราะต้องการเปลี่ยนแปลงวาทกรรมต่อต้านคนนอกศาสนา ดังที่นักเขียนได้ยกตัวอย่างไว้ในเนื้อหาวว่าตัวละครเอกก็เคยคิดเคยเชื่อว่ามุสลิมไม่ดี พวกเขาเป็นพวกน่ากลัว ดังเนื้อความที่ว่า

...วัยเด็กผมถูกสอนให้เกลียดกลัวมุสลิม ตอนเป็นเด็ก- ยามร้องไห้แง ผู้ใหญ่จะชูเราว่าระวังให้ดี เดี่ยวพวกเขาจะมาฆ่าฟันควักตับไตไปกินทำให้เรากลัวจับจิต มีความเชื่อหนึ่งซึ่งผมจำฝังใจมากระทั่งโตใหญ่กว่าศาสนาอิสลามสอนให้คนฆ่าสัตว์ เพราะเชื่อว่าช่วยให้สัตว์เหล่านั้นพ้นจากห้วงทุกข์ ได้ไปเกิดบนสวรรค์ ผมไม่แน่ใจว่าเป็นผู้ใหญ่คนใดที่สอดใส่ทัศนคติ ๑ ให้เช่นนั้น นั่นทำให้ผมว่ามุสลิมเป็นพวกหมิ่นศาสนา กระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่ถึงได้มองเห็นว่า เพราะผมเกิดในช่วงกระแสโจรแบ่งแยกดินแดนเริ่มรุนแรง ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าผู้ซึ่งได้รับผลจากการโหมโฆษณาทางการเมืองมากที่สุดคือเด็ก ๆ ผมใช้เวลาหลายปีกว่าจะขจัดความคิดอยากกวาดล้างมุสลิมให้หมดสิ้นจากโลกออกไปได้

(แนวแห่งบุญเกะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 129-130)

จากตัวอย่างข้างต้นตัวละครเอกก็ไปถึงตอนที่เขาเคยเกลียดกลัวมุสลิม เพราะถูกปลูกฝังความคิดว่าคนเหล่านี้เป็นคนไม่ดี แต่ต่อมาพอโตขึ้นเขาก็เปลี่ยนความคิดไป ตัวอย่างข้างต้นนี้ นักเขียนต้องการสะท้อนให้เห็นปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มขบวนการโจรก่อการร้ายที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนทางสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ วาทกรรมที่กล่าวถึงคนเหล่านี้คือ ผู้คนมักเรียกมุสลิมว่าพวกแขก ทำให้เขาแตกต่างจากผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลามมีคำสอนที่ผิด ๆ วาทกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับมุสลิมจะออกมาในเชิงลบ ซึ่งนักเขียนมีความคิดว่า การที่ผู้คนถูกฝังความคิดว่ามุสลิมเป็นพวก

ไม่ได้นั้น เป็นวาทกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างอำนาจขึ้นมา ให้ผู้คนมองกลุ่มโจรแบ่งแยกดินแดนเป็นคนนอกศาสนา เพื่อสร้างอำนาจ และความชอบธรรมให้กับรัฐบาลในการปราบปรามกลุ่มโจรแบ่งแยกดินแดนได้ง่ายขึ้น

นอกจากวาทกรรมต่อต้านคนนอกศาสนาแล้ว นักเขียนยังเปรียบเทียบให้เห็นถึงวาทกรรมที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ด้วยเช่นกันว่ามีลักษณะแบบเดียวกัน ดังนี้

เช่นเดียวกับที่ไม่กี่ปีต่อมา ผมมีความเชื่ออย่างจริงจังว่าคอมมิวนิสต์ใช้คนไถนาแทนควาย ความที่เห็นภาพโฆษณาสื่อเรื่องราวเช่นนี้ติดหัวทุกครั้งเมื่อมีเพลงเพลงหนึ่งซึ่งตอนนั้นเราร้องเล่นเป็นที่สนุก ผมยังจำฝังใจมากระทั่งทุกวันนี้ พลอยนึกยิ้มทุกครั้งเมื่อนึกถึงเนื้อเพลงนั้นมีว่า

ปรี๊ด ปรี๊ด ปรี๊ด... ปรี๊ด ปรี๊ด ปรี๊ด...

ทหารเดินมา ขอยากินนินิด

ปรี๊ด ปรี๊ด ปรี๊ด... ปรี๊ด ปรี๊ด ปรี๊ด...

ทหารตดปรี๊ด คอมมิวนิสต์ตายหมด

แน่ล่ะ...ขณะนั้นทหารเดินทัพผ่านหน้าบ้านทั้งวันทั้งคืน เรามักได้รับแจกขนมอยู่เสมอ บางครั้งพวกเขาก็มีข้าวสารน้ำตาลมาให้พ่อแม่ สิ่งที่เราต้องการมากที่สุดคือชุดยาดำราหลวง ด้วยความที่อยู่ไกลหมอไกลโรงพยาบาล นั้นเป็นเพียงการสร้างภาพพจน์ทางการเมือง ซึ่งผมมารู้ได้ในภายหลัง

(แมวแห่งบูเกะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 130)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนสะท้อนให้เห็นถึงยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์ รัฐบาลสร้างอำนาจในการปราบปรามคอมมิวนิสต์โดยสร้างวาทกรรมขึ้นว่ามีเพลงที่ร้องเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ว่า พวกคอมมิวนิสต์เป็นคนไม่ดี นอกจากนี้นักเขียนยังอธิบายเกี่ยวกับพวกคอมมิวนิสต์ว่า "คอมมิวนิสต์ใช้คนไถนาแทนควาย" ซึ่งเป็นการเสียดสีว่ารัฐบาลเองก็สร้างวาทกรรมในลักษณะนี้เช่นกัน เรื่องคอมมิวนิสต์ที่เกี่ยวข้องกับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดาบตำรวจมนูญ หนูสงค์ (2548 หน้า 23) กล่าวว่า ในช่วงสภาวะที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีกลุ่มแนวคิดแบ่งแยกดินแดนที่ต้องการตั้งรัฐปัตตานีขึ้น ในขณะนั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ได้เข้ามาและเริ่มปกคลุมพื้นที่ต่าง ๆ ในบริเวณนี้ด้วยซึ่งเป็นช่วงปี พ.ศ. 2489 กลุ่มลัทธิคอมมิวนิสต์กลุ่มนี้คือคอมมิวนิสต์มลายา โดยกลุ่มคอมมิวนิสต์มลายามีเป้าหมายล้มล้างรัฐบาลมาเลเซียที่ได้รับเอกราชจากรัฐบาลอังกฤษภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และได้เข้ามาในพื้นที่ต่าง ๆ คือ อำเภอนาทวี อำเภอสะเดาะ จังหวัดสงขลา อำเภอบางตอง จังหวัดยะลา ในส่วนอำเภอแว้ง และอำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส เพิ่งมีการพบการปรากฏตัวในภายหลังประมาณ พ.ศ. 2494 ซึ่งกลุ่มคอมมิวนิสต์มลายาและขบวนการโจรแบ่งแยกดินแดนทางภาคใต้ของไทยอยู่ในเขตพื้นที่ดังกล่าวแบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน โดยขบวนการโจรแบ่งแยกดินแดนได้นำเอาวิธีรบแบบคอมมิวนิสต์มลายามาประยุกต์ใช้กับกลุ่มตนเพื่อให้บรรลุตามอุดมการณ์ที่วางไว้

นอกจากการนำเสนอเรื่องวาทกรรมด้านคอมมิวนิสต์แล้ว นักเขียนยังสะท้อนให้เห็นถึงนโยบาย 66/2523 ของรัฐบาล ดังเนื้อความว่า

บุเก๊ะกรือซอต่างจากบ้านผมตรงที่อยู่นอกเขตอำนาจรัฐมานานปีติดัก รัฐเฟ็งเอ๋อม
มือลงมาถึงหลังนโยบาย 66/2523 ใช้ได้ผล

(แมวแห่งบุเก๊ะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 131)

จากข้อความข้างต้นที่กล่าวถึงนโยบาย 66/2523 ซึ่งหลังจากนโยบายนี้ออกมา ทำให้
ภาพลักษณ์ของคอมมิวนิสต์เปลี่ยนแปลงไป และทำให้เหล่าคอมมิวนิสต์เริ่มคลี่คลายลงไป ดังที่
ตามไท ดิลกวิทย์รัตน์ (2546, หน้า 149-150) กล่าวว่า คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 เรื่อง
นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ หรือที่รู้จักกันในชื่อย่อ ๆ ว่า คำสั่ง 66/23 เป็นคำสั่งที่ได้รับ
การกล่าวถึงได้แวดววงวิชาการมากกว่าเอกสารทางราชการฉบับอื่น ๆ เนื่องมาจากเอกสารดังกล่าวได้
นำเสนอภาพของคอมมิวนิสต์ ในลักษณะที่แตกต่างจากความรับรู้เกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ของสังคมไทย
ในช่วงก่อนหน้านั้นเป็นอย่างมาก ความแตกต่างที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดที่สุดก็คือ ในขณะที่ประชาชน
ชาวไทยส่วนใหญ่มักจะถูกชี้แนะโดยทางรัฐบาลให้มองภาพของคอมมิวนิสต์ในฐานะที่เป็นภัยคุกคาม
จากต่างชาติ หรือผู้ที่คิดจะโค่นล้มสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ คำสั่ง 66/2523 กลับระบุ
เอาไว้อย่างชัดเจนว่า เจ้าหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่ออดีตสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่เข้ามามอบตัวกับทาง
ราชการในฐานะที่เป็นเพื่อนประชาชนร่วมชาติ ทำให้ภาพลักษณ์ของคอมมิวนิสต์ตามคำสั่งฉบับนี้ มิได้
ถูกมองว่าเป็นภาพของคนนอก หรือพวกต่างชาติ ที่จะเข้ามาทำลายล้างสถาบันชาติ ศาสนา
พระมหากษัตริย์ดังที่เคยเชื่อกันอีกต่อไป หากกลายมาเป็นภาพของคนใน เป็นชาวไทยทั่ว ๆ ไป ซึ่งมิ
มีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างไปจากรัฐบาลเท่านั้น ซึ่งทำให้ภาพลักษณ์ของคอมมิวนิสต์ที่มีใน
ประเทศเริ่มเปลี่ยนแปลงไป และทำให้สถานการณ์ของการปราบปรามคอมมิวนิสต์เริ่มคลี่คลายลง

ภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ครูฟาริดา จากเรื่อง แมวแห่ง
บุเก๊ะกรือซอ ซึ่งให้ภาพลักษณ์ของครูที่เสียสละความสุขของตนเอง เสี่ยงชีวิตสอนอยู่ในสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเองเพื่อหน้าที่เพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาใน
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาของคอมมิวนิสต์ ดังที่ ยุธฉัตร บุญสุนิต (2541, หน้า 159-199)
กล่าวถึงเรื่องแผ่นดินอื่นว่า กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ นำเสนอเรื่องราวสะท้อนปัญหา ความเป็นไปของวิถี
ชีวิตของคนในสังคมชนบทด้วยมุมมองของนักเขียนชนบทภาคใต้ ทำให้เห็นปัญหาเฉพาะของท้องถิ่น
ภาคใต้ชัดเจนขึ้น เช่น ปัญหาขบวนการโจรก่อการร้าย ปัญหาคอมมิวนิสต์ ปัญหาโจรแบ่งแยกดินแดน
รวมไปถึงปัญหาต่างเชื้อชาติ ต่างวัฒนธรรม ต่างศาสนา ต่างคติชีวิต ของชาวไทยพุทธและชาวไทย
มุสลิมในดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ กนกพงศ์ใช้ความพยายามของนักเขียนเข้าใจคนที่แตกต่างกัน
นี้เพื่อสร้างทางให้เห็นว่า แม้จะต่างกันวิถีชีวิตแต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยการนับถือความ
แตกต่างของกันและกัน ดังนั้น นักเขียนจึงให้ข้อคิดผ่านตัวละครครูฟาริดาที่อยากเห็นสันติ เธอเองก็
ตั้งใจสอนให้เด็กเป็นคนดี ผู้คนจึงควรตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้ และร่วมมือช่วยกันแก้ไข เพื่อนำไปสู่
สันติ และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

นอกจากนี้ยังพบครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ คือ ตัวละครครู จากเรื่อง
ยี่สิบปีหลัง ซึ่งเป็นเรื่องสั้นที่นักเขียนแบ่งเรื่องออกเป็นสองช่วง คือช่วงแรกเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึง

ครูหนุ่มคนหนึ่งที่ยื่นจบแล้วจะไปสอนหนังสือในชนบท ครูหนุ่มได้เจอกับชายคนหนึ่งบนรถไฟและพูดคุยกันเรื่องชีวิตของครูหนุ่มและชายคนนั้น จากนั้นช่วงที่สองเป็นเรื่องราวระหว่างบรรณาธิการกับผู้เขียนเรื่องสั้น ทั้งสองนั่งคุยเกี่ยวกับความหลังในอดีตและเรื่องสั้นที่ชายคนนั้นเขียนขึ้น

ตัวอย่างภาพลักษณ์ของตัวละครครูซึ่งเป็นครูที่อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบปรากฏในเรื่องสั้นช่วงแรกเมื่อครูหนุ่มคุยกับชายคนหนึ่งบนรถไฟว่าเขากำลังจะไปสอนในชนบท ชายคนนั้นจึงได้กล่าวว่า

เท่าที่ทราบมา โรงเรียนนั้นไม่มีอุปกรณ์ ไม่มีงบประมาณ ที่สำคัญที่สุดคือไม่มีครูเลย ... ข้าพเจ้าหัวเราะ "ผมจึงเลือกไปที่นั่น"

(ยี่สิบปีหลัง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 150)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนที่ครูจะไปสอนเป็นโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล ความเจริญ ไม่มีอุปกรณ์ ไม่มีครู แต่ว่าครูหนุ่มก็ยังคงมีอุดมการณ์ ยอมลำบาก แสดงให้เห็นถึงความเสียสละ การอุทิศตนเองของครูหนุ่มที่ตัดสินใจเลือกสอนโรงเรียนในชนบท

นอกจากนี้เมื่อครูหนุ่มและชายคนดังกล่าวคุยกันต่อไป ทำให้ผู้อ่านได้ทราบความคิดของครูหนุ่มซึ่งเป็นคนมีอุดมการณ์มากขึ้น ดังนี้

"คุณล่ะ? คนหนุ่ม ๆ อย่างคุณไปที่กันดารเช่นนั้นทำไม?"

"บางที่..." ข้าพเจ้ามองฝ่าความมืดนอกหน้าต่างรถไฟ แสงไฟละลิบไกลออกไปอาจเป็นแสงไฟจากหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง บางที่เด็กชายคนหนึ่งกำลังมองแสงไฟจากรถไฟ ขบวนนี้เช่นกัน "...บางที่มันเป็นความฝันเล็ก ๆ ของผมที่จะเป็นวีรบุรุษช่วยคนยากไร้ การเป็นครูสอนลูกศิษย์ในถิ่นกันดารคงช่วยเติมความฝันส่วนนี้ให้ผมบ้าง"

(ยี่สิบปีหลัง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 153)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ ความฝัน ของครู ที่ต้องการช่วยเหลือคนยากจนที่ไม่มีการศึกษา ซึ่งความฝันและอุดมการณ์ของครู มาจากที่ครูชอบอ่านวรรณกรรม ดังตัวอย่าง

"คุณอ่านอะไร?" เขาถามทำลายความเงียบ

ข้าพเจ้าพลิกปกหนังสือในมือให้เขาดู "เรื่อง ปิตาจ"

"เรื่องผี ๆ สาง ๆ ?"

"ไม่ใช่หรอกครับ เป็นวรรณกรรมชีวิตการต่อสู้ของชนชั้นขานา เปรียบเทียบกับชีวิตของศักดินา ในเรื่องนี้ลูกชายขานาคนหนึ่งได้เล่าเรียนมหาวิทยาลัยจนจบกฎหมาย เป็นทนายความ เขาตัดสินใจที่จะไม่ทำงานต่อต้านพวกขานาที่ถูกฟ้องร้องจากนายทุน ตรงข้ามกลับหันหน้าต่อสู้กับอำนาจที่ไม่เป็นธรรม ในเรื่องยังเป็นมุมมองของคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ที่กำลังขัดแย้งต่อค่านิยมและความเห็นแก่ ๆ ที่ล้าสมัยและอยู่ติธรรมอีกด้วยครับ"

ในตอนจบนั้นคนหนุ่มสาวเหล่านี้ต่างก็ก้าวไปข้างหน้าเพื่อทำความฝันของพวกเขาให้เป็นความจริงโดยการเข้าไปในชนบทที่ยากไร้และด้อยโอกาส"

เขาพิมพ์ "ฟ้าสีทอง...ความฝันของหนุ่มสาว..." นิ่งไปครู่หนึ่ง "...เป็นเพราะเรื่องนี้หรือเปล่าที่ทำให้คุณไปบางไฟ?"

"ก็เป็นส่วนหนึ่ง"

(ยี่สิบปีหลัง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 150)

จากข้อความข้างต้นนักเขียนย้ำให้เห็นถึงภาพลักษณ์ในอุดมคติของครูหนุ่มมากยิ่งขึ้น ซึ่งภาพลักษณ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่า นักเขียนต้องการเห็นภาพครูที่มีความฝัน ความหวัง ทำเพื่อสังคมเหล่านี้อยู่ แต่ในสังคมปัจจุบัน ภาพในอุดมคติเหล่านี้ก็เป็นเพียงแค่อุดมคติ เพราะเรื่องของครูหนุ่มในช่วงแรกนี้นักเขียนใช้วิธีแต่งเป็นเรื่องสั้น เพื่อตอกย้ำว่าภาพลักษณ์ของครูเหล่านี้คงอยู่ได้แค่ในวรรณกรรมเท่านั้น ในชีวิตจริงคงยากจะหาครูแบบนี้ได้แล้ว

นอกจากนี้นักเขียนยังสะท้อนภาพของครูหนุ่มผู้มีความหวัง ความฝัน มีอุดมการณ์ เปรียบเทียบกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่หนุ่มสาวปัญญาชนที่อยู่ในเหตุการณ์นี้ก็ไม่ต่างกับครูหนุ่มที่มีความตั้งใจแน่วแน่เพื่ออุดมการณ์ของตนเอง

ตัวอย่างที่สะท้อนภาพของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

เราออกเดินทางจากกรุงเทพฯ ด้วยขบวนรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือในบ่ายวันหนึ่ง สามวันหลังเหตุการณ์นองเลือดในครั้งนั้น เราเลือกไปที่ภูฟ้าเพราะเขาเกิดที่นั่น แม้ว่าเขาจะไม่เคยกลับไปที่นั่นหลายปี และเคยเล่าถึงความกั้นดารของมัน แต่เราไม่มีทางเลือก ออย่างว่าแต่เราไม่ใช่หนุ่มสาวกลุ่มเดียวที่ไปที่นั่น

จำการเดินทางโดยรถไฟครั้งนั้นได้ กลิ่นอับของรถไฟชั้นสาม และภาพท้องทุ่งสีเขียวที่ผ่านตา จำเหตุการณ์คืนนั้นได้เมื่อรถไฟหยุดที่สถานีรายทาง เพื่อนของเราสองคนถูกขยี้ในเครื่องบินสี่ห้าคนลากลงไปข้างล่าง พวกเขากลับมาอีกครั้งในสภาพที่ถูกโกนผมไปครึ่งหนึ่ง ไม่มีใครพูดอะไรราวกับพากันเป็นใบ้ไปหมดสิ้น รถไฟก็ไปถึงที่หมายตอนเช้าตรงเวลา ผมยังจำสถานีรถไฟแห่งนั้นชัดเจน ความจริงเรียกว่าเพียงรถไฟจะถูกกว่า เป็นเพียงหมาแหงนห้องเดียวสำหรับซื้อตั๋ว นั่งพักรอ และเป็นที่อยู่ของนายสถานีไปในตัว สำหรับเด็กหนุ่มที่เพิ่งผลการเรียน รอนแรมมาไกลเพื่ออนาคตที่ยังมองไม่เห็น เหน็ดเหนื่อยและหิว ภาพสถานีรถไฟซึ่งเป็นด่านแรกของหมู่บ้านยิ่งทำให้ใจหดหู่กว่าเดิม

(ยี่สิบปีหลัง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 156-157)

จากข้อความข้างต้นนักเขียนแสดงให้เห็นว่าการสร้างภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบของครูหนุ่ม ซึ่งเป็นภาพลักษณ์เชิงบวกขึ้นเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 โดยการเปรียบเทียบว่า ครูหนุ่มมีภาพลักษณ์ที่เหมือนกับปัญญาชนคนหนุ่มสาวที่ออกมาเรียกร้องเสรีภาพ แต่ท้ายที่สุดก็มีแต่ผู้สูญเสียจากเหตุการณ์นี้ บางคนหนีเข้าป่าไป บางคนเสียชีวิต นักเขียนใช้ภาพลักษณ์ของครูในอุดมคติเพื่อเปรียบเทียบว่า อุดมคติของทั้งครูหนุ่มและนิสิต

นักศึกษาในช่วง 14 ตุลาคม 2516 สุดท้ายก็ต้องพ่ายแพ้ต่อสภาพความเป็นจริง สุดท้ายครูหนุ่มอาจอยู่กับสภาพสังคมชนบทไม่ได้ เพราะความจริงอันโหดร้ายมักสวนทางกับภาพในอุดมคติเสมอ

ภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ครูหนุ่ม จากเรื่อง ยี่สิบปีหลัง เป็นตัวละครเอก และเป็นภาพลักษณ์เชิงบวก ซึ่งให้ภาพลักษณ์ของครูที่เสียสละความสุขของตนเอง มีอุดมการณ์ ไปสอนในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ โดยไม่เกรงกลัวต่อความยากลำบาก นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเองเพื่อหน้าที่เพื่อสะท้อนถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่มีนิสิตนักศึกษา ที่มีอุดมการณ์ มีความฝัน ความหวัง แต่สุดท้ายภาพของอุดมการณ์เหล่านั้นก็ต้องพ่ายให้กับความจริงอันโหดร้าย

ตัวละคร ครู จากเรื่อง วรรณกรรม 48 ชั่วโมง เป็นอีกหนึ่งตัวละครที่มีภาพลักษณ์ ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่เสียสละความสุขของตนเอง มีอุดมการณ์ ไปสอนในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ โดยไม่เกรงกลัวต่อความยากลำบาก

วรรณกรรม 48 ชั่วโมงเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึง งานชุมนุมนักเขียนวงการวรรณกรรม ที่มีโจรเข้ามาจับนักเขียนเป็นตัวประกันเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลและผู้คนสนใจวงการวรรณกรรมให้มากขึ้น ในขณะที่ตัวละครเอกถูกจับเป็นตัวประกันก็ได้คิดถึงเรื่องราวในอดีตของตนเมื่อครั้งเป็นครูมัธยมสอนโรงเรียนในชนบทแห่งหนึ่ง ดังความว่า

ไอ้เด็กวัยยี่สิบสองคนนั้นเป็นผู้เลือกไปนั่นเอง โรงเรียนระดับมัธยมที่ไม่มีใครเคยได้ยินชื่อมาก่อน ชุกตัวในแดนไกลปิ่นเที่ยง ยังจำได้ อาคารโรงเรียนเป็นเรือนไม้หลังเดียว หลังคาเพิงหมาแหงนริมทางลูกรัง ด้านหน้าเรียงรายด้วยคุณขนาดใหญ่ ดอกเหลืองห่มต้นทั้งปีโดยไม่เลือกฤดูกาล ด้านหลังเป็นทุ่งหญ้า เมื่อฝนตกก็จะมีน้ำขังเป็นบึงใหญ่ในชั่วข้ามวัน บรรดาปลาหมอ ปลาช่อน ปลาสลิคอพยพจากคลองเข้ามาในทุ่ง เสียงจ๊กจั่นเรไรร้องแข่งกับเสียงอึ่งอ่าง หนึ่งอาทิตย์ให้หลัง ไอ้เด็กนั้นพบว่าตนเองเป็นครูสอนภาษาไทยเพียงคนเดียวที่ชอบเสพวรรณกรรมเป็นอาหารว่าง มันรู้สึกประหลาดใจระคนผิดหวังที่พบว่า ไม่มีครูสอนภาษาไทยคนใดรู้ว่า ใครเป็นคนเขียนเรื่อง สัญชาตญาณมืด ไม่มีใครเคยอ่านชาเก๊าะ และ จำปูน มันจึงไม่ประหลาดใจนักที่ในวิชาภาษาไทยชั่วโมงแรก นักเรียนบางคนตอบว่า ดอกไม้สด เป็นชื่อของร้านดอกไม้

(วรรณกรรม 48 ชั่วโมง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 204-205)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของตัวละครเอกที่มีอุดมการณ์ เสียสละตนเอง ไปสอนที่ชนบท แต่สิ่งที่ตัวละครเอกพบในโรงเรียนชนบทที่ห่างไกลความเจริญนั้น นักเขียนสะท้อนให้เห็นว่า ภาพของครูในชนบทนั้นเป็นเพียงมายาคติ ภาพที่คนทั่วไปมองจนคุ้นชินคือ ครูที่มีความรู้ เสียสละตนเอง แต่เมื่อตัวละครเอกไปเป็นครูสอนภาษาไทยกลับพบว่า ครูที่นี่ไม่มีใครอ่านวรรณกรรม สอนหนังสือตามหลักสูตรเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากของครูชนบทในอุดมคติมาก จึงสะท้อนให้เห็นปัญหาของโรงเรียนที่อยู่ในชนบท รัฐบาลควรที่จะแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ การเรียนการสอนที่

ไม่ได้คุณภาพของเด็ก ๆ ในชนบท นอกจากนี้ นักเขียนยังได้เสียดสีสังคมที่ปัจจุบันครุภาษาไทย ไม่ว่าจะในเมืองหรือในชนบทก็เห็นความสำคัญของวรรณกรรมน้อยลง โรงเรียนหลายแห่งไม่ส่งเสริมให้นักเรียนอ่านวรรณกรรม ดังเช่นที่นักเขียนเสียดสีว่า "มันจึงไม่ประหลาดใจนักที่ในวิชาภาษาไทย ชั่วโมงแรก นักเรียนบางตอบว่า ดอกไม้สด เป็นชื่อของร้านดอกไม้"

นอกจากนี้นักเขียนยังสะท้อนให้เห็นถึงความถดถอยของวงการวรรณกรรมว่าไม่มีคนสนใจวรรณกรรม ดังที่ตัวละครเอกเมื่อไปสอนแล้วจึงตั้งชมรมวรรณกรรมขึ้น ตอนแรกก็คึกคักมีเด็กนักเรียนมาเข้าร่วม แต่ต่อมาตัวละครก็เล่าว่า "ข้าพเจ้าเห็นชมรมวรรณกรรมริมหุ่นจิ้งจอกน้ำ ครั้งสุดท้ายไม่มีเด็กมาสักคนเดียว" ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสังคมในปัจจุบันว่า ผู้คนส่วนใหญ่ต่างก็สนใจอ่านวรรณกรรมกันน้อยลง

ภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ตัวละครครู จากเรื่องวรรณกรรม 48 ชั่วโมง ซึ่งให้ภาพลักษณ์ของครูที่เสียสละความสุขของตนเอง มีอุดมการณ์ ไปสอนในชนบท นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเองเพื่อหน้าที่เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการศึกษาของเด็กในชนบท และสะท้อนให้เห็นถึงมายาคติเรื่องครูที่สอนในชนบท

อีกทั้งยังมีตัวละครอีกตัวหนึ่ง คือ ครูย่าฮุก จากเรื่อง ลูกหามกับสามสหาย ที่มีภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่เสียสละความสุขของตนเอง มีอุดมการณ์ สอนหนังสืออยู่ในชนบท แม้ว่าอายุจะมากแล้ว ไม่หวังรายได้

ลูกหามกับสามสหายเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึง เจ้าหญิงถูกพญางูเจ็ดตัวจับไป พระราชาหาผู้อาสาไปปราบพญางู ทุกขณะที่มาอาสาพ่ายแพ้กลับมาต่อมามีคณะ "ลูกหาม" มาอาสาปราบพญางู ซึ่งถูกทัดทานจากชาวบ้านเพราะไม่น่าจะมีความเก่งกาจและชนะพญางูได้ แต่สุดท้ายคณะลูกหามก็สามารถชนะพญางูได้เป็นผลสำเร็จ

ช่วงที่กล่าวถึงครูคือ ช่วงที่ผู้เล่าเรื่องบรรยายให้ทราบว่า คณะลูกหามเป็นลูกศิษย์ของครูย่าฮุก

ครูย่าฮุกในเรื่องนี้เขียนสร้างภาพลักษณ์ให้เป็นคุณครูที่สอนอยู่ในชนบท เสียสละความสุขส่วนตน สอนลูกศิษย์โดยไม่ต้องการค้าตอบแทน เด็ก ๆ ที่ไปเรียนกับครูย่าฮุกเป็นเด็กยากไร้ ดังตัวอย่าง

โรงเรียนย่าฮุกอยู่ไกลสุดชายแดน เป็นที่รู้กันว่าเด็กข้างถนนทั้งหลาย เด็กซึ่งไร้พ่อขาดแม่จะถูกส่งไปที่นั่น คุณย่าฮุกเป็นครูใหญ่และครูคนเดียวของโรงเรียนมานานหลายสิบปี ไม่มีใครไปช่วยเพราะรู้ว่าจะไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ

แม้พระของเด็ก ๆ ซึ่งบัดนี้ชรามากพอจะเรียกว่าย่าพระได้แล้ว ยังคงทำหน้าที่ของท่านอย่างเข้มแข็ง แม้สุขภาพจะไม่อำนวยและสมองเริ่มเลือนหนอย ๆ ปัญหาของคุณย่าคือ เวลาขึ้นทะเบียนนักเรียน คุณย่ามักเขียนตัวอักษรสลับที่กัน

(ลูกหามกับสามสหาย: เจ้าหญิง, หน้า 98)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ครูย่าฮุกเป็นครูผู้อุทิศตน เสียสละตนเอง ไม่กลัว

ความยากลำบาก แม้ไม่มีผู้ช่วย และไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ จากความเสียสละเหล่านี้ อีกทั้งปัจจุบัน ครุยาฮุกจะแก่ชรามากแล้วแต่ครุยาฮุกก็ยังคงสอนลูกศิษย์ผู้ยากไร้เหล่านี้ต่อไป

การสร้างภาพลักษณ์ของครุยาฮุกนั้น นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครุยาฮุกผ่านพฤติกรรมของคณะลูกหาบซึ่งเป็นลูกศิษย์และได้รับคำสั่งสอนมาจากครุยาฮุก ดังตัวอย่าง

"แต่เธอก็ต้องการเงินทองไม่ใช่หรือ" พระราชาทรงขมวดคิ้ว "ก็เธอบอกเองว่าเข้าเมืองมาเพื่อหางานทำ"

"ใช่พระเจ้าข้า หม่อมฉันต้องการเงิน แต่ครุยาฮุกสอนว่าเงินก็ไม่ใช่สิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิต หม่อมฉันต้องการแค่พอประมาณเท่านั้น"

"เท่าไรล่ะถึงเรียกว่าพอประมาณ"

แบกหามนึ่งคิด ก่อนจะตอบอย่างมั่นใจ

"พอประมาณก็คือพอประมาณ พอประมาณคือพอแก่การประมาณตน ต้องไม่มากจนรู้สึกถูกลงตัวเอง อย่างนั้นเขาเรียกว่าซิงโซค ไม่ใช่ค่าแรง"

(ลูกหาบกับสามสหาย: เจ้าหญิง, หน้า 108)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นความคิดของคณะลูกหาบซึ่งถูกสั่งสอนจากครุยาฮุกว่าให้รู้จักการพอเพียง ดังนั้นจึงสามารถเห็นภาพลักษณ์ของครุยาฮุกได้ว่า นอกจากเป็นผู้เสียสละตนเองแล้วยังเป็นครูที่ดี สอนลูกศิษย์ ๆ ให้มีคุณธรรมอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีคำสอนของครุยาฮุกที่ปรากฏในเนื้อหาของเรื่องอีก ดังตัวอย่าง

"ความจริงแล้วเสด็จพ่อน่าจะรู้ดีกว่าใครทุกคน ถ้าเพียงแต่ไม่หัวเราะเยาะตอนที่พวกเขาทำงานตัว และสะกิดใจนิดเดียวว่า ชื่อหามจั่ว ก็มาจากคำพังเพย รักดีหามจั่ว รักชั่วหามเส้าไหงคะ แสดงว่าเขาใส่ใจยึดความดีเป็นที่ตั้ง ส่วนชื่อแบกหามก็มาจาก รู้ไว้ใช้ว่าใส่บาแบกหาม บอกให้รู้ว่าเขาเอาความรู้เป็นที่ตั้ง ยิ่งหามรุ่งหามค่ำยิ่งชัดเจนมาก คือเอาความเพียรพยายามเป็นที่ตั้งไหงคะ" เจ้าหญิงทรงหยุดนิดหนึ่ง "พวกเขาสอนให้ลูกรู้ทำงานใดก็ตาม เมื่อได้ลงมือทำ ด้วยจิตใจที่ดี ใช้ความรู้ ความเพียร บวกกับความร่าเริง สนุกสนาน ไม่ว่าจะงานยากเข็ญสักเพียงไร ก็จะสามารถสำเร็จลงได้"

(ลูกหาบกับสามสหาย: เจ้าหญิง, หน้า 108-109)

ตัวอย่างข้างต้น เจ้าหญิงของเรื่องเป็นผู้อธิบายชื่อที่มาของคณะลูกหาบแต่ละคน ซึ่งเป็นชื่อที่ครุยาฮุกตั้งให้ โดยใส่คำสั่งสอนลงไปในเรื่องเหล่านั้นด้วย และคณะลูกหาบก็ปฏิบัติตามที่ครุยาฮุกได้สั่งสอนมา ปราบพบปัญญาได้สำเร็จด้วยความเพียร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคำสั่งสอนที่ดี และมีค่าของครุยาฮุกที่มีต่อลูกศิษย์

ภาพลักษณ์ของครุยาฮุกนี้เป็นภาพลักษณ์ของคุณครูที่เสียสละ มีอุดมการณ์ เป็นคุณครูในอุดมคติ สะท้อนให้เห็นความคาดหวังของนักเขียนที่อยากเห็นครูอาจารย์ในสังคมสั่งสอนลูกศิษย์ให้มี

คุณธรรมดังเช่นครูย่าฮุก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการศึกษาของเด็กที่ห่างไกลความเจริญ นอกจากนี้ นักเขียนยังแสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย ดังตัวอย่าง

เด็ก ๆ ทั้งหลาย เธอคงเดาออกแล้วละซีว่า ที่นี่คือราชธานีอันมั่งคั่ง คือมหานคร ร่ำรวย เมืองซึ่งมากมายธนสารสมบัติเช่นนี้ต้องไม่มีคนจนเป็นแน่ จริงไหม? คำตอบคือไม่จริง ในนครมีทั้งคนรวยคนจน จำนวนคนจนมากกว่าหลายเท่าด้วยซ้ำ แต่นั่นแหละ ไม่ค่อยมีใครได้เห็นพวกเขาหรอก ว่ากันว่าเป็นเพราะนางฟ้าองค์หนึ่งเคยสาปพวกคนรวยไว้ไม่ให้เห็นคนจนอยู่ในสายตา

(ลูกหามกับสามสหาย: เจ้าหญิง, หน้า 93-94)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนได้บรรยายฉากในเมืองว่ามีราชธานีที่มั่งคั่งร่ำรวย แต่ในขณะที่คณะลูกหามลูกศิษย์ของครูย่าฮุกต้องเรียนในโรงเรียนที่ห่างไกลความเจริญ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำของสังคมปัจจุบัน และมีน้ำเสียงที่เสียดสีสภาพสังคมที่กล่าวว่า "ว่ากันว่าเป็นเพราะนางฟ้าองค์หนึ่งเคยสาปพวกคนรวยไว้ไม่ให้เห็นคนจนอยู่ในสายตา" ซึ่งหมายถึง ผู้คนในสังคมขาดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ทำให้ต่างคนต่างใช้ชีวิตของตนเองจนลืมมองสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่ยากลำบาก หรือขาดโอกาสในชีวิต สภาพชีวิตของเด็ก ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ไม่มีครูมาสอน ครูที่มาสอนก็เป็นครูที่ต้องเสียสละความสุขส่วนตน ค่าจ้างก็ไม่พอกับการดำรงชีวิต ซึ่งสะท้อนให้ผู้คนในสังคมตระหนักถึงปัญหาด้านการศึกษาของผู้ที่ห่างไกลความเจริญ เพื่อพัฒนาบุคลากรของประเทศให้มีการศึกษา และเป็นการพัฒนาประเทศอีกทางหนึ่งด้วย

ภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ครูย่าฮุก จากเรื่อง ลูกหามกับสามสหาย ซึ่งให้ภาพลักษณ์ของครูที่เสียสละความสุขของตนเอง มีอุดมการณ์ สอนหนังสือในชนบท นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการศึกษาของเด็กในชนบท สะท้อนให้เห็นถึงมายาคติเรื่องครูที่สอนในชนบท และความเหลื่อมล้ำในสังคม

ครูใหญ่ และครูน้ำฝน จากเรื่อง คล้ายว่าเริ่มจากฝน เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ เป็นครูที่เสียสละ สอนในพื้นที่เสี่ยงอันตรายที่มีปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อย

คล้ายว่าเริ่มจากฝนเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึง เรื่องราวของ ตัวละครเอกคือ ธง ซึ่งเป็นเด็กชาวไทยที่เพิ่งเริ่มเปิดใจเป็นเพื่อนกับเด็กอีกคนหนึ่งชื่อฮะตุเป็นคนมอญ ต่อมาพี่ชายของฮะตุนำอาหารมอญมาปิดล้อมโรงเรียน และจับตัวละครเอกเป็นตัวประกัน ฮะตุพยายามช่วยเหลือธง สุดท้ายฮะตุก็ต้องเสียชีวิตลง

ช่วงที่กล่าวถึงครูใหญ่และครูน้ำฝน คือช่วงเวลา ตัวละครเอกอยู่โรงเรียน และบรรยายให้เห็นถึงพฤติกรรมของครูใหญ่และครูน้ำฝน

ตัวอย่างพฤติกรรมของครูใหญ่ และครูน้ำฝน ซึ่งมีภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังที่ธง ซึ่งเป็นตัวละครเอกเรียนอยู่ชั้นประถมหกเล่าถึงเพื่อนที่ชื่อฮะตุ ความว่า

ฮะตุเรียนห้องเดียวกับธง แต่ไม่ใช่เพื่อนกัน ฮะตุไม่มีเพื่อนคนไหนทั้งนั้น พ่อเขาเป็นลูกจ้างของครูใหญ่ สวมอยู่ลึกถึงตีนเขา แต่ธงไม่เคยไปถึงที่นั่น

ฮะตุใส่ขาเทียม ทำจากไม้ซึ่งน่าจะทำเอง ถ้าธงจำไม่ผิด พ่อของฮะตุก็ใส่ขาเทียมด้วย ฮะตุเป็นคนเงียบ เรียนหนังสือไม่เก่ง ไม่มีเพื่อนชวนเล่นฟุตบอล เขาอายุแก่กว่าธงหลายปี แต่เรียนซ้ำชั้นจนธงไล่ทัน ซึ่งถ้าจะว่าไป เขาไม่มีสิทธิ์เรียนด้วยซ้ำ ในเมื่อเขาเป็นคนต่างด้าว แต่พ่อของฮะตุทำงานให้ครูใหญ่ ฮะตุจึงได้เรียน ไม่มีครูคนไหนเคียดแค้นฮะตุมากนัก ส่วนมากหนีไปทางใช้งาน ก็ในขอบเขตที่ฮะตุจะทำได้ ถึงอย่างนั้น ก็ไม่มีครูคนไหนเอ็นดูฮะตุ ยิ่งไปกว่านั้น เขายังเป็นเด็กที่ถูกแกล้งมากที่สุดในโรงเรียน

(คล้ายว่าเริ่มจากฝน: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 78)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของครูใหญ่ที่มีความเมตตาต่อเด็ก แม้ว่าฮะตุจะถูกเรียกว่าเป็นชาวต่างด้าว พิการ และไม่มีสิทธิ์เรียน แต่ครูใหญ่ก็ให้โอกาสฮะตุได้เรียน อีกทั้งยังจ้างพ่อของฮะตุที่พิการให้มีอาชีพด้วยเช่นกัน นอกจากแสดงให้เห็นถึงความเมตตาของครูใหญ่ที่มีต่อเด็ก ไม่ว่าจะเชื้อชาติไหนแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าครูใหญ่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองเรื่องการศึกษาว่ามีความสำคัญต่อเด็ก จึงให้โอกาสฮะตุได้เรียนหนังสือ

นอกจากนี้นักเขียนยังแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบของครูน้ำฝนและครูใหญ่เพิ่มขึ้นจากเหตุการณ์ที่ฮะตุถูกเพื่อน ๆ ในห้องแกล้งจนขาเทียมของฮะตุพัง ครูน้ำฝนเห็นเหตุการณ์จึงได้นำมาบอกครูใหญ่ ความว่า

ครูน้ำฝนเป็นครูประจำชั้น ยังไม่แต่งงาน ไม่ดำ ไม่ดู่ ไม่ชอบตีนักเรียน ครูน้ำฝนเห็นการกระทำของลูกศิษย์กลางสนาม เธอฟ้องครูใหญ่ ฮะตุเป็นเด็กพิเศษของครูใหญ่ แม้ความจริงไม่ได้พิเศษตรงไหน เป็นแค่ลูกของคนกริดยาง ซึ่งมีความสำคัญน้อยกว่าผู้ปกครองคนอื่น ที่จริงไม่น่าจะมีอะไร แต่ครูใหญ่คงแพ้ทางครูน้ำฝน คำฟ้องจึงหนักแน่น เป็นเหตุให้ฟ้าผ่าลงไปกลางหัวเด็กชนทั้งหลาย

ครูน้ำฝนอบรมด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล ว่าถึงการอยู่ร่วมกัน ความรักใคร่ ความสามัคคีในหมู่คณะ ต่อด้วยหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ฮะตุนั่งอยู่ข้างสนาม ขาเทียมตั้งบนโต๊ะหน้าของเขาก็มจูด ธงรู้ว่าเหตุใดเขาจึงไม่กล้ามองหน้าใคร และรู้ดีว่ามีเพื่อนคนไหนบ้างที่กำลังจ้องหน้าฮะตุอย่างเคียดแค้น

ทุกคนเรียงแถวให้ครูใหญ่ลงไม้เรียวกคนละสามที ต่อด้วยการเดินเข้าแถวขอโทษฮะตุ ฮะตุยิ่งก้มหน้ามากกว่าเดิม ครูน้ำฝนรับรองว่าหนังสือเชิญตัวผู้ปกครองจะถึงมือพ่อแม่ของทุกคนพรุ่งนี้

(คล้ายว่าเริ่มจากฝน: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 83-84)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนแสดงให้เห็นว่า ความคิดของเด็กคนอื่น ๆ ที่มีต่อฮะตุ นั่นคือคนต่างด้าว จึงรังเกียจ กลั่นแกล้ง แม้แต่ตัวละครเอกยังพูดถึงฮะตุว่า "เป็นแค่ลูกของคนกริดยาง"

ซึ่งแสดงว่าตัวละครเอกก็ดูหมิ่น เหยียดหยามฮะตุเช่นกัน แต่ในขณะที่เด็กนักเรียนคนอื่น ๆ กลั่นแกล้งฮะตุ ครูใหญ่กับครูน้ำฝนก็พยายามทำให้เด็กคนอื่น ๆ เรียนรู้ว่าต้องรู้จักรักใคร่สามัคคีกัน และให้ความเป็นธรรมกับฮะตุด้วยการลงโทษและให้เด็ก ๆ รู้จักการขอโทษเมื่อทำผิด จากนั้นครูใหญ่ยังเป็นคนที่จัดหาไม้เท้าสำรองให้ฮะตุด้วย สิ่งที่ครูใหญ่กับครูน้ำฝนทำนั้นแสดงให้เห็นภาพลักษณ์เชิงบวกของครูใหญ่และครูน้ำฝนมากขึ้น ครูใหญ่และครูน้ำฝนไม่สนใจว่าเด็กนักเรียนจะเป็นใคร เชื่อชาติใด แต่ก็ให้ความรักความยุติธรรม ต้องการสอนให้เด็กทุกคนเป็นคนดี รู้รักสามัคคีกัน

นอกจากนี้นักเขียนยังแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของครูใหญ่ซึ่งเป็นครูที่เสียสละกล้าหาญ เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่พี่ชายของฮะตุและกองกำลังของชนกลุ่มน้อยเข้ามาบุกยึดโรงเรียนดังตัวอย่าง

กระบอกปืนจ่ออยู่ที่หัวของธง อีกหลายกระบอกต่างจ้องตรงไปยังกลุ่มนักเรียน ครูทุกคนถูกเรียกมานั่งรวมกันต่อหน้าปืนอีกสองกระบอก ส่วนครูใหญ่เผชิญหน้าตัวต่อตัวกับปืนกระบอกหนึ่ง

...ครูใหญ่พยายามต่อรองและถามถึงข้อเรียกร้องแต่คนเป็นหัวหน้าได้แต่ชี้ปากกระบอกปืนไปยังหน้าผากครูใหญ่ ยกนิ้วแตะปากตัวเองเป็นสัญญาณว่าเงียบ

(คล้ายว่าเริ่มจากฝน: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 100-101)

ตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่านักเขียนสร้างภาพลักษณ์ให้ครูใหญ่เป็นครูที่กล้าหาญ เป็นผู้นำกล้าเผชิญหน้ากับทหารของชนกลุ่มน้อยที่บุกเข้ามายึดโรงเรียน ต่อรองกับทหารเหล่านั้น ทั้งที่ทหารมีปืนแต่ครูใหญ่ก็เผชิญหน้าเพื่อปกป้องเด็ก ๆ และครูคนอื่น ๆ ในโรงเรียน

เมื่อเหตุการณ์การยึดโรงเรียนผ่านไป ฮะตุได้เสียชีวิตในเหตุการณ์นั้น แต่ครูน้ำฝนยังคงระลึกถึงฮะตุอยู่เสมอ ดังตัวอย่าง

หลังเหตุการณ์วันนั้นบรรยากาศก็กลับมาเหมือนเดิม ครูน้ำฝนยังเรียกชื่อฮะตุ ธงลุกขึ้นตอบว่าฮะตุไม่สบาย มาเรียนไม่ได้ ครูน้ำฝนตาแดง ตอนแรกเพื่อนอาจแปลกใจ แต่ก็ยอมรับในที่สุดว่ายังมีนักเรียนอีกคนนั่งหลังห้อง กระเป๋านักเรียนวางบนเก้าอี้ แม้ไม่มีคนนั่ง แต่หนังสือที่จะเรียนยังเปิดกางบนโต๊ะ

(คล้ายว่าเริ่มจากฝน: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 98)

ตัวอย่างข้างต้นเน้นย้ำให้เห็นภาพลักษณ์เชิงบวกของครูน้ำฝนที่มีต่อเด็ก ครูน้ำฝนรักเด็กทุกคนไม่ว่าเด็กคนนั้นจะมีเชื้อชาติใดก็ตาม เมื่อฮะตุจากไปครูน้ำฝนก็เสียใจ และพยายามให้เด็ก ๆ ในห้องยอมรับการมีตัวตนของฮะตุด้วยการพยายามขานชื่อฮะตุเหมือนที่ฮะตุยังนั่งเรียนอยู่

การสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบของครูใหญ่กับครูน้ำฝน ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ของครูในอุดมคติ เพื่อให้แง่คิดผ่านตัวละครทั้งสองในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นอย่างสันติ รู้จักเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เคารพสิทธิมนุษยชนซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ นักเขียนยังสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาในประเทศไทย

ตัวอย่างภาพสะท้อนของชนกลุ่มน้อย ได้แก่ ตอนต้นเรื่องที่จริง ตัวละครเอกเล่าถึงพ่อที่บ้าน
เรื่องพม่าให้ฟัง ความว่า

พ่อเริ่มบ่นตั้งขึ้นก่อนพาลไปบ่นเรื่องอื่น พ่อบ่นเรื่องเหตุการณ์บ้านเมือง ราวกับไม่รู้
ว่าผู้ที่นั่งฟังเป็นแค่เด็กประถมหก พ่อยกเหตุการณ์กลุ่มติดอาวุธกลุ่มหนึ่งบุกยึด
โรงพยาบาลเมื่อหลายวันก่อน พ่อเรียกพวกนั้นว่าพม่า ทั้งยังโกรธเกรี้ยว แม้พวกนั้นถูก
ทหารยิงหมดแล้วทุกคน และช่วยตัวประกันได้ปลอดภัยแล้ว

"อีกหน่อยพม่าจะยึดเมืองเรา แล้วเราก็กลายเป็นลูกทาสพวกมัน"

คงรู้ว่าตอนนี้ในอำเภอเต็มไปด้วยคนต่างด้าว ไม่แปลกในเมื่ออำเภอนี้มีพื้นที่
ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ถัดขึ้นไปก็ยังมีภูเขาสูง ๆ ทอดยาวเป็นเทือกที่อุดมสมบูรณ์
ด้วยป่าไม้ ซึ่งถ้าเดินข้ามเทือกเขาเหล่านั้น ก็สามารเทียบพื้นดินที่เป็นของประเทศอื่น
อาจยังไม่ทันข้ามเขาเสียด้วยซ้ำ เพราะในสายตาวาชาวบ้าน คงไม่มีใครรู้ชัดว่าเส้นพรมแดน
ขีดแบ่งไว้ตรงไหน

(คล้ายว่าเริ่มจากผน: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 74-75)

จากข้อความข้างต้นนักเขียนสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของชนกลุ่มน้อยที่เข้ามาใน
ประเทศไทย ซึ่งชนกลุ่มน้อยที่เข้ามานี้เป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศพม่า ในเนื้อเรื่องชนกลุ่มน้อยที่เข้า
มาเหล่านี้สร้างความเดือดร้อนให้กับคนไทย เข้าบุกยึดโรงพยาบาล บุกยึดโรงเรียน
นอกจากนี้นักเขียนยังกล่าวถึงชนกลุ่มน้อยในเนื้อเรื่องไว้อีกดังนี้

งตาสีตาเหลือกกลับไปตามพ่อที่บ้าน จากนั้นใครต่อใครก็มากันเต็ม ยกเว้นตำรวจ
ศพชาวพม่า พ่อบอกอย่างนั้น แรงงานซึ่งร้อยละเก้าสิบมักผิดกฎหมาย แต่ใครจะ
สนใจ ในเมื่อทางการรับรู้มาตลอดว่าที่นี่ไม่มีแรงงานผิดกฎหมาย ดังนั้นจะมีศพพวกนั้นได้
อย่างไร

เรื่องที่เกิดขึ้นกับพวกนั้นมักเป็นเรื่องไม่ดีเสมอ จึงไม่แปลกถ้าเรื่องของพวกเขาจะถูก
เสริมแต่งจนพิสดาร แรกเริ่มเขาเป็นแค่โจรลักแผ่นดิน แต่แค่ไม่กี่นาทีพร้อม ๆ กับไทยมุง
ที่มากขึ้น ศพนั้นก็กลายเป็นผู้ก่อการร้ายข้ามแดนไปเสียแล้ว

(คล้ายว่าเริ่มจากผน: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 76-77)

จากข้อความข้างต้นนักเขียนสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของชนกลุ่มน้อยคือ เมื่อเข้ามาใน
ประเทศไทยก็มักจะถูกเอาเปรียบทำงาน จึงเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมาย ในเนื้อเรื่องชนกลุ่มน้อยที่นักเขียน
กล่าวถึงคือคนมอญ จากการที่ธงคุยกับฮะตุ และฮะตุอธิบายว่าเขาเป็นคนมอญไม่ใช่พม่า
ดังตัวอย่าง

"เราไม่ใช่พม่า"

นี้อาจเป็นครั้งแรกที่ธงได้ยินเรื่องราวแบบนี้ มันเป็นเรื่องที่ไม่น่าเป็นไปได้

"ในสายตาชาวโลก และรัฐบาลพม่ามันน่าใจ แต่เราเป็นคนมอญ"

มอญก็เป็นคน เป็นชนกลุ่มน้อยที่แยกจากพม่าเพื่อปกครองตนเอง เช่นเดียวกับ ฉาน
ว่า กะเหรี่ยง คะเรนยี ทั้งหมดกำลังทำสงคราม ทั้งระหว่างชนกลุ่มน้อยด้วยกัน และกับ
รัฐบาล

(คล้ายว่าเริ่มจากฝน: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 90)

จากข้อความข้างต้น นักเขียนชี้ให้เห็นว่าปัญหาของชนกลุ่มน้อยนี้มีที่มาจากประเทศพม่า
เพราะประเทศพม่าประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีอาณาจักรและ
เป็นอิสระต่อกัน ทำให้มีวัฒนธรรมที่ต่างกัน ต่อมาในยุคหลังรัฐบาลกลางต้องการรวมกลุ่มชาติพันธุ์ให้
เข้ามาเป็นหนึ่งเดียวกัน จึงเกิดการสู้รบกันขึ้น

พรพิมล ตรีโชติ (2542, หน้า 120) กล่าวว่า ชนชาติมอญ อาศัยอยู่ในบริเวณตะวันออก
เฉียงใต้ของพม่า ตรงกับเขตจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี เรื่อยไปจนจรดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ของไทย จุดที่กล่าวได้ว่าเป็นจุดศูนย์กลางของชาวมอญเขตชายแดนไทย-พม่า ได้แก่ เขตเจดีย์สามองค์
อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ปัญหาชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ไม่เพียงเป็นปัญหาของประเทศพม่าเท่านั้น ยังลุกลามมาสู่
ประเทศไทยทำให้มีผู้ลี้ภัยเข้ามามากขึ้น บางกลุ่มเข้ามาหางานทำอย่างผิดกฎหมาย บางกลุ่มเป็น
ทหารของกองกำลังชนกลุ่มน้อย ซึ่งรัฐบาลพม่าถือเป็นผู้ก่อการร้ายข้ามประเทศ ทำให้เกิดความเข้าใจ
ผิดกันระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลพม่าได้ อีกทั้งยังเกิดการไล่ล่าเข้ามาในเขตประเทศไทย ทำให้เกิด
ปัญหาบาดหมางใจกัน นอกจากนี้ปัญหาการลี้ภัยเข้ามาของชนกลุ่มน้อยที่มากขึ้น ทำให้ประสบปัญหา
การจ้างงาน ปัญหาโสเภณีข้ามชาติ ปัญหาโรคระบาด และท้ายสุดปัญหาอาชญากรรม (พรพิมล
ตรีโชติ 2542, หน้า 227-228)

ดังนั้นการที่นักเขียนสะท้อนให้เห็นปัญหาของชนกลุ่มน้อยมากขึ้น อาจเพราะในสังคม
ปัญหาชนกลุ่มน้อยที่เกิดขึ้นแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันยังไม่ได้รับการแก้ไข ในยุคของผู้เขียนที่แต่งเรื่องนี้
จนถึงปัจจุบัน ก็ยังเห็นแรงงานพม่าแบบผิดกฎหมาย คนไทยไม่ใส่ใจปัญหานี้ มองชนกลุ่มน้อยเป็น
"คนต่างด้าว" นายทุนก็จ้างงานคนเหล่านี้เพราะค่าแรงถูก ทำให้แย่งงานคนไทยด้วยกัน นักเขียนจึง
กระตุ้นเพื่อให้ตระหนักถึงปัญหาที่กลายเป็นปัญหาระหว่างประเทศ ดังนั้นประเทศไทยจึงต้องมี
นโยบายที่จะต้องแก้ปัญหาชนกลุ่มน้อยนี้ให้มากขึ้น นอกจากนี้นักเขียนยังสะท้อนให้เห็นความเมตตา
ของครูใหญ่และครูน้ำฝนที่มีต่อชนกลุ่มน้อยคือ เด็กที่ชื่อฮะตุ ว่าเป็นเด็กนักเรียนคนหนึ่ง ไม่แยกว่า
เป็นคนต่างด้าวเหมือนกับที่เด็กคนอื่น ๆ มอง เพื่อพยายามเปลี่ยนแปลงมายาคติที่คนไทยมีต่อ
ชนกลุ่มน้อยและมองคนเหล่านี้เป็นแค่แรงงานเถื่อนที่เข้ามาในประเทศ และเป็นชนชั้นแรงงาน แต่ให้
มองชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ในฐานะที่เป็นมนุษย์เหมือนกัน ดังเช่นที่ครูใหญ่และครูน้ำฝนกระทำต่อฮะตุ

ภาพลักษณ์ของครูผู้พิชิตตนเองเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ครูใหญ่กับครูน้ำฝน
เป็นตัวละครรอง จากเรื่อง คล้ายว่าเริ่มจากฝน มีภาพลักษณ์เชิงบวก ซึ่งให้ภาพลักษณ์ของครูที่
เสียสละ สอนในพื้นที่เสี่ยงอันตราย มีปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อย นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้พิชิต
ตนเองเพื่อหน้าที่เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ให้แง่คิดเรื่องสิทธิมนุษยชน

ผ่านภาพลักษณ์ของครูใหญ่และครูนำฝนที่มีเมตตาต่อเด็กนักเรียนทุกคน เปลี่ยนมายาคติที่มีต่อชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ว่าเป็นคนต่างด้าว ให้มองมนุษย์ทุกคนในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง

ภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ เป็นภาพลักษณ์เชิงบวกทั้งหมด ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ของครูที่เสียสละความสุขส่วนตน มีอุดมการณ์ ไปสอนในชนบท หรือพื้นที่เสี่ยงอันตราย เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในพื้นที่เสี่ยงอันตรายเหล่านั้น และสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการศึกษาของเด็กในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ปัญหาความเหลื่อมล้ำ การสะท้อนปัญหาเหล่านี้ผ่านตัวละครครูอาจเพราะนักเขียนอยากเห็นครูต้นแบบเช่นนี้ในสังคมไทย แต่ในอีกแง่หนึ่งการให้ภาพของครูในชนบทที่ห่างไกลความเจริญผู้คนยังติดอยู่ในมายาคติเดิม ๆ ทำให้คนอ่านรู้สึกสงสาร และตระหนักถึงปัญหาความลำบากที่ครูเหล่านี้เจอได้ง่ายขึ้น

สรุปการสร้างภาพลักษณ์ครูกับภาระหน้าที่ ปรากฏตัวละครครูในกลุ่มนี้ 15 ตัว โดยแบ่งออกเป็น ครูที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบทั้งหมด 9 ตัว และครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบทั้งหมด 6 ตัว ตัวละคร 15 ตัวนี้ ปรากฏภาพลักษณ์เชิงลบทั้งหมด 9 ตัว และภาพลักษณ์เชิงบวกทั้งหมด 6 ตัว การที่ปรากฏภาพลักษณ์ของครูที่เป็นเชิงลบมากกว่าเชิงบวกนั้นแสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์ของครูเริ่มมีภาพลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จากครูในยุคอดีตที่มีแต่ภาพลักษณ์เชิงบวก มาจนถึงในยุคปัจจุบันที่เริ่มเป็นภาพลักษณ์เชิงลบมากขึ้น เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของการขาดบุคลากรที่ดีทางการศึกษา ซึ่งการศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาคนในชาติ รัฐบาลจึงควรใส่ใจกับการคัดเลือกผู้ที่จะมาเป็นครู ใส่ใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับครู ทั้งเรื่องค่าแรงครู และ ใส่ใจถึงปัญหาการศึกษาที่เท่าเทียมกันในแต่ละพื้นที่ อีกทั้งนักเขียนยังสะท้อนให้เห็นถึงการคาดหวังที่อยากเห็นครูทุ่มเทให้กับหน้าที่ ตระหนักในหน้าที่ของตนเองมากขึ้น ครูที่มีความรักความศรัทธาต่อหน้าที่ ครูที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้การสร้างภาพลักษณ์ของครูตามพื้นที่ในชนบทและในเมือง เป็นการสร้างมายาคติเดิม ๆ ที่ให้ภาพของครูในชนบทที่ดี และภาพของครูในเมืองที่ไม่ดี เพื่อใช้มายาคติในการสื่อสารบางอย่างกับผู้อ่าน และเปลี่ยนแปลงมายาคติว่าภาพในชนบทที่สวยงาม เต็มเปี่ยมไปด้วยอุดมการณ์นั้นไม่ใช่ความจริง

ตารางที่ 3 สรุปลักษณะด้านการปฏิบัติหน้าที่

ภาพลักษณ์	รวมเรื่องสั้น	เรื่อง	จำนวน	ตัวละคร เอก	ตัวละคร รอง	ภาพลักษณ์ เชิงบวก	ภาพลักษณ์ เชิงลบ
1. ครูที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบ	-ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง	-ในกระแสน้ำแห่งกาลเวลา	1	√			√
	-ครอบครัวกลางถนน	-ถ้าผมเป็นพ่อ	1		√		√
	-แผ่นดินอื่น	-บนถนนโคลีเซียม	1		√		√
	-แผ่นดินอื่น	-บ้านเกิด	1		√		√
	-ความน่าจะเป็น	-ตามตาต้องใจ	1		√		√
	-เจ้าหญิง	-เก้าอี้ดนตรี	1		√		√
	-เราหลงลืมอะไรบางอย่าง	-เพลงชาติไทย	1		√		√
	-ชอยเดียวกัน	-ที่นี้มหาวิทยาลัย	1	√			√
	-สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน	-คำให้การ	1		√		√

ภาพลักษณ์ด้านการเมือง

ครูมีบทบาทสำคัญทั้งทางด้านภาระหน้าที่ และบทบาททางด้านสังคมในฐานะพลเมืองคนหนึ่ง ดังที่ ยนต์ ชุ่มจิต (2546, หน้า 183) กล่าวว่า บทบาทหนึ่งที่สำคัญของครูก็คือ บทบาทของครูต่อการพัฒนาการเมืองการปกครอง ระบบการศึกษากับระบบการเมืองการปกครองประเทศต้องมีความสอดคล้องกัน การศึกษาช่วยพัฒนาการเมืองการปกครอง ในเวลาเดียวกัน การเมืองการปกครองก็ต้องช่วยพัฒนาการศึกษา ดังนั้น ครูจึงมีบทบาทสำคัญในงานด้านนี้ด้วย เพราะครูต้องเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องและส่งเสริมระบบการเมืองการปกครอง ในขณะเดียวกันก็ต้องช่วยพัฒนาการเมืองการปกครองให้มีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้า ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการคาดหวังจากสังคมว่า นอกจากบทบาทในด้านการสอน ครูยังมีบทบาทที่ต้องช่วยพัฒนาการเมืองการปกครองด้วยเช่นกัน

ในหัวข้อภาพลักษณ์ด้านการเมือง ผู้วิจัยจะศึกษาภาพลักษณ์ของครูที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องการเมืองการปกครอง โดยจะศึกษาว่าภาพลักษณ์ของครูที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองการปกครองปรากฏในลักษณะใดบ้าง

จากการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์พบภาพลักษณ์ด้านการเมือง 4 ภาพลักษณ์ คือ ครูนักปฏิวัติ ครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง และครูผู้มีศรัทธาต่อการเมือง

1. ครูนักปฏิวัติ

ครูนักปฏิวัติ ที่ปรากฏในเรื่องสั้น คือ ภาพลักษณ์ของครูผู้ต่อสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงระบอบการบริหารบ้านเมือง ในช่วงเหตุการณ์ปราบปรามคอมมิวนิสต์จนถึงช่วง 14 ตุลาคม 2516 รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2552, หน้า 171) กล่าวถึงคำว่า ปฏิวัติ ไว้ดังนี้ คำว่าปฏิวัติ เป็นศัพท์ทางการเมืองการปกครอง และเป็นคำที่มีพลังสร้างแรงสะท้อนทางอารมณ์และทัศนคติอย่างสูง สร้างความตื่นตระหนกตกใจเพราะมีนัยประท้วงถึงการนองเลือด และสร้างข้อกีดขวางด้านความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจกับประเทศที่มีสำนึกทางประชาธิปไตยสูง

ในช่วง พ.ศ. 2500 - 2516 ประเทศไทยถูกปกครองด้วยอำนาจเผด็จการเป็นส่วนใหญ่ นายกรัฐมนตรีในช่วงเวลานั้นคือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอมกิตติขจร อิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ขยายตัวเข้ามาในประเทศไทย ทำให้รัฐบาลต้องการปราบปรามกลุ่มคอมมิวนิสต์ ประกอบกับสังคมเริ่มไม่ยอมรับอำนาจเผด็จการ จึงเกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มปัญญาชน นิสิต นักศึกษา ซึ่งในที่สุดก็กลายเป็นเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ขึ้น (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2548, หน้า 112-113) ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้คน ทำให้นักเขียนมักสะท้อนเหตุการณ์ดังกล่าวอยู่เสมอ

จากการวิเคราะห์พบภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติ ดังนี้

ครูนักปฏิวัติ คือ พ่อ พี่ชาย และครูสว่าง จากเรื่องบ้านเกิด ซึ่งเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึงเรื่องราวตั้งแต่วัยเด็กของเด็กหนุ่มผู้มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายตามแบบชาวบ้านทั่วไป ก่อนหน้าจะมีทหารเข้ามาในหมู่บ้าน บ้านของเขามีความสุขมาก แต่เมื่อมีทหารเข้ามา พ่อของเขากับครูสว่างก็กลายเป็นนักปฏิวัติ จากนั้นเมื่อพ่อเสียชีวิต พี่ชายก็กลายเป็นนักปฏิวัติไปอีกคน

ตัวอย่างพฤติกรรมของตัวละครพ่อซึ่งเป็นครูนักปฏิวัติ ดังนี้

..บางครั้งตึก ๆ ฉันทื่นขึ้นเมื่อพอกลับมา หลังเจียบเสียงผู้ใหญ่วิลแล้วฉันมักได้ยิน
แม่ร้องไห้

"เลิกเถอะ... มันอันตราย" แม่พูดกับพ่อ

"ไม่สู้ก็ตาย" พ่อว่า "ไอ้ชัยมันขึ้นบัญชีไว้หมดแล้ว"

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 83)

อีกทั้งยังมีอีกหนึ่งตัวอย่างที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมของพ่อผ่านตัวละครลูก ดังนี้

...มีวันหนึ่งมันทำให้ฉันตกใจกลัวจนมือสั่น เมื่อรื้อเข้าไปใต้กองเสื้อผ้าซึ่งมีหนังสือ
เหล่านั่นอยู่ คราวนี้ฉันเจอปืน-- ปืนพกกระบอกโตและกระสุนอีกกล่องหนึ่ง ฉันกลัวราวรื้อ
ไปเจองูเห่า ข้ามันยังชูกอแม่แม่เบียชู้ฉัน ฉันทรีบวิ่งกลับมานอนใจสั่นอยู่ในห้อง บอกไม่ถูก
หรือกว่าทำไม่ฉันถึงกลัว ฉันทรู้เพียงว่ามันน่ากลัว ฉันทไม่ได้กลัวปืนหรือกระนะ ปรียา แต่ฉันท
กลัวพ่อ รู้สึกว่าพอกลายเป็นคนน่ากลัว

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 84-85)

จากข้อความข้างต้นนักเขียนไม่ได้กล่าวตรง ๆ ว่าตัวละครพ่อในเรื่อง เป็นครูนักปฏิวัติ
แต่เล่าผ่านตัวละครเอกซึ่งเป็นลูกในเรื่องว่า พ่อมืออาชีพเป็นครู ต่อมาเมื่อมีทหารเข้ามาในหมู่บ้านพอกก็
ทำตัวแปลกไป มีพฤติกรรมแปลก ๆ เช่นหายออกจากบ้านไปทุกคืน เมื่อเข้าไปค้นในห้องพอกก็เจอปืน
และจากตัวอย่างข้างต้น พอคุยกกับแม่ว่า "ไม่สู้ก็ตาย ไอ้ชัยมันขึ้นบัญชีไว้หมดแล้ว" ไอ้ชัยที่พอกกล่าวถึง
คือทหารคนหนึ่งที่เขาเข้ามาในหมู่บ้าน ซึ่งทำให้ผู้อ่านพอจะอนุมานได้ว่า พ่อต้องต่อสู้กับพวกทหารที่เขา
เข้ามาในหมู่บ้าน ก่อนหน้าที่จะมีทหารเข้ามาในหมู่บ้าน พ่อเป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์เชิงบวกเป็นครูที่ดี
เป็นพ่อที่ดี แต่เมื่อมีทหารเข้ามาในหมู่บ้านและพอกลายเป็นครูนักปฏิวัติไป น้ำเสียงของตัวละครเอก
ผู้เล่าเรื่องก็เปลี่ยนไป บอกว่า "ฉันทมักได้ยินแม่ร้องไห้" หรือกล่าวว่า "ฉันทไม่ได้กลัวปืนหรือกระนะ ปรียา
แต่ฉันทกลัวพ่อ รู้สึกว่าพอกลายเป็นคนน่ากลัว" ดังนั้นแสดงให้เห็นว่านักเขียนสะท้อนภาพของ
ครูนักปฏิวัติผ่านครอบครัว จึงมีแต่ภาพของการสูญเสีย

นอกจากนี้ยังมีตัวละครอีกตัวหนึ่งคือ ครูสว่าง ซึ่งเป็นตัวละครรองเช่นกัน ครูสว่างสอนอยู่
โรงเรียนเดียวกันกับพ่อ ภาพลักษณ์ของการเป็นครูนักปฏิวัติของครูสว่างนักเขียนก็ไม่บอกตรง ๆ
เช่นกัน แต่ถูกเล่าผ่านตัวละครเอกในเรื่อง ความว่า

....ในตอนตึกคืนหนึ่งซึ่งครูสว่างมาเคาะประตูเรียกเราตื่นขึ้นมาเห็นแกเลียดโถมร่าง
"มันจะฆ่าฉันท" แกบอกพ่อ ตอนนั้นฉันทกลัวจนสะอื้นฮัก แมรีบไล่กลับไปนอน

...ฉันทมีโอกาสเห็นแกอีกเพียงครั้งเดียว เมื่อแกกลับมาในตอนค่ำวันหนึ่ง แกไม่ได้สวม
เสื้อเชิ้ตแขนสั้นและนุ่งกางเกงสีทากี้อีก ทั้งไม่มีหมวกกะโล่และรองเท้าหนังสีดำที่แกชอบ
กลายมาเป็นชุดสีทึม ๆ แปลก ๆ คำพูดของแกก็ผิดแผกไป แกชวนพ่อปิดประตูมิดชิด
คุยกันเบา ๆ ในห้องพ่อ ฉันทได้ยินแกร้องเพลงซึ่งไม่เคยร้องมาก่อนทว่าด้วยเสียงเหมือน

กระซิบ ครูสว่างดูแปลกไม่หมด กระทั่งตื่นขึ้นมาตอนเช้า ฉันก็ไม่เห็นแกอีกเลย

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 80-81)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของครูสว่างกับพ่อที่มีพฤติกรรมที่แปลกไป ต้องแอบไปคุยกันในห้อง มีความลับ แต่ผู้อ่านสามารถคาดเดาได้ว่าครูสว่างต้องต่อสู้กับใครมาเพราะสภาพของครูสว่างที่กลับมาพร้อมร่างกายที่เต็มไปด้วยเลือด และพูดกับตัวละครพ่อว่า "มันจะฆ่าฉัน"

ภาพลักษณ์ของครูนักปฏิวัติของครูสว่างก็มีภาพลักษณ์เช่นเดียวกับตัวละครพ่อ คือ นักเขียนสร้างให้ตัวละครมีภาพลักษณ์เชิงลบเมื่อกลายเป็นครูนักปฏิวัติ ก่อนหน้านั้นครูสว่างเป็นครูที่ดี ชอบมาเล่นดนตรีกับพ่อที่บ้าน บ้านของตัวละครเอกจึงมีแต่ความสุข มีเสียงดนตรี เมื่อครูสว่างกลายเป็นครูนักปฏิวัติ ภาพของครูสว่างในมุมมองของตัวละครเอกซึ่งเป็นเด็กคนหนึ่งก็กลายเป็นภาพด้านลบไป เพราะน้ำเสียงของตัวละครเอกที่เล่าว่าเขาร้องไห้หวาดกลัว เขาไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้น รู้แต่ว่าบ้านของเขา คนรอบตัวของเขามีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

ตัวละครอีกตัวที่นักเขียนให้ภาพลักษณ์ของครูนักปฏิวัติ ก็คือ พี่ชายในเรื่อง พี่ชายเมื่อเรียนจบก็กลับมาเป็นครูเหมือนพ่ออยู่ที่บ้าน หลังจากที่พ่อกับครูสว่างตายไป ตัวละครตัวนี้นักเขียนให้ความกระจ่างกับผู้อ่านว่า พ่อและครูสว่างที่มีพฤติกรรมข้างต้นเกิดจากการเป็นครูนักปฏิวัติ ดังตัวอย่าง

...ฉันจำได้--เมื่อกลับบ้านอีกครั้งในคืนซึ่งเพื่อนหนุ่ม ๆ มาหาพี่ แม่กลับไป
พวกเขาออกจากบ้านด้วยอารมณ์เกรี้ยวกราด พี่หงุดหงิดพลุ่งพล่านถึงขนาดเยาะ
ตัวเองต่อหน้าแม่-- "ฉันเป็นนักปฏิวัติหมาอะไร กลับกลัวแม่ดู"

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 109)

ข้อความข้างต้นของตัวละครพี่ชายเป็นสิ่งยืนยันได้ว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครที่ผ่านมานั้นกำลังต่อสู้กับเผด็จการทหารที่เข้ามาในหมู่บ้าน ภาพลักษณ์ของพี่ชายก็เช่นเดียวกับภาพลักษณ์ของพ่อและครูสว่าง พี่ชายก่อนจะกลายเป็นครูนักปฏิวัติก็เป็นพี่ชายที่ดี อยู่ในครอบครัวที่มีความสุข แต่เมื่อพี่ชายกลายเป็นครูนักปฏิวัติตามพ่อและครูสว่าง ภาพลักษณ์ของพี่ชายในเรื่องก็กลายเป็นภาพลักษณ์เชิงลบที่เถียงแม่ ตีอริ้น แม่ก็เสียใจไม่ต่างจากราวของพ่อ การให้ภาพลักษณ์ของครูนักปฏิวัตินั้น นักเขียนสะท้อนให้เห็นในมุมมองของครอบครัวที่ต้องมีการสูญเสีย เมื่อมีการต่อสู้มีสงคราม ก็มีแต่ความเจ็บปวด การสะท้อนภาพเหล่านี้ทำให้ได้แนวคิดจากนักเขียนว่า เมื่อความคิดความเห็นทางการเมืองไม่ตรงกัน แต่เราสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ยอมรับความแตกต่างของกันและกันได้หรือไม่

ภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติของตัวละครทั้งสามข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงการเมืองในยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์ ดังตัวอย่าง

...สิ่งที่น่ากลัวจริง ๆ คือเหตุการณ์วันรุ่งขึ้น ขณะที่กำลังอยู่ระหว่างพิธีแต่งงานที่บ้านเจ้าสาว เสือช้วนลากเอ็ม.16 มาแถมเข้ามาโวยวายลั่น-- "เป็นคอมมิวนิสต์แต่งงานได้ยังไง?"

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 111)

ข้อความข้างต้น คือตอนที่พี่ชายจะแต่งงาน จากนั้นเสือช้วนซึ่งเป็นทหารได้เข้ามาในงานแต่งและพูดกับพี่ชายว่าพี่ชายเป็นคอมมิวนิสต์ ทำให้ทราบภาพลักษณ์ของสามตัวละครซึ่งเป็นครูนักปฏิวัติได้ชัดเจนขึ้นว่า ตัวละครทั้งสามเป็นภาพสะท้อนของนักปฏิวัติยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์ ในขณะที่ตัวละครทั้งสามเรียกตัวเองว่านักปฏิวัติ แต่ถูกมองจากฝ่ายทหารว่าเป็นคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้สะท้อนให้เห็นถึงยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์แล้ว ยังทำให้ผู้อ่านเห็นถึงวาทกรรมด้านคอมมิวนิสต์ในเรื่องที่นำมาใช้เรียกพวกที่ต่อต้านรัฐบาลในสมัยนั้น ภาพของคอมมิวนิสต์จึงเป็นภาพลักษณ์เชิงลบ ดังตัวอย่าง

...เธอจำได้ไหม? พวกเขาชอบร้องเพลงแปลก ๆ น้ำเสียงดุดัน ทั้งเสียงดนตรีก็อีกทีก็ครึกโครมกว่าวงของพ่อมาก ผู้คนซึ่งน่าเกลียดน่ากลัว ผู้คนซึ่งจับคนด้วยกันมาไถนาแหวนวัวแหวนควาย

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 74)

ข้อความข้างต้นเป็นตัวอย่างตอนที่ทหารเข้ามาในหมู่บ้านแล้วก็ร้องเพลงซึ่งมีเนื้อหว่า "ผู้คนที่จับคนด้วยกันมาไถนาแหวนวัวแหวนควาย" จากคำพูดนี้สามารถวิเคราะห์ได้ว่า เป็นคำที่กล่าวถึงคอมมิวนิสต์ เพราะตัวละครที่เป็นครูนักปฏิวัติถูกทหารเรียกว่าคอมมิวนิสต์ ทหารมาเพื่อปราบปรามคนที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล ภาพสะท้อนในช่วงยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์นั้นผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลจะถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ดังนั้นนอกจากนักเขียนจะสะท้อนให้เห็นถึงภาพสะท้อนของยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์ แล้วยังสะท้อนให้เห็นถึงวาทกรรมคอมมิวนิสต์ที่พยายามกล่าวถึงบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลว่าเป็นคนไม่ดี ทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดังเช่นคำที่นักเขียนเปรียบเปรยว่า คอมมิวนิสต์จับคนมาไถนาแหวนวัวแหวนควาย ซึ่งเป็นการให้ภาพลักษณ์ที่เกินจริง

ประจักษ์ ก้องกีรติ (2548, หน้า 144-145) อธิบายว่าวาทกรรมด้านคอมมิวนิสต์เริ่มก่อตัวขึ้นหลังจากการปฏิวัติในประเทศจีนโดยเหมา เจ๋อตงสำเร็จและตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นใน พ.ศ. 2492 รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามตื่นตัวเรื่องการต้านภัยคอมมิวนิสต์มากขึ้น อันเป็นผลมาจากความผูกพันระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้นำฝ่ายโลกเสรี มีการตั้งสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ปราบปรามและทำสงครามจิตวิทยาเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ และยังมีการออกกฎหมายป้องกันการทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ใน พ.ศ. 2495 รัฐบาลในยุคต่อ ๆ มาได้แก่รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และรัฐบาลของจอมพลถนอม กิจติขจร ได้รับเอาวาทกรรมดังกล่าวเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง เพื่อรักษาอำนาจด้วย ซึ่งรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ได้อาศัยวาทกรรมด้านคอมมิวนิสต์เป็นเครื่องมือแล้วฉวยโอกาสช่วยเหลือประเทศอเมริกาให้เข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทยอย่างลับ ๆ ข่าวสารเรื่องพฤติกรรมดังกล่าวของจอมพลสฤษดิ์ที่นักศึกษาและปัญญาชนได้รับรู้อย่าง

ต่อเนื่องเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการรวมตัวของนักศึกษาเพื่อทำกิจกรรมทางการเมืองจนค่อย ๆ คลี่คลายไปสู่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่นำโดยนักศึกษาและปัญญาชนในที่สุด ซึ่งเนื้อหาของวาทกรรมด้านคอมมิวนิสต์อาจเห็นได้จากประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 4 วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ว่า (ปิยนถ บุนนาค, 2553, หน้า 272-273)

"...ทางสถานการณ์ภายในลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นภัยยิ่งใหญ่เป็นที่ประจักษ์แจ้งอยู่ทั่วไป ในเรื่องความแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ที่พยายามสร้างอิทธิพลเหนือใจของประชาชนชาวไทย การแทรกซึมของตัวแทนคอมมิวนิสต์มีอยู่ทั่วไปทุกกระเสาะในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม... ดำเนินการทั้งในทางลับและเปิดเผยที่จะทำให้เกิดความเสื่อมโทรมระส่ำระสายภายในประเทศชุดโค่นบัลลังก์ลบล้างพระพุทธศาสนา และทำลายสถาบันทุกอย่างที่ชาติไทยได้ฝังรักษาด้วยความเสียสละอย่างยิ่งยวด"

นั่นคือปฏิบัติการของลัทธิคอมมิวนิสต์ถูกอธิบายว่าเป็นลัทธิที่ทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทยที่ได้สั่งสมกันมา การสร้างวาทกรรมคอมมิวนิสต์นี้ขึ้นเพื่อสร้างอำนาจให้กับผู้สร้างวาทกรรม คือ รัฐบาล ในการสร้างวาทกรรมให้ประชาชนคิดว่าคอมมิวนิสต์เลวร้ายมาก ต้องปราบปรามให้หมด คนที่เห็นต่างจากรัฐบาลก็กลายเป็นคอมมิวนิสต์ซึ่ง นักเขียนได้เสียดสีว่ารัฐบาลสร้างภาพลักษณ์ของคอมมิวนิสต์เกินจริงโดยผ่านเนื้อหาในเรื่องว่าทหารร้องเพลงว่า คอมมิวนิสต์จับคนด้วยกันมาไถว้แทนวัวแทนควาย

นอกจากนี้การสร้างภาพลักษณ์ของครูนักปฏิวัติในเรื่อง นักเขียนยังสะท้อนภาพชีวิตของครูในชนบทด้วยว่า ก่อนที่จะมีทหารเข้ามาในหมู่บ้าน วิถีชีวิตของคนที่นี่คือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แม้แต่ครูยังมาช่วยชาวบ้านลงนา ดังตัวอย่าง

เธอเคยสงสัยบ้างไหม? เหตุใดเมื่อถึงหน้าฝน ครูจากในอำเภอถึงมาช่วยเราลงนา
แม้แต่ครูสว่างก็ย้งยอมเปลี่ยนมาแต่งชุดอื่นให้เราเห็น เช่นเดียวกับเมื่อถึงหน้าเกี่ยว
คนมากมายแห่กันมาที่นาของเรา รุมเกี่ยวจนเสร็จภายในวันเดียว ตกกลางคืนต่าง
สนุกสนานกันเต็มทีกลางทุ่งนานั้นเอง

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 71)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนสะท้อนให้เห็นถึงภาพชีวิตในชนบทในด้านบวกว่า มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่แบ่งแยกว่าใครทำอาชีพใด แต่สะท้อนสังคมอุดมคติที่แม้แต่อาชีพครูก็ไม่ได้เป็นแค่ครูอย่างเดียว แต่เป็นบุคคลหนึ่งในสังคมที่ต้องช่วยเหลือชาวบ้านด้วยกัน ซึ่งภาพสะท้อนในสังคมอุดมคติเหล่านี้ นักเขียนก็แสดงให้เห็นถึงมายาคติของสังคมในชนบท มายาคติที่ปรากฏในเรื่องนักเขียนแสดงให้เห็นว่าชีวิตในชนบทแบบภาพข้างต้นเป็นแค่ภาพในอุดมคติ ภาพชีวิตครูในชนบทแท้ที่จริงนั้นแตกต่างจากความคิดของคนทั่วไปมาก เพราะความเหลื่อมล้ำของชนชั้น ทำให้ครูในชนบทต้องมีครูที่เรียนจบไม่สูงมาเป็นครูให้แก่ลูกศิษย์ เพราะครูไม่พอ ดังตัวอย่าง

ฉันจะบอกความจริงกับเธอสักอย่างนะ ปรียา มีเพียงพ่อเท่านั้นที่เป็นครูจริง ๆ พ่อจบม.8 แล้วขอเข้าเป็นครู ตอนหลังพ่อไปสอบเทียบชุดวิชาครูได้ ครูอื่น ๆ เลยยกให้เป็นครูใหญ่ แต่แม่เรียนแค่ ป.4 ฉันมารู้ทีหลังว่า เหตุที่แม่ได้มาสอนพวกเราก็เพราะตอนตั้งโรงเรียนใหม่ ๆ มีครูไม่พอ ใครจะมาเป็นครูก็ได้ทั้งนั้น ขอเพียงอ่านออกเขียนคล่อง อย่างครูสว่างนั้นก็สึกมาจากพระ ถึงวันนี้เธอเห็นอะไรบ้างละ

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 53)

จากข้อความข้างต้นนักเขียนได้ตั้งคำถามจากความเหลื่อมล้ำของสังคมไทยว่า "เธอเห็นอะไรบ้างละ" ที่สังคมในชนบทใครจะมาเป็นครูสอนก็ได้ทั้งนั้นเพราะครูไม่พอ แม้แต่คนที่จบแค่ป.4 หรือคนที่สึกมาจากพระก็มาสอนลูกศิษย์ ๆ ได้ นักเขียนตั้งคำถามต่อระบบการศึกษาของไทยว่า เราจะพัฒนาการศึกษาให้เท่าเทียมกันได้ไหม เราจะปฏิรูปการศึกษาในสังคมได้ไหม ชาติเห็นความสำคัญของระบบการศึกษามากแค่ไหน

การสร้างภาพลักษณ์ของครูนักปฏิวัติ ซึ่งเป็นตัวละครรองทั้งสามตัว และให้ภาพลักษณ์เชิงลบ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการเมืองในยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์ที่ปัญญาชนกลายเป็นนักปฏิวัติ เพื่อตั้งคำถามว่าปัญญาชนเหล่านี้กลายเป็นนักปฏิวัติ และถูกเรียกว่าคอมมิวนิสต์โดยฝ่ายรัฐบาลนั้น คอมมิวนิสต์แท้จริงแล้วเป็นดังเช่นรัฐบาลสร้างวาทกรรมขึ้นมาเช่นนั้นจริงหรือไม่ คนที่มีความรู้เป็นที่นับถือของคนในสังคมอย่างอาชีพครู เลือกที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้กับเผด็จการทหาร ถ้าเช่นนั้นครูนักปฏิวัติเหล่านี้หรือฝ่ายรัฐบาลใครเป็นคนดีหรือเป็นคนไม่ดี นอกจากนี้การสร้างภาพลักษณ์ของนักปฏิวัติให้เป็นภาพลักษณ์เชิงลบนั้น ไม่ใช่ภาพลักษณ์เชิงลบในสายตาของประชาชนทั่วไป แต่เป็นภาพลักษณ์เชิงลบในสายตาของคนในครอบครัว ดังนั้นนักเขียนจึงต้องการสะท้อนว่าเมื่อมีการต่อสู้ มีสงครามเกิดขึ้น ก็มีแต่ความสูญเสีย มีแต่ความเจ็บปวด ดังนั้น เราจะหยุดความสูญเสีย ความเจ็บปวด เหล่านี้ได้ไหม เราเรียนรู้จากเหตุการณ์ในอดีตมาทำปัจจุบันให้ดีขึ้นได้หรือไม่

ครูนักปฏิวัติอีก 1 ตัว คือ ตัวละครพ่อ จากเรื่องฟ้าเดียวกัน เป็นอดีตนักปฏิวัติที่เคยต่อสู้กับเผด็จการทหารในช่วงเหตุการณ์ทางการเมืองเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 ปัจจุบันมีอาชีพเป็นครู ฟ้าเดียวกัน เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับตัวละครเอกชื่อฟ้าเดียวกันเล่าถึงพ่อของเขาที่เคยเป็นอดีตนักปฏิวัติ แต่ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย แต่พ่อไม่เคยทิ้งบทบาทของการเป็นนักปฏิวัติที่ตนเองภาคภูมิใจ ยึดติดอยู่กับอดีตที่ตนเองเป็นวีรบุรุษจนลืมนสนใจสิ่งรอบตัว ตัวอย่างพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นพ่อซึ่งเป็นอดีตครูนักปฏิวัติ ดังนี้

...จำได้ว่าไม่มีแม่สักวันที่พ่อจะไม่เอ่ยอ้างโอ้อวดวีรกรรมที่เคยสร้างเอาไว้ในประวัติศาสตร์การเมืองของชาติ ฟ้าเดียวกันจำได้ขึ้นใจว่า พ่อคือผู้นำมหาชนในการล้มล้างระบบเผด็จการที่กำลังเกาะกินบ้านเมืองอยู่ในขณะนั้น พ่อเล่าเสมอว่านั่นคือการพลิกโฉมหน้าประวัติศาสตร์การเมืองของชาติ ที่ผู้คนในชาติและทั่วโลกจะต้องจดจำไปชั่วกาลปาวสาน

(ฟ้าเดียวกัน: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 209)

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมของพ่อ ดังนี้

หลังชมซานออกจากป่า ชีวิตของพ่อคล้ายดิ่งลง พ่อไม่อาจทนต่อความรู้สึกพ่ายแพ้ได้อีกต่อไป พ่อจึงหนีไปเรียนต่อเมืองนอกนานหลายปี พ่อเจอกับแม่ซึ่งเรียนอยู่ที่นั่น และกลับมาแต่งงานในบ้านเกิด พ่อฝังตัวเป็นอาจารย์อยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง คิดว่าน่าจะเป็นวิถีทางที่ดีที่สุดในการเยียวยาความรู้สึกพ่ายแพ้ของพ่อลงได้บ้าง อย่างน้อยได้เล่าประสบการณ์ในฐานะนักปฏิบัติให้คนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ได้รับรู้ สักวันอุดมการณ์อันงามหรูของพ่ออาจเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาบ้างไม่มากก็น้อย

(ฟ้าเดียวกัน: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 211)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนสร้างตัวละครโดยให้ภาพของตัวละครพ่อคล้ายคลึงกับนักต่อสู้ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 (รีโนทัย สัจจพันธุ์, 2552, หน้า 174) แสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของพ่อซึ่งเป็นอดีตนักปฏิวัติจากคำบอกเล่าของลูกชายที่ชื่อฟ้าเดียวกันว่า ในฐานะอดีตนักปฏิวัติ ภาพลักษณ์ของพ่อเป็นที่ชื่นชม มีแต่คนยกย่อง ต่อมาหลังจากพ่ายแพ้ในครั้งนั้นพ่อก็กลับมาเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย แต่ว่ายังยึดติดกับอดีต คอยแต่พูดถึงตนเองในขณะที่เป็นนักปฏิวัติ ทำให้น้ำเสียงของลูกชายกลับพูดถึงพ่อในเชิงประชดประชันเพราะใช้คำว่า "โอ้อวด" หรือ "อุดมการณ์อันงามหรู" ซึ่งทำให้ภาพลักษณ์ของตัวละครพ่อเป็นภาพลักษณ์เชิงลบ

จากนั้นฟ้าเดียวกันก็บรรยายถึงบุคลิกของพ่อในปัจจุบันเพิ่มเติมว่า

พอมักเพื่อพ่ออยู่แต่เรื่องเล่าเดิม ๆ บุคลิกฉุนเฉียวหยาบคาย ชอบเกรี้ยวกราดกับสภาพสังคมปัจจุบันที่ผิดหูผิดตา และตัดพ้อประชดประชันแก้มหยามเหยียดถึงคุณภาพของนักศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัยและผู้คนในสังคมปัจจุบัน สุดท้ายวกกลับมาเล่างานฟ้าเดียวกันเป็นเป้าหมายหลัก

(ฟ้าเดียวกัน: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 212)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของครูอดีตนักปฏิวัติที่ยึดติดกับภาพตนเองในอดีตทำให้รู้สึกไม่พอใจกับนักศึกษาและผู้คนในสังคมปัจจุบัน ซึ่งนักเขียนให้ภาพของตัวละครเป็นภาพลักษณ์เชิงลบที่มีบุคลิกฉุนเฉียว หยาบคาย ไม่ปรับตัวเข้ากับสังคมในปัจจุบัน นักเขียนให้แนวคิดที่ว่า เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไป เราต้องปรับตัวตามสภาพสังคมความเป็นอยู่ ภาพของครูอดีตนักปฏิวัติที่ยึดติดกับภาพตนเองในอดีต ก็เหมือนคนที่ไม่ก้าวไปข้างหน้า ไม่พร้อมเผชิญหรือแก้ปัญหาสังคมปัจจุบันที่เราเผชิญหน้าอยู่

นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของครูอดีตนักปฏิวัติกับหน้าที่ในการสอนดังตัวอย่าง

พอมักเปิดโอกาสให้นักศึกษาในห้องได้พูดแสดงความคิดเห็นในเรื่องราวต่าง ๆ แต่นักศึกษาส่วนมากกลับนั่งเงียบ ตั้งหน้าตั้งตารอจดคำบรรยายทำเดียว พ่อหงุดหงิดและด่า

นักศึกษาอย่างสาตเสี่ยเทเสี่ย มีหน้าซำยังลูกกลมบริภาชไปถึงสังคมปัจจุบันที่ผลิตนักศึกษา เช่นนั้นออกมา

พอพยายามเหลือเกินที่จะให้นักศึกษาในปัจจุบันเจริญรอยตามนักศึกษาในอดีต ปรารถนาเหลือเกินที่จะให้นักศึกษาในปัจจุบันกล้าคิดกล้าแสดงออก กล้าวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องต่าง ๆ ฟ้ำเดียวกันเคยได้ยินมาว่านักศึกษาบางคนพยายามแสดงความคิดเห็นที่เป็นตัวของตัวเอง แต่บังเอิญความคิดเห็นเหล่านั้นไม่ตรงกับความคิดของพ่อจึงถูกโต้แย้งกลับอย่างรุนแรง หลายคนจึงฝ่อกลัวพ่อไปเลย และไม่ยอมแสดงความคิดเห็นใด ๆ อีก ฟ้ำเดียวกันสงสัยในจุดยืนของพ่อยิ่งนัก ตกกลพ่อจะเอาอย่างไรกันแน่

(ฟ้ำเดียวกัน: ราชหลงลีมอะไรบางอย่าง, หน้า 216-217)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของครูอดีตนักปฏิวัติ ซึ่งเป็นตัวแทนของคนที่ต่อต้านระบอบเผด็จการ และเมื่อเขามาเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัยเขาก็ยินดีให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นแบบวิถีของประชาธิปไตย แต่กลับกลายเป็นว่าเมื่อนักศึกษาแสดงความคิดเห็นไม่ตรงกับสิ่งที่เขาคิด ตัวละครกลับไม่พอใจ กลายเป็นตอนนี้ตัวละครกลับกลายเป็นเผด็จการไปเสียเอง ซึ่งเป็นการแสดงทัศนะของนักเขียนว่า นักเขียนไม่ได้แยกข้ออย่างชัดเจนว่า อำนาจอัฐนั้นไม่ดี และผู้ต่อต้านอำนาจอัฐจะเป็นฝ่ายดีเสมอไป ซึ่งอาจทำให้เราได้ข้อคิดว่าเมื่อมีการต่อสู้เกิดขึ้น มีการสูญเสียทั้งสองฝ่ายอาจผิดด้วยกันทั้งคู่ก็เป็นได้ นอกจากนี้นักเขียนยังสะท้อนให้เห็นว่า นักศึกษาในปัจจุบัน "ตั้งหน้าตั้งตารอจดคำบรรยายท่าเดียว" ซึ่งเป็นการสะท้อนภาพนักศึกษาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดีว่าการศึกษาของเราผลิตนักศึกษาแบบใด และในปัจจุบันมีครูอาจารย์ที่ยังเผด็จการในความคิดลูกศิษย์แบบพ่อของฟ้ำเดียวกันที่เมื่อนักศึกษาแสดงความเห็นแล้วกลับบอกว่าไม่ถูกต้องอยู่หรือไม่ เพื่อให้หันกลับมามองระบบการศึกษาของชาติเราให้มากขึ้น

การสร้างภาพลักษณ์ของครูอดีตนักปฏิวัติ ซึ่งเป็นตัวละครรอง และเป็นภาพลักษณ์เชิงลบ โดยผ่านตัวละครพ่อซึ่งเป็นครูมหาวิทยาลัยในเรื่อง ทำให้เห็นถึงการสะท้อนการเมืองในช่วง 14 ต.ค. 2516 ช่วงนั้นมีการต่อต้านเผด็จการทหาร และทำให้นักวิชาการหลายคนที่อยู่ตรงข้ามกับรัฐบาล กลายเป็นคอมมิวนิสต์ สาเหตุที่นักเขียนใช้ภาพลักษณ์ของครูเพราะในสมัยนั้น ครูซึ่งเป็นตัวแทนของปัญญาชน บุคคลผู้มีความรู้ ก็ทนอยู่กับระบอบเผด็จการไม่ได้ จึงต่อต้านระบอบเผด็จการ และหนีเข้าป่าไป ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นภาพเหตุการณ์ในช่วงเวลานั้น และสะท้อนให้เห็นถึงนักศึกษาไทยในปัจจุบันกับภาพนักศึกษานในอดีตซึ่งมีอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ยังมีครูนักปฏิวัติอีก 1 ตัว จากเรื่องแม่ทัพตายแล้ว ตัวละครชื่อ ครูแสงเทียน เป็นภาพลักษณ์อดีตนักปฏิวัติที่เคยต่อสู้กับเผด็จการทหาร ปัจจุบันมีอาชีพเป็นครู

เรื่องแม่ทัพตายแล้ว เล่าถึงเพื่อนกลุ่มหนึ่งที่เล่นเกมปฏิวัติด้วยกัน ทำให้ย้อนคิดไปถึงตอนพวกเขาเป็นนักปฏิวัติกันจริง ๆ ในช่วง 14 ตุลาคม 2516 เมื่อกลับมามองปัจจุบันการเป็นนักปฏิวัติกลายเป็นเกมไปเสียแล้ว และเพื่อนในเกมบางคนก็มัวแต่ติดเกมนี้จนใช้ชีวิตในปัจจุบันไม่ได้

นักเขียนเล่าถึงเกมปฏิวัติซึ่งเหมือนกับเหตุการณ์จริงช่วง 14 ตุลาคม 2516 ดังตัวอย่าง

สมรภูมินั้นถูกบันทึกว่ามีผู้กล้าตายไปมากที่สุด เลือดที่ไหลนองกลายเป็นทะเลสาบศพกองเป็นภูเขา ปีศาจร้ายจากเผ่ามีดยังคงโฉบจง ขณะผู้กล้าหนีตายขึ้นภูเขา เข้าร่วมกับผู้ปลดปล่อยทำสงครามจรยุทธ์กับเผ่ามีด ไม่นานนับจากนั้น โดยไม่ทราบสาเหตุ ผู้กล้าลงจากภูเขา แทรกซึมหายไปในฝูงชน ไม่มีปากเสียง ไร้บทบาท มีบางคนกลับกลายเป็นเผ่ามีดเสียเอง - สงครามเปลี่ยนรูปแบบของมันเสมอ

...ในวัยนมแตกพาน เราแทบไม่อยากจะอยู่ในสำนักศึกษา คำสอนในการดำรงชีพซึ่งแฝงปรัชญาการใช้ชีวิตของเผ่ามีดกรอกหูทุกวันจนเกือบหลงกล เราอาจกลายเป็นทาสรับใช้เผ่ามีด หากเราไม่มีแม่ทัพ

(แม่ทัพตายแล้ว: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 146-147)

ตัวอย่างข้างต้นเหตุการณ์ในเกมปฏิวัตินั้น เปรียบเหมือนกับเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่มีประชาชนออกมาต่อต้านรัฐบาล และบางคนต้องเสียชีวิตไป บางคนต้องหนีเข้าป่า นักเขียนใช้คำว่า "เผ่ามีด" ในที่นี้หมายถึง รัฐบาล ที่คอยบอกให้ประชาชนต้องรักชาติ ใครไม่รักชาติก็คือคอมมิวนิสต์ ใครที่อยู่ใต้อำนาจเผด็จการของรัฐบาลจะกลายเป็นเผ่ามีดตามรัฐบาลไป

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติในเรื่องเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และนักเขียนได้ให้ภาพลักษณ์ของอดีตครูนักปฏิวัติที่ชื่อแสงเทียนจากคำบอกเล่าของเพื่อนเพิ่มเติมดังนี้

สหายแสงเทียน เป็นอาจารย์สอนในโรงเรียนมัธยมฯ คนคนนี้น่าคุยด้วยเป็นที่สุด เขาคลายเป็นมันสมองของกลุ่ม เจ้าคิดเจ้าวางแผน การรวมตัวเล่นเกม การตั้งชื่อ รวมทั้งกิจกรรมอะไรก็ตามในสุดสัปดาห์ เขาทั้งนั้นคิดขึ้นมา แม้จะเป็นคนหัวดี แต่ในเกมเสมือนจริงเขาเป็นแค่นักรบปลายแถว เล่นมาหลายปี เขายังผ่านด่านไปไม่ถึงระดับสาม ผิดกับชีวิตจริง เขาได้เลื่อนขั้นทุกวาระพิจารณา

(แม่ทัพตายแล้ว: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 158-159)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนให้ภาพลักษณ์ของครูแสงเทียนไว้ว่าเค้าเป็นคนที่มีความคิดแยกแยะความจริงกับเกมออก ในขณะที่เพื่อนบางคนแยกแยะระหว่างเกมกับชีวิตจริงไม่ออก ดังนั้นนักเขียนจึงเปรียบเทียบว่า ครูแสงเทียนแม้เล่นเกมไม่เก่ง แต่ในชีวิตจริงเขาก็เป็นคนเก่ง

นอกจากนี้นักเขียนยังแสดงให้เห็นบทสนทาระหว่างครูแสงเทียนกับเพื่อน ๆ ในโลกแห่งความจริงว่า เพื่อนบางคนเริ่มติดเกมจนแยกแยะความจริงไม่ออก ดังตัวอย่าง

สหายแสงเทียนขยับตัว เป็นอันรู้กันว่าเขาขอพูดบ้าง

"เครือข่ายคนหนึ่งส่งมาให้เมื่อเช้า รายงานว่ามีคนตายเพราะเล่นเกมนี้ รวมเมื่อเช้านี้ก็แก้คนครบสิบคนเมื่อไหร่ก็จบ กระทรวงวัฒนธรรมเตรียมขงเรื่องเพื่อออกพรก.ความมั่นคงว่ากันง่าย ๆ เกมนี้ผิดกฎหมาย ใครเล่นโดนจับ"

"ไม่สำคัญอยู่ดี เราก็กเล่นเกมอื่นไม่ก็หาอะไรทำ" สหายหัวฟูแสดงความเห็น

"ประเด็นคือเพื่อนเราคนหนึ่งกำลังอินจัดกับเกมนี้ นั่นคือปัญหาที่กระทรวงต้องสั่งปิดเกมนี้มันฆ่าคน ภาพเหมือนจริงเหล่านี้นั้นทำให้ผู้เล่นเป็นเวลานานสับสน ไม่อาจแยกแยะได้ระหว่างเกมกับความจริง

(แม่ทัพตายแล้ว: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 160-161)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นเหตุการณ์ตอนที่ครูแสงเทียนพบกับกลุ่มเพื่อนที่มาเล่นเกม นักปฏิวัติร่วมกันว่ามีเพื่อนในกลุ่มคนหนึ่งไม่สามารถแยกแยะเกมกับความจริงได้ จนทำให้กระทรวงต้องสั่งปิดเกมนี้ นักเขียนต้องการเปรียบเทียบถึงเหตุการณ์ปฏิวัติทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 ว่ากลุ่มคนที่ติดเกมกลุ่มนี้ต้องถูกรัฐบาลปราบปราม โดยออกกฎหมายบังคับ เผด็จการ เหมือนกับการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในยุคนั้น

ดังนั้น การสร้างภาพลักษณ์ของครูนักปฏิวัติ ในเรื่องแม่ทัพตายแล้ว นักเขียนให้ครูเป็นนักปฏิวัติที่ต่อต้านกับเผด็จการทหารเพื่อสะท้อนให้ลูกคิดถึงเหตุการณ์ในครั้งนั้นว่า ครูซึ่งเป็นตัวแทนของปัญญาชน เลือกเป็นนักปฏิวัติ ไม่พอใจกับเผด็จการทหาร ดังนั้น ฝ่ายใดถูกหรือฝ่ายใดผิด นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็น ภาพลักษณ์เชิงบวกของนักปฏิวัติที่กลมกลืนเข้ากับสังคมปัจจุบันได้อย่างดีอย่างครูแสงเทียน นักเขียนได้ให้ข้อคิดผ่านเพื่อนของครูแสงเทียนบางคนที่ติดเกมจนแยกแยะความจริงกับเกมไม่ออก เพื่อต้องการจะบอกว่าเหตุการณ์ทางการเมืองจบไปนานแล้ว นักปฏิวัติบางคนยังหลงติดกับความทรงจำเก่า ๆ ไม่สามารถเข้ากับสังคมในปัจจุบันได้ เราควรมองอดีตในฐานะประสบการณ์ที่ให้ความรู้ ความคิดว่า เราจะจัดการสังคมปัจจุบันของเราอย่างไรให้ดีกว่าเดิม อย่ายึดติดกับอดีตที่เลวร้าย แต่ให้ก้าวไปข้างหน้าด้วยปัจจุบันที่ดีกว่าเดิม

ภาพลักษณ์ของครูอดีตนักปฏิวัติ ตัวละครพ่อจากเรื่อง ฟ้าเตียวกัน เป็นตัวละครรอง มีภาพลักษณ์เชิงลบ ซึ่งให้ภาพลักษณ์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยที่ภาคภูมิใจกับอดีตการเป็นนักปฏิวัติของตนเอง ส่วนภาพลักษณ์ของตัวละครเรื่อง แม่ทัพตายแล้ว ปรากฏตัวละครชื่อครูแสงเทียน เป็นตัวละครรอง มีภาพลักษณ์เชิงบวก นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ครูมัธยมที่เคยเป็นนักปฏิวัติ เป็นคนมีความคิด ไม่ยึดติดอดีตนักปฏิวัติของตนเอง ตัวละครทั้งสองเรื่องนี้ นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูอดีตนักปฏิวัติเพื่อสะท้อนถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เพราะเหตุการณ์ในขณะนั้น นิสิต นักศึกษา นักเขียน ปัญญาชนหลายคนที่ถูกข่มขู่กับเผด็จการของรัฐบาล ต้องหนีเข้าป่ากันไป แต่ตัวละครสองตัวนี้มีความคิดที่ตรงกันข้ามกันมาก ตัวละครพ่อจากเรื่อง ฟ้าเตียวกัน กับตัวละครครูแสงเทียนจากเรื่อง แม่ทัพตายแล้ว เป็นอดีตนักปฏิวัติเหมือนกัน แต่ตัวละครพ่อกลับยึดติดกับอดีตของตนเองจนไม่สามารถเข้ากับสังคมในปัจจุบันได้ ส่วนตัวละครอีกตัวหนึ่งรู้จักปรับตัวและเข้ากับสังคมในปัจจุบันได้ในที่สุด

สรุปภาพลักษณ์ของครูนักปฏิวัติทั้งหมด 5 ตัว จากเรื่อง บ้านเกิด 3 ตัว, ฟ้าเตียวกัน 1 ตัว และเรื่องแม่ทัพตายแล้ว 1 ตัว นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติด้านลบ 4 ตัว และภาพลักษณ์เชิงบวก 1 ตัว โดยสร้างผ่านภาพสะท้อนของสังคมในช่วงยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์ จนมาถึงช่วง 14 ตุลาคม 2516 เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ของปัญญาชนซึ่งมีภาพลักษณ์ของครูเป็นตัวแทน ปัญญาชนเหล่านี้นอกจากนักเขียนจะสะท้อนให้เห็นความสูญเสีย ความเลวร้ายของการต่อสู้แล้ว

ยังสะท้อนให้เห็นถึง วาทกรรมต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่นำมาใช้ในการปราบปรามบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล และเป็นการสร้างอำนาจให้กับผู้ที่ใช้วาทกรรมนี้ขึ้นมาด้วย

2. ครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์

ครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ที่ปรากฏในเรื่องสั้น คือ ภาพลักษณ์ของครูผู้ไม่เห็นด้วยกับระบบคอมมิวนิสต์ หรือไม่เห็นด้วยกับกลุ่มบุคคลที่ถูกเรียกว่าเป็นคอมมิวนิสต์

จากการศึกษาพบครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ดังนี้

ครู จากเรื่อง ที่นันทวิทยาลัย นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์เป็นอาจารย์สาวใหญ่วัยกลางคนคนหนึ่ง ที่เธอไม่เห็นด้วยกับนักศึกษาที่ต่อต้านรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลให้ภาพคนเหล่านี้ว่าเป็นคอมมิวนิสต์

เนื้อหาของเรื่องเล่าถึงอาจารย์คนหนึ่งที่ไม่พอใจกับระบบการศึกษาของไทยในมหาวิทยาลัย และเล่าถึงตัวอย่างภาพด้านลบของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่เขาพบ

ตัวอย่างภาพลักษณ์ของครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์

อาจารย์สาวใหญ่วัยกลางคนคนหนึ่ง เคยพูดให้ผมได้ยินว่า เธอรักนักศึกษาเหมือนลูกเหมือนหลาน แต่ในวันที่เกิดเหตุร้ายเดือนตุลาคมครั้งหลังนั้น ผมได้ยินเธอพูดกับหูว่า ตายเสียให้หมดก็ดี ไอ้พวกคอมมิวนิสต์ชาติ

(ที่นันทวิทยาลัย: ซอยเดียวกัน, หน้า 59)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของอาจารย์เป็นครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นภาพลักษณ์เชิงลบเพราะเธอเป็นอาจารย์แต่กลับพูดถึงนักศึกษาที่ไปประท้วงรัฐบาลว่า เป็นพวกคอมมิวนิสต์ขายชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดของเธอที่มีต่อคอมมิวนิสต์ว่าเป็นคนไม่ดี ดังนั้นนักเขียนได้สะท้อนให้ผู้อ่านเห็นถึงวาทกรรมคอมมิวนิสต์ที่มีต่อคนที่ต่อต้านรัฐบาลว่า "เป็นพวกคอมมิวนิสต์ขายชาติ" โดยผ่านตัวละครซึ่งเป็นครู

ดังนั้นการสร้างภาพลักษณ์ของตัวละครครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในเรื่อง ที่นันทวิทยาลัย เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่สะท้อนผ่านวาทกรรมคอมมิวนิสต์ในช่วง 14 ตุลาคม 2516 เป็นการให้ภาพอีกด้านว่า ภาพลักษณ์ของครูไม่ได้มีแต่นักปฏิวัติ มีทั้งอาจารย์ที่ไม่เห็นด้วยกับระบอบคอมมิวนิสต์เช่นกัน

ครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์อีก 1 ตัว คือ ครูชิวจิน จากเรื่อง เช็งเม้ง นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์เป็นครูชิวจินซึ่งเป็นครูคนจีน สอนภาษาจีนที่มาอยู่ในประเทศไทย

เช็งเม้ง เล่าถึง ตัวละครเอกในเรื่องมางานเช็งเม้งในครอบครัว และนึกไปถึงอดีตของครอบครัวเขาตอนเด็ก ซึ่งในอดีตนั้นครูชิวจินเป็นครูสอนภาษาจีนให้กับเขา

ตัวอย่าง ภาพลักษณ์ของครูชิวจินที่ถูกเล่าผ่านตัวละครสองตัวในสมัยเด็ก ดังความว่า

ฮกเคยเล่าให้ผมฟังว่าครูชิวจินไม่ชอบเขา เมื่อผมถามเหตุผล เขาเล่าว่า "ครั้งหนึ่งครูชิวจินเคยคุยกับพ่อกู พ่อกูพูดเชียร์ประเทศจีนแดงหน่อยเดียว ครูแกโกรธไปเลย ไม่รู้อารมณ์เสียมาจากไหน เลยพลอยไม่ชอบหน้ากูไปด้วย"

"ทำไมแกไม่ชอบจีนแดงวะ ไม่เมื่อแกก็สอนภาษาจีน?"

"เหตุผลง่ายนิดเดียว ก็ที่เมืองจีนคนเขากินหมา แกเลยเกลียดจีนแดง"

"จริงรึอะ?"

"จริง บางครั้งแกยังร้องเพลงกล่อมหมาให้นอนเลย"

"มีงูรู้ได้ยังไงวะ ฮก?"

"เพื่อนบ้านแกบอกวะ"

"มีงูไปเชื่อพวกนั้นได้ไง คนในตรอกนั้นไม่มีใครชอบแกสักคน หาวว่าผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานผิดปกติ"

(เซ็งเม้ง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 265-266)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์ของครูชิวจินว่าไม่ชอบจีนแดง ซึ่งในสมัยนั้นจีนแดงก็คือคอมมิวนิสต์ จะเห็นได้ว่าตัวละครที่ชื่อฮก ซึ่งเป็นครอบครัวชาวจีนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย พ่อของฮกซึ่งเป็นคนจีนสนับสนุนคอมมิวนิสต์ แต่ครูชิวจินซึ่งเป็นคนจีนสอนภาษาจีนกลับมีแนวคิดแตกต่างจากคนจีนที่อพยพมาจากประเทศจีนด้วยกัน

นอกจากนี้นักเขียนยังอธิบายถึงสาเหตุที่ครูชิวจินไม่ชอบคอมมิวนิสต์ ผ่านตัวละครเอกที่คุยกับแม่ ดังความว่า

จริงอย่างที่ผมเดา แม่เล่าให้ฟังว่า ผู้ชายคนนั้นคือคนรักของครูชิวจิน ทั้งสองรักกันมานานหลายปี แต่วันที่จะหมั้นกันนั้น เจ้าบ่าวไม่ปรากฏตัว มีข่าวภายหลังว่าเขาเดินทางกลับไปประเทศจีน เพื่อเข้าร่วมพรรคคอมมิวนิสต์จีน ไม่มีใครรู้มาก่อนว่าเขาเป็นคนหัวรุนแรงและนิยมคอมมิวนิสต์ ปีนั้นคือ 2492 เมื่อฝ่ายคอมมิวนิสต์ชนะก็กมินตั้ง ครอบครองแผ่นดินจีนทั้งหมด ตั้งแต่นั้นไม่เคยมีใครเห็นครูชิวจินยิ้มหรือหัวเราะ ครูชิวจินเลือกที่จะอยู่กับหมา

"ทำไมครูชิวจินไม่ตามแฟนแกไปด้วย?"

"แกไม่เชื่อในลัทธิคอมมิวนิสต์"

"อะไรคือคอมมิวนิสต์?"

"ลูกยังเด็ก อย่าไปรู้มันเลย..." แม่ถอนใจ "...โง่จริง ผู้ชายดี ๆ อย่างนั้นหายากจะตาย"

"แม่รู้ได้ยังไง แม่รู้จักเขาหรือ?"

"ใช่ เคยคุยด้วย เป็นคนดี เสียอย่างเดียวที่เป็นคอมมิวนิสต์"

(เซ็งเม้ง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 282)

ตัวอย่างข้างต้น ทำให้ทราบเหตุผลว่าครุชิวจินไม่ชอบคอมมิวนิสต์เพราะว่า แฟนของครุชิวจินเป็นคอมมิวนิสต์ และเธอไม่เชื่อในลัทธิคอมมิวนิสต์นี้ ตัวละครสองตัวคือตัวละครพ่อของฮก และตัวละครแม่ของตัวละครเอก มีแนวคิดเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์แตกต่างกัน ทั้งที่ทั้งคู่เป็นคนจีนที่อพยพเข้ามาในเมืองไทยเหมือนกัน พ่อของฮกชอบคอมมิวนิสต์ ในขณะที่ตัวละครแม่กลับบอกว่า แฟนของครุชิวจินเป็นคนดีแต่เสียอย่างเดียวที่เป็นคอมมิวนิสต์ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ตัวละครแม่เองก็ไม่สนับสนุนคอมมิวนิสต์เช่นกัน เมื่อมีตัวละครในเรื่องที่มีแนวคิดเรื่องคอมมิวนิสต์แตกต่างกัน จึงไม่สามารถสรุปได้ว่า นักเขียนให้ภาพลักษณ์ของครุชิวจินซึ่งเป็นครูที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์เป็นภาพลักษณ์เชิงบวกหรือภาพลักษณ์เชิงลบ อาจเป็นเพราะว่า นักเขียนเองก็ไม่ได้มองภาพลักษณ์ของคอมมิวนิสต์เป็นบวกหรือเป็นลบนั่นเอง

ในเรื่องเซ็งเม้ง มีการกล่าวถึงคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นภาพคอมมิวนิสต์ที่เริ่มก่อตัวขึ้นหลังจากการปฏิวัติในประเทศจีนโดยเหมา เจ๋อตุงสำเร็จและตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้นใน พ.ศ. 2492 ซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์ส่วนใหญ่ที่เข้ามาปฏิบัติงานในประเทศไทย สมาชิกส่วนใหญ่มักจะเป็นชาวจีน ตามไท ดิลกวิทย์รัตน์ (2546, หน้า 172) กล่าวว่า การสร้างภาพลักษณ์คอมมิวนิสต์ในทางหนึ่งอาจเป็นเพราะรัฐไทยพยายามประดิษฐ์ เสริม หรือเติมแต่งภาพลักษณ์เหล่านั้นขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในทางการเมือง ซึ่งความเป็นต่างชาติของคอมมิวนิสต์ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมในการปราบปรามบุคคลที่ไม่พึงประสงค์ของรัฐบาลอีกหลายกลุ่มด้วยกัน ที่เห็นได้ชัดก็คือกลุ่มคนจีน ซึ่งการใช้ข้ออ้างในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ได้ช่วยให้รัฐบาลสามารถดำเนินนโยบายกีดกันชาวจีนสะดวกขึ้นมาก เช่น รัฐบาลสามารถออกพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองใหม่ ซึ่งจำกัดโควตาการเข้าประเทศของชาวจีนจากปีละ 10,000 คน เหลือเพียงปีละ 200 คนเท่านั้น นอกจากนี้ทางรัฐบาลยังมีการแก้ไขพระราชบัญญัติคนต่างด้าว กำหนดให้คนต่างด้าวต้องจ่ายค่าธรรมเนียมเป็นเงินไม่เกิน 400 บาท จากเดิมที่เรียกเก็บคนละ 20 บาท ซึ่งมาตรการดังกล่าวสร้างความเดือดร้อนให้กับคนจีนในประเทศไทยเป็นอย่างมาก

ข้ออ้างในเรื่องการปราบปรามคอมมิวนิสต์ยังเปิดโอกาสให้จอมพล ป. สามารถจับกุมชาวจีนที่รัฐบาลสงสัยว่าจะเป็นผู้นำตามสมาคมต่าง ๆ ในประเทศไทยได้อย่างง่ายดาย มีการจับกุมชาวจีนในข้อหาคอมมิวนิสต์เป็นจำนวนมาก ต่อมาในปี 2495 รัฐบาลประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2495 ซึ่งเป็นกฎหมายที่นิยามความหมายของคำว่า "คอมมิวนิสต์" เอาไว้กว้างขวางที่สุดฉบับหนึ่ง กล่าวคือ ในกฎหมายระบุไว้ว่าการบังคับ การขู่ข่มขู่ทำให้เกิดความหวาดกลัว การก่อวินาศกรรม หรือการใช้อุบายด้วยประการใด ๆ เช่น การยุยงให้มีความเกลียดชังระหว่างประชาชน ล้วนเป็นการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ทั้งสิ้น การกำหนดข้อกำหนดที่กว้างเช่นนี้ ทำให้การจับกุมชาวจีนยิ่งเป็นไปอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่ปลายปี 2495 ถึงต้นปี 2496 เจ้าของบริษัทห้างร้านชาวจีนในเมืองไทยกว่า 250 แห่ง ถูกจับกุมในข้อหาเป็นการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้ การจับกุมชาวจีนในข้อหาดังกล่าวยังกระจายไปยังเจ้าหน้าที่สมาคมและองค์กรต่าง ๆ ของชาวจีน เช่น การจับกุมหัวหน้าสมาคมจีนแต่จี๊ สมาคมจีนไหหล่า รวมไปถึงครูตามโรงเรียนจีนด้วย (ภูวดล ทรงประเสริฐ, 2519, หน้า 188-190)

ภาพสะท้อนของการดำเนินนโยบายกีดกันชาวจีน โดยพยายามจับกุมชาวจีนในข้อหาคอมมิวนิสต์ในเนื้อหา มีดังนี้

...เมื่อวันหนึ่งตำรวจสันนายมาที่บ้านพ่อเพื่อค้นบ้าน เพื่อดูว่าการชุมนุมของคนจีน กลุ่มนี้เกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์หรืออั้งยี้ลับของจีนหรือไม่ ตำรวจค้นบ้านอย่างละเอียด แต่ไม่พบหลักฐานอะไรนอกจากไฟมาจองชุดหนึ่ง

(เซ็งเม้ง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 264)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการที่รัฐบาลดำเนินนโยบายปราบปรามชาวจีน โดยคอยดูว่า ถ้าที่ใดที่มีชาวจีนรวมตัวกัน อาจจะเป็นกลุ่มคอมมิวนิสต์

นอกจากนี้ในเรื่องยังสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดสตรีผ่านครูชิวจิน ดังตัวอย่าง

อาขอเป็นพี่สาวคนเดียวที่กล้าถามเตี่ยวว่าทำไมไม่ให้หล่อนเรียนต่อ

"ผู้หญิงไม่ต้องรู้มาก"

"แล้วทำไมครูชิวจินซึ่งเป็นผู้หญิงยังได้เรียนมาก รู้มากและเป็นครูได้?"

เตี่ยมองหน้าอาขอเนิ่นนาน "ลื้อเป็นผู้หญิง อย่าช่างเถียง ครอบครัวลื้อจะไม่มีความสุข อย่าเอาครูชิวจินเป็นตัวอย่าง ดูเอาสิ จนปานนี้แล้วครูของพวกลื้อยังหาคนแต่งงานด้วยไม่ได้"

(เซ็งเม้ง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 264)

ตัวอย่างข้างต้น พี่สาวของตัวละครเอกคุยกับเตี่ยวเรื่องการเรียน สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมของชาวจีนว่าผู้หญิงต้องแต่งงานมีลูก ไม่จำเป็นต้องเรียนสูง ๆ แต่เมื่อตัวละครพี่สาวถามเตี่ยวกลับว่า ทำไมครูชิวจินเป็นผู้หญิงเหมือนกันกลับเรียนสูงได้ พ่อก็วิจารณ์ครูชิวจินในทางลบว่า ครูชิวจินอายุปานนี้แล้วยังหาคนแต่งงานด้วยไม่ได้ นอกจากนี้เพื่อนบ้านก็พูดถึงครูชิวจินว่า "ผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงาน ผิดปกติ" ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านอกจากตัวละครพ่อซึ่งเป็นคนจีน เพื่อนบ้านแถบนั้นก็เป็นสังคมของชาวจีน ทุกคนมีค่านิยมเดียวกันคือ มองว่าผู้หญิงทุกคนต้องแต่งงาน เมื่อครูชิวจินไม่แต่งงานก็กลายเป็นคนที่ผิดปกติไป

สรุปการสร้างภาพลักษณ์ครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ จากเรื่อง ที่นั่มหาวิทยาลัย 1 ตัว และเซ็งเม้ง 1 ตัว เป็นตัวละครรองทั้งคู่ ในเรื่อง ที่นั่มหาวิทยาลัย ภาพลักษณ์ของครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์เป็นภาพลักษณ์เชิงลบ แต่ในเรื่อง เซ็งเม้ง ตัวละครชื่อครูชิวจิน นักเขียนไม่ได้ให้เชิงบวกหรือลบกับตัวละครตัวนี้ นักเขียนสร้างให้ตัวละครทั้งคู่เป็นภาพลักษณ์ของครูผู้ต่อต้านกับลัทธิคอมมิวนิสต์ อันเป็นการสะท้อนให้เห็นเหตุการณ์ในช่วงยุคเริ่มต้นปราบปรามคอมมิวนิสต์ โดยเรื่อง เซ็งเม้ง จะเน้นในยุคแรกที่เริ่มปราบปรามกลุ่มคนจีน ส่วนในเรื่อง ที่นั่มหาวิทยาลัย สะท้อนเหตุการณ์ในช่วง 14 ตุลาคม 2516 นอกจากภาพสะท้อนสังคมในยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์แล้วยังแสดงให้เห็นถึงการใช้สร้างวาทกรรมขึ้นเพื่อสร้างอำนาจในการปราบปรามบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับอำนาจรัฐ

3. ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง

ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง ที่ปรากฏในเรื่องสั้น คือ ครูที่เสียสละตนเองเพื่อชาติบ้านเมือง จากเหตุการณ์ทางการเมือง จากการวิเคราะห์พบภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง ดังนี้

ครูแสง จากเรื่อง เพชฌฆาต เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติ เป็นครูทหาร เมื่อถึงเวลารบก็ออกรบเพื่อชาติบ้านเมือง ไม่เสียดายชีวิต

เนื้อหาของเรื่อง เพชฌฆาต เป็นเรื่องราวที่เล่าถึงเพชฌฆาต กับนักโทษประหารที่ผลัดกันเล่าเรื่องการฆ่าคนแต่ละศพของแต่ละฝ่าย ฝ่ายเพชฌฆาตเล่าถึงเรื่องราวในอดีตที่เขาเคยอยู่ในโรงเรียนฝึกทหาร และรู้จักกับครูแสง

ตัวอย่างภาพลักษณ์ของครูแสงผ่านการเล่าเรื่องของเพชฌฆาต ความว่า

อากาศเดือนตุลาคมปีนั้นเย็นกว่าทุกปี ป่ามีดและอัชฌันชัยล้อมเราเหมือนคุกที่มีอาณาเขตไม่สิ้นสุด บทเรียนที่ข้าพเจ้าเรียนมาจากโรงเรียนไม่เหมือนกับที่ข้าพเจ้าเคยคิด ข้าศึกที่เราพบก็ไม่ได้หน้าตาอย่างที่เคยนึก ข้าพเจ้าไม่เคยคิดว่าวันหนึ่งครูกับศิษย์จะมีโอกาสออกรบด้วยกัน ในสมรภูมิที่เราไม่ได้กำหนด และศัตรูที่เราไม่ได้เลือก ครูแสงมีศรีรอยเอกรู้เรื่องการเมืองดีเยี่ยม เขาเป็นหนึ่งในคณะก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองในเดือนมิถุนายน ในสนามฝึกครูแสงเป็นผู้ฝึกที่ระเบียบจัด นักเรียนทหารทุกคนคุ้นกับคำสั่งวัดพันครั้งละหนึ่งพันครั้ง แต่เมื่อเลิกฝึกแล้วครูแสงก็กลับกลายเป็นคนละคน คุยสนุก บางครั้งเอาเหล้ามาเลี้ยงพวกเราเสียเองจนเมาพับไปหลายคน ครั้นก่อนอาทิตย์ขึ้น ครูแสงก็เป็นคนปลุกพวกเราขึ้นมา โดยไม่มีแว้วความเมาเลย กลับกลายเป็นอีกคนตามเดิม

(เพชฌฆาต: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 319)

ตัวอย่างข้างต้นตัวละครเอกเล่าถึงครูทหารที่ชื่อครูแสง ซึ่งทำให้ผู้อ่านเห็นภาพลักษณ์ว่าครูแสงเป็นครูทหารที่จริงจังกับหน้าที่ แต่เมื่ออยู่นอกหน้าที่เขาก็เป็นเพียงนายแสงที่มีอัธยาศัยไมตรีดี ซึ่งแสดงให้เห็นภาพลักษณ์เชิงบวกว่า เขาเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ แยกแยะหน้าที่ชัดเจน

ต่อมานักเขียนก็ให้ภาพของครูแสงชัดเจนขึ้นอีกว่าเขาเป็นครูที่อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง เมื่อครูแสงสนทนากับลูกศิษย์ในยามอยู่ในสนามรบ ความว่า

ครูแสงว่า "พวกคุณรู้ไหมว่า มีคนตายไปเท่าไรในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง?"

ไม่มีใครตอบ สงครามครั้งนั้นอาจไกลเกินตัวเรามากไป

"ห้าล้านคน" คือคำตอบ

(ในวันนั้นยังไม่มีใครรู้ว่าสงครามโลกครั้งต่อไปคร่าชีวิตคนไปถึงสิบล้านคน)

ห้าสิบล้านคน)

ควินบุร์ลรอยล้อมเรา "ตายเพิ่มอีกหนึ่งร้อยหรือสองร้อยคนไม่เป็นไร หากทำให้ทุกอย่างดีขึ้น"

ข้าพเจ้ารู้ว่าเขาพยายามหาเหตุผลเพื่อให้ทุกคนในหน่วยของเราสบายใจขึ้นและยอมรับในความชอบธรรมของเรา อาจถูกของเขาก็ได้ ถ้าเราไม่ทำ คนอื่นก็ต้องทำ สงครามยังดำเนินต่อไป ไม่ว่าคนที่ตายไปที่สมรภูมินั้นเป็นอาจารย์ทหารของเรา ไม่ว่าฝ่ายตรงข้ามจะยอมแพ้ในอีกไม่กี่วันข้างหน้าหรือตัดสินใจที่จะสู้ตาย นี่เป็นสงครามจริง ไม่ใช่

แบบฝึกหัด เส้นทางที่ถูกทำลายอยู่ในเขตแดนของเราเอง เครื่องบินที่ทำลายมันก็เป็นของเราเอง สองสามคนที่ปรากฏบนทางป็นของข้าพเจ้าในวันนั้นอาจเคยให้ข้าพเจ้า หรือจบมาจากโรงเรียนเดียวกัน "เราไม่มีทางเลือกไม่ใช่หรือ" เขาเอ่ยเสียงขึ้น แต่ไม่แสดงความรู้สึกใด ๆ บนสีหน้า

(เพชรฆาต: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 320)

จากข้อความข้างต้นนักเขียนให้ภาพลักษณ์ของครูแสงว่า ครูแสงรวมทั้งลูกศิษย์ซึ่งเป็นทหารต้องเสียสละเพื่อการสู้รบในสงคราม ดังที่ตัวละครเอกเล่าว่า ครูแสงพยายามสร้างขวัญและกำลังใจให้กับทุกคนในหน่วยที่ต้องเข่นฆ่าคนไทยด้วยกัน เช่นฆ่ากันแม้กระทั่งเพื่อนที่อาจเคยร่วมโรงเรียน หรืออาจารย์ที่เคยสอนมา ครูแสงเองก็ไม่อยากสู้รบ ซึ่งผู้อ่านจะเห็นได้จากน้ำเสียงของครูแสงที่กล่าวว่า "เราไม่มีทางเลือกไม่ใช่หรือ เขาเอ่ยเสียงขึ้น" ดังนั้นจึงสามารถเห็นได้ถึงภาพลักษณ์ของการอุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง เสียสละตนเพื่อหน้าที่ ทำหน้าที่ให้ดีที่สุด

การต่อสู้ในสนามรบนั้นผู้อ่านยังไม่ทราบว่าเป็นการต่อสู้กับฝ่ายใด แต่หลังจากนั้นนักเขียนก็เฉลยในเนื้อหาของเรื่อง ความว่า

...หลังจากผ่านไปหลายปี การเหนียวไถไม่ใช่เรื่องยาก และข้าพเจ้าเลิกนับจำนวนของพวกนั้นมานานแล้ว ไม่ว่าจะคนที่อยู่เบื้องหน้าจะเป็นคนโหดที่สังคมตราหน้าหรือใครคนหนึ่งจากหมู่บ้านทางภาคอีสานที่สายตาเต็มไปด้วยแววเกรี้ยวกราด ไม่ว่าจะเขาคอนนั้นจะเรียกกรังกระบวนการยุติธรรมเต็มขั้นที่มีไขมาตราพิเศษนั้น และร้องตะโกนว่า "คอมมิวนิสต์ จงเจริญ" ก่อนตายเสียงปืนยังคงเป็นเสียงปืน และไม่เคยหยุดคำราม

(เพชรฆาต: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 321)

ตัวอย่างข้างต้น ตัวละครเอกได้เฉลยด้วยการบรรยายให้เห็นว่า การต่อสู้ที่เขาเคยร่วมต่อสู้กับครูแสงนั้นเพื่อต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ที่อยู่ในหมู่บ้านทางภาคอีสาน สะท้อนให้เห็นถึงช่วงการปราบปรามคอมมิวนิสต์ โดยปราบปรามกลุ่มคอมมิวนิสต์ทางภาคอีสาน ดังที่ ตามไท ดิลกวิทย์รัตน์ (2546, หน้า 186-187) กล่าวว่า ในช่วงรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่สามารถยึดอำนาจการปกครองเอาไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ ก็มีกลุ่มการเมืองนอกรัฐบาลอีกหลายกลุ่มต่างก็พยายามท้าทายอำนาจเผด็จการของรัฐบาล ที่โดดเด่นที่สุดคือกลุ่มอดีตผู้แทนราษฎรในเขตภาคอีสาน ซึ่งนอกจากหลายคนจะเป็นอดีตเสรีไทยและเป็นลูกศิษย์ของนายปรีดี พนมยงค์แล้ว ส่วนใหญ่จะเป็น ผู้ที่มีอิทธิพลและได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนแต่ละท้องถิ่น หากพิจารณาจากฐานอำนาจทั้งทางการเมืองและการทหารของจอมพลสฤษดิ์แล้ว การท้าทายของกลุ่มอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคอีสานเหล่านี้ อาจยังไม่เข้มแข็งถึงขั้นที่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพรัฐบาลได้ แต่ปัญหาเหล่านี้ไม่อาจวางใจได้มากนัก เนื่องจากเขตอิทธิพลของอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกลุ่มนี้ อยู่ในส่วนภูมิภาคซึ่งอำนาจของรัฐบาลกลางยังไม่สามารถเข้าไปถึง เมื่อประกอบกับในขณะนั้น ความขัดแย้งในประเทศลาวกำลังทวีความรุนแรงขึ้น และกำลังของขบวนการลาวฝ่ายซ้ายก็กำลังเข้มแข็ง จอมพลสฤษดิ์จึงอดหวั่นเกรงไม่ได้ว่า อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคอีสานเหล่านี้ อาจได้รับการสนับสนุนจากขบวนการคอมมิวนิสต์ลาว

และเวียดนาม ซึ่งเคยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาก่อนตั้งแต่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง มาต่อสู้กับรัฐบาลกลางก็ได้ ด้วยเหตุนี้เพื่อกวาดล้างผู้ที่ทำทลายอำนาจของรัฐบาลเผด็จการเหล่านี้ให้สิ้นซาก รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้นำเอาภาพลักษณ์ของ "คอมมิวนิสต์" มาใช้ประโยชน์ ด้วยการกล่าวหาว่าอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและนักการเมืองท้องถิ่นในภาคอีสานหลายคนเป็นผู้ที่มีการกระทำอันเป็น "คอมมิวนิสต์" มีความผิดข้อหากบฏทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักร และเป็นกบฏแบ่งแยกดินแดน ที่มุ่งหวังที่จะนำเอาแผ่นดินไทยไปรวมกับประเทศลาว

การกล่าวหาว่าผู้ที่ต่อต้านรัฐบาลเป็น "คอมมิวนิสต์" นี้เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง เนื่องจากการกระทำดังกล่าวสามารถจะปิดบังมิให้ประชาชนเห็นว่า พื้นฐานของความขัดแย้งที่แท้จริงระหว่างจอมพลสฤษดิ์กับอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านี้ เป็นเรื่องของความขัดแย้งทางการเมือง การตีกรอบความคิดของประชาชนให้หลงติดอยู่กับภาพลักษณ์ของ "คอมมิวนิสต์" ของจอมพลสฤษดิ์ ได้ทำให้ภาพของความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับผู้ต่อต้าน กลายเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่าง "ผู้รักชาติ" และ "ผู้ทรยศต่อชาติ" ส่งผลให้พฤติกรรมต่อต้านรัฐบาลของผู้ถูกกล่าวหา ไม่ถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการต่อสู้ทางการเมืองในภาวะปกติ หากแต่กลับกลายเป็นการคุกคามต่ออัตลักษณ์ของความเป็นไทย ทำให้ภาพลักษณ์ของคอมมิวนิสต์หมายถึง ศัตรูต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ทำให้ศัตรูของรัฐบาลที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ไม่ได้ถูกมองว่าเป็นแค่ "คนใน" ที่มีความเห็นหรือมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างไปจากรัฐบาล หากแต่กลายเป็น "คนนอก" เป็นผู้ที่ "ทรยศต่อชาติ" และเป็นผู้ทำลายอารยธรรมอันดีงามของไทยที่สั่งสมกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพกาล ดังนั้นการสะท้อนภาพสังคมในสมัยคอมมิวนิสต์ ยังสะท้อนให้เห็นถึงวาทกรรมคอมมิวนิสต์ที่รัฐบาลสร้างภาพให้มองคอมมิวนิสต์ในด้านลบเพื่อสร้างอำนาจในการปกครอง และอำนาจในการปราบปรามผู้ที่ต่อต้านรัฐบาลได้อย่างชอบธรรม

สรุปการสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง คือ ตัวละครที่ชื่อว่า ครูแสง เป็นตัวละครรอง มีภาพลักษณ์เชิงบวก เพื่อสะท้อนภาพสังคมในช่วงการปราบปรามคอมมิวนิสต์ สะท้อนให้เห็นความสูญเสียของคนในชาติเดียวกัน ครูกับลูกศิษย์อาจต้องมาเช่นฆ่ากันเอง แม้ครูทหาร เช่นครูแสงไม่ยอมเข้าร่วมรบ แต่ก็ต้องยอมทำเพื่อชาติบ้านเมือง ทำตามคำสั่งของรัฐบาลเผด็จการในสมัยนั้น ดังนั้นนักเขียนจึงให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องคอมมิวนิสต์และระบอบเผด็จการในอดีตเพื่อเป็นอุทาหรณ์ว่าเราจะพัฒนาชาติต่อไปอย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดเหตุการณ์แบบเช่นที่แล้วมาอีก

4. ครูผู้มีศรัทธาต่อการเมือง

ครูผู้มีศรัทธาต่อการเมือง ที่ปรากฏในเรื่องสั้น คือ ครูที่มีความหวังต่อการเมือง หวังให้นักการเมืองทำเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง และอยากเห็นสังคมอุดมคติที่ไม่มีการทุจริตทางการเมือง จากการวิเคราะห์พบภาพลักษณ์ครูผู้มีศรัทธาต่อการเมือง ดังนี้

ครูพงศ์จันทร์ จากเรื่องวาวแสงแห่งศรัทธา เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้มีศรัทธาต่อการเมืองที่หวังอยากเห็นการเมืองไทยมีภาพลักษณ์ที่ดี นักการเมืองทำเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

วาวแสงแห่งศรัทธา เป็นเรื่องสั้นที่กล่าวถึงอาจารย์พงศ์จันทร์ ซึ่งเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยสอนการเมืองการปกครอง เขากำลังเดินทางกลับบ้านเพื่อมาเลือกตั้ง เป็นหนึ่งคะแนนเสียงให้กับพ่อ เพราะพ่อของเขาเป็นนักการเมืองท้องถิ่น ระหว่างเดินทางเขานึกย้อนไปถึงเรื่องราวเมื่อ 4 ปีก่อนที่เขาเพิ่งเรียนจบ เขาเคยช่วยพ่อหาเสียงครั้งแรก เขาใช้แนวคิดทฤษฎีรัฐศาสตร์ และความศรัทธาใน

แนวทางประชาธิปไตยหาเสียงได้อย่างยอดเยี่ยม มีเสียงตอบรับจากประชาชนจนสร้างความมั่นใจมาก แต่ผลกลับตรงกันข้าม คู่แข่งที่ทุจริตในการเลือกตั้ง ชนะการเลือกตั้ง ทั้งตัวเขา ทีมงาน และพ่อกลับสิ้นศรัทธา จนพ่อกลับมาเลือกตั้งใหม่ในครั้งที่สอง เขาก็ระแวงในพฤติกรรมของพ่อแล้วว่าพ่อจะทุจริตการเลือกตั้ง แต่เมื่อพ่อชนะการเลือกตั้งและบอกกับเขาว่า พ่อนำยุทธวิธีที่เขาเคยใช้หาเสียงเมื่อสี่ปีก่อนมาใช้อีกครั้ง ปิดจุดอ่อนตัวเอง คอยระวังไม่ให้ฝั่งตรงข้ามใช้วิธีทุจริตได้ เขาจึงมองเห็นความหวังกับการเมืองไทยอีกครั้งหนึ่ง

ภาพลักษณ์ของครูผู้มีศรัทธาต่อการเมืองของพงศ์จันทร์ เริ่มตั้งแต่ที่เขากำลังเดินทางกลับบ้านแล้วย้อนนึกไปถึงเหตุการณ์เมื่อ 4 ปีที่แล้ว ที่เขาเคยช่วยพ่อหาเสียง ดังตัวอย่าง

จำได้ว่าเขาฟอร์มทีมกับเพื่อนที่มีอุดมการณ์เดียวกันสืบทอดกัน เพื่อลงไปช่วยพ่อหาเสียงเลือกตั้ง ทีมของเขาทำงานกันอย่างหนักนับตั้งแต่วันทราบข่าว แต่ละคนต่างแบ่งงานกันทำตามความถนัด บางคนร่างนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนตามแนวคิดทฤษฎีที่ได้เล่าเรียนมา บางคนกำหนดยุทธศาสตร์การหาเสียงจากรากฐานทฤษฎีการเมืองและประสบการณ์จากสนามการเลือกตั้งทั้งในมหาวิทยาลัยและระดับประเทศ ทีมงานของเขาไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย แต่สนุกไปกับมัน ไม่มีใครคาดหวังผลตอบแทนที่เป็นเม็ดเงิน แต่เฝ้าหวังถึงผลสำเร็จในการชนะใจชาวบ้านให้ได้ และนำความต้องการของชาวบ้านไปสู่การปฏิบัติโดยกลไกทางการเมืองซึ่งต้องเป็นตัวแทนของชาวบ้านในท้องถิ่นจริง ๆ

(วาวแสงแห่งศรัทธา: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 156)

ตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าเหตุการณ์ในตอนนี้เป็นตอนที่พงศ์จันทร์เพิ่งเรียนจบมีอุดมการณ์แรงกล้าในเรื่องการเมือง ต้องการใช้ความรู้ที่เรียนมา ช่วยเป็นกำลังสำคัญในการช่วยพ่อหาเสียงในแนวทางแบบนักอุดมการณ์ อยากชนะใจประชาชน ต้องการชนะการเลือกตั้งเพื่อนำนโยบายที่คิดขึ้นไปใช้เพื่อประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของนักอุดมการณ์ทางการเมืองตั้งแต่เรียนจบมา ต่อมาเมื่อพ่อแพ้การหาเสียงในครั้งนี้ เพราะฝ่ายตรงข้ามใช้วิธีทุจริตในการเลือกตั้งแต่กลับชนะ ศรัทธาที่เขาเคยมีก็เริ่มจางหายไป และไปเป็นอาจารย์สอนวิชาการเมืองการปกครอง จะเห็นได้ว่า แม้ในเรื่องจะบรรยายว่า ศรัทธาของพงศ์จันทร์และเพื่อน ๆ เริ่มจางหายไป แต่ตัวของพงศ์จันทร์เองยังไม่เคยทิ้งศรัทธา และอุดมการณ์ของตน จากการเลือกเป็นอาจารย์สอนวิชาการเมืองการปกครอง พัฒนาความรู้ความสามารถตนเองให้เพิ่มขึ้น และทำให้เขาเติบโตขึ้น

ตัวอย่างความคิดของพงศ์จันทร์ในขณะที่เขาเป็นอาจารย์สอนวิชาการเมืองการปกครองเริ่มเติบโตขึ้น และมีวิสัยทัศน์กว้างไกลขึ้น

...เขายังคิดเลยว่าบางครั้งแนวคิดทฤษฎีเป็นเรื่องในห้องเรียน แต่การต่อสู้กับโลกภายนอกนั้นอาจต้องมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ในตอนนั้นทุกคนต่างเร่าร้อนในวิชาความรู้ อยากลองของลองวิชา แต่สิ่งที่ตอบแทนกลับเป็นความว่างเปล่า เขารู้สึกตนเองพ่ายแพ้หมดรูป และคล้ายนำไปสู่ข้อสรุปบางอย่าง แต่ถึงอย่างไร เขากลับมุ่งมั่นสู่สายงาน

วิชาการในรั้วมหาวิทยาลัยเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและประสบการณ์ให้มากขึ้น
เขาเชื่อว่ารอยร้าวของเขาจะต้องถูกอุดไม่วันใดก็วันหนึ่ง

(วาวแสงแห่งศรัทธา: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 162)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของครูผู้มีศรัทธาต่อการเมืองของพงศ์จันทร์
ชัดเจนมากยิ่งขึ้น แม้ว่าเขาจะรู้สึกเหมือนตนเองพ่ายแพ้ไปเมื่อ 4 ปีที่แล้วจากการช่วยพ่อหาเสียง
เขาเข้ามาเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยเพิ่มพูนความรู้ความสามารถให้ตนเองมากขึ้น และเข้าใจโลกและ
ชีวิตมากขึ้นว่า เมื่อ 4 ปีที่แล้วเขาเป็นเพียงเด็กคนหนึ่ง มีแต่เพียงทฤษฎี แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์
อุดมการณ์ของเขายังอยู่เพียงแต่เขาเริ่มเข้าใจว่า วงการเมืองไม่ใช่มีเพียงนักอุดมการณ์อย่างเขาและ
เพื่อน ๆ เท่านั้นแต่มีพวกที่เล่นการเมืองด้วยความทุจริตอยู่ เมื่อเขาตระหนักในความจริงข้อนี้มากขึ้น
ก็เฝ้าหวังว่าเขาจะสามารถเอาชนะฝ่ายทุจริตนั้นได้

นอกจากนี้พงศ์จันทร์ยังมีภาพลักษณ์ของครูผู้มีมุมมองที่ดี สอนให้เด็กรู้จักคิด ดังจะเห็นได้
จากตอนที่เขาสอนหนังสือเด็ก ดังตัวอย่าง

พงศ์จันทร์มักเตือนลูกศิษย์เสมอว่าการมองอะไรให้มองสองด้านเสมอ อย่ามองในแง่
ดีจนสุดโต่งหรือมองในแง่ร้ายอย่างที่สุด ของทุกอย่างย่อมมีสองด้าน อย่างเรื่องการ
กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เขาย้ำเสมอว่าแม้มันจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการ
วางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่การที่จะปลูกฝังหรือสร้างสรรค์คุณค่า
อย่างใหม่ขึ้น บางครั้งเราต้องเจ็บปวดไปกับการสูญเสียคุณค่าเดิม ๆ ไปอย่างน่าใจหาย

ทำอย่างไรเล่า? ถึงจะนำพาคุณค่าทั้งสองด้านเดินเคียงคู่กันไปอย่างสันติ เขา
คาดหวังเสมอว่าสักวันทุกอย่างจะคลี่คลายโดยตัวมันเอง และประโยชน์โภชผลก็จะเกิดกับ
ท้องถิ่นและสังคมโดยรวมอย่างแท้จริง เขาคิดว่าเราคงไม่ต้องหวังพึ่งอัครวินที่ไหนมาช่วย
หากแต่ชาวบ้านนั่นแหละที่ต้องช่วยประคับประคองกันไป

(วาวแสงแห่งศรัทธา: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 165)

ตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า พงศ์จันทร์ใช้ประสบการณ์ที่ตนเองประสบมา สั่งสอนลูกศิษย์
ให้เข้าใจเรื่องของการเมืองการปกครองมากขึ้น ดังที่เขาเคยประสบกับความพ่ายแพ้เมื่อครั้งที่ช่วยพ่อ
หาเสียง เขาเป็นแค่เด็กจบใหม่ มองโลกด้านเดียว เมื่อเขาเคยพ่ายแพ้เขาจึงนำสิ่งที่เขาได้รับมาสอนลูก
ศิษย์ได้ว่า ให้รู้จักมองทุกสิ่งว่ามีด้านดีและด้านร้าย อย่างเช่นการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น เมื่อมี
เรื่องอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้อง ความเป็นญาติพี่น้องของคนในหมู่บ้านเริ่มหายไป เพราะเริ่มมีการแข่งขัน
กันขึ้น แต่ชาวบ้านเองก็ควรที่จะประคับประคองให้สิ่งที่เข้ามาใหม่ อยู่คู่กับสิ่งเก่าควบคู่กันไป

การกล่าวถึงการกระจายอำนาจไปสู่หมู่บ้านนั้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่า เมื่อประชาธิปไตย
เข้ามาสู่เมืองไทย ทั้งที่รากฐานประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ดี แต่กลับนำพาความขัดแย้ง
เข้ามา ต่างฝ่ายต่างต้องการเอาชนะ นักเขียนจึงให้แนวคิดที่ว่า เราสามารถก้าวไปสู่ประชาธิปไตยแบบ
ค่อยเป็นค่อยไป ค่อย ๆ ประคับประคองกันไป เพื่อผลประโยชน์ของคนหมู่มากเอง เราจะทำสิ่งนี้ให้
เกิดขึ้นโดยไม่เกิดความขัดแย้งได้ไหม

ในตอนท้ายเรื่องพ่อของพงศ์จันทร์ขณะการเลือกตั้ง ทำให้พงศ์จันทร์รู้สึกไม่เชื่อใจในตัวพ่อว่าพ่ออาจจะใช้วิธีทุกจริตเหมือนกับฝ่ายตรงข้ามทำครั้งที่แล้ว แต่พ่อก็บอกว่า พ่อได้นำนโยบายที่พงศ์จันทร์กับเพื่อนมาช่วยหาเสียงครั้งที่แล้วมาใช้อีกครั้ง และคอยระวังฝั่งตรงข้าม ทำให้พงศ์จันทร์รู้สึกว่ายังคงมีศรัทธาและมีความหวังในการเมืองต่อไป ดังตัวอย่าง

...พ่อคงประหลาดใจเหมือนกันกับผลสำเร็จที่เกิดขึ้น และคงยังเข้าใจอะไรดีขึ้นเมื่อสิ่งที่เขาและเพื่อน ๆ ได้ทำไว้เมื่อสี่ปีที่แล้วกลับผลิดอกออกผลให้แก่ได้เก็บกินใช้สอย

ศรัทธาบางอย่างคล้าย ๆ จะคืนกลับมา ภาพเหตุการณ์เมื่อสี่ปีที่แล้วคล้ายวาบชัดขึ้นมา ขณะเดียวกันภาพบรรยากาศตอนพลบค่ำบนรถไฟขบวนกลับบ้านก็ซ้อนทับขึ้นมาเช่นกัน เขาเห็นไฟลึบ ๆ จากขอบฟ้าไกล

ใช่- ในความมืดก็ยังเห็นแสงวาววามอยู่ไกล ๆ

(วาวแสงแห่งศรัทธา: เรากลงลิ้มอะไรบางอย่าง, หน้า 171)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นสิ่งยืนยันว่าถึงศรัทธา และภาพลักษณ์ของครูที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองเพราะเป็นการยืนยันได้ว่านโยบายที่พงศ์จันทร์เคยใช้เมื่อสี่ปีก่อน การช่วยเหลือพ่อเพื่อต้องการเข้าไปรับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง การใช้วิธีแบบสุจริต โปร่งใส มีความมุ่งมั่น จริงใจ ภาพลักษณ์ของพงศ์จันทร์ที่ปรากฏนี้ ยืนยันได้ว่าเขาเป็นครูผู้มีศรัทธาต่อการเมือง

การนำเสนอภาพลักษณ์ของครูผู้มีศรัทธาต่อการเมือง นักเขียนได้เสียดสีสังคม ตอนที่พงศ์จันทร์เล่าว่าเมื่อเขาแจ้งข่าวว่าเขาได้เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยแล้ว เขาแจ้งข่าวเรื่องนี้กับพ่อ แต่พ่อกลับพูดว่า "เฮ้ย! มึงจะเป็นทำไมวะ นักวิชาการวิชาเกินนะ ไม่เห็นจะเข้าทำอะไร ดีแต่วิพากษ์วิจารณ์คนอื่น ข้าไม่เห็นทำอะไรได้เลยวะ" ซึ่งคำพูดนี้ของพ่อสามารถวิเคราะห์ได้ว่า นักเขียนต้องการเสียดสีถึงนักวิชาการในสังคมบางคนว่า เขาเหล่านั้นดีแต่วิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่น แต่หน้าที่ของตนเองยังทำได้ไม่สมบูรณ์ ดังนั้นคนที่ทำหน้าที่เป็นครู หรืออาจารย์ จึงควรตระหนักถึงหน้าที่ของตนเองให้ดี

นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นการเมืองในสังคมปัจจุบันว่า นักเขียนเองก็หวังจะเห็นการเมืองในแบบสังคมอุดมคติ ไม่ใช่การเมืองในปัจจุบันแบบเดียวกับที่พงศ์จันทร์เคยเจอเมื่อช่วยพ่อหาเสียงครั้งแรก สะท้อนให้เห็นว่าการเมืองมีแต่การทุจริต มีการซื้อเสียง การให้ภาพลักษณ์ของครูผู้มีความรู้ เป็นผู้สั่งสอนนิสิต นักศึกษามหาวิทยาลัย เป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ทางการเมือง ก็เพื่อหวังว่าจะเห็นครูอาจารย์ซึ่งเป็นผู้นำทางให้นิสิต นักศึกษาเหล่านี้ ที่จะเป็นกำลังสำคัญในอนาคต ให้ความสำคัญกับความโปร่งใสในเรื่องการเมือง การเป็นนักการเมืองที่ทำเพื่อประชาชนจริง ๆ ไม่ใช่เห็นแก่ตัวเหมือนในสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้การสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้มีศรัทธาต่อการเมืองยังแสดงให้เห็นถึงการคาดหวังจากสังคมในบทบาทของครูในเรื่องของการเมืองการปกครอง ดังที่ ยนต์ ชุ่มจิต (2546, หน้า 174-175) กล่าวว่า มีผู้ตั้งสมณนามให้ครูในลักษณะต่าง ๆ มากมาย เช่น ครู คือ ทหารเอกของชาติ หมายความว่า ครูเป็นบุคคลที่มีความเก่ง มีความสามารถ เป็นผู้นำของสังคมของชาติบ้านเมืองในทุก ๆ ด้าน สมณนามดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สังคมคาดหวังว่าครูมีบทบาทสำคัญใน

หลาย ๆ ด้านกับความคาดหวังของคนในสังคม ดังเช่นความคาดหวังของนักเขียนที่มีต่อตัวละครเอกในเรื่องเช่นกัน

ภาพลักษณ์ครุผู้มีศรัทธาต่อการเมือง นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านตัวละครซึ่งเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยสอนวิชาการเมืองการปกครอง เป็นภาพลักษณ์เชิงบวก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเมืองในยุคปัจจุบันที่มีแต่ความทุจริต ซื่อเสียม ไม่ได้ทำงานเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง และแสดงให้เห็นว่าแม้เหตุการณ์เป็นเช่นนี้ แต่นักเขียนก็แสดงความคาดหวังถึงการเมืองที่ดีขึ้นผ่านภาพลักษณ์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยซึ่งมีความรู้ความสามารถ ซึ่งน่าเป็นกำลังในการช่วยพัฒนาระบบการเมืองแบบทุจริตให้หมดไป อาจเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นประชาชนที่ต่อต้านการทุจริต หรือทำหน้าที่โดยการสอนให้นิสิต นักศึกษาในอนาคตเป็นคนดีของสังคมต่อไป

สรุปการสร้างภาพลักษณ์ด้านการเมือง พบภาพลักษณ์ครุ ดังนี้

1. ครุนักปฏิบัติ
2. ครุผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์
3. ครุผู้มีศรัทธาต่อการเมือง
4. ครุผู้อุทิศตนเพื่อชาติ

ปรากฏภาพลักษณ์เชิงลบทั้งหมด 5 ตัว และภาพลักษณ์เชิงบวกทั้งหมด 3 ตัว

ส่วนตัวละครอีก 1 ตัวนั้น ไม่ได้เป็นภาพลักษณ์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ การสร้างภาพลักษณ์ด้านการเมือง ตัวละคร 8 ตัว นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครุผ่านการสะท้อนภาพของการเมืองในช่วงปราบปรามคอมมิวนิสต์จนถึงช่วง 14 ตุลาคม 2516 เพราะช่วงเวลานั้นมีกลุ่มปัญญาชนที่ต่อต้านรัฐบาล ซึ่งภาพลักษณ์ของครุที่นักเขียนนำเสนอก็เปรียบเสมือนภาพสะท้อนของกลุ่มปัญญาชนที่ต่อต้านรัฐบาลในยุคหนึ่ง และเป็นอุทาหรณ์ให้กับผู้คนในปัจจุบันได้ตระหนักถึงเหตุการณ์ที่เกิดการนองเลือดและสูญเสีย นอกจากนี้ยังการสร้างภาพลักษณ์ของครุยังสะท้อนให้เห็นถึงวาทกรรมต้านคอมมิวนิสต์ในยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์จากรัฐบาลเพื่อสร้างอำนาจในการปราบปรามผู้ต่อต้านรัฐบาลได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงการคาดหวังของสังคมต่อบทบาทของครุ นอกจากเรื่องของการเรียนการสอนแล้วสังคมคาดหวังว่าครุจะสามารถเป็นผู้นำสังคมอีกด้วย

ตารางที่ 4 สรุปภาพลักษณ์ด้านการเมือง

ภาพลักษณ์	รวมเรื่องสั้น	เรื่อง	จำนวน	ตัวละคร เอก	ตัวละคร รอง	ภาพลักษณ์ เชิงบวก	ภาพลักษณ์ เชิงลบ
1.ครูนักปฏิบัติ	-แผ่นดินอื่น	-บ้านเกิด	3		√		√
	-เราหลงลืมอะไร บางอย่าง	-ฟ้าเดียวกัน	1		√		√
	-แดดเข้านร้อนเกินกว่า จะนั่งจิบชา	-แม่ที่พ่ายแล้ว	1		√		√
2.ครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์	-ชอยเดียวกัน	-ที่นันทวิทยาลัย	1		√		√
	-สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน	-เซ็งเม้ง	1		√	-	-
3.ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง	-สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน	-เพชรฆาต	1		√	√	
4.ครูผู้ศรัทธาต่อการเมือง	-เราหลงลืมอะไร บางอย่าง	-วาวแสงแห่งศรัทธา	1	√		√	

ภาพลักษณ์ด้านความเป็นปัจเจกบุคคล

ปัจเจก หมายถึง เฉพาะตัว หรือ เฉพาะบุคคล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 732) ครูมีความสัมพันธ์ต่อหน้าที่ และต่อสังคมแล้ว ครูแต่ละคนก็มีความเป็นปัจเจกบุคคลที่แตกต่างกันไปตามพื้นฐานชีวิต และบุคลิกภาพของแต่ละคน

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะพิจารณาความเป็นปัจเจกบุคคล โดยพิจารณาจากภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของครูที่ไม่เกี่ยวข้องกับหน้าที่การงาน โดยจะศึกษาว่าภาพลักษณ์ส่วนบุคคลของครูที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ปรากฏในลักษณะใดบ้าง เป็นภาพลักษณ์เชิงบวกหรือเชิงลบ เหตุใดนักเขียนจึงนำเสนอภาพลักษณ์ของครูดังกล่าว

จากการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์พบภาพลักษณ์ด้านความเป็นปัจเจกบุคคล 6 ภาพลักษณ์ ดังนี้ ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น ครูผู้เห็นแก่ตัว ครูผู้ผิดศีลธรรม ครูผู้มีความกรุณา และครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง

1. ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น

ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น ที่ปรากฏในเรื่องสั้น คือ ครูที่มีความเชื่อมั่นในความคิดของตน มีอัตตาสูง จากการวิเคราะห์พบภาพลักษณ์ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น ดังนี้

ครู จากเรื่อง ที่นันทวิทยาาลัย เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้ยึดติดกับสถาบันที่ตนเองเรียนจบมา

โดยเนื้อหาของเรื่องที่นันทวิทยาาลัย เล่าถึง เนื้อหาของเรื่องเล่าถึงอาจารย์คนหนึ่งที่ไม่พอใจกับระบบการศึกษาของไทยในมหาวิทยาลัย และเล่าถึงตัวอย่างภาพด้านลบของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่เขาพบ

ตัวอย่างภาพลักษณ์ของตัวละคร

หลังจากคุยกับเขาไม่กี่ครั้ง ผมก็พยายามหลีกเลี่ยงที่สุดที่จะไม่พบกับเขา เหมือนอย่างตอนนี้ที่ผมต้องรีบหันหลัง เพราะทุกครั้งที่พบกัน เขาจะต้องพล่ามแต่เรื่องความเลอเลิศของมหาวิทยาลัยที่เขาจบปริญญาโทมา มันติดท้อปเท็น มันเก่ง อาจารย์มันแต่ละคนล้วนแต่เป็นคนที่มีชื่อเสียงระดับโลก มหาวิทยาลัยที่นั่นสวย บรรยากาศดี ผมเรียนดีจนอาจารย์ขอพบตัว ไม่มีคนไทยไปเรียนที่นั่นก็คนหรือเพราะมันเข้ายาก มันรู้ไควจีอาร์ อีจีอาร์อ้าวทำอะไรไม่รู้ สูงมาก

จะดีจะเลิกลอยฟ้ายังไงก็เรื่องของมึงเหอะ ทำไม่ต้องมาเล่าให้กูฟังด้วย กะอีแค่เรียนไม่จบมหาวิทยาลัยเมืองไทยแค่นี้ ทำไม่ต้องกลบเกลื่อนกันมากมาย แล้วนี่นะหรือ อาจารย์มหาวิทยาลัย

(ที่นันทวิทยาาลัย: ซอยเดียวกัน, หน้า 61-62)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของอาจารย์ที่ยึดติดกับสถาบันเก่าที่เรียนจบมา ยกตนเองจนกลายเป็นคนที่หลงตนเอง โอ้อวดคนอื่น ซึ่งเป็นภาพลักษณ์เชิงลบส่วนบุคคล การแสดงภาพลักษณ์เชิงลบส่วนบุคคลของอาจารย์โดยเฉพาะอาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นการตอกย้ำให้ถึง

มายาคติเดิม ๆ ในสังคมไทยที่มีต่อพื้นที่การสอนว่าอาจารย์ที่สอนในชนบทจะต้องเป็นผู้ที่เสียสละ ส่วนอาจารย์ในเมืองนั้นจะต้องเป็นอาจารย์ที่รักสบาย ใช้อวดตนเอง ชี้แจง

ภาพลักษณ์ของครูผู้ยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นตัวละครรอง จากเรื่อง ที่นิ่มหาวิทยาลัย เป็น ภาพลักษณ์เชิงลบ ซึ่งให้ภาพลักษณ์ของครูผู้ยึดติดกับสถาบันที่ตนเองเรียนจบมา ภาพลักษณ์ของครูผู้ยึดมั่นถือมั่นแสดงให้เห็นถึงมายาคติของนักเขียนที่มีต่อครูในเมืองและครูชนบท นอกจากนี้นักเขียนยังแสดงความคาดหวังต่ออาชีพครูว่าเป็นอาชีพที่ผู้คนให้เกียรติ ยกย่อง คนที่เรียนจบมาก็เพื่อมาสั่งสอนให้เด็กได้รับความรู้ มิใช่มาใช้อวด หรือยึดติดกับสิ่งที่ตนคิดว่าดีกว่าคนอื่น

นอกจากนี้ยังมีตัวละคร ครู จากเรื่อง นกเขาไฟ ที่มีภาพลักษณ์ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูวิทยาศาสตร์ที่ยึดติดกับความคิด ความเชื่อของตนเอง

โดยเนื้อหาของเรื่องนกเขาไฟ เล่าถึง เรื่องราวความเชื่อที่เกี่ยวกับการเลี้ยงนกเขาไฟ โดยตัวละครเอกซึ่งเป็นครูวิทยาศาสตร์เลี้ยงไว้ แต่มีลูกมาหักว่าจะนำหายนะมาให้ ตัวละครเอกไม่เชื่อ แต่ความโชคร้ายก็เกิดขึ้นจริง จนสุดท้ายตัวละครเอกทนเสียงทัดทานจากคนรอบตัวไม่ได้ จึงแสสร้งว่าเอานกไปปล่อยแต่แท้จริงแล้วตัวละครเอกจับนกเขาไฟนั้นมากิน

ตัวอย่างพฤติกรรมของตัวละครเอกซึ่งเป็นครูที่ยึดมั่นถือมั่น ดังเหตุการณ์ที่ผู้คนรอบข้างรบเร้าให้ตัวละครเอกเอานกเขาไฟไปปล่อย แต่ตัวละครเอกกลับมีพฤติกรรม ดังตัวอย่าง

รุ่งขึ้นอีกวันหนึ่งแมยั้งคาดคั้นผมหนักขึ้นผมเถียงกับแม่ไปหลายคำก่อนจะไปโรงเรียน และเมื่อกลับมาในตอนเย็นแม่ก็รูกเร้าตั้งแต่ผมขึ้นบันไดบ้าน ผมเลยลงจากบ้านหนีไปดื้อ ๆ เพราะไม่อยากทนฟัง มันไร้สาระและเป็นการตีโพยตีพายอย่างไม่มีเหตุผล ผมทำให้แม่ผิดหวังและเสียใจอย่างแรง แต่แม่ก็ไม่รู้หรือกว่าผมยิงปวดร้าวและทรมานทรมานแค่ไหน...แม่ไม่รู้หรือ...

(นกเขาไฟ: ก่อกองทราย, หน้า 134-135)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่าตัวละครเอกมีนิสัยที่ไม่ฟังผู้อื่น แม้รู้ว่าการดื้อดั่งเลี้ยงนกเขาไฟไว้จะทำให้แม่เสียใจ เพราะแม่มีความเชื่อว่าหมูที่แม่เลี้ยงไว้ป่วยตายไปเพราะนกเขาไฟตัวนี้ แต่ตัวละครเอกก็ยังคงไม่สนใจ เชื้อมั่นยึดมั่นในเหตุผล และหลักการของตนเอง

จากนั้นนักเขียนก็แสดงให้เห็นว่าการแสดงออกภายนอกของตัวละครเอกแม้จะดื้อดั่งตามความคิดความเชื่อของตนเอง แต่แท้จริงแล้วภายในก็อดท้าวท้วงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้ ดังตัวอย่าง

คิดถึงความฝันเมื่อคืนที่ผ่านมาทำให้ผมใจคอไม่ดีเอาเสียเลย ผมไม่อยากเชื่อและคิดว่านกยักษ์ในฝันมันจะมาเกี่ยวข้องกับนกเขาไฟของผม ผมเป็นครูสอนวิทยาศาสตร์ ผมไม่อยากเชื่อในสิ่งที่ไม่มีความจริงและพิสูจน์ไม่ได้ การตายของหมูกับนกเขาไฟมันไม่เกี่ยวกันเลย ลูกคงแกล้งผมมากกว่า แต่...แปลกเหลือเกินที่ผมฝันเห็นพ่อ พ่อตายไปนานแล้วทำไมต้องมาให้ผมเห็นในฝันด้วย หรือมันจะเกี่ยวกับเรื่องบ้า ๆ ที่เป็นอยู่จริง ๆ

หรือผมคิดฟุ้งซ่านไปเพราะถ้อยคำของลุงต่างหาก มันอะไรกันแน่...ผมไม่เข้าใจเลย

(นกเขาไฟ: ก่อกองทราย, หน้า 135)

จากตัวอย่างข้างต้นพอมีเรื่องร้าย ๆ เกิดขึ้นในครอบครัวของตัวละครเอกอย่างต่อเนื่อง เช่น หมูของแม่ตายลงหนึ่งตัว อีกตัวก็ป่วย ตัวละครเอกก็เริ่มมีจิตใจหวนไหวจากที่คิดว่าความเชื่อของตนเองถูกต้อง แต่ถึงกระนั้นก็ยังคงคิดว่า ตนเองเป็นครูวิทยาศาสตร์ต้องยึดมั่นในเหตุและผลเท่านั้น แต่ภายในใจก็เฝ้าถามตัวเอง และขัดแย้งในตนเองว่า เขาไม่เข้าใจว่าทำไมเหตุการณ์จึงเป็นเช่นนี้ ซึ่งนักเขียนสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ที่ตัวละครเอกยังยึดมั่นถือมั่นในความคิดของตนเองเพราะคิดว่าตนเองคือครูวิทยาศาสตร์ ซึ่งเมื่อไหร่ก็ตามที่ตัวละครเอกรู้สึกไม่มั่นใจก็จะย้ำกับตนเองว่าเขาเป็นครูวิทยาศาสตร์ ความคิดของเขาต้องเป็นความคิดที่ถูกต้อง

ตัวอย่างที่ตัวละครเอกย้ำกับตนเองว่าเขาเป็นครูวิทยาศาสตร์ ดังตัวอย่าง

ผมเป็นครูสอนวิทยาศาสตร์ผมไม่เชื่อในสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้ ถ้าผมทำตามแม่และลุง
ขอร้องผมมิต้องได้ชื่อว่างมงายกว่าคนเหล่านั้นละหรือ...ผมทำไม่ได้จริง ๆ

(นกเขาไฟ: ก่อกองทราย, หน้า 135)

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความคิดของตัวละครที่ยึดมั่นถือมั่น ดังนี้

"อย่าไปฆ่ามันนะ...ปล่อยมันไป..." ใครคนหนึ่งตะโกนไล่หลังมาขณะที่ผมออกจาก
ห้องของมาลัยด้วยความปวดร้าว...

ผมเป็นครูวิทยาศาสตร์ ผมไม่อยากเชื่อว่ามันจะเป็นไปได้มันไม่เห็นเกี่ยวกันเลย
นกเขาไฟ...การป่วยไข้ของมาลัยและการตายของหมู มันเป็นไปได้ที่จะมาพัวพันกัน

"นกเขาไฟของแกนั่นแหละ... มันทำให้มาลัยต้องเป็นอย่างนี้" เสียงของลุงยังคง
ตามมาตอกย้ำความรู้สึก

"บ้า...บ้าที่สุด" ผมตะโกนขึ้นเหมือนคลุ้มคลั่ง

(นกเขาไฟ: ก่อกองทราย, หน้า 138)

จากตัวอย่างข้างต้น ตัวละครเอกย้ำว่าเขาเป็นครูวิทยาศาสตร์อยู่หลายครั้ง พอเมื่อผู้อื่น
ทัดทานหนักเข้า เขาก็ตะโกนออกมาอย่างคลุ้มคลั่ง เหมือนกับตัวละครเอกต้องการเอาชนะ ต้องการ
ให้ผู้อื่นคิดว่าความคิดแบบวิทยาศาสตร์ การมองโลกแบบเหตุและผลของเขาเป็นความคิดที่ถูกต้อง
เท่านั้น

จากนั้นนักเขียนจะให้ภาพลักษณ์เชิงลบของตัวละครเอกชัดเจนขึ้นในตอนท้ายของเรื่อง
สุดท้ายตัวละครเอกทนเสียงทัดทานจากผู้รอบข้างไม่ไหว ทำให้เขาจำใจต้องทำเหมือนกับว่าปล่อย
นกเขาไฟไป ดังตัวอย่าง

ลุงกับแม่เฝ้ารบเร้าให้ผมบอกความจริงว่าเอานกไปปล่อยไว้ที่ไหน ผมไม่ยอมพูดอะไรทั้งสิ้น ทุกคนยังต้องการอะไรจากผมอีกหรือ...

"หวังว่าแกคงจะไม่ขำมันเป็นการประชดนะ" ลุงทั้งคำพูดใส่ผมพร้อมกับหัวเราะอย่างผู้กำชัยชนะ ผมเกลียดลุง...ผมเกลียดสายตาดุเยาะหยันของลุง แกมองดูเหมือนว่าผมเป็นผู้แพ้...ใช่ผมอาจแพ้ลุง แพ้อย่างหมดรูปในการต่อสู้ครั้งนี้ แต่ผมคิดว่าลุงก็ไม่ได้ชนะผมไปเสียทั้งหมด

อย่างน้อยลุงก็ไม่รู้หรือกว่า นกเขาไฟรุ่นกระต๊อกรอบนั้น มันเป็นของแกล้มเหล่าที่วิเศษที่สุดในโลก เนื้อนุ่มหวานของมันยังกำซาบฟันอยู่ไม่หาย...

(นกเขาไฟ: ก่อกองทราย, หน้า 138-139)

จากตัวอย่างข้างต้นนักเขียนแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของตัวละครเอกที่ยึดมั่นถือมั่นในความคิดของตนเองได้เป็นอย่างดี เพราะตัวละครเอกเป็นคนที่เชื่อมั่นในความคิดของตนเองอยากเอาชนะ ไม่อยากยอมแพ้กับความคิดของผู้อื่น จนสุดท้ายแม้ไม่มีใครรู้ แต่เขาก็เลือกที่จะกินนกเขาไฟตัวนั้นเพื่อให้ตนเองสบายใจว่าความคิดของเขาเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เขากินนกเขาไฟเข้าไป ความโชคร้ายควรจะมากขึ้นกว่าเดิมตามคำบอกกล่าวของลุง แต่หมูของแม่ที่ป่วยก็กลับมาหายดี และแพนของเขาก็กลับมาหายดีด้วย จึงทำให้เขารู้สึกว่าสิ่งที่เขาคิดและเชื่อเป็นความจริง และเขาเป็นผู้ชนะ

การสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้ยึดมั่นถือมั่นในเรื่องนกเขาไฟนี้ นักเขียนให้ข้อคิดเรื่องของการยึดความคิดของตนเองเป็นใหญ่ ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดแบบวิทยาศาสตร์และความเชื่อทางไสยศาสตร์แบบชาวบ้าน จะเห็นได้ว่าตัวละครไม่เคยใช้เหตุและผลในการอธิบายความคิดของตนเองต่อผู้อื่น แต่กลับแสดงแต่พฤติกรรมความไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่คนอื่นทำ เช่น ไม่ยอมเอานกไปปล่อยเดินหนีแม่ออกจากบ้าน ไม่พูดไม่คุย ในสังคมปัจจุบันมีผู้คนที่มีความคิดความเชื่อมากมายที่แตกต่างกัน แต่การหันหน้าเข้าหากัน พูดคุย ต่างฝ่ายต่างพยายามเข้าใจความแตกต่างทางด้านความคิดซึ่งกันและกัน จะทำให้ผู้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้สันติ

การที่นักเขียนใช้ตัวละครซึ่งเป็นครูวิทยาศาสตร์มาขัดแย้งกับความเชื่อแบบไสยศาสตร์ของชาวบ้านนั้น เพราะครูมีภาพลักษณ์ของผู้ที่มีความรู้ ความคิด มีความเป็นเหตุเป็นผล และอาชีพครูเป็นอาชีพที่พบเจอได้ง่ายในชีวิตประจำวัน เมื่อนึกภาพของบุคคลที่มีเหตุผล มีความรู้ ที่ใกล้ชิดตัวมากที่สุดก็มักจะเป็นภาพของอาชีพครู ซึ่งนักเขียนสร้างให้ภาพลักษณ์ของครูผู้ยึดมั่นถือมั่นที่ต้องอยู่ใกล้ชิดกับชาวบ้านเพราะสถานที่สอนของตัวละครเอกยังเป็นพื้นที่ห่างไกลจากความเจริญ จึงหนีไม่พ้นที่จะต้องเผชิญกับแนวความคิด ความเชื่อแบบชาวบ้านบริเวณนั้น การจะเปลี่ยนชาวบ้านให้เชื่อในหลักของเหตุและผลนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่ควรเปลี่ยนแบบค่อยเป็นค่อยไป เพราะการเปลี่ยนทัศนคติของชาวบ้านในสิ่งที่เชื่อถือมานานทำได้ยาก แต่ตัวละครเลือกที่จะยึดมั่น และมีพฤติกรรมที่ต่อต้านกับความคิดของชาวบ้านจึงกลายเป็นเช่นนี้

นอกจากนี้นักเขียนยังสะท้อนให้เห็นปัญหาของครูที่สอนในพื้นที่ห่างไกลความเจริญดังตัวอย่าง

ผมตั้งใจว่า ปีหน้าถ้าเก็บเงินได้มากพอจะแต่งงานกับมาลัยเสียที่ มาลัยจะได้มาอยู่ เป็นเพื่อนแม่ แต่ตอนนี้ผมยังไม่มีเงินสำหรับทำเรื่องนี้เลย ผมทำงานได้เงินเดือนสองพันกว่า บาท เมื่อหักค่าผ่อนมอเตอร์ไซด์และค่าใช้จ่ายในครอบครัวแล้ว ผมเหลือเงินไว้เก็บเพียง ไม่เท่าไร บางเดือนผมกลับเป็นหนี้ครูที่โรงเรียนและเป็นหนี้เจ๊กก็ค่าเหล้าและบุหรี คิดเรื่อง แต่งงานแล้วผมหุดหู่เหลือเกิน...

(นกเขาไฟ: ก่อกองทราย, หน้า 129)

จากตัวอย่างข้างต้นนักเขียนสะท้อนให้ปัญหาคำตอบแทนของครูที่ไม่พอกับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน อาชีพของครูเป็นอาชีพที่มีเกียรติมีศักดิ์ศรี แต่คนเก่ง ๆ มักไม่ค่อยเลือกทำงานเป็นครู เนื่องจากคำตอบแทนได้น้อย ดังที่ตัวละครในเรื่องยังต้องเป็นหนี้เป็นสิน ไม่สามารถหาเงินมาแต่งงานได้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ที่นักเขียนสะท้อนให้รัฐบาลตระหนักและพยายามแก้ปัญหาให้ดีขึ้น

ภาพลักษณ์ของครูผู้ยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นตัวละครเอก จากเรื่อง นกเขาไฟ เป็นภาพลักษณ์เชิงลบ ซึ่งให้ภาพลักษณ์ของครูครูวิทยาศาสตร์ที่ยึดติดกับความคิด ความเชื่อของตนเอง ภาพลักษณ์ของครูผู้ยึดมั่นถือมั่นนักเขียนให้แนวคิดของผู้ที่มีความรู้ ที่ยึดมั่นในสิ่งที่ตนเองเชื่อถือ จนไม่เปิดรับฟังความคิดเห็นของใคร ดังนั้นในการอยู่ร่วมกันในสังคมจึงต้องหันหน้ามาปรับตัวเข้าหากัน ยอมรับในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ครูพร จากเรื่องนาฏกรรมแห่งไฟ เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่มีความเชื่อในทางที่ผิด

นาฏกรรมแห่งไฟเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึง เรื่องราวของหนุ่มสาวคู่หนึ่งที่ได้ดูละครเวที เรื่องราวในละครเวทีเป็นเรื่องราวของตัวละครแต่ละตัวที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งในองค์แรกจะกล่าวถึงครูพรที่กำลังจะมีลูก แต่ครูพรกลัวว่าลูกของตนจะออกมาหน้าเกลียด จึงได้ทำตามความเชื่อต่าง ๆ จนสุดท้ายครูพรประสบอุบัติเหตุ ทำให้พิการ และตาบอด

ตัวอย่างพฤติกรรมของครูพรซึ่งเป็นครูผู้ยึดมั่นถือมั่น ดังนี้

นับแต่วันแรกที่ครูพรรู้ว่าภรรยาตั้งท้อง ภาพเด็กน่ารักก็ถูกนำมาติดทั่วบ้าน ด้วยความเชื่อที่วามองหน้าเด็กหน้าตาน่ารัก ทำให้ลูกที่คลอดออกมาพลอยหน้าตาดีไปด้วย ครูพรนอนฝันถึงเด็กผู้ชายผิวขาวน่าหยิก คนรุ่มเอย่งกันอุ้มตั้งแต่วันแรกที่ลืมตาดูโลก เป็นที่น่าภาคภูมิใจของพ่อแม่

(นาฏกรรมแห่งไฟ: แดดเขาร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 222)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าครูพรยึดติดอยู่กับบุคลิกภายนอก กลัวว่าลูกจะไม่น่ารัก จึงได้พยายามทำตามความเชื่อต่าง ๆ ที่จะทำให้ลูกที่เกิดมาน่ารัก

นอกจากนี้นักเขียนยังได้อธิบายถึงพฤติกรรมของครูพรเพิ่มเติม ดังนี้

ครูพรเริ่มมีพฤติกรรมแปลก ๆ เช่น หวาดผวาเมื่อเห็นคนผิวดำ ไม่ยอมพูดและไม่มองคนหน้าตาไม่ดี เมื่อก่อนการล้อปมด้อยคนอื่นถือเป็นของหวานชิ้นโปรด แต่เดี๋ยวนี้แก

กลับระมัดระวังคำพูด ไม่ยอมพูดถึงผู้อื่นในด้านลบ ซ้ำยังชอบทำบุญและเมตตาสัตว์เกินควร

(นาฏกรรมแห่งไฟ: แดดเขาร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 223)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของครูพรที่นอกจากยึดติดอยู่กับรูปลักษณ์ภายนอกแล้ว ครูพรยังเหยียดสีผิว มองว่าเด็กผิวดำไม่น่ารัก จึงกลัวว่าลูกตนเองจะเกิดมาผิวดำ ต่อมาครูพรประสบอุบัติเหตุ ครูพรโดนไฟคลอก ทำให้เขาต้องถูกตัดแขน และตาบอด ครูพรจึงคิดได้ดังตัวอย่าง

ครูพรไม่เสียชีวิตแต่โดนไฟครอกทั้งตัว แขนข้างหนึ่งถูกตัด เนื้อบริเวณใบหน้าหลอมละลายเป็นก้อน ดวงตาเสียหาย ซึ่งต้องรอผลผ่าตัดว่าจะกลับมามองเห็นอีกหรือไม่

...เมื่อครบกำหนด หมอแกะผ้าปิดตาออกพร้อมแจ้งผลว่าการผ่าตัดล้มเหลว ดวงตาสองข้างที่บอดสนิทมีน้ำตาไหล

...สองแขนที่เขาตั้งใจถอดลูกบิดนี้เหลือเพียงข้างเดียว แม้สองขาจะอยู่ครบ แต่เขาจะใช้ประโยชน์ได้สักแค่ไหน ยังไม่นับร่างกายนี้ที่จะกลายเป็นภาวะลูกเมียอีก

นอกหน้าตาบอดนี้ไม่รู้ว่ามีตหรือสว่าง ไบไม่ยังเขียวเต็มต้นหรือว่าร่วงหล่นจากกิ่งหมดแล้ว ครูพรรับรู้เพียงสายลมจาง ๆ ปะทะหน้า แยกมือข้างที่เหลือทำที่คล้ายอุ้มเด็ก นึกถึงลูกที่กำลังจะถือกำเนิด

แต่เปล่าเลย แกไม่ได้นึกถึงเด็กผิวขาวน่ารัก พรวิเศษสัมฤทธิ์ผลแล้ว... ครูพรกำลังนึกภาพเด็กที่มีร่างกายแข็งแรง มีประสาทสัมผัสและอวัยวะสมบูรณ์ทุกประการ

(นาฏกรรมแห่งไฟ: แดดเขาร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 224-225)

จากเรื่องราวของครูพรข้างต้น ที่ให้ความสำคัญกับรูปลักษณ์ภายนอก มีความเชื่อผิด ๆ ว่าต้องมองแต่คนน่ารักลูกจึงจะน่ารัก ซึ่งทำให้ครูพรมีภาพลักษณ์เชิงลบ นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูเพื่อสะท้อนให้เห็นแนวคิดจากเรื่องครูพรที่มองคนแต่รูปลักษณ์ภายนอก สุดท้ายเมื่อครูพรตาบอด ครูพรก็ไม่สามารถมองเห็นได้แม้กระทั่งหน้าตาของลูกที่จะเกิดมา กว่าครูพรจะได้เรียนรู้ถึงสิ่งที่มีค่ามากที่สุดในการได้มีชีวิตก็ต่อเมื่อครูพรได้สูญเสียสิ่งนั้นไปเสียแล้ว ครูพรได้ตระหนักในตอนท้ายว่าการมีชีวิตที่เกิดมาครบ 32 ประการคือพรอันสูงสุด

ภาพลักษณ์ของครูผู้ยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นตัวละครเอก จากเรื่อง นาฏกรรมแห่งไฟ เป็นภาพลักษณ์เชิงลบ ซึ่งให้ภาพลักษณ์ของครูที่มีความเชื่อในทางที่ผิด ภาพลักษณ์ของครูผู้ยึดมั่นถือมั่นในเรื่องนี้ นักเขียนให้แนวคิดเรื่องของการยึดติดอยู่กับรูปลักษณ์ภายนอก นักเขียนต้องการให้ผู้คนตระหนักถึงจิตใจที่ดีจากภายใน และคุณค่าของการมีชีวิต

สรุปภาพลักษณ์ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น พบภาพลักษณ์ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น 3 ตัว จากเรื่อง ที่นี้ มหาวิทยาลัย 1 ตัว นกเขาไฟ 1 ตัว และเรื่องนาฏกรรมแห่งไฟ 1 ตัว ภาพลักษณ์ของครูผู้ยึดมั่นถือมั่น เป็นภาพลักษณ์เชิงลบทั้งหมด ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ของครูที่มีความเชื่อมั่นหรือยึดติดกับบางสิ่งบางอย่าง มากจนเกินพอดี เพื่อสอนการใช้ชีวิต และให้แนวคิดเกี่ยวกับการยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากเกินไปจะ นำผลเสียมาให้ตนเอง ควรเดินทางสายกลาง รู้จักปล่อยวางชีวิตจะมีความสุขมากขึ้น การสร้างตัวละครผู้ยึดมั่นถือมั่นให้เป็นตัวละครครู นักเขียนอาจมองว่าบางครั้งครูซึ่งเป็นผู้สอนความรู้ให้คนอื่น ก็ยังเป็นมนุษย์คนหนึ่ง มีรัก โลภ โกรธ หลง และยังต้องการแนวความคิดในการใช้ชีวิตเหมือน คนอื่น ๆ เช่นกัน

2. ครูผู้เห็นแก่ตัว

ครูผู้เห็นแก่ตัว ที่ปรากฏในเรื่องสั้น คือ ภาพลักษณ์ของครูผู้เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น เพื่อ ความสุขของตนเอง จากการวิเคราะห์พบภาพลักษณ์ครูผู้เห็นแก่ตัว ดังนี้

ครู จากเรื่องสั้นมหาวิทยาลัย เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่รัดเอาเปรียบเพื่อน ร่วมงาน

ที่นี้มหาวิทยาลัย เป็นเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาของเรื่องเล่าถึงอาจารย์คนหนึ่งที่ไม่พอใจกับระบบ การศึกษาของไทยในมหาวิทยาลัย และเล่าถึงตัวอย่างภาพด้านลบของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ที่เขาพบ

ตัวอย่างพฤติกรรมของตัวละครซึ่งเป็นผู้เห็นแก่ตัว ดังนี้

เย็นวันหนึ่งขณะที่ผมกำลังเดินลงจากตึก อาจารย์สาวคนหนึ่งเฉไฉเข้ามาเปลี่ยน แก้วอั้น แก้วอ้อที่เธอแอบมาเปลี่ยนนั้น เหมือนกันทุกอย่างทั้งสองตัว เพียงแต่ตัวที่เธอ ต้องการนั้นใหม่กว่าหน่อยหนึ่ง

เพื่อให้ความยุติธรรมมีอยู่บ้าง เมื่อเธอลงจากตึกไปแล้ว ผมก็เปลี่ยนเอาแก้วอ้อตัวเก่า ของเธอกลับเข้าที่เดิม

(ที่นี้มหาวิทยาลัย: ซอยเดียวกัน, หน้า 58)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนแสดงให้เห็นถึงความเห็นแก่ตัวของอาจารย์สาวคนหนึ่งที่เมื่อเพื่อน ร่วมงานว่าแม้แต่แก้วอ้อตัวหนึ่งใหม่ที่ใหม่กว่าก็จ้องเอารัดเอาเปรียบกันแม้เรื่องเล็กน้อย นักเขียนสะท้อนให้เห็นถึงสังคมที่เอารัดเอาเปรียบกันไม่เว้นแม้แต่สังคมของคนที่มีการศึกษาศึกษาดีศรี มีผู้คนนับถืออย่างเช่น ครูบาอาจารย์

สรุปภาพลักษณ์ของครูผู้เห็นแก่ตัว พบภาพลักษณ์ครูผู้เห็นแก่ตัว 1 ตัว จากเรื่อง ที่นี้ มหาวิทยาลัย เป็นภาพลักษณ์เชิงลบ ซึ่งให้ภาพลักษณ์ของครูที่รัดเอาเปรียบเพื่อนร่วมงาน การสร้าง ภาพลักษณ์ของครูผู้เห็นแก่ตัว นักเขียนสะท้อนให้เห็นถึงสังคมที่เอารัดเอาเปรียบ คนที่มีอาชีพเป็นครู ซึ่งเป็นผู้สอนให้เด็กมีความรู้ เป็นคนดี ควรจะเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็ก เพื่อสร้างสังคมที่ดีต่อไปใน อนาคต

3. ครูผู้ผิดศีลธรรม

ศีลธรรม หมายถึง ความประพฤติที่ดีที่ชอบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 1146)
ครูผู้ผิดศีลธรรม ที่ปรากฏในเรื่องสั้น คือ ครูที่ผิดศีลขั้นพื้นฐานในข้อที่สามของศาสนาพุทธ คือ ประพฤติผิดในกาม

จากการวิเคราะห์พบภาพลักษณ์ครูผู้ผิดศีลธรรม ดังนี้

ครู จากเรื่องตุ๊กตา เป็นครูทางจิตแพทย์ ที่มีภาพลักษณ์ของครูที่ล่องละเมียดทางเพศต่อหญิงสาว

ตุ๊กตา เป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึงเรื่องราวความคิดหญิงสาวคนหนึ่งที่เกิดมามีความคิดเหมือนเด็กสมองของเธอไม่ได้โตตามวัยและร่างกาย เธอจึงถูกคนอื่นเอาเปรียบและลวงไปข่มขืน โดยที่เธอไม่รู้ว่าเขาทำอะไรกับเธอ เธอต้องทำแท้งถึงสามครั้ง เธอไม่เข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวเองเลย เธอจึงเกิดคำถามขึ้นมากมายในจิตใจ

ตัวอย่างพฤติกรรมของตัวละครครูที่ผิดศีลธรรมซึ่งเป็นจิตแพทย์ ดังนี้

เมื่อไหร่พวกเขาจะเลิกเล่นแบบนี้กับฉัน ฉันหุบขาได้แล้วยัง ทำไมจิตแพทย์คนที่แม่พาฉันไปหา ก็บอกให้ฉันกางขา

...พวกเขาจะเรียกให้ฉันกางขาอีกไหม เหมือนคนขับรถ คนยาม หรือจิตแพทย์คนนั้น พวกนั้นหายไปไหนแล้ว

(ตุ๊กตา: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 222-223)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนให้ภาพลักษณ์ของอาจารย์ที่เป็นจิตแพทย์ในมหาวิทยาลัยผ่านความคิดของหญิงสาวในเรื่อง เนื่องจากสมองของเธอไม่ได้โตตามอายุ ทำให้เธอไม่เข้าใจว่าการกระทำของครูกำลังล่องละเมียดทางเพศกับเธออยู่ นักเขียนเพียงให้หญิงสาวบรรยายว่า เขาให้เธอกางขาออก หลังจากนั้นเธอก็ตั้งท้องจนต้องไปทำแท้งอีกเป็นครั้งที่สาม ทำให้เห็นการกระทำของครูซึ่งเป็นถึงอาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัยที่ทำความผิดร้ายแรง

การสร้างภาพลักษณ์ของครูที่ล่องละเมียดทางเพศกับเด็กนี้มีเพียง วินทร์ เลียววาริณ เท่านั้นที่ให้ภาพของครูร้ายแรงที่สุด อาจเป็นเพราะยุคสมัยในการแต่งเรื่องสั้นของวินทร์ สภาพสังคมในสมัยนั้นคือช่วงต้นทศวรรษที่ 2540 เป็นยุคที่ประเทศไทยเผชิญปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ หรือที่เรียกกันว่ายุคฟองสบู่แตก (สุภาวดี พลชนะ, ดวงมน จิตรจรรย์ และนฤมล กาญจนทัต, 2548, หน้า 101-102) กล่าวว่า ในยุคนั้นนักเขียนถูกกระตุ้นให้ครุ่นคิดถึงปัญหาที่รุ่มร่าและทำลายให้มนุษย์เอาชนะ ไม่เฉพาะแต่ปัญหาทางเศรษฐกิจเท่านั้นแต่เป็นปัญหาการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและจรรยาบรรณความเป็นมนุษย์ เพราะมนุษย์เริ่มอ่อนแอทางจริยธรรม ดังนั้น นักวรรณคดีศึกษาได้ชี้ว่า ทางออกของปัญหานอกจากการรู้เท่าทันระบบอันซับซ้อนของโลกที่ผันผวนอย่างรวดเร็ว ต้องประกอบด้วยความพยายามที่จะเรียนรู้เพื่อการฟื้นฟูทางจิตวิญญาณ ดังเช่นในประเภทเรื่องสั้น เช่นงานของวินทร์ เลียววาริณ ที่เอาใจใส่ปัญหาและคุณค่าของชีวิต ดังนั้นจะเห็นได้ว่า วินทร์ ได้พยายามตีแผ่ให้เห็นถึงปัญหาทางด้านจริยธรรมที่ครูล่องละเมียดทางเพศเด็ก เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงจริยธรรมที่อ่อนแอของผู้คน และให้สังคมหันมาสนใจหรือตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

สรุปภาพลักษณ์ของครูผู้ผิดศีลธรรม ครูทางจิตแพทย์ ซึ่งเป็นตัวละครรอง จากเรื่อง ตุ๊กตา เป็นภาพลักษณ์เชิงลบ ซึ่งให้ภาพลักษณ์ของครูที่ลวงละเมียดทางเพศต่อเด็ก นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้ผิดศีลธรรมเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของครูที่เปลี่ยนแปลงไป ครูมีภาพลักษณ์เชิงลบมากขึ้น เพื่อให้ครูตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนให้ดี อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงจริยธรรมที่อ่อนแอของมนุษย์ในช่วงวิกฤตทางเศรษฐกิจช่วงฟองสบู่แตก

4. ครูผู้มีความกรุณา

ครูผู้มีความกรุณา ที่ปรากฏในเรื่องสั้น คือ ภาพลักษณ์ของครูผู้ที่มีจิตใจดี กล่าวหาญ มีน้ำใจในการช่วยเหลือชีวิตผู้อื่น จากการวิเคราะห์พบภาพลักษณ์ครูผู้มีความกรุณา ดังนี้

ครู จากเรื่อง เมื่อลมฝนผ่านมา เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้ที่มีจิตใจดี กล่าวหาญ โดยการช่วยชีวิตเด็กนักเรียน

เมื่อลมฝนผ่านมา เป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึง เรื่องราวของเด็กในชนบทคนหนึ่งที่ถูกงูกัด พ่อแม่และครูของเด็กพยายามนำตัวเด็กไปหาหมอ

ตัวอย่างพฤติกรรมของตัวละครที่ครูซึ่งเป็นครูผู้ช่วยเหลือ ดังนี้

ผมนึกได้แล้วว่าผมเป็นอะไร ย้อนลำดับความรู้สึก ผมคงจะถูกงูกัด งูหรือสัตว์อะไรก็ไม่รู้ ใช้แล้วมันกัดผมที่ข้อเท้า ขณะที่ผมลงหนองดักปลาอยู่กับครู

"ครู ผมไปด้วยคน" ผมตะโกนเมื่อเห็นครูนุ่งผ้าขาวม้าถือคันยอดักปลาเดินอยู่บนคันสูง

"ไม่เอา จะกลับบ้านแล้ว" ครูตะโกนห้ามทั้งที่ผมตั้งท่าจะออกวิ่ง

ผมมองตามหลัง เห็นครูเดินไปได้หน่อยหนึ่งก็หันมาทำท่าก้มมือเรียกผม

"พุงนี้โรงเรียนเปิด ไม่สบายแล้วโทษครูไม่ได้นะโว้ย" ครูว่าพร้อมกับดันไหล่ให้ผมนำหน้าไป

ผมรู้สึกเสียวปลาบที่ข้อเท้า เมื่อครูยกยอขึ้นจากหนองน้ำขุ่น ปลาหลายตัวติดโคลนดำกระโดดดิ้นจนผอยน้ำกระจายอยู่กับตาข่ายที่เปียกชุ่ม ผมตะเบ็งเสียงด้วยอาการตกใจ โดยไม่รู้ว่าจะไร้กัด

"งูกัด...งูกัดผม" ผมร้องอย่างนั้น

ครูเหวี่ยงยอดักปลาลงน้ำและถลันเข้ามาอุ้ม...

(เมื่อลมฝนผ่านมา: ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง, หน้า 86-87)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงจิตใจที่ดี กล่าวหาญ มีสติ รีบเข้าช่วยเหลือเด็กที่ถูกงูกัด เหตุการณ์นี้นอกจากแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของครูผู้มีความกรุณาแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงภาพสะท้อนของชีวิตครูในชนบทว่า ภาพชีวิตครูในชนบทนั้นต้องใช้ชีวิตแบบชาวบ้านทั่วไป อีกทั้งชีวิตในชนบทนั้นยากลำบาก

ดังจะเห็นได้จากตัวอย่าง

ได้ยินเสียงพ่อตวาดว้าวอยู่ข้างหน้า พร้อมกับเสียงเรียวไม้กระทบหลังววดังถี่ติดกัน
 เกวียนแล่นต่อไป-โยยกเขยกและกระเทือนด้วยแรงอันกระแทกกระทั้นจากหลุมบ่อบนทาง
 นั้น

(เมื่อลมฝนผ่านมา: ชุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าแสง, หน้า 85)

ตัวอย่างข้างต้นคือเหตุการณ์ที่พ่อแม่และครู ธิบพาเด็กไปหาหมอ แต่ว่าหมออยู่ไกลต้องพา
 เด็กบรรทุกเกวียนไป หนทางก็ยากลำบาก ซึ่งแสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย ความเจริญ
 กระจายอยู่ในตัวเมือง ตามต่างจังหวัดไม่มีหมอ การเดินทางก็ลำบาก สุดท้ายตัวละครเอกซึ่งเป็น
 เด็กชายในเรื่องก็สิ้นใจก่อนถึงหมอ

สรุปภาพลักษณ์ครูผู้มีความกรุณา พบภาพลักษณ์ครูผู้มีความกรุณา 1 ตัว จากเรื่อง เมื่อลม
 ฝนผ่านมา เป็นภาพลักษณ์เชิงบวก ซึ่งเป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้ที่มีจิตใจดี กล่าวหาญโดย
 การช่วยชีวิตเด็กนักเรียน นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้มีความกรุณาเพื่อสะท้อนให้เห็นถึง
 ความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย และสภาพชีวิตของครูในชนบท

5. ครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง

ครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง ที่ปรากฏในเรื่องสั้น คือ ครูผู้มีความเชื่อมั่น ภูมิใจในตนเอง
 แม้ดวงตาจะพิการ

จากการวิเคราะห์พบภาพลักษณ์ครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง ดังนี้

ครูอติवासน์ จากเรื่อง ดวงตาที่สาม เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้พิการทางดวงตา
 แต่ไม่ยอมแพ้ต่อความพิการของตนเอง

ดวงตาที่สาม เป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึง เรื่องราวของหญิงสาวคนหนึ่งชื่อ อติवासน์ ภควัด
 เธอมีดวงตาที่พิการแต่กำเนิด เป็นเด็กกำพร้า แต่ไม่ยอมแพ้ต่อความพิการของตนเองจนเรียนจบเป็น
 อาจารย์สาว และกำลังจะผ่าตัดดวงตาด้วยความช่วยเหลือของชายหนุ่มที่รักเธอ แต่เขาหลอกเธอว่า
 เขาเป็นชายที่พิการ หน้าตาอัปลักษณ์ เขาขอว่าเมื่อเธอผ่าตัดตาประสบความสำเร็จและได้เห็น
 รูปลักษณ์ที่แท้จริงของเขาแล้วช่วยให้คำตอบด้วยว่าจะแต่งงานกับเขาหรือไม่ สุดท้ายเธอตกลง
 แต่งงานกับเขา และเธอก็ได้ทราบความจริงว่าเขาไม่ได้อัปลักษณ์และพิการแต่อย่างใด

ตัวอย่างภาพลักษณ์ของอติवासน์ ภควัดซึ่งเป็นครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง ดังนี้

ทุกสิ่งทุกอย่างเท่าที่หล่อนได้รับรู้ก็ล้วนเป็นความพ้อฝันหรือจินตนาการผสมปนเป
 อยู่ด้วยกันแทบทั้งนั้น ความเป็นผู้มีสายตาพิการมาแต่กำเนิดทำให้หล่อนตระหนักถึง
 ข้อจำกัดของหล่อนได้เป็นอย่างดีมาแต่ไหนแต่ไร

(ดวงตาที่สาม: อสรพิช, หน้า 58-59)

อีกทั้งยังมีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นความศรัทธาของครูอติवासน์ ดังนี้

เท่าที่ผ่านมาหล่อนพยายามจะทำให้ดีที่สุดในทุกกาลเทศะและทุกสถานการณ์ด้วยความมุ่งมั่นเหนือระดับสามัญเพื่อชดเชยกับความพิการของหล่อน

(ดวงตาที่สาม: อสรพิษ, หน้า 60)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า อติวาสน์ เข้าใจในความเป็นตนเอง เธอรู้ว่าเธอเป็นผู้พิการ มีข้อจำกัดอย่างไร เมื่อรู้ข้อจำกัดเหล่านั้น แต่เธอก็ไม่ท้อแท้ กลับมุ่งมั่นทำทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ ดังที่นักเขียนให้บรรยายว่า อติวาสน์พยายามทำทุกสิ่งให้ดีที่สุด เท่าที่เธอจะสามารถทำได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่น ความพยายามของเธอได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้นักเขียนยังแสดงให้เห็นว่าเธอยังได้รับการสั่งสอนที่ดีจากบุคคลที่เธอเรียกว่า คุณแม่ ในโรงเรียนสำหรับคนพิการ ทำให้เธอได้รับการศึกษาที่ดี และตัวเธอเองก็พยายาม รักการเรียนรู้ ดังตัวอย่าง

("แม่ตั้งใจจะให้พวกเธอรักและฮารังไว้ซึ่งความเป็นกุลสตรีไทย กุลสตรีไทยกำลังจะสูญพันธุ์"-คุณแม่มักจะพูดเช่นนี้เสมอ) และได้รับการศึกษาที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ("การศึกษาเป็นสิ่งที่จะต้องกระทำกันไปจนกว่าจะถึงลมหายใจสุดท้ายแห่งชีวิตโนนและการศึกษาเป็นศาสตร์ารุอันทรงอานุภาพแต่เพียงประการเดียวของผู้อ่อนแอ"-คุณแม่มักพูดเช่นนี้เสมอ)

หล่อนจึงหัดอ่านอักษรเบรลล์ที่นั่น บวกลบคูณหารที่นั่น หัดร้อยพวงมาลัย เย็บปักถักร้อย เล่นจะเข้และซิม เล่นไวโอลินและเปียโนที่นั่น อ่านวรรณคดีไทยและวรรณคดีต่างประเทศทุกเล่มที่ถูกจัดทำเป็นอักษรเบรลล์ที่นั่นอีกเหมือนกัน ก่อนที่จะสอบเข้าเรียนต่อในคณะนิติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศได้สำเร็จ และพากเพียรอุตสาหกรรมต่อมาก็จนได้เป็นนิติศาสตรมหาบัณฑิต และกลับไปสอนในคณะเดิมของมหาวิทยาลัยเดิม ในฐานะอาจารย์สาวสวยผู้เลิศเซอร์ได้เฉียบคมชัดแจ้งและมีชีวิตชีวาเสมอ

(ดวงตาที่สาม: อสรพิษ, หน้า 61)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของอติวาสน์ที่เป็นคนที่มุมานะ พยายามรักการศึกษาเล่าเรียน ไม่ย่อท้อต่อความพิการของตนเอง เธอมีศรัทธาต่อตนเองจนสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ อีกทั้งยังได้เป็นถึงอาจารย์มหาวิทยาลัย

ต่อมาเมื่อเธอเข้ารับการผ่าตัดดวงตาโดยได้รับความช่วยเหลือจากชายหนุ่มที่หลงรักเธอ เมื่อเขาบอกกับเธอว่าเขาพิการและหน้าตาอัปลักษณ์ แต่เขาก็ไม่ยอมเอาเปรียบเธอจึงขอว่า ถ้าเธอผ่าตัดตาประสบความสำเร็จ เห็นเขาแล้ว ขอให้เธอให้คำตอบแก่เขา ซึ่งทำให้อติวาสน์คิดว่าดังตัวอย่าง

อติวาสน์รู้ว่าหล่อนเป็นสาว และสวย สถานภาพในสังคมของหล่อนก็มั่นคง หล่อนได้บรรลุถึงความสามัญธรรมดาอันหาได้ยากยิ่งและพึงใจในความสามัญธรรมดากว่าเป็นอย่าง

ดื่มด่ำและเงียบเขียบ พิจารณาจากสถานภาพทางสังคมแล้ว อติवासน์ ภควัดแม้จะเป็นผู้มี
 นัยน์ตาพิการ แต่ก็มิได้ต่ำต้อยน้อยหน้าผู้ใด

(ดวงตาที่สาม: อสรพิษ, หน้า 63)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนสะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของครูดังที่อติवासน์คิดว่า เธอไม่
 จำเป็นต้องแต่งงานกับชายหนุ่มผู้นี้ได้ เพราะปัจจุบันเธอเป็นอาจารย์ มีสถานภาพทางสังคมที่ดี
 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ภาพลักษณ์ของครูต่อบุคคลทั่วไปนั้น เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมี
 สถานภาพทางสังคมที่มั่นคง

เมื่ออติवासน์มาปรึกษากับคุณแม่ที่เลี้ยงดูเธอมาขึ้นเรื่องการแต่งงานกับชายหนุ่มที่คอย
 ช่วยเหลือเธอ คุณแม่จึงให้ข้อคิดที่ดีแก่เธอ ดังตัวอย่าง

แต่การจะมองคนให้เห็นทะลุถึงนั้น ไม่ว่าจะเป็นการมองผู้อื่นหรือมองตนเองก็ตามที่
 แม่เห็นว่าเธอคงจะต้องใช้ดวงตาที่สามของเธอเสียแล้วละแม่สายบัว อติवासน์ให้ฉงนฉงายยิ่ง
 นึก "คนเรามีดวงตาที่สามด้วยหรือคะ คุณแม่" "มีสิจ๊ะ คุณแม่ไซซาน" "คนเรามีดวงตาที่สาม
 กันทุกคนนะแหละ แต่ผู้คนแทบทั้งหมดแทบไม่เคยใช้ดวงตานี้เลยนับแต่เกิดจนตาย" "จริง
 เหรอคะ คุณแม่ก็มีดวงตาที่สามด้วยนะซีคะ" "ใช่ อย่างในกรณีของเธอกับตาเต๋านี้แม่ก็มองดู
 ด้วยดวงตาที่สาม" "หนูมีหรือเปล่าคะ" "มีสิ แม่สายบัว อย่างเธอนะเธอก็ได้ใช้ดวงตาที่สามนำ
 ทางชีวิตของเธอเกือบ ๆ จะตลอดมาโดยที่เธอเองก็ไม่ว่า"

(ดวงตาที่สาม: อสรพิษ, หน้า 71)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่านักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้มีศรัทธาต่อตนเองเพื่อให้
 ข้อคิดผ่านตัวละครอติवासน์ผู้พิการทางดวงตาว่า ให้มองทุกอย่างด้วยหัวใจแทนการมองเห็นด้วย
 ดวงตา ซึ่งในชีวิตอติवासน์นั้น ความมุ่งมั่น ความเพียร ความไม่ย่อท้อต่อความพิการของตนเอง เป็น
 สิ่งที่เกิดจากจิตใจที่เข้มแข็งของอติवासน์ ดังที่คุณแม่กล่าวว่า อติवासน์ใช้ดวงตาที่สามนำทางชีวิตของ
 เธอมาตลอด คือ ใช้ความรู้สึกลำทางนั่นเอง หัวใจที่เข้มแข็งของเธอทำให้เธอประสบความสำเร็จเป็น
 อาจารย์สาวในมหาวิทยาลัยได้อย่างภาคภูมิใจ

ภาพลักษณ์ผู้มีศรัทธาต่อตนเอง พบภาพลักษณ์ผู้มีศรัทธาต่อตนเอง 1 ตัว จากเรื่อง ดวงตา
 ที่สาม เป็นภาพลักษณ์เชิงบวก ซึ่งเป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้พิการทางดวงตาแต่ไม่ยอมแพ้
 ต่อความพิการของตนเอง นักเขียนให้แนวคิดผ่านตัวละครภาพลักษณ์ของครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง คือ
 อย่ายอมแพ้ต่อโชคชะตาของตนเอง และให้เห็นความสำคัญของการศึกษา อีกทั้งปรัชญาการใช้ชีวิตว่า
 บางสิ่งบางอย่างเราไม่อาจเห็นได้ด้วยดวงตา แต่สามารถรับรู้ด้วยหัวใจของตนเอง

สรุปการสร้างภาพลักษณ์ด้านความเป็นปัจเจกบุคคล ปรากฏตัวละครครูในกลุ่มนี้ 7 ตัว
 โดยแบ่งออกเป็น ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น 3 ตัว ครูผู้เห็นแก่ตัว 1 ตัว ครูผู้ผิดศีลธรรม 1 ตัว ครูผู้มีความ
 กรุณา 1 ตัว และครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง 1 ตัว ตัวละคร 7 ตัวนี้ ปรากฏภาพลักษณ์เชิงลบทั้งหมด 5
 ตัว และภาพลักษณ์เชิงบวกทั้งหมด 2 ตัว การปรากฏภาพลักษณ์ด้านความเป็นปัจเจกบุคคลนั้น
 นักเขียนแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของครูในฐานะครูเป็นคนธรรมดาคนหนึ่ง ที่มีรัก โลภ โกรธ หลง

ข้อคิดส่วนใหญ่ที่สะท้อนผ่านภาพลักษณ์ด้านความเป็นปัจเจกบุคคลนั้นเป็นข้อคิดเกี่ยวกับปรัชญาการใช้ชีวิต ให้เล็กยึดติด เดินทางสายกลาง ให้รู้จักการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม อย่าตัดสินคนอื่นจากรูปลักษณ์ภายนอก

ตารางที่ 5 สรุปภาพลักษณ์ด้านความเป็นปัจเจกบุคคล

ภาพลักษณ์	รวมเรื่องสั้น	เรื่อง	จำนวน	ตัวละคร เอก	ตัวละคร รอง	ภาพลักษณ์ เชิงบวก	ภาพลักษณ์ เชิงลบ
1.ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น	-ชอยเดียวกัน	-ที่นันทวิทยาลัย	1		✓		✓
	-ก่อกองทราย	-นกเขาไฟ	1	✓			✓
	-เรื่องแดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ	-นาฏกรรมแห่งไฟ	1	✓			✓
2.ครูผู้เห็นแก่ตัว	-ชอยเดียวกัน	-ที่นันทวิทยาลัย	1		✓		✓
3.ครูผู้ผิดศีลธรรม	-สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน	-ตุ๊กตา	1		✓		✓
4.ครูผู้มีความกรุณา	-ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง	-เมื่อลมฝนผ่านมา	1		✓	✓	
5.ครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง	-อสรพิษ	-ดวงตาที่สาม	1	✓		✓	

สรุปภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ปรากฏสามด้าน ดังนี้

1. ภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติหน้าที่
 - 1.1 ครูที่ไม่ปฏิบัติตนตามหน้าที่และความรับผิดชอบ
 - 1.2 ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ
2. ภาพลักษณ์ด้านการเมือง
 - 2.1 ครูนักปฏิวัติ
 - 2.2 ครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์
 - 2.3 ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง
 - 2.4 ครูผู้มีศรัทธาต่อการเมือง
3. ภาพลักษณ์ด้านความเป็นปัจเจกบุคคล
 - 3.1 ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น
 - 3.2 ครูผู้เห็นแก่ตัว
 - 3.3 ครูผู้ผิดศีลธรรม
 - 3.4 ครูผู้มีเมตตา
 - 3.5 ครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง

จากการศึกษาภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ นอกจากจะเห็นความหลากหลายของภาพลักษณ์ที่นักเขียนนำเสนอผ่านเรื่องสั้น ยังได้เห็นการสะท้อนภาพสังคม ปัญหาต่าง ๆ และการสอนเรื่องปรัชญาการใช้ชีวิตผ่านภาพลักษณ์ครู

บทที่ 4

กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้น รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน

การศึกษาภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนในบทที่สาม ทำให้เห็นภาพลักษณ์ของครูที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังสะท้อนภาพสังคม และปัญหาของครูอีกด้วย

ในบทที่ 4 ผู้วิจัยจะศึกษาวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครู ซึ่งเป็นวิธีการต่าง ๆ ที่ผู้เขียนใช้ในการนำเสนอภาพลักษณ์ครูเพื่อให้เห็นคุณลักษณะ บุคลิกภาพ และการแสดงออกทางพฤติกรรมของตัวละครที่ประกอบอาชีพครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ อันจะทำให้เห็นความสามารถของนักเขียนในการเลือกเฟ้นประเด็น และกลวิธีการนำเสนอประเด็นนั้น ๆ กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยพบกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตามหัวข้อต่อไปนี้ การนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่อง การนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านฉาก การนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านตัวละคร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่อง

แก่นเรื่อง คือ แนวความคิด หรือจุดสำคัญของเรื่องที่คุณแต่งมุ่งจะสื่อให้ผู้อ่านทราบ แต่เนื่องจากเรื่องสั้นมีความยาวจำกัด เรื่องสั้นจึงมีแก่นเรื่องเพียงแก่นเดียวหรือมุ่งสะท้อนแนวคิดของผู้แต่งเพียงประการเดียว (สายทิพย์ นุกุลกิจ, 2539, หน้า 161-162)

จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ที่นำเสนอผ่านแก่นเรื่อง โดยใช้กลวิธีการสร้างแก่นเรื่องแบ่งได้ 2 กลุ่ม ดังนี้ แก่นเรื่องแสดงปัญหาของสังคม แก่นเรื่องแสดงหลักในการใช้ชีวิต โดยมีรายละเอียดดังนี้คือ

1. แก่นเรื่องแสดงปัญหาของสังคม เป็นแก่นเรื่องที่นักเขียนนำเสนอปัญหาต่าง ๆ ในสังคม โดยเรียงลำดับจากแก่นเรื่องที่นักเขียนนำเสนอมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้

1.1 ปัญหาการเมือง เป็นปัญหาที่นักเขียนสะท้อนเรื่องของการเมืองการปกครองในประเทศไทย เหตุการณ์การต่อสู้ทางการเมืองช่วง 14 ตุลาคม 2516 และการปราบปรามคอมมิวนิสต์จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ที่นำเสนอผ่านแก่นเรื่องที่แสดงปัญหาทางการเมือง ดังนี้ ภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติ จากเรื่อง บ้านเกิด ปรากฏตัวละครทั้งหมด 3 ตัว คือ พ่อ พี่ชาย และครูสว่าง ซึ่งเป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูนักปฏิวัติที่ต่อสู้กับเผด็จการทหารที่เข้ามาในหมู่บ้าน นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่องที่ต้องการสะท้อนการเมืองในยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์ ดังตัวอย่าง

...สิ่งที่น่ากลัวจริง ๆ คือเหตุการณ์วันรุ่งขึ้น ขณะที่กำลังอยู่ระหว่างพิธีแต่งงานที่

บ้านเจ้าสาว เสือช้วนลากเอ็ม.16 เมมาแม่เข้ามาโวยวายลั่น-- "เป็นคอมมูนิตแต่งงาน ได้หยั่งไร?"

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 111)

ตัวอย่าง เหตุการณ์ข้างต้น นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ของพี่ชายที่เป็นนักปฏิวัติ แต่ถูกฝ่ายทหารเรียกว่า คอมมิวนิสต์ ซึ่งนักเขียนไม่ได้กล่าวว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิดหรือฝ่ายถูก แต่ให้แง่คิดไว้ ดังอย่าง

"พวกนั้นไม่รักชาติหรือ?"

"เขาคงรัก..."

"ทหารก็รัก?"

"นั่นนะสิ ใคร ๆ ต่างก็รักชาติกันทั้งนั้น"

"งั้นพวกเขารบกันทำไม?"

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 90)

นอกจากนี้ยังมีอีกตัวอย่างที่ให้ข้อคิดเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมือง ดังนี้

หรือบางที่อาจไม่ใช่ความผิดของใครเลย อย่างที่ลุงเกตุบอก ทุกคนล้วนกระทำลงไป ด้วยความรัก ทุกคนรักชาติบ้านเมือง ทุกคนรักผืนแผ่นดิน

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 97)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นความคิดของตัวละครเอก ซึ่งมีพ่อ พี่ชาย และครูที่ตนเองสอนเป็นนักปฏิวัติ ต่อสู้กับทหารที่เข้ามาในหมู่บ้าน นักเขียนให้ข้อคิดผ่านภาพลักษณ์ของตัวละครทุกตัวว่า เมื่อทุกคนกล่าวว่าตนเองรักชาติ รักผืนแผ่นดินไทย แต่เหตุใดคนไทยด้วยกันต้องมาต่อสู้กันเอง ดังเช่นนักปฏิวัติและทหารในเรื่อง

นอกจากนี้ยังพบภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติ จากเรื่อง ฟ้าเดียวกัน ที่ตัวละครเคยเป็นนักปฏิวัติต่อสู้กับเผด็จการทหารในช่วงเหตุการณ์ทางการเมืองเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 ปัจจุบันมีอาชีพเป็นครู นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่องที่ต้องการสะท้อนภาพเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ดังตัวอย่าง

เมื่อฟ้าเดียวกันโตพอรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น พฤติกรรมหลายอย่างของพ่อทำให้ฟ้าเดียวกันประหลาดใจ สงสัยเหลือเกินว่าบทบาทนักปฏิวัติของพ่อผ่านมาเกือบสิบปี แต่ทำไมพ่อยังฝังใจคิดว่าตัวเองเป็นนักปฏิวัติอยู่ ฟ้าเดียวกันรู้สึกว่าคุณครูที่อยู่ด้วยกันขณะนี้ไม่ใช่พ่อ แต่เป็นนักปฏิวัติเมื่อสามสิบปีที่แล้ว ทำไมพ่อถึงไม่ทำตัวเป็นพ่อของลูกเหมือนคนอื่นทั่ว ๆ ไป ทำไมไม่เลิกสวมวิญญาณนักปฏิวัติเลี้ยงดูฟ้าเดียวกัน

พอมักเพื่อพอกอยู่แต่เรื่องเล่าเดิม ๆ บุคลิกฉุนเฉียวหยาบคาย ชอบเกรี้ยวกราดกับสภาพสังคมปัจจุบันที่ผิดหูผิดตา และตัดพ้อประชดประชันแกมหยามเหยียดถึงคุณภาพของนักศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัยและผู้คนในสังคมปัจจุบัน สุดท้ายยกกลับมาเล่นงานฟ้าเดียวกันเป็นเป้าหมายหลัก

(ฟ้าเดียวกัน: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 212)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูอดีตนักปฏิวัติในเรื่อง เป็นตัวแทนของกลุ่มนักปฏิวัติในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ตัวละครครูในเรื่องยึดติดกับภาพของตนเองในอดีต ไม่ก้าวไปข้างหน้า ทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมกับผู้คนในสังคมได้ ซึ่งนักเขียนให้ข้อคิดว่า ภาพในอดีตที่ผู้คนขัดแย้ง และต่อสู้กันในเหตุการณ์ทางการเมืองนั้น เมื่อยุคสมัยผ่านไป ครูกลับเป็นผู้ที่ไม่ยอมรับความคิดเห็นแตกต่างของผู้คนในสังคมยุคใหม่ เลี้ยงลูกที่ชื่อฟ้าเดียวกันให้เหมือนกับที่ตนเองอยากให้เป็น ดังนั้น ครูจึงไม่ต่างอะไรกับระบอบเผด็จการในสมัยที่ต้องต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย นักเขียนต้องการเสนอมุมมองว่า ไม่ว่าจะผ่านมาก็ยุคก็สมัย เราก็ยังอยู่ภายใต้ฟ้าเดียวกัน อยู่ในโลกใบเดียวกัน ที่มีผู้คนหลากหลาย คนที่คิดเห็นต่างจากเรา แต่เราก็เป็นมนุษย์เหมือนกัน เราจะอยู่ร่วมกับผู้คนที่ต่างความคิดกับเราอย่างไร

ภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติอีกเรื่องคือ เรื่อง แม่ทัพตายแล้ว ปราบภูตตัวละคร คือ ครูแสงเทียน เป็นภาพลักษณ์อดีตนักปฏิวัติที่เคยต่อสู้กับเผด็จการทหาร ปัจจุบันมีอาชีพเป็นครู นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่องที่ต้องการสะท้อนภาพเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ดังตัวอย่าง

สมรภูมินั้นถูกบันทึกว่ามีผู้กล้าตายไปมากที่สุด เลือดที่ไหลนองกลายเป็นทะเลสาบศพกองเป็นภูเขา ปีศาจร้ายจากเผ่ามีดยังคงโฉบจง ขณะผู้กล้าหนีตายขึ้นภูเขา เข้าร่วมกับผู้ปลดปล่อยทำสงครามจรยุทธ์กับเผ่ามีด ไม่นานนับจากนั้น โดยไม่ทราบสาเหตุ ผู้กล้าลงจากภูเขา แทรกซึมหายไปในฝูงชน ไม่มีปากเสียง ไร้บทบาท มีบางคนกลับกลายเป็นเผ่ามีดเสียเอง - สงครามเปลี่ยนรูปแบบของมันเสมอ

....ในวัยนมแตกพาน เราแทบไม่ยากอยู่ในสำนักศึกษา คำสอนในการดำรงชีพซึ่งแฝงปรัชญาการใช้ชีวิตของเผ่ามีดกรอกหูทุกวันจนเกือบหลงกล เราอาจกลายเป็นทาสรับใช้เผ่ามีด หากเราไม่มีแม่ทัพ

(แม่ทัพตายแล้ว: แดดเข้รื้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 146-147)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนใช้เกมปฏิวัติในเรื่องเปรียบเหมือนกับเหตุการณ์ในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ผู้ที่เข้าร่วมเล่นเกมนี้คือครูแสงเทียนกับกลุ่มเพื่อนที่เคยเป็นนักปฏิวัติจริง ๆ ในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 "ผู้กล้า" หมายถึง กลุ่มที่ออกมาเรียกร้อง ต่อสู้ กับเผด็จการ ส่วน "เผ่ามีด" หมายถึง ฝ่ายของรัฐบาล นอกจากนี้ นักเขียนให้ข้อคิดว่าผ่านความคิดของครูแสงเทียนที่กล่าวถึงเพื่อนที่ติดเกม ดังความว่า

สหายแสงเทียนขยับตัว เป็นอันรู้กันว่าเขาขอพูดบ้าง

"เครือข่ายคนหนึ่งส่งมาให้เมื่อเช้า รายงานว่ามีคนตายเพราะเล่นเกมนี้ รวมเมื่อเช้านี้ ก็แก้คนครบสิบคนเมื่อไหร่ก็จบ กระทรวงวัฒนธรรมเตรียมขงเรื่องเพื่อออกพรก.ความ มั่นคงว่ากันง่าย ๆ เกมนี้ผิดกฎหมาย ใครเล่นโดนจับ"

"ไม่สำคัญอยู่ดี เราก็กเล่นเกมอื่นไม่ก็หาอะไรทำ" สหายหัวฟูแสดงความเห็น

"ประเด็นคือเพื่อนเราคนหนึ่งกำลังอินจัดกับเกมนี้ นั่นคือปัญหาที่กระทรวงต้องสั่ง ปิดเกมนี้มันฆ่าคน ภาพเหมือนจริงเหล่านั้นทำให้ผู้เล่นเป็นเวลานานสับสน ไม่อาจ แยกแยะได้ระหว่างเกมกับความจริง

(แม่ทัพตายแล้ว: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 161)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนให้ข้อคิดว่า เหตุการณ์เลวร้ายในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ผ่านไปแล้ว ผู้คนที่เคยออกมาต่อสู้ในเหตุการณ์นี้แม้จะยังจดจำฝังใจ แต่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างควรจะเดินหน้าต่อไป ก้าวต่อไปในวันข้างหน้า และนักเขียนได้เปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่หลายคนติดเกมจนต้องออกมาห้ามปราม ก็เหมือนภาพย้อนกลับไปในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่หลายคนไม่พอใจกับการปกครองแบบเผด็จการ จนต้องออกมาต่อสู้ในที่สุด

ภาพลักษณ์ที่น่าเสนอผ่านแก่นเรื่องแสดงปัญหาสังคมอีกหนึ่งเรื่อง คือ ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง จากเรื่อง เพชฌฆาต พบตัวละคร 1 ตัว คือ ครูแสง เป็นครูทหาร เป็นภาพลักษณ์ของครูทหารที่เสียสละ เมื่อถึงเวลารบก็ออกรบเพื่อชาติบ้านเมือง ไม่เสียตายชีวิต นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่องที่ต้องการสะท้อนเหตุการณ์ในช่วงปราบปรามคอมมิวนิสต์ ดังตัวอย่าง

ครูแสงว่า "พวกคุณรู้ไหมว่า มีคนตายไปเท่าไรในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง?"

ไม่มีใครตอบ สงครามครั้งนั้นอาจไกลเกินตัวเรามากไป

"ห้าล้านคน" คือคำตอบ

(ในวันนั้นยังไม่มีใครรู้ว่าสงครามโลกครั้งที่ต่อไปคร่าชีวิตคนไปถึงสิบเท่า---

ห้าสิบล้านคน)

ควินบุหรือล้อยล่อมเรา "ตายเพิ่มอีกหนึ่งร้อยหรือสองร้อยคนไม่เป็นไร หากทำให้ทุกอย่างดีขึ้น"

ข้าพเจ้ารู้ว่าเขาพยายามหาเหตุผลเพื่อให้ทุกคนในหน่วยของเราสบายใจขึ้นและยอมรับในความชอบธรรมของเรา อาจถูกของเขาก็ได้ ถ้าเราไม่ทำ คนอื่นก็ต้องทำ สงครามยังดำเนินต่อไป ไม่ว่าคนที่ตายไปที่สมรภูมินั้นเป็นอาจารย์ทหารของเรา ไม่ว่าฝ่ายตรงข้ามจะยอมแพ้ในอีกไม่กี่วันข้างหน้าหรือตัดสินใจที่จะสู้ตาย นี่เป็นสงครามจริง ไม่ใช่แบบฝึกหัด เส้นทางที่ถูกทำลายอยู่ในเขตแดนของเราเอง เครื่องบินที่ทำลายมันก็เป็นของเราเอง สองสามคนที่ปรากฏบนทางปืนของข้าพเจ้าในวันนั้นอาจเคยให้ข้าพเจ้า หรือจบมา

"...เอาเลยครับ แจ้งความเลย เห็นตำรวจยืนอยู่หน้ามหารลัยสองสามคน แต่ผมสงสัย จ้งว่าการไม่ยืนตรงเคารพเพลงชาตินี้มันจะเป็นความผิดด้วยหรือ ถ้าผิดจะเป็นข้อหาอะไร หรือครับ หรือว่าจะเป็นข้อหาทำลายความมั่นคงของชาติ หรือข้อหาขายชาติ หรือข้อหา กระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ หรือร้ายแรงถึงขั้นการกระทำอันเป็นภัยต่อชาติในการล้มล้าง การปกครองระบอบประชาธิปไตย..."

(เพลงชาติไทย: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 84-86)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นเหตุการณ์ที่ตัวละครเอกซึ่งเป็นศิษย์เก่าเข้าไปในสถานศึกษาที่เคยร่ำ เรียนมา เมื่อถึงเวลาเคารพธงชาติ ตัวละครเอกไม่ได้ยืนตรงเคารพธงชาติจึงถูกอาจารย์เข้ามาตำหนิ การกระทำของอาจารย์นักเขียนต้องการสื่อถึงการใช้อำนาจเผด็จการ ในการสั่ง หรือบงการผู้คนใน สังคมที่คิดแตกต่างให้เชื่อหรือทำในสิ่งที่ตนต้องการ เหตุการณ์ในสังคมที่คล้ายคลึงกับเหตุการณ์นี้คือ ในช่วงการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ดังนั้นลูกศิษย์จึงได้ประชดอาจารย์ว่า การที่เขาไม่เคารพธงชาติ ไม่ได้แปลว่าเขาไม่รักชาติ และไม่ได้แปลว่าเขาเป็นคอมมิวนิสต์ นักเขียนจึงให้แง่คิดเกี่ยวกับ คอมมิวนิสต์ว่า ผู้คนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์อาจไม่ได้เป็นคนเลว และไม่ได้เป็นบุคคลที่ไม่รัก ชาติ ดังเช่นที่ถูกกล่าวหาเช่นนั้นเสมอไป ดังนั้นอาจารย์ที่บกพร่องในการสั่งสอนลูกศิษย์ ก็ควรหัน กลับมาถุกคิดถึงความเชื่อของตน ที่นำไปสั่งสอนให้เด็กปฏิบัติตาม

ภาพลักษณ์ครูผู้มีศรัทธาต่อการเมือง จากเรื่อง วาวแสงแห่งศรัทธา ปรากฏตัวละคร ทั้งหมด 1 ตัว คือ ครูพงศ์จันทร์ เป็นภาพลักษณ์ของครูที่มีความหวังต่อการเมือง หวังให้นักการเมือง ทำเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง และอยากเห็นสังคมอุดมคติที่ไม่มีการทุจริตทางการเมือง นักเขียน นำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่องที่สะท้อนการเมืองการปกครองในประเทศไทย ดังตัวอย่าง

พงศ์จันทร์มักเตือนลูกศิษย์เสมอว่าการมองอะไรให้มองสองด้านเสมอ อย่างมองในแง่ ดีจนสุดโต่งหรือมองในแง่ร้ายอย่างที่สุด ของทุกอย่างย่อมมีสองด้าน อย่างเรื่องการ กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เขาย้ำเสมอว่าแม้มันจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการ วางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่การที่จะปลูกฝังหรือสร้างสรรค์คุณค่า อย่างใหม่ขึ้น บางครั้งเราต้องเจ็บปวดไปกับการสูญเสียคุณค่าเดิม ๆ ไปอย่างน่าใจหาย ทำอย่างไรเล่า? ถึงจะนำพาคุณค่าทั้งสองด้านเดินเคียงคู่กันไปอย่างสันติ เขา คาดหวังเสมอว่าสักวันทุกอย่างจะคลี่คลายโดยตัวมันเอง และประโยชน์โภชผลก็จะเกิดกับ ท้องถิ่นและสังคมโดยรวมอย่างแท้จริง เขาคิดว่าเราคงไม่ต้องหวังพึ่งอิศวินที่ไหนมาช่วย หากแต่ชาวบ้านนั่นแหละที่ต้องช่วยประคับประคองกันไป

(วาวแสงแห่งศรัทธา: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 165)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนสะท้อนภาพการเมืองการปกครองไทยผ่านภาพลักษณ์ของครู พงศ์จันทร์ที่มีศรัทธาต่อการเมืองไทย และยังเพียรสอนลูกศิษย์ให้เห็นความสำคัญของระบอบ

ประชาธิปไตย ซึ่งอาจมีทั้งข้อดีและข้อเสีย แต่เราจะนำมาใช้อย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้คนในชาติ ซึ่งเป็นข้อคิดของนักเขียนที่สอดแทรกไว้

1.2 ปัญหาทางการศึกษา นักเขียนต้องการสะท้อนปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรทางการศึกษา และแนวทางการสอนของครู

ภาพลักษณ์ครูที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบ จากเรื่องที่มีมหาวิทยาลัยปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ตัวละครครู เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่หมดศรัทธาต่ออาชีพครู ตัวละครครูในเรื่อง เป็นครูที่หมดศรัทธาในวิชาชีพครู นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่องที่ต้องการสะท้อนปัญหาบุคลากรทางการศึกษาที่มีพฤติกรรมที่ไม่ดี โดยมุ่งเน้นไปที่พฤติกรรมของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ทำให้ตัวละครเอกหมดศรัทธาต่ออาชีพตนเอง ดังตัวอย่าง

พอถึงวันนี้ ผมรู้สึกเวลาที่ผมจะอดทนกินเงินเดือนรัฐบาลจากมหาวิทยาลัยแห่งนี้ กำลังจะสิ้นสุดลง ผมเริ่มรู้สึกเหนื่อยหน่ายกับสภาพแวดล้อมที่รุกรมอยู่ สภาพของความโง่เขลา เห็นแก่ตัว สภาพของความเกียจคร้านหลังยาวของคนรอบข้าง ความเชื่อเชื่อของผู้บังคับบัญชาสารพัดสารพัน

ตัวชี้แจงเป็นอย่างไรร ใครไม่เคยเห็นมาดูที่นี่ หน้าตารูปร่างเป็นคนครบทุกประการทีเดียว

ที่นี่คือมหาวิทยาลัย เป็นแหล่งวิชาการ เป็นแหล่งผลิตบัณฑิต ปัญญาชนมันสมองของประเทศชาติ ผมนึกสงสัยยุบยิบในใจหลายครั้งว่า ถ้าเป็นดังนี้ มันสมองของประเทศนี้ควรจะเป็นอย่างไร ถ้าประเทศนี้เป็นคนและมีผู้ผลิตมันสมองอย่างที่ถูกรอบข้างผมนี้ ไอคิวของประเทศนี้ควรจะสูงเท่าไร สูงพอที่จะบวกเลขหลักสิบได้ถูกต้องไหม

(ที่มหาวิทยาลัย: ซอยเดียวกัน, หน้า 55-56)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนสะท้อนปัญหาบุคลากรทางการศึกษาของไทยว่า ปัจจุบันครูอาจารย์มีภาพลักษณ์ด้านลบมากขึ้น ครู อาจารย์หลายคนไม่เหมาะสมกับการเป็นอาจารย์ นักเขียนจึงตั้งคำถามว่า ถ้าอาจารย์เหล่านี้มาสอนนิสิต นักศึกษา จะทำให้บุคลากรซึ่งเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศต่อไปจะเป็นอย่างไร ดังที่ตัวละครเอกในเรื่องที่หมดศรัทธากับการเป็นอาจารย์เพราะสภาพแวดล้อมที่ตนเองพบเจอ

1.3 ปัญหาความยากจน เป็นปัญหาที่นักเขียนสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย สะท้อนสภาพแวดล้อมในสลัม

จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ที่นำเสนอผ่านแก่นเรื่องที่แสดงปัญหาความยากจน คือ ภาพลักษณ์ครูผู้มีความประพฤติไม่เหมาะสมในหน้าที่การงาน จากเรื่อง บนถนนโคลีเซียม ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครูวูธ เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของอดีตครูที่หลงใหลโสเภณีจนชีวิตตกต่ำ และถูกไล่ออกจากงาน นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่องที่สะท้อนภาพความเหลวแหลกของสังคมชนบท เปรียบกับภาพความเหลวแหลกในสังคมปัจจุบัน ตัวละครครูวูธในเรื่อง นักเขียนสร้างให้เป็นบุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมของสังคมชนบทในเรื่องคือ ถนนโคลีเซียม ครูวูธถูกสภาพแวดล้อมกลืนกิน ทำให้กลายเป็นครูที่หลงใหลโสเภณีจนชีวิตตกต่ำ และถูกไล่ออกจากงาน

ตั้งตัวอย่าง

ครูโรงเรียนมัธยมคนหนึ่ง ว่ากันว่ามีความเชื่อสาย เป็นถึงขุนนางเก่า แต่มาติดบ่วงผู้หญิง หากินเหมือนผีเสื้อบินเข้าคลุกดอกไม้พิษ ใคร ๆ ย่อมรู้จักครูรูฐิ์เหล่าผู้ถูกไล่ออกจากงาน อดีตผู้ของแม่เล่าสำนักโสเภณีทำยถนน แกมกนึ่งโงงงนอยุ่หน้าโรงหนังชื่อเดียวกับถนน ในเวลากลางวัน ขณะยามกลางคืน เราอาจพบแกกลับเป็นตายอยู่ในท่อระบายน้ำซึ่งทิ้ง เกะกะไว้ข้างถนน หรือไม่ก็ในตรอกอับซึ่งสมแน่นด้วยกองขยะ

(บนถนนโคลีเซียม: แผ่นดินอื่น, หน้า 32)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูรูฐิ์ผ่านแก่นเรื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นความ เหลวแหลกของถนนโคลีเซียมซึ่งเป็นตัวแทนภาพชีวิตของผู้คนในสังคมชนบทที่อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่ไม่ ดี ตัวละครครูรูฐิ์จากที่เคยเป็นถึงครู และเป็นผู้ดีเก่า กลับหลงไหลไปกับโสเภณีในถนนโคลีเซียม และ ถูกไล่ออกจากงานในที่สุด ซึ่งในตอนจบของเรื่อง ถนนโคลีเซียมจากที่เมื่อก่อนเป็นสลัม มี สภาพแวดล้อมที่ไม่ดี ต่อมาก็มีการเปลี่ยนแปลงไป

ตั้งตัวอย่าง

หลายคนอาจโล่งใจที่แหล่งสลัมสกปรกถูกไฟทลายราบลงเสียได้ ทว่าผู้คนแห่งถนน โคลีเซียมที่กระจัดพลัดพรายไปหลังจากไฟพัดผ่านนั้นเล่า?-- คนอย่างครูรูฐิ์เมา, อย่าง มือปืนซึ่งวิ่งหายเข้าไปในระหว่างซอกห้องแถว, อย่างพวกผู้ใหญ่ในร้านกาแฟ ทั้งหมดนี้ผม ไม่ได้ข่าวคราวใครอีกเลย คลื่นไฟได้พัดพาคนเหล่านี้ไปหว่านโปรยไว้ตรงจุดไหนของ ประเทศ?

สิบห้าปีให้หลัง เมื่อได้หวนกลับมาเยือนถนนโคลีเซียมอีกครั้ง บัดนี้มันกลายเป็นถนน โอเซียนตามชื่อศูนย์การค้า ผมได้พบว่าเพลงบทใหม่ของถนนซึ่งยาวเพียงสี่ร้อยเมตรสายนี้ กลับมีอำนาจดึงดูดเด็ก ๆ และผู้ใหญ่ให้มุ่งมาสู่วิวชีวิตอันสำราญหยาบซำยิ่งกว่าเวทมนตร์ ของแม่เต่าเราะบูร์เป็นร้อย ๆ เท่า ศูนย์การค้า, ดิสโกเธค, ผับ และสถานเริงรมย์ต่าง ๆ ใน รูปแบบทันสมัย สิ่งเหล่านี้กำลังดึงดูดผู้คนมาจากทั่วสารทิศ ถนนโอเซียนกลับมีมนต์ขลัง อย่างรุนแรงสำหรับผู้ใหญ่ทั้งที่นิยมชีวิตในทางศิวิไลซ์และไม่ศิวิไลซ์ อีกทั้งเป็นสถานที่สุด ยอดปรารถนาในความรู้สึกของเด็ก ๆ ทุกเหล่า

(บนถนนโคลีเซียม: แผ่นดินอื่น, หน้า 47-48)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนได้เปรียบเทียบถนนโคลีเซียมสภาพสังคมในอดีตและปัจจุบัน โดยให้ แนวคิดที่ว่า สภาพสังคมที่เหลวแหลกของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นในอดีตหรือปัจจุบันก็ไม่แตกต่างกัน จาก สังคมชนบท ที่มีแต่สลัม ผู้คนมองว่าเป็นสถานที่ที่ไม่น่าอยู่ มีแต่สิ่งเลวร้าย แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป ความเจริญเข้ามา สิ่งเลวร้ายที่วุ่นวายก็ยังคงอยู่เพียงแต่เปลี่ยนรูปแบบไปเท่านั้น กลายเป็น ศูนย์การค้า ดิสโกเธค ผับ และสถานเริงรมย์ต่าง ๆ เพราะมนุษย์ก็ยังคงติดอยู่กับสิ่งยั่วยุต่าง ๆ เหมือนดังเช่นครูรูฐิ์ ที่เคยติดกับสิ่งยั่วยุบนถนนโคลีเซียมมาแล้ว

1.4 ปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นปัญหาที่นักเขียนสะท้อนเรื่องโจรก่อการร้ายในพื้นที่ชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ที่นำเสนอผ่านแก่นเรื่องที่แสดงปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือเรื่อง แมวแห่งบูเกะกรือซอ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครูฟาริดา เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบโดยการเสียสละตนเองมาสอนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งอยู่ท่ามกลางความไม่ปลอดภัย ต้องมีตำรวจตระเวนชายแดนคอยคุ้มกัน นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่องที่ต้องการสะท้อนภาพปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีปัญหาเรื่องขบวนการโจรก่อการร้าย ครูฟาริดาจึงเป็นภาพของครูที่เสียสละใช้ชีวิตโดยอุทิศตนเพื่อการสอนในขณะที่มีปัญหสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังตัวอย่าง

เธอบอกว่าเธอเหนื่อยที่จะปลุกฝังให้เด็ก ๆ แห่งบูเกะกรือซอเดินไปในหนทางที่ถูกต้อง เธอจะสอนให้พวกเขารักสันติได้อย่างไร? ในเมื่อเพียงหันหน้าออกนอกห้องเรียนพวกเขาก็เห็นผู้ใหญ่ถือปืนอยู่เต็มสนาม เธอเคยจนต่อคำถามของเด็ก ๆ เมื่อพยายามปลุกฝังให้พวกเขารักผืนแผ่นดินไทย ด้วยการพยายามอธิบายความหมายเนื้อเพลงชาติไทยให้ฟัง เธอจะ อธิบายให้พวกเขาเข้าใจได้อย่างไรว่า "ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี" ขณะเด็ก ๆ ถามว่า ทหารไทยมาทำไม?-- จะให้เธอตอบว่ามาเพื่อสู้กับอับดุลกาเดร์กระนั้นหรือ? นั่นเป็นป๊ะของเด็กบางคนที่นี่ เป็นสุเป็นหาวของเด็กแห่งบูเกะกรือซอ จะให้เธออธิบายให้พวกเขาเข้าใจและยอมรับได้อย่างไรว่า เป็นสิ่งที่ถูกแล้วที่ทหารไทยต้องฆ่าอับดุลกาเดร์?!...

(แมวแห่งบูเกะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 133)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ของครูฟาริดาผ่านแก่นเรื่อง ที่ต้องการให้แนวคิดว่า บนความแตกต่างเรื่องวัฒนธรรม ภาษา หรือศาสนา แต่มนุษย์ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ ดังเช่นที่ครูฟาริดาเพียรพยายามสอนลูกศิษย์ของเธอ เธอไม่ต้องการให้ลูกศิษย์เป็นเหมือนทหารไทยหรืออับดุลกาเดร์ ที่เป็นหัวหน้าขบวนการโจรก่อการร้าย เพียงต้องการให้ลูกศิษย์ของเธอเป็นคนดีของโลกเท่านั้น

1.5 ปัญหาชนกลุ่มน้อย เป็นปัญหาที่นักเขียนสะท้อนเรื่องชนชาติมอญ ที่ต่อสู้กับรัฐบาลพม่าเพื่อต้องการสร้างชาติของตนเอง โดยส่งผลกระทบต่อประเทศไทย คือเรื่องแรงงานต่างด้าว การสู้รบกันในเขตพื้นที่ประเทศไทย เป็นต้น

จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ที่นำเสนอผ่านแก่นเรื่องที่แสดงปัญหาชนกลุ่มน้อย จากเรื่อง คล้ายว่าเริ่มจากฝน ปรากฏตัวละครทั้งหมด 2 ตัว คือ ครูใหญ่ และครูน้ำฝน เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ เป็นครูที่เสียสละ สอนในพื้นที่เสี่ยงอันตรายที่มีปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อย นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่องที่สะท้อนปัญหาของชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ดังตัวอย่าง

ครูน้ำฝนเป็นครูประจำชั้น ยังไม่แต่งงาน ไม่ดำ ไม่ดู่ ไม่ชอบตีนนักเรียน ครูน้ำฝนเห็น การกระทำของลูกศิษย์กลางสนาม เธอฟ้องครูใหญ่ ฮะตุเป็นเด็กพิเศษของครูใหญ่ แม้ความจริงไม่ได้พิเศษตรงไหน เป็นแค่ลูกของคนกริดยาง ซึ่งมีความสำคัญน้อยกว่า ผู้ปกครองคนอื่น ที่จริงไม่น่าจะมีอะไร แต่ครูใหญ่คงแพ้ทางครูน้ำฝน คำฟ้องจึงหนักแน่น เป็นเหตุให้ฟ้าผ่าลงไปกลางหัวเด็กชนทั้งหลาย

ครูน้ำฝนออบรบด้วยน้ำเสียนุ่มนวล ว่าถึงการอยู่ร่วมกัน ความรักใคร่ ความสามัคคี ในหมู่คณะ ต่อด้วยหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ฮะตุนั่งอยู่ข้างสนาม ขาเทียมตั้งบนโต๊ะ หน้าของเขาก็มืด ังรู้ว่าเหตุใดเขาจึงไม่กล้ามองหน้าใคร และรู้ว่ามิเพื่อนคนไหนบ้างที่ กำลังจ้องหน้าฮะตุอย่างเคียดแค้น

ทุกคนเรียงแถวให้ครูใหญ่ลงไม้เรียวกคนละสามที ต่อด้วยการเดินเข้าแถวขอโทษฮะตุ ฮะตุยังก้มหน้ามากกว่าเดิม ครูน้ำฝนรับรองว่าหนังสือเชิญตัวผู้ปกครองจะถึงมือพ่อแม่ของ ทุกคนพรุ่งนี้

(คล้ายว่าเริ่มจากฝน: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 84)

ตัวอย่างข้างต้น เด็กชายฮะตุในเรื่องเป็นชนกลุ่มน้อย คือ มอญ เป็นตัวแทนของภาพชน กลุ่มน้อยในเรื่อง ส่วนตัวละครครูใหญ่และครูน้ำฝนนักเขียนให้แนวคิดผ่านภาพลักษณ์ของตัวละคร สองที่สอนเด็ก ๆ ให้สามัคคีกัน รักกัน ไม่แบ่งแยก เชื่อชาติ ดังที่ครูใหญ่กับครูน้ำฝนลงโทษเด็ก นักเรียนคนอื่น ๆ ที่แกล้งฮะตุ ซึ่งผู้เขียนให้แง่คิดว่า มนุษย์ไม่ว่าจะเชื่อชาติใดก็ตามเราต่างเป็นมนุษย์ เหมือนกัน ควรเห็นอกเห็นใจกัน

1.6 ปัญหาการล่องละเมิดทางเพศ เป็นปัญหาที่นักเขียนสะท้อนเรื่องของผู้หญิงในสังคม ที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ

จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ที่น่าเสนอผ่านแก่นเรื่องที่แสดงปัญหาการล่องละเมิดทาง เพศ จากเรื่อง ตึกตา ปราบกฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว ครูทางจิตแพทย์ เป็นภาพลักษณ์ของครูที่ผิด ศีลธรรม คือครูที่ผิดศีลขั้นพื้นฐานของศาสนาพุทธ ประพฤติผิดในกาม นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ ผ่านแก่นเรื่องที่ต้องการนำเสนอปัญหาการล่องละเมิดทางเพศ ดังตัวอย่าง

เมื่อไหร่พวกเขาจะเลิกเล่นแบบนี้กับฉัน ฉันหุบขาได้แล้ว ยัง ทำไมจิตแพทย์คนที่แม่ พาฉันไปหา ก็บอกให้ฉันกางขา

...พวกเขาจะเรียกให้ฉันกางขาอีกไหม เหมือนคนขับรถ คนยาม หรือจิตแพทย์คนนั้น พวกนั้นหายไปไหนแล้ว

(ตึกตา: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 222-223)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนนำเสนอภาพของครูจิตแพทย์ที่ล่องละเมิดทางเพศกับหญิงสาว เพื่อนำเสนอปัญหาของการล่องละเมิดทางเพศในสังคม โดยเฉพาะกับเด็ก ดังเช่น หญิงสาวในเรื่องที่ สมองไม่โตตามวัย แม่พาไปพบกับครูจิตแพทย์ แต่กลับโดนล่องละเมิดทางเพศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง

ภาพของสังคมที่เลวร้าย บุคคลที่น่าเคารพนับถือ อย่างเช่น ครู กลับมีพฤติกรรมเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นว่าจิตใจของผู้คนในสังคมเริ่มตกต่ำ และผู้คนขาดศีลธรรม

2. แก่นเรื่องแสดงหลักในการใช้ชีวิต เป็นแก่นเรื่องที่นักเขียนมุ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้และจริงของทุกสิ่ง รวมถึงสอนเรื่องของการใช้ชีวิต ดังนี้

2.1 คุณค่าของชีวิต นักเขียนต้องการให้ข้อคิดเกี่ยวกับชีวิตว่าเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้ ไม่จีรังยั่งยืน จึงไม่ควรยึดติดอยู่กับรูปปลักษณ์ภายนอก และให้รู้จักมองเห็นคุณค่าของการมีชีวิตครบ 32 ประการ

จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ที่น่าเสนอผ่านแก่นเรื่องที่สอนเกี่ยวกับเรื่องคุณค่าของชีวิต ดังนี้

ภาพลักษณ์ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น จากเรื่อง นาฏกรรมแห่งไฟ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครูพร เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่มีความเชื่อในทางที่ผิด นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่องที่ต้องการนำเสนอให้มนุษย์ไม่ยึดติดกับรูปปลักษณ์ภายนอก มองเห็นคุณค่าของการมีชีวิตดังตัวอย่าง

นับแต่วันแรกที่ครูพรรู้ว่าภรรยาตั้งท้อง ภาพเด็กน่ารักก็ถูกนำมาติดทั่วบ้าน ด้วยความเชื่อที่วามองหน้าเด็กหน้าตาน่ารัก ทำให้ลูกที่คลอดออกมาพลอยหน้าตาดีไปด้วย ครูพรนอนฝันถึงเด็กผู้ชายผิวขาวน่าหยิก คนรุ่มแย่งกันอุ้มตั้งแต่วันแรกที่ลืมตาดูโลก เป็นที่น่าภาคภูมิใจของพ่อแม่

(นาฏกรรมแห่งไฟ: แดดเขาร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 222)

อีกทั้งยังมีอีกหนึ่งตัวอย่าง คือ

ครูพรเริ่มมีพฤติกรรมแปลก ๆ เช่น หวาดผวาเมื่อเห็นคนผิวดำ ไม่ยอมพูดและไม่มองคนหน้าตาไม่ดี เมื่อก่อนการล้อปมด้อยคนอื่นถือเป็นของหวานชิ้นโปรด แต่เดี๋ยวนี้แกกลับระมัดระวังคำพูด ไม่ยอมพูดถึงผู้อื่นในด้านลบ ซ้ำยังชอบทำบุญและเมตตาสัตว์เกินควร

(นาฏกรรมแห่งไฟ: แดดเขาร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 223)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ของครูพรว่าเป็นครูที่ยึดติดกับรูปปลักษณ์ภายนอก อยากได้ลูกที่หน้าตาน่ารัก จึงทำทุกอย่างตามความเชื่อของตนเอง ซึ่งนักเขียนได้ให้ข้อคิดผ่านครูพรหลังจากที่ครูพรประสบอุบัติเหตุ ไฟคลอก ต้องตัดแขนหนึ่งข้าง และดวงตาไม่สามารถมองเห็นได้ ดังนี้

...สองแขนที่เขาตั้งใจออกดลูกบัดนี้เหลือเพียงข้างเดียว แม้สองขาจะอยู่ครบ แต่เขาจะใช้ประโยชน์ได้สักแค่ไหน ยังไม่นับร่างกายนี้ที่จะกลายเป็นภาระลูกเมียอีก

นอกหน้าต่างบัดนี้ไม่รู้ว่ามีดหรือสว่าง ไบไม่ยังเขียวเต็มต้นหรือว่าร่วงหล่นจากกิ่งหมดแล้ว ครูพรรับรู้เพียงสายลมจาง ๆ ปะทะหน้า แยกมือข้างที่เหลือทำที่คล้ายอุ้มเด็ก นึกถึงลูกที่กำลังจะถือกำเนิด

แต่เปล่าเลย แก่ไม่ได้นึกถึงเด็กผิวขาวน่ารัก พรวิเศษสัมฤทธิ์ผลแล้ว... ครูพรกำลังนึกภาพเด็กที่มีร่างกายแข็งแรง มีประสาทสัมผัสและอวัยวะสมบูรณ์ทุกประการ

(นาฏกรรมแห่งไฟ: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 224-225)

ข้อคิดที่นักเขียนนำเสนอผ่านภาพลักษณ์ของครูพรข้างต้น คือ สุดท้ายแล้วรูปลักษณ์ของเราไม่วันใดวันหนึ่งก็ต้องเปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะวัยชรา หรือประสบอุบัติเหตุ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ไม่จริงยั่งยืน กว่าที่ครูพรจะคิดได้ก็ต้องสูญเสียร่างกายที่ครบถ้วนสมบูรณ์ของตนเองไปแล้ว จึงมองเห็นคุณค่าของการมีชีวิตที่ครบ 32 ประการ

2.2 ความเปลี่ยนแปลง นักเขียนต้องการให้ข้อคิดเรื่องความเปลี่ยนแปลงว่า เมื่อเวลาเปลี่ยน ทุกอย่างก็อาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ไม่เว้นแม้แต่ความคิดหรืออุดมการณ์ของคน

จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ที่น่าเสนอผ่านแก่นเรื่องที่สอนเรื่องความเปลี่ยนแปลง คือ ภาพลักษณ์ของครูที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบ จากเรื่อง ในกระแสร่างกาลเวลา ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ตัวละครครู เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ดื่มสุราแล้วมาสอน ไม่เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูกศิษย์ ขาดความรักและความศรัทธาในหน้าที่ของตนเอง นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่องที่ต้องการเรื่องความเปลี่ยนแปลง จากตัวละครครูที่เคยคิดว่าเขาจะเป็นครูที่ดี เพราะเห็นตัวอย่างของครูในวัยเด็กที่มีพฤติกรรมที่ไม่ดี จึงตั้งใจว่าตนเองจะไม่ทำเช่นนั้น แต่เมื่อเขาได้มาเป็นครูจริง ๆ ตัวเขากลับทำพฤติกรรมเหมือนกับครูของเขาในอดีต

ตั้งตัวอย่าง

ความไร้เดียงสาได้ถูกลากพรากไปจากความคิด และดวงตาด้วยกระแสร่างกาลเวลาอย่างทุกวันนี้ พ่อตายไปเสียก่อนที่จะได้พบเห็นว่าฉันถูกความจริงแห่งชีวิตในกระแสนั้นกระแทกกระทั้น จนเปลี่ยนรูปไปไม่เหมือนเก่าแล้ว

(ในกระแสร่างกาลเวลา: ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง, หน้า 66)

นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของอุดมการณ์ตามช่วงเวลาของตัวละคร ดังนี้

ดูเหมือนความไร้เดียงสาอีกเหมือนกัน ที่ทำให้ฉันขาดการประเมินตัวเองต่อปัญหาการศึกษา ฉันลืมนึกไปว่าฉันเป็นเพียงครูตัวเล็ก ๆ เป็นส่วนประกอบชิ้นหนึ่งที่ไร้ความหมายต่อปัญหาการศึกษาของชาตินั้น ปัญหาแม่ในหมู่บ้านอันเล็กและคับแคบอย่างไม่เพียงโตใหญ่เท่ากับภูเขาที่ฉันเคยคิด ที่จริงมันมีมาเหมือนท้องฟ้าที่ครูอย่างฉันก็ต้องถูกรอบงำเอาไว้ด้วย และอยู่ไกลเหมือนดวงดาวที่ครูเล็ก ๆ อย่างฉันไม่สามารถเห็นได้ยาม

ฟ้ามืดและมันมีอำนาจ มีแรงดูดกลืนเหมือนแม่เหล็กยักษ์ที่ทำให้ฉันละลายไปได้โดยง่าย ๆ เพียงแต่อาศัยกาลเวลากระทั่งหกกระทันอันชั่วไม่นานนัก

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา: ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง, หน้า 66-67)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนให้แนวคิดของเรื่องผ่านความคิดของตัวละครเอกที่ความคิดของเขาเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ซึ่งมีสาเหตุมาจากความหมัดหวังของตัวเอง และจากอาชีพที่ตนเองทำอยู่ นักเขียนเสียดสีรัฐบาล ที่ละเลยปัญหาของการศึกษาในโรงเรียนที่ห่างไกลความเจริญ ละเลยปัญหาค่าแรงครู ตัวละครเอกจึงกล่าวว่า ตนเองเป็นเพียงแค่ว่า "ส่วนประกอบชิ้นหนึ่งที่ไร้ความหมายต่อปัญหาการศึกษาของชาติ" ไม่มีหน่วยงานใดสนใจพื้นที่เล็ก ๆ อย่างชนบท จนเปรียบเหมือนกับ "ดวงดาวเล็ก ๆ" ที่ไม่สามารถเห็นได้ยามฟ้ามืด ดังนั้นตัวละครเอกในเรื่องจากที่เคยตั้งใจเป็นครูที่ดี มีอุดมการณ์ ก็ต้องพ่ายแพ้ต่อปัญหาดังกล่าว จนทำให้ตนเองกลายเป็นครูที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต้มสุราแล้วมาสอน เพราะอยากลืมปัญหาที่ตนต้องประสบ อีกทั้งตัวละครเอกมักพูดซ้ำ ๆ เมื่อมองธงชาติที่โรงเรียนว่า "ชาติที่ยิ่งใหญ่ของฉัน" นักเขียนต้องการให้แนวคิดว่า อาชีพครูทำเพื่อชาติบ้านเมือง โดยเป็นผู้พัฒนาบุคลากรในประเทศ แต่ "ชาติที่ยิ่งใหญ่" กลับไม่เคยมองเห็นความสำคัญของอาชีพครู ไม่เคยหันมาให้ความช่วยเหลือเด็ก ๆ ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ

2.3 ศรัทธา นักเขียนต้องการให้ข้อคิดเกี่ยวกับความหวัง ความมีศรัทธาในการใช้ชีวิต

จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ที่น่าเสนอผ่านแก่นเรื่องที่สอนเรื่องศรัทธา คือ ภาพลักษณ์ของครูผู้ศรัทธาต่อตนเอง จากเรื่อง ดวงตาที่สาม ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครูอติवासน์ เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้พิการทางดวงตาแต่ไม่ยอมแพ้ต่อความพิการของตนเอง นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่องที่ให้ข้อคิดของการมีศรัทธาในตนเอง ดังที่ครูอติवासน์แม้มีดวงตาที่พิการ แต่ก็มีหัวใจที่แข็งแกร่ง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค จนสามารถเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยได้ ดังตัวอย่าง

เท่าที่ผ่านมามหาวิทยาลัยจะทำให้ดีที่สุดในทุกกาลเทศะและทุกสถานการณ์ด้วยความมุ่งมั่นเหนือระดับสามัญเพื่อชดเชยกับความพิการของหล่อน

(ดวงตาที่สาม: อสรพิช, หน้า 60)

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาของครูอติवासน์ ดังนี้

หล่อนจึงหัดอ่านอักษรเบรลล์ที่นั่น บวกลบคูณหารที่นั่น หัดร้อยพวงมาลัย เย็บปักถักร้อย เล่นจะเข้และขิม เล่นไวโอลินและเปียโนที่นั่น อ่านวรรณคดีไทยและวรรณคดีต่างประเทศทุกเล่มที่ถูกจัดทำเป็นอักษรเบรลล์ที่นั่นอีกเหมือนกัน ก่อนที่จะสอบเข้าเรียนต่อในคณะนิติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศได้สำเร็จ และพากเพียรอุตสาหกรรมต่อมากอีกจนได้เป็นนิติศาสตรมหาบัณฑิต และกลับไปสอนในคณะเดิมของมหาวิทยาลัยเดิม ในฐานะอาจารย์สาวสวยผู้เลิศเซอรได้เฉียบคมชัดแจ้งและมีชีวิตชีวาเสมอ

(ดวงตาที่สาม: อสรพิช, หน้า 61)

ตัวอย่างข้างต้น ครูอติवासน์ เป็นผู้ที่มีความศรัทธาต่อตนเอง มีความเพียร พยายาม มุมานะ จนสามารถประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัยได้ แม้ว่าเธอจะตาบอด นักเขียนจึงให้ข้อคิดผ่านครูอติवासน์ว่า มนุษย์เราทุกคนย่อมต้องมีอุปสรรคในชีวิตด้วยกันทั้งสิ้น บางครั้งเราอาจไม่โชคดีเหมือนคนอื่น ดังเช่นครูอติवासน์ที่เป็นเด็กกำพร้า ซ้ำยังตาบอด แต่ว่าอนาคตสามารถกำหนดได้ด้วยตนเอง เพียงแต่มีหัวใจที่แข็งแกร่ง มุมานะ ไม่ย่อท้อ อุปสรรคใด ๆ ก็สามารถผ่านพ้นไปได้

2.4 ความรู้ นักเขียนต้องการให้ข้อคิดเกี่ยวกับความรู้ว่า ทุกสิ่งที่เป็นความรู้ เป็นความจริง เป็นเหตุเป็นผล เป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้น อย่ายึดติดกับความคิดใดความคิดหนึ่งมากเกินไป พยายามเดินทางสายกลาง และเปิดใจรับฟังคนอื่นมากขึ้น

จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ที่น่าเสนอผ่านแก่นเรื่องที่สอนเรื่องความรู้ คือ ภาพลักษณ์ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น จากเรื่องนกเขาไฟ ปรากฏตัวละคร 1 คือ ตัวละครครู เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูวิทยาศาสตร์ที่ยึดติดกับความคิด ความเชื่อของตนเอง นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่องที่เปรียบเทียบความเชื่อ กับหลักการเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ นักเขียนสร้างตัวละครครูในเรื่องให้เป็นครูวิทยาศาสตร์ เชื่อในหลักการและเหตุผลของตนไม่ฟังความคิดเห็นของคนอื่น ดังตัวอย่าง

คิดถึงความฝันเมื่อคืนที่ผ่านมาทำให้ผมใจคอไม่ดีเอาเสียเลย ผมไม่อยากเชื่อและคิดว่านกยักษ์ในฝันมันจะมาเกี่ยวข้องกับนกเขาไฟของผม ผมเป็นครูสอนวิทยาศาสตร์ ผมไม่อยากเชื่อในสิ่งที่ไม่มีความหมายและพิสูจน์ไม่ได้ การตายของหมูนกเขาไฟมันไม่เกี่ยวกับเลย ลุงคงแกล้งผมมากกว่า แต่...แปลกเหลือเกินที่ผมฝันเห็นพ่อ พ่อตายไปนานแล้วทำไมต้องมาให้ผมเห็นในฝันด้วย หรือมันจะเกี่ยวกับเรื่องบ้า ๆ ที่เป็นอยู่นี่จริง ๆ หรือผมคิดฟุ้งซ่านไปเพราะถ้อยคำของลุงต่างหาก มันอะไรกันแน่...ผมไม่เข้าใจเลย

(นกเขาไฟ: ก่อกองทราย, หน้า 135)

ตัวอย่างข้างต้น ตัวละครเอกนำนกเขาไฟมาเลี้ยงแต่ถูกที่บ้านตัดทอนว่านกเขาไฟจะนำหายนะมาให้ ตัวละครเอกไม่เชื่อเพราะเชื่อในหลักของเหตุและผล แต่กลับมีเรื่องร้าย ๆ เกิดขึ้นจริง ๆ ทำให้ตัวละครรู้สึกหวาดหวั่นใจ ตัวละครเอกมักย้ำว่าเขาเป็นครูวิทยาศาสตร์อยู่บ่อยครั้ง เพื่อตอกย้ำว่าสิ่งที่เขาคิดและเชื่อถือเป็นสิ่งที่ถูกต้อง นักเขียนจึงให้ข้อคิดผ่านภาพลักษณ์ของตัวละครว่า การที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเชื่อมั่นในความคิดของตนมากเกินไปจนไม่สนใจเคารพความคิด ความเชื่อของผู้อื่น จะนำมาซึ่งความขัดแย้งในที่สุด ผู้คนในสังคมมีความคิดความเชื่อที่หลากหลาย แต่เราสามารถอยู่ร่วมกันได้เมื่อเคารพซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ผู้แต่งยังให้แง่คิดเกี่ยวกับความคิดแบบวิทยาศาสตร์คือ ตัวแทนของครูในเรื่อง กับความคิดความเชื่อแบบไสยศาสตร์ซึ่งเป็นตัวแทนของคนรอบข้าง นักเขียนกลับไม่ได้มองว่าความคิดแบบใดดีที่สุด กลับมองว่าทุกความเชื่อถ้าอยู่บนความพอดี ไม่สุดโต่งจนเกินไป ผู้คนก็จะสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข

ภาพลักษณ์ที่น่าเสนอผ่านแก่นเรื่องที่สอนเรื่องความรู้อีกหนึ่งภาพลักษณ์ คือ ภาพลักษณ์ครูที่ไม่ปฏิบัติตนตามหน้าที่และความรับผิดชอบ จากเรื่อง ตามตาต้องใจ ปรากฏตัวละคร

1 ตัวคือ ครูมด เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่สอนเด็กตามแนวทางการสอนแบบเดิม ๆ ไม่พัฒนาการสอนของตน อีกทั้งยังไม่รับฟังความคิดเห็น และเหตุผลของเด็กนักเรียน นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่องที่ต้องการนำเสนอสังคมที่คิดเหมือนกัน ทำอะไรเหมือนกัน จนขาดความคิดนอกกรอบ ความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ หรือถูกใจคิดในสิ่งที่สังคมสอนให้เราเชื่อ ซึ่งครูมดในเรื่อง คือ ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมที่ทำอะไรตามกัน คิดอะไรตาม ๆ กัน และนำความคิดของตนเองมาใช้กับการสอนเด็กนักเรียน ดังตัวอย่าง

ครูมดเคยเขวียงซอลก์ใส่ต้องใจครั้งหนึ่ง เนื่องมาจากความไม่เข้าใจหนึ่งบวกหนึ่งของต้องใจ

หนึ่งบวกหนึ่งของเด็กหญิงต้องใจมีผลลัพธ์เท่ากับหนึ่งหรือสาม

ทำไมหนึ่งบวกหนึ่งเท่ากับหนึ่งหรือสามล่ะ ต้องใจ ครูมดข้องใจอย่างยิ่ง

ก็หนูไม่แน่ว่าคำตอบไหนถูกกว่ากันนี่คะ

ไม่ถูกทั้งสองคำตอบ ไหนนักเรียนช่วยบอกคำตอบให้ต้องใจฟังเต็ม ๆ หนูน้อยซิ หนึ่งบวกหนึ่งเป็นเท่าไร

หนึ่ง บวก หนึ่ง เป็น สอง นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4/3 ตะโกนลั่นห้อง

ถูกต้อง ดีมาก ได้ยินไหมจะต้องใจ เพื่อน ๆ เขารู้กันหมดว่าหนึ่งบวกหนึ่งเป็นสองสองจะสอง ไม่ใช่หนึ่งหรือสาม เรียนมาตั้งแต่อนุบาลไม่ใช่หรือ

(ตามตาต้องใจ: ความน่าจะเป็น, หน้า 49-50)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นเหตุการณ์ที่ครูมดพยายามสอนให้เด็กหญิงต้องใจเข้าใจว่าหนึ่งบวกหนึ่งเท่ากับสอง ไม่ใช่เท่ากับสามเหมือนกับที่เด็กหญิงต้องใจคิด เมื่อเด็กหญิงต้องใจยังยืนยันคำตอบเดิมของตน ครูมดจึงโมโหและปาซอลก์ใส่เด็กหญิงต้องใจ ครูมดในเรื่องจึงเป็นตัวแทนของผู้คนในสังคมที่คิดและเชื่อในสิ่งที่รับรู้มา ได้ร่ำเรียนมา แต่ไม่มีความคิดนอกกรอบ ไม่คิดแตกต่าง ไม่ถูกใจสงสัยในสิ่งที่ตนเชื่อหรือสังคมกำหนดให้เชื่อ นักเขียนจึงให้แนวคิดไว้ว่า สิ่งที่เราเชื่อถือว่ามั่นคงคือความจริง มันอาจไม่ใช่ความจริงเสมอไป ดังนั้นจะเห็นว่าสุดท้ายเด็กหญิงต้องใจซึ่งมีความคิดแตกต่างจากคนอื่น จึงสรุปว่า

เด็กหญิงต้องใจสรุปว่า การตอบตามความคิดคนส่วนใหญ่คือปัจจัยหนึ่งในการดำรงชีวิตและการเอาตัวรอด

การตอบตามความคิดตัวเองคือปัจจัยหนึ่งในการนอนตาหลับ

(ตามตาต้องใจ: ความน่าจะเป็น, หน้า 51-52)

ความคิดของเด็กหญิงต้องใจดังตัวอย่าง เป็นการสรุปแนวคิดของนักเขียนว่า แม้สังคมจะเป็นตัวกำหนดแนวความคิดของบุคคลทั่วไป แต่สิ่งที่อยู่ในเบื้องลึกของมนุษย์ก็คือการหลุดออกจากรอบของสังคม ได้มีความคิดความเห็นของตนเอง

2.5 ความพอเพียง นักเขียนต้องการให้ข้อคิดเกี่ยวกับการใช้ชีวิตอยู่ด้วยความพอเพียง ไม่โลภ จะทำให้ชีวิตมีความสุข

จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ที่นำเสนอผ่านแก่นเรื่องที่สอนเรื่องความพอเพียง คือ ภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ จากเรื่อง ลูกหมากับสามสหาย ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว ครูย่าฮุก เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่เสียสละความสุขของตนเอง มีอุดมการณ์ สอนหนังสืออยู่ในชนบท แม้ว่าอายุจะมากแล้ว ไม่หวังรายได้ นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่องที่ให้แนวคิดเรื่องความพอเพียง ดังตัวอย่าง

"แต่เธอก็ต้องการเงินทองไม่ใช่หรือ" พระราชาทรงขมวดคิ้ว "ก็เธอบอกเองว่าเข้าเมืองมาเพื่อหางานทำ"

"ใช้พระเจ้าข้า หม่อมฉันต้องการเงิน แต่ครูย่าฮุกสอนว่าเงินก็ไม่ใช่สิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิต หม่อมฉันต้องการแค่พอประมาณเท่านั้น"

"เท่าไรล่ะถึงเรียกว่าพอประมาณ"

แบกหามนึ่งคิด ก่อนจะตอบอย่างมั่นใจ

"พอประมาณก็คือพอประมาณ พอประมาณคือพอแก่การประมาณตน ต้องไม่มากจนรู้สึกดูถูกตัวเอง อย่างนั้นเขาเรียกว่าซิงโซค ไม่ใช่ค่าแรง"

(ลูกหมากับสามสหาย: เจ้าหญิง, หน้า 108)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นเหตุการณ์ตอนที่คณะลูกศิษย์ของครูย่าฮุกกลับมาจากอาสาไปสู้กับพญางูทั้งเจ็ดที่จับตัวเจ้าหญิงไป คณะลูกศิษย์พูดคุยกับพระราชาที่กำลังจะเสนอเงินรางวัลให้คณะลูกศิษย์ แต่เด็กเหล่านี้กลับแสดงให้เห็นความพอเพียง โดยรับเงินรางวัลแค่พอประมาณเท่านั้น ซึ่งเป็นคำสอนที่ได้รับมาจากครูย่าฮุกที่เสียสละตนเองสอนเด็กยากไร้ในท้องที่ห่างไกลความเจริญ นักเขียนสร้างครูย่าฮุกให้เป็นผู้สอนแนวคิดต่าง ๆ แก่เด็ก ๆ ทำให้เด็กเหล่านี้เต็มโตเป็นคนดี มีคุณธรรม ดังข้อคิดที่นักเขียนพยายามนำเสนอในเรื่อง

สรุปการใช้กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ผ่านแก่นเรื่อง มีดังนี้

1. แก่นเรื่องแสดงปัญหาของสังคม
 - 1.1 ปัญหาการเมือง
 - 1.2 ปัญหาด้านการศึกษา
 - 1.3 ปัญหาความยากจน
 - 1.4 ปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
 - 1.5 ปัญหาชนกลุ่มน้อย
 - 1.6 ปัญหาการล่องละเมิดทางเพศ
2. แก่นเรื่องแสดงหลักในการใช้ชีวิต
 - 2.1 คุณค่าของชีวิต
 - 2.2 ความเปลี่ยนแปลง
 - 2.3 ศรัทธา

2.4 ความรู้

2.5 ความพอเพียง

การใช้กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ผ่านแก่นเรื่อง นักเขียนต้องการสะท้อนภาพสังคมผ่านการสร้างภาพลักษณ์ครู ซึ่งภาพสะท้อนที่พบส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม โดยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่ ปัญหาทางการเมือง ปัญหาทางการศึกษา และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับครู จะเห็นได้ว่านักเขียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์ตัวละครที่มีภาพลักษณ์ครูโดยผ่านแนวคิดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านได้ขบคิด และได้มุมมองใหม่ ๆ ผ่านงานเขียนของนักเขียนซีไรต์

การนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านฉาก

ฉาก หมายถึงสถานที่ ช่วงเวลาหรือยุคสมัยที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่อง ฉากมิได้มีความหมายเพียงบรรยากาศ และอารมณ์ ความรู้สึก ที่ฉากมีส่วนประกอบสร้างขึ้นมาเท่านั้น แต่ฉากยังหมายถึงเทคนิคเชิงศิลปะการเขียนอย่างหนึ่งที่คุณเขียนนำมาใช้เพื่อสร้างแก่นเรื่อง ฉากในแง่ความเป็นจริงในชีวิต คือ สิ่งแวดล้อมหรือสภาพการณ์ในช่วงเวลาหรือยุคสมัยต่าง ๆ ซึ่งสิ่งแวดล้อมเหล่านี้มีอิทธิพลต่อมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการหาเลี้ยงชีพ ที่พักอาศัย ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ สิ่งแวดล้อมหรือฉากยังมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ การกระทำ หรือแม้แต่วิถีชีวิตหรือแนวคิดของตัวละครอีกด้วย (เถกิง พันธุ์เถกิงอมร, 2541, หน้า 283)

จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ที่นำเสนอผ่านฉาก ดังนี้ ฉากในพื้นที่ชนบท ฉากเหตุการณ์ทางการเมือง ฉากในพื้นที่เสี่ยงอันตราย และฉากในเมือง

1. ฉากในพื้นที่ชนบท เป็นฉากที่นำเสนอพื้นที่ที่ห่างไกลความเจริญ แสดงให้เห็นสภาพแวดล้อมที่ย่ำแย่ สถานศึกษาของเด็กนักเรียนที่เก่า ทరుดโทรม

จากการศึกษาพบว่าปรากฏฉากในพื้นที่ชนบททั้งหมด 3 เรื่อง คือ วรรณกรรม 48 ชั่วโมง เมื่อลมฝนผ่านมา และบนถนนโคลิเซียม ดังนี้

เรื่อง วรรณกรรม 48 ชั่วโมง พบ ภาพลักษณ์ครูผู้ทศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ปรากฏตัวละคร 1 ตัว คือ ครู เป็นตัวละครที่เสียสละความสุขของตนเอง มีอุดมการณ์ ไปสอนในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ โดยไม่เกรงกลัวต่อความยากลำบาก นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านฉากของโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ที่แสดงให้เห็นถึงความเสียสละตนเองของครูในการมาสอนโรงเรียนแห่งนี้ ดังตัวอย่าง

ไอ้เด็กวัยยี่สิบสองคนนั้นเป็นผู้เลือกไปทีี่นตนเอง โรงเรียนระดับมัธยมที่ไม่มีใครเคยได้ยินชื่อมาก่อน ซุกตัวในแดนไกลป็นเพียง ยังจำได้ อาคารโรงเรียนเป็นเรือนไม้ชั้นเดียว หลังคาเพิงหมาแหงนริมทางลูกรัง ด้านหน้าเรียงรายด้วยकुณขนาดใหญ่ ดอกเหลืองห่มต้นทั้งปีโดยไม่เลือกฤดูกาล ด้านหลังเป็นทุ่งหญ้า เมื่อฝนตกก็จะมีน้ำขังเป็นบึงใหญ่ในชั่วข้ามวัน บรรดาปลาหมอ ปลาช่อน ปลาสลิคอพยพจากคลองมาในทุ่ง เสียงจักจั่นเรไรร้องแข่งกับเสียงอึ่งอ่าง

(วรรณกรรม 48 ชั่วโมง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 204)

ฉากตัวอย่างข้างต้น นักเขียนต้องการแสดงให้เห็นถึงโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวก อาคารโรงเรียนยังเป็นไม้ การเดินทางเป็นทางลูกรัง ไม่สะดวกสบาย แต่ครูก็ยังเลือกไปสอนนั่น เลือกทำตามอุดมการณ์ เสียสละความสุขส่วนตัว ซึ่งแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ

เรื่อง เมื่อลมฝนผ่านมา พบ ภาพลักษณ์ครูผู้มีความกรุณา ปรากฏตัวละคร 1 ตัว คือ ครู เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้มีจิตใจดี กล่าวหาญโดยการช่วยชีวิตเด็กนักเรียน นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านฉากการเดินทางในชนบท เพื่อพาเด็กที่ถูกงูกัดไปหาหมอ

ได้ยินเสียงพ่อตวาดว่าอยู่ข้างหน้า พร้อมกับเสียงเรียวไม้กระทบหลังวูดังถึติดกัน
เกวียนแล่นต่อไป-โยกเขยงและกระเทือนด้วยแรงอันกระแทกกระทั้นจากหลุมบ่อบนทาง
นั้น

(เมื่อลมฝนผ่านมา: ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง, หน้า 85)

ตัวอย่างฉากข้างต้นแสดงให้เห็นถึงสภาพของชนบท การเดินทางที่ลำบาก ต้องเดินทางด้วยเกวียน แม้การเดินทางจะยากลำบากเพียงใด แต่ครูก็ยังพร้อมจะเดินทางไปกับเด็กและครอบครัวเพื่อไปหาหมอด้วยกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมีเมตตาของครู

นอกจากนี้ยังมีเรื่อง บนถนนโคลีเซียม พบ ภาพลักษณ์ครูที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบ ปรากฏตัวละคร 1 ตัว คือครูธ เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของอดีตครูที่ติดโสเภณีจนชีวิตตกต่ำ และถูกไล่ออกจากงาน นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านฉากบนถนนโคลีเซียมซึ่งเป็นแหล่งสลัม มีแต่ความเสื่อมโทรมอยู่ทุกพื้นที่ ดังตัวอย่าง

ถนนโคลีเซียมหาได้มีมนต์ขลังใด ๆ ไม่สำหรับผู้ใหญ่ซึ่งนิยมชีวิตในทางศิวิไลซ์ อีกทั้งเป็นสถานที่ชวนหวาดผวาและน่าขยะแขยงในความรู้สึกของเด็ก ๆ ผู้อยู่ในกรอบเกณฑ์แห่งถ้อยคำของผู้ใหญ่ ด้วยถนนสายนี้มีชื่อตามโรงหนังและยาวเพียงสี่ร้อยเมตรสายนี้ เต็มไปด้วยบ้านเรือนสกปรกมอซอ ทรอกขอยที่คดเคี้ยวเชื่อมโยงเป็นใยแมงมุม อัดแน่นด้วยคนยากจน น่าเกลียดน่ากลัว ความยากไร้และเสียงร้องไห้ซึ่งตาข่ายเต็มแน่นอยู่เหนือแอ่งน้ำคล้ำ เช่นเดียวกับเสียงสบถคำและเสียงหัวเราะที่นั่นห้าม อาชญากรและโสเภณีปลดระวางเป็นถนนซึ่งเต็มไปด้วยหินคาวของกามารมณ์และความตาย คล้ายถูกสร้างขึ้นด้วยบทเพลงลับของภูตผี แต่ด้วยเวทมนตร์ชั่วร้ายนี้แหละ ที่ชีวิตได้ดำรงอยู่เสมือนหนูซึ่งกันแทะซากศพตัวเอง

(บนถนนโคลีเซียม: แผ่นดินอื่น, หน้า 32)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนบรรยายฉากให้เห็นถึงความเลวร้ายของถนนโคลีเซียม ขณะเดียวกันก็สร้างความสังเวชใจให้กับความเหลื่อมล้ำของสังคม ตัวละครครูธกลายเป็นอดีตครูที่

ถูกไล่ออกจากงานเพราะ ถูกกลืนไปกับสภาพแวดล้อมของที่นี่ที่เต็มไปด้วยสุรา อบายมุข เหล่าโสเภณี จากอาชีพครูที่มีเกียรติศักดิ์ศรี กลายเป็นอดีตครูที่ครูข้างถนน อาศัยที่หลังนอนตอนกลางคืน "อยู่ในท่อระบายน้ำซึ่งทั้งเกาะกะไว้ข้างถนน หรือไม่ก็ในตรอกอับซึ่งสูมแน่นด้วยกองขยะ" ดังนั้นจะเห็นได้ว่า นักเขียนสร้างฉากของถนนโคลีเซียมเพื่อบรรยายถึงตัวละครต่าง ๆ ที่มีสภาพชีวิตที่เลวร้าย รวมถึงอดีตครูที่เคยเป็นครูแต่สภาพชีวิตเปลี่ยนไปเพราะถนนแห่งนี้

2. ฉากเหตุการณ์ทางการเมือง เป็นฉากที่นำเสนอเกี่ยวกับเหตุการณ์การต่อสู้ทางการเมืองเพื่อต่อต้านรัฐบาลเผด็จการ ในช่วงการปราบปรามคอมมิวนิสต์ จนถึงช่วง 14 ตุลาคม 2516

จากการศึกษาพบว่าปรากฏฉากทางการเมือง ทั้งหมด 3 เรื่อง คือ บ้านเกิด แม่ทัพตายแล้ว เพชฌฆาต ดังนี้

เรื่อง บ้านเกิด พบภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 3 ตัว คือ พ่อ พี่ชาย และครูสว่าง ที่มีภาพลักษณ์ของครูนักปฏิวัติที่ต่อสู้กับเผด็จการทหารที่เข้ามาในหมู่บ้าน นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านฉากพื้นที่ในหมู่บ้านในช่วงที่มีทหารเข้ามาในหมู่บ้านจนทำให้พ่อ พี่ชาย และครูสว่างกลายเป็นนักปฏิวัติ และเปรียบเทียบกับฉากในเวลาต่อมาที่หมู่บ้านกลับมาเป็นปกติแล้ว ดังตัวอย่าง

ปรียาทุกครั้งที่ฉันกลับบ้าน ถนนจะยิ่งขยายใหญ่ขึ้น รถสองแถวมีหลายเที่ยวขึ้น และรถยี่เอ็มซี.บรรทุกทหารแล่นผ่านหน้าบ้านเราบ่อย ๆ

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 92)

จากตัวอย่างฉากข้างต้น เป็นฉากในช่วงที่มีทหารเข้ามาในหมู่บ้านจนทำให้พ่อ พี่ชาย และครูสว่างกลายเป็นนักปฏิวัติ เพราะนักเขียนบรรยายถึงรถของทหาร ฉากในเวลาต่อมานักเขียนก็กล่าวถึงฉากในหมู่บ้านที่กลับเป็นปกติ ดังตัวอย่าง

ล่าคลอง- แม่น้ำจะขุดแห้งไปมาก ทว่าเด็ก ๆ ก็ไม่ต้องกลัวว่าจะมีผีลอยน้ำโผล่ขึ้นมาอีก เยี่ยงเดียวกับถนนหน้าบ้าน ซึ่งเปลี่ยนจากฝุ่นแดงมาเป็นยางมะตอย จะไม่มียี่เอ็มซีตะบิงผ่านอีก ทั้งเทือกเขาปู่ซึ่งซึ่งพิศมณดาก็ได้กลบซ่อนเรื่องราวแห่งวันวานไว้เสียสิ้น

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 112)

ตัวอย่างฉากข้างต้น เมื่อนักเขียนเปรียบเทียบฉากในอดีตกับปัจจุบันที่แตกต่างกันให้เห็น ทำให้ผู้อ่านทราบถึงปัญหาในอดีตได้ดียิ่งขึ้นว่า การที่พ่อ พี่ชาย และครูสว่างเลือกเป็นนักปฏิวัติเพราะต้องต่อสู้กับเผด็จการทหารที่เข้ามาในหมู่บ้าน

เรื่อง แม่ทัพตายแล้ว พบภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติ ปรากฏตัวละคร 1 ตัว คือ ครูแสงเทียน เป็นภาพลักษณ์อดีตนักปฏิวัติที่เคยต่อสู้กับเผด็จการทหาร ปัจจุบันมีอาชีพเป็นครู นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านฉากในเกมปฏิวัติ ซึ่งเกมนี้นักเขียนสร้างให้เหมือนกับเหตุการณ์ในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ที่ผู้คนออกมาต่อสู้กับเผด็จการทหาร ดังตัวอย่าง

แม่ทัพของเราตายแล้ว ในสมรภูมิตสุดท้าย ฉันทันยืนม้าห่างออกไปไม่เกินสามวา เป็นตาหลังระวังภัย ทัพของเราเริ่มล่า ศัตรูโอบล้อมไว้ทุกทิศ ทั้งใกล้จนหายใจรดกัน เราหยุดสู้เพียงไม่กี่คน อาจหาญจนนึกกลัวใจตัวเอง แต่เปล่า ฉันทันรู้ว่าทุกคนกำลังหวาดหวั่น อาจมีบางคนคิดวางอาวุธยอมแพ้ แต่ในเมื่อแม่ทัพยังควมม้าพุ่งไปข้างหน้า เราหรือจะถอย
(แม่ทัพตายแล้ว: แดดเช้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 143)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นฉากในเกมปฎิวัติ ขณะกำลังต่อสู้กัน ตัวแม่ทัพนักเขียนเปรียบกับผู้นำของเหล่าปัญญาชนที่ลุกขึ้นมาปฎิวัติต่อต้านรัฐบาลในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ครูแสงเทียน ซึ่งเป็นอดีตนักปฎิวัติก็ร่วมเล่นเกมนี้ และเป็นหนึ่งในลูกสมุนของแม่ทัพในเกม นักเขียนต้องการสะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์ทางการเมืองจนมีนักปฎิวัติดังเช่นครูแสงที่ลุกขึ้นมาต่อสู้

เรื่อง เพชฌฆาต พบภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง ปราบกฏตัวละคร 1 ตัว คือ ครูแสง เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติ เป็นครูทหาร เมื่อถึงเวลารบก็ออกรบเพื่อชาติบ้านเมือง ไม่เสียดายชีวิตตนเอง นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านฉากสู้รบในช่วงเหตุการณ์ทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 ดังตัวอย่าง

น้ำมันสามสิบลปีมาแล้ว พยายามสะบัดตัวเองออกจากภาพนั้น สามสิบลปีมาแล้ว เดือนตุลาคม ริมทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ สะพานที่ถูกทำลาย สองสามคนผ่านทางปืนของข้าพเจ้าในวันนั้น

(เพชฌฆาต: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 317)

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างฉากในช่วงเหตุการณ์ทางการเมือง 14 ตุลาคม 2516 ดังนี้

อากาศเดือนตุลาคมปีนั้นเย็นกว่าทุกปี ป่ามีดและอัชชันรายล้อมเราเหมือนคุกที่มีอาณาเขตไม่สิ้นสุด บทเรียนที่ข้าพเจ้าเรียนมาจากโรงเรียนไม่เหมือนกับที่ข้าพเจ้าเคยคิด ข้าศึกที่เราพบก็ไม่ได้มีหน้าตาอย่างที่เคยนึก ข้าพเจ้าไม่เคยคิดว่าวันหนึ่งครูกับศิษย์จะมีโอกาสออกรบด้วยกัน ในสมรภูมิที่เราไม่ได้กำหนด และศัตรูที่เราไม่ได้เลือก

(เพชฌฆาต: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 319)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนพยายามเน้นฉากที่บรรยายถึงช่วงเวลา "เดือนตุลาคม" ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองขึ้น ครูแสงต้องออกรบกับลูกศิษย์เช่นฆ่าคนไทยด้วยกันเอง เพียงเพราะความขัดแย้งทางการเมือง

นอกจากนี้ยังมีฉากที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นฉากที่แสดงให้เห็นความหวังของตัวละครที่มีต่อการเมืองไทยหวังให้นักการเมืองทำเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง และอยากเห็นสังคมอุดมคติที่ไม่มีการทุจริตทางการเมือง

จากการศึกษาพบว่าปรากฏฉากแห่งความหวัง 1 เรื่อง คือ วาวแสงแห่งศรัทธา พบ ภาพลักษณ์ครุผู้มีศรัทธาต่อการเมือง ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครูพงศ์จันทร์ เป็นตัวละครที่มี ภาพลักษณ์ของครุผู้มีศรัทธาต่อการเมืองที่หวังอยากเห็นการเมืองไทยมีภาพลักษณ์ที่ดี นักการเมือง ทำเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านฉากที่แสดงให้เห็นถึงความหวัง ดังตัวอย่าง

พงศ์จันทร์จิบเปียร์จิ้มกับแกล้มเข้าปาก มองออกไปนอกหน้าต่าง ช่างนอกมีดลงแล้ว เขาเห็นไพลิน ๆ จากขอบฟ้าไกล ไซ-ในความมืดก็ยังเห็นแสงวาววามอยู่ไกล ๆ

(วาวแสงแห่งศรัทธา: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 162)

ตัวอย่างฉากข้างต้น เป็นฉากตอนกลางคืนที่มองเห็นแสงอยู่ไกล ๆ นักเขียนต้องการเปรียบเทียบ แสงเหมือนกับความหวัง ความหวังในที่นี้คือความหวังของครูพงศ์จันทร์ที่ต้องการเห็นการเมืองที่สุจริต นักการเมืองที่ทำงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยแท้จริง

3. ฉากในพื้นที่เสี่ยงอันตราย เป็นฉากที่นำเสนอพื้นที่ที่ปัญหาสังคมคือ พื้นที่ในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ที่มีปัญหาโจรก่อการร้าย และพื้นที่ติดกับชายแดนพม่า ที่มีปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อย

จากการศึกษาพบว่าปรากฏฉากในพื้นที่เสี่ยงอันตราย ทั้งหมด 2 เรื่อง คือ แมวแห่ง บุกะกรือซอ และเรื่อง คล้ายว่าเริ่มจากฝน

เรื่อง แมวแห่งบุกะกรือซอ พบภาพลักษณ์ครุผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครูฟาริดา เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครุที่เสียสละตนเองมา สอนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งอยู่ท่ามกลางความไม่ปลอดภัย ต้องมีตำรวจตระเวนชายแดน คอยคุ้มกัน นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านฉากในพื้นที่ที่ครูฟาริดาต้องมาสอนคือ บุกะกรือซอ ซึ่งมี กลุ่มขบวนการโจรก่อการร้ายที่นั่น ดังตัวอย่าง

เราเดินทางเข้าบุกะกรือซอช่วงเริ่มต้นฤดูร้อนปี 2534 - สองเดือนหลังครุคนหนึ่ง ใน เขตจังหวัดยะลาโดนจับตัวไปเรียกค่าไถ่ บุกะกรือซอเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ลึกเข้าไปในความ สลับซับซ้อนแห่งเทือกเขาสันกาลาศีรีทางตะวันตกเฉียงเหนือของโต๊ะโมะขึ้นกับกิ่ง อำเภอสุคริน จังหวัดนราธิวาส

(แมวแห่งบุกะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 119)

ตัวอย่างฉากข้างต้นนักเขียนบรรยายถึงบุกะกรือซอว่าอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ ซึ่งมีเหตุการณ์ไม่ปกติ มีกลุ่มโจรก่อการร้ายที่นั่น การที่ครูฟาริดาเสียสละตนเองไปสอนที่นั่น แสดงให้เห็นถึงความอุทิศตนของเธอ นอกจากนี้นักเขียนยังบรรยายฉากหลังจากที่มีตำรวจตระเวน ชายแดนคอยคุ้มกันครุ แต่สุดท้ายครูฟาริดาเสียชีวิต และเกิดการต่อสู้กันขึ้นกับกลุ่มขบวนการโจรก่อ การร้าย ตำรวจนายหนึ่งบาดเจ็บต้องนำตัวไปรักษา ในขณะที่ขั้วรถออกมาก็กังวลว่าจะถูกข่มขู่โจมตี โดยกลุ่มขบวนการโจรก่อการร้าย ดังตัวอย่าง

ลมหายใจของอาหารานขาดห้วงเมื่อแมวดำตัวหนึ่งวิ่งตัดหน้ารถ เรายังไม่ทันพ้นเขตบู
เก๊ะกรือซอ เงามดำนั้นวิ่งตัดหน้ารถในระยะกระชั้นชิด อารามตกใจทำให้ผมเบี่ยงหัวรถไป
ทางขวาแล้วหักกลับก่อนทันหลุดออกนอกเส้นทาง จี๊ปหยุดนิ่ง ไฟคู่หน้าสาวเข้าไปในดงรก
ทางด้านซ้าย แมวดำขนาดโตเต็มที่ยังนั่งอยู่บนหย่อมมูลดินข้างทาง ปรกกายเรื่องแห่ง
ดวงตาคมกล้า ผมสะท้อนเยือก ไม่คิดว่าวินาทีนั้นคือการจากไปของอาหาราน แต่เกิดสังหรณ์
แปลก ๆ ว่าเรากำลังถูกข่มใจมตี!

(แมวดำแห่งบูเก๊ะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 117)

นอกจากนี้ยังปรากฏฉากที่แสดงถึงพื้นที่เสี่ยงอันตรายอีกฉาก ดังนี้

แมวดำนั้นยังนั่งจ้องแสงไฟราวต้องการเผชิญหน้า ทว่าราวป่าเงียบสงบดั่งสิ้นไร้ชีวิต มี
เพียงเสียงเครื่องยนต์ครางเบา ๆ ทว่าฟังคล้ายคารามอันน่ากลัวของเสือซึ่งสะท้อนก้องไป
ทั้งหุบ สงครามเพิ่งประกาศขึ้นในความซบซ่านของทิวเทือกแห่งสันกาลาศรี-- ก่อนทหาร
หนึ่งกองพันจากค่ายสิรินธรจะเข้ายึดบูเก๊ะกรือซอและปิดล้อมทางขึ้นโต๊ะโมะไว้

(แมวดำแห่งบูเก๊ะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 118)

ตัวอย่างฉากข้างต้น นักเขียนแสดงให้เห็นถึงความน่ากลัวของบูเก๊ะกรือซอ เพราะในขณะที่
เดินทางตำรวจก็ต้องเกรงกลัวว่าจะถูกข่มใจมตีหรือไม่ หลังจากที่ไม่สามารถพาตำรวจคนที่บาดเจ็บไป
รักษาได้ทัน หลังจากนั้นทหารก็เข้ามายึดบูเก๊ะกรือซอไว้ ฉากความวุ่นวาย เหตุการณ์การต่อสู้กันใน
บูเก๊ะกรือซอแห่งนี้ ทำให้เห็นถึงความกล้าหาญเสียสละตนเองของครูฟาริดา ที่เสียสละความสุข
ความสบาย มาสอนที่โรงเรียนแห่งนี้

เรื่อง คล้ายว่าเริ่มจากฝน พบภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ
ปรากฏตัวละครทั้งหมด 2 ตัว คือ ครูใหญ่ และครูน้ำฝน เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของที่เสียสละ
สอนในพื้นที่เสี่ยงอันตรายที่มีปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อย นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านฉากซึ่งเป็น
พื้นที่ที่มีปัญหาชนกลุ่มน้อย ดังตัวอย่าง

คงรู้ว่าตอนนี้ในอำเภอเต็มไปด้วยคนต่างด้าว ไม่แปลก ในเมื่ออำเภอนี้มีพื้นที่ส่วน
ใหญ่เป็นภูเขา สวนยางกินพื้นที่หลายลูกเขา ถัดขึ้นไปก็ยังมีภูเขาลูกสูง ๆ ทอด
ยาวเป็นเทือกที่อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้ ซึ่งถ้าเดินข้ามเทือกเขาเหล่านั้น ก็สามรถเหยียบ
พื้นดินที่เป็นของประเทศอื่น อาจยังไม่ทันข้ามเขาเสียด้วยซ้ำ เพราะในสายตาชาวบ้าน
คงไม่มีใครรู้ชัดว่าเส้นพรมแดนขีดแบ่งไว้ตรงไหน

(คล้ายว่าเริ่มจากฝน: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 78)

นอกจากนี้ยังปรากฏฉากที่แสดงถึงพื้นที่เสี่ยงอันตรายอีกฉาก ดังนี้

ธงซึ่งจักรยานออกมาได้ไม่ไกลก็เจอศพ ศพนั้นนอนขวางทางเล็ก ๆ ของธง ทางดิน
สายเล็กนั้นพาดผ่านสวนยางที่ตั้งบนเนินสองลูกของพ่อ

(คล้ายว่าเริ่มจากฝน: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 76)

ฉากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงปัญหาของพื้นที่นี้ ว่าเป็นพื้นที่ที่ติดกับชายแดนพม่า และมีปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อย มีแรงงานต่างดาว แม้กระทั่งเจอศพบนทางไปโรงเรียนของเด็ก ๆ ในพื้นที่ที่มีปัญหานี้แต่ครูใหญ่และครูน้ำฝนยังคงเลือกสอนอยู่ที่นี้ รักเด็กนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่สนว่าเด็กที่ตนสอนเป็นเด็กไทยหรือเด็กพม่า แสดงให้เห็นว่าครูใหญ่และครูน้ำฝนเป็นครูที่อุทิศตนเองเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ

4. ฉากในเมือง เป็นฉากบ้านเมืองที่เจริญ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความมั่งคั่ง ร่ำรวย ของผู้คนที่อยู่อาศัยในเมือง

จากการศึกษาพบว่าปรากฏฉากในเมือง ทั้งหมด 1 เรื่อง คือ ลูกหมากับสามสหาย พบภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ปรากฏตัวละคร 1 ตัว คือ ครูย่าฮุก เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่เสียสละความสุขของตนเอง มีอุดมการณ์ สอนหนังสืออยู่ในชนบท แม้ว่าอายุจะมากแล้ว ไม่หวังรายได้ นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านฉากเปรียบเทียบระหว่างมหานครอันยิ่งใหญ่ของราชสำนัก กับฉากการปรากฏตัวของคณะลูกศิษย์ครูย่าฮุก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำของสังคม ดังตัวอย่าง

เด็ก ๆ ทั้งหมด เธอเคยยืนกลางจัตุรัสซึ่งรายล้อมด้วยอาคารร้านรวงอันวิจิตร สูงใหญ่หลายสิบชั้นอย่างนี้ไหม? ตรงหน้าเธอคือพระราชวังซึ่งกว้างขวางยิ่งกว่าวังใดในพื้นที่พิภพ พระราชวังประกอบด้วยปราสาทเจ็ดหลังด้วยกัน แต่ละหลังสร้างด้วยทองคำประดับทับทิมกับมรกต แต่เพราะมันยังไม่เกี่ยวกับเหตุการณ์ในตอนนี เราจึงไม่ขอบอกว่า ที่รายล้อมทับทิมแต่ละเม็ดคือบุชราคัมนี้งามอันประเมินราคาไม่ได้

(ลูกหมากับสามสหาย: เจ้าหญิง, หน้า 93)

อีกหนึ่งตัวอย่างที่แสดงให้เห็นฉากในเมือง ดังนี้

แต่วันนี้ ขณะนี้ พวกเขาได้เห็นแล้ว เห็นเต็มตาทีเดียว สามชีวิตกระจัดอยู่ที่ยื่นหน้าตาต้นอยู่กลางจัตุรัส ดูจากเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ดูจากใบหน้าขมุกขมอมแมม ดูจากสำเนียงภาษาที่ใช้ ดูยังไง ๆ ก็ไม่ผิดจากคนจนไปได้

(ลูกหมากับสามสหาย: เจ้าหญิง, หน้า 94)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนใช้กลวิธีบรรยายฉากโดยการเปรียบเทียบให้เห็นว่าในขณะที่วังของพระราชานั้นใหญ่โต หรรษา โอ้อ่า เพียงใด แต่ขณะเดียวกัน การปรากฏตัวของกลุ่มลูกศิษย์ของครูย่าฮุกกลับไม่เหมาะกับวังแห่งนี้ เพราะนักเขียนได้บรรยายว่า "ดูยังไง ๆ ก็ไม่ผิดจากคนจนไปได้"

เมื่อเปรียบเทียบเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพลักษณ์ของครูย่าฮุกที่เสียสละ ตั้งใจสอนในโรงเรียนที่ห่างไกลความเจริญ เสียสละความสุขของตนสอนเด็ก ๆ ที่ยากจนเหล่านี้ และเปรียบเทียบให้เห็นความเหลื่อมล้ำของสังคมด้วย

สรุปการใช้กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ผ่านฉาก ทั้งหมด 6 ภาพลักษณ์ โดยใช้กลวิธีการสร้างฉากแบ่งได้ 4 กลุ่ม โดยเรียงลำดับฉากที่ปรากฏมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้

1. ฉากในพื้นที่ชนบท
2. ฉากเหตุการณ์ทางการเมือง
3. ฉากในพื้นที่เสี่ยงอันตราย
4. ฉากในเมือง

การใช้กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ผ่านฉาก ฉากที่พบมากที่สุดคือฉากในพื้นที่ชนบท รองมาคือฉากในช่วงเหตุการณ์ทางการเมือง และฉากในพื้นที่เสี่ยงอันตราย ตามลำดับ สาเหตุที่นักเขียนนำเสนอฉากเหล่านี้มากที่สุดเนื่องจากต้องการสะท้อนปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาการศึกษาของเด็กในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ปัญหาทางการเมือง และปัญหาในพื้นที่เสี่ยงอันตราย

การนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านตัวละคร

ตัวละคร มีสองความหมาย คือ หมายถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่อง หรือหมายถึง คุณสมบัติพิเศษทางศีลธรรมและรูปร่างหน้าตาอย่างใดอย่างหนึ่งของตัวละคร (เถกิง พันธุ์เถกิงอมร, 2541, หน้า 280-281) การสร้างตัวละคร ริมมอน-เคนอน (1983 อ้างถึงใน อีราวัตติไต้ลังคะ, 2543, หน้า 54-59) ได้กล่าวถึงวิธีการสร้างตัวละครว่ามีหลากหลายวิธี ได้แก่ การรู้จักนิสัยตัวละครทางตรง เป็นการรู้จักนิสัยตัวละครผ่านผู้เล่าหรือรู้จักผ่านตัวละครอื่น ส่วนการรู้จักตัวละครทางอ้อม เป็นการรู้จักผ่านการกระทำของตัวละคร รู้จักผ่านบทสนทนา รู้จักผ่านความคิดของตัวละครเอง หรือรู้จักผ่านบทบรรยายลักษณะภายนอกของตัวละคร นอกจากนี้ยังมีการแนะนำตัวละครผ่านการตั้งชื่อตัวละคร หรือการสร้างตัวละครอื่น ๆ ขึ้นมาเทียบเคียง

ผู้วิจัยจะปรับใช้ทฤษฎีของริมมอน-เคนอน ในการศึกษาภาพลักษณ์ครูผ่านตัวละคร ดังนี้

1. การนำเสนอตัวละครทางตรง
 - 1.1 การนำเสนอตัวละครผ่านผู้เล่าเรื่อง
 - 1.2 การนำเสนอตัวละครผ่านตัวละครอื่น
 2. การนำเสนอตัวละครทางอ้อม
 - 2.1 การนำเสนอตัวละครผ่านบทสนทนา
 - 2.2 การนำเสนอตัวละครผ่านความคิด หรือการกระทำของตัวละคร
 3. การนำเสนอตัวละครเทียบเคียง
 - 3.1 การนำเสนอตัวละครผ่านตัวละครที่นิสัยเหมือนกัน
 - 3.2 การนำเสนอตัวละครผ่านตัวละครที่นิสัยต่างกัน
- โดยมีรายละเอียดในการวิเคราะห์ดังนี้

1. การนำเสนอตัวละครทางตรง ทำได้สองทางคือ การรู้จักนิสัยตัวละครผ่านผู้เล่าเรื่อง และการรู้จักนิสัยตัวละครผ่านตัวละครอื่น

1.1 การนำเสนอตัวละครผ่านผู้เล่าเรื่อง คือ การรู้จักนิสัยตัวละครผ่านผู้เล่าเรื่องแบบผู้รู้ หรือผู้ประพันธ์ จากการวิเคราะห์พบภาพลักษณ์ครูที่นำเสนอผ่านผู้เล่าเรื่องทั้งหมด 2 ภาพลักษณ์ ดังนี้

1.1.1 ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 3 ตัว คือ ครูย่าฮุก จากเรื่อง ลูกหมากับสามสหาย 1 ตัว และ ครูใหญ่ ครูน้ำฝน จากเรื่องคล้ายว่าเริ่มจากฝน 2 ตัว

ตัวอย่าง

ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ครูย่าฮุก จากเรื่อง ลูกหมากับสามสหาย นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านผู้เล่าเรื่อง ดังนี้

โรงเรียนย่าฮุกอยู่ไกลสุดชายแดน เป็นที่รู้จักว่าเด็กข้างถนนทั้งหลาย เด็กซึ่งไร้พ่อ ขาดแม่จะถูกส่งไปที่นั่น คุณย่าฮุกเป็นครูใหญ่และครูคนเดียวของโรงเรียนมานานหลายสิบปี ไม่มีใครไปช่วยเพราะรู้ว่าจะไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ

แม่พระของเด็ก ๆ ซึ่งบัดนี้ชรามากพอจะเรียกว่าย่าพระได้แล้ว ยังคงทำหน้าที่ของท่านอย่างเข้มแข็ง แม้สุขภาพจะไม่อำนวยและสมองเริ่มเลือนหน้อย ๆ ปัญหาของคุณย่าคือ เวลาขึ้นทะเบียนนักเรียน คุณย่ามักเขียนตัวอักษรสลับที่กัน

(ลูกหมากับสามสหาย: เจ้าหญิง, หน้า 98)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นการเล่าเรื่องแบบผู้รู้ และได้อธิบายให้เห็นภาพลักษณ์ของครูย่าฮุกที่เสียสละ อุทิศตนเพื่อหน้าที่ในการสอน

ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ครูน้ำฝน จากเรื่องคล้ายว่าเริ่มจากฝน นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านผู้เล่าเรื่อง ดังนี้

ครูน้ำฝนเป็นครูประจำชั้น ยังไม่แต่งงาน ไม่ดำ ไม่ดู่ ไม่ชอบตีนักเรียน ครูน้ำฝนเห็นการกระทำของลูกศิษย์กลางสนาม เธอฟ้องครูใหญ่ ฮะตุเป็นเด็กพิเศษของครูใหญ่ แม้ความจริงไม่ได้พิเศษตรงไหน เป็นแค่ลูกของคนกรีดยาง ซึ่งมีความสำคัญน้อยกว่าผู้ปกครองคนอื่น ที่จริงไม่น่าจะมีอะไร แต่ครูใหญ่คงแพ้ทางครูน้ำฝน คำฟ้องจึงหนักแน่น เป็นเหตุให้ฟ้าผ่าลงไปกลางหัวเด็กชนทั้งหลาย

ครูน้ำฝนอบรบด้วยน้ำเสียนุ่มนวล ว่าถึงการอยู่ร่วมกัน ความรักใคร่ ความสามัคคี ในหมู่คณะ ต่อด้วยหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ฮะตุนั่งอยู่ข้างสนาม ขาเทียมตั้งบนโต๊ะหน้าของเขาก็มุด อดรู้ดีว่าเหตุใดเขาจึงไม่กล้ามองหน้าใคร และรู้ดีว่ามีเพื่อนคนไหนบ้างที่กำลังจ้องหน้าฮะตุอย่างเคียดแค้น

(คล้ายว่าเริ่มจากฝน: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 84)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นนำเสนอผ่านลักษณะของครุฑน้ำฝนผ่านการเล่าเรื่องแบบผู้รู้ หรือผู้ประพันธ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ครุฑน้ำฝนเป็นครุฑที่ใจดี มีเมตตา ให้อุทิศธรรมต่อเด็ก พยายามสอนให้เด็ก ๆ เป็นคนดี มองเพื่อนมนุษย์ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

1.1.2 ครุฑนักปฏิบัติ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครู จากเรื่อง ฟ้าเดียวกัน ตัวอย่าง

ครุฑนักปฏิบัติ ครู จากเรื่อง ฟ้าเดียวกัน นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านผู้เล่าเรื่อง ดังนี้

พ่อของฟ้าเดียวกันเป็นนักปฏิบัติที่มีชื่อเสียงของเมืองนี้ เมืองที่เคยมีสงครามกลางเมืองเมื่อประมาณสามสิบปีที่แล้ว ใคร ๆ อาจอิจฉาที่เกิดเป็นลูกนักปฏิบัติผู้ยิ่งใหญ่ เป็นที่ทราบกันดีว่าในบ้านเมืองนี้ ใคร ๆ มักชื่นชมและอยากใกล้ชิดนักปฏิบัติด้วยกันทั้งนั้น จำความได้ ฟ้าเดียวกันก็เผชิญกับชายร่างใหญ่ หนวดเคราเพิ่ม เนื้อตัวอัดแน่นด้วยมัดกล้ามเนื้อ เสียงดังดุดันแข่งกร้าว นั่นล่ะคือผู้ยิ่งใหญ่ประจำบ้าน ผู้ยิ่งใหญ่ที่ใคร ๆ ต่างสยบยอมอยู่ใต้อำนาจ ฟ้าเดียวกันไม่รู้หรือกว่าพ่อเคยมีบทบาทยิ่งใหญ่เพียงใดเมื่อสามสิบปีก่อน รู้แต่เพียงว่าชายคนนั้นคือพ่อและเป็นสามีของแม่ และเมื่อฟ้าเดียวกันโตขึ้นจึงเริ่มรับรู้เรื่องราวของพ่อมากขึ้น

(ฟ้าเดียวกัน: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 208-209)

ตัวอย่างข้างต้น เป็นนำเสนอผ่านลักษณะของครุฑนักปฏิบัติผ่านการเล่าเรื่องแบบผู้รู้ หรือผู้ประพันธ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ครูมีบุคลิกที่น่าเกรงขาม และผู้คนต่างยกย่องในฐานะนักปฏิบัติ

1.2 การนำเสนอตัวละครผ่านตัวละครอื่น คือ การรู้จักนิสัยตัวละครจากทัศนคติของตัวละครอื่น จากการวิเคราะห์ทบทวนภาพลักษณ์ครุฑที่นำเสนอผ่านตัวละครอื่นทั้งหมด 5 ภาพลักษณ์ ดังนี้

1.2.1 ครูที่ไม่ปฏิบัติตนตามหน้าที่และความรับผิดชอบ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 4 ตัว คือ ครู จากเรื่องในกระแสร่างแห่งกาลเวลา 1 ตัว, ครู จากเรื่องถ้าผมเป็นพ่อ 1 ตัว, ครูจุก จากเรื่องบนถนนโคลีเซียม 1 ตัว, และ ครูเตือนใจ จากเรื่องบ้านเกิด 1 ตัว

ตัวอย่าง

ครูมี จากเรื่องในกระแสร่างแห่งกาลเวลา นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านตัวละครอื่น ดังนี้

"ครู ! สวัสดีครับ"

ฉันเงยหน้า เด็กนักเรียนคนหนึ่งมาเอ่ยทักอยู่ข้าง ๆ

ฉันตอบรับคำสวัสดี พลังแห่งมองร่างของเด็กชายเล็ก ๆ ส่องนัยน์ตาแจ้วแหวจับจ้องมายังฉันในมือของเด็กน้อยมีดินสอที่เหลาจนแหลมแล้วแท่งหนึ่ง หนังสือหัดอ่านที่เก่าพอกับกางเกงเสื้อผ้าว

"ครูเมามาแต่เช้าอีกแล้ว..." สุ่มเสียงอันเหน่อหลุดออกมาจากริฟที่ส่งสีขาวขาว

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา: ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง, หน้า 64)

ตัวอย่างข้างต้น ตัวละครอื่นที่นำเสนอภาพลักษณ์ครูที่ประพัตินไม่เหมาะสม
ไม่เป็นตัวอย่างที่ดีให้นักเรียน

นอกจากนี้ยังมี ครูเตือนใจ จากเรื่องบ้านเกิด ที่นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่าน
ตัวละครอื่น ดังนี้

ครูเตือนใจไม่ใช่ครูที่สวยที่สุดในโรงเรียน แต่เป็นครูซึ่งพวกเราหลงใหลมากที่สุด
แกทำตัวสนิทสนมกับทุกคน ไม่เว้นแม้แต่นักเรียน จนบางครั้งพวกเราเผลอคิดว่าเป็นเพื่อน
และนั่นเองที่ทำให้เราไม่ค่อยเคารพแก นินทาถึงด้วยถ้อยคำห้ามหั้น หยาบคาย มีเพื่อนชั้น
คนหนึ่ง ตัวโต เริ่มมีหนวด เอากระจกเงาเล็ก ๆ วางไว้ขีดขาโต๊ะ แล้วหาเรื่องให้ครูเตือนใจ
เข้าไปว่ากล่าวถึงโต๊ะ คราวนี้เขาแสร้งก้มหน้านิ่งคล้ายสำนึก ทว่าครั้นหมดชั่วโมง เขากลับ
คุยโวอย่างห้ามหั้นถึงกางเกงในของครู

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 94)

ตัวอย่างข้างต้น ตัวละครอื่นที่นำเสนอภาพลักษณ์ครูผู้มีความประพฤติไม่เหมาะสม
คือ ลูกศิษย์ ที่รู้สึกว่าคุณครูเตือนใจเป็นครูที่ไม่น่าเคารพ เด็ก ๆ หลายคนจึงแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีกับ
ครูเตือนใจ

1.2.2 ครูนักปฏิวัติ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครูแสงเทียน จากเรื่องแม่ทัพ
ตายแล้ว

ตัวอย่าง

ครูนักปฏิวัติ ครูแสงเทียน จากเรื่องแม่ทัพตายแล้ว นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่าน
ตัวละครอื่น ดังนี้

สหายแสงเทียน เป็นอาจารย์สอนในโรงเรียนมัธยมฯ คนคนนี้น่าคุยด้วยเป็นที่สุด
เขากลายเป็นมันสมองของกลุ่ม เจ้าคิดเจ้าวางแผน การรวมตัวเล่นเกม การตั้งชื่อ รวมทั้ง
กิจกรรมอะไรก็ตามในสุดสัปดาห์ เขาทั้งนั้นคิดขึ้นมา แม้จะเป็นคนหัวดี แต่ในเกมเสมือน
จริงเขาเป็นแค่คนรับปลายแถว เล่นมาหลายปี เขายังผ่านด่านไปไม่ถึงระดับสาม ผิดกับ
ชีวิตจริง เขาได้เลื่อนขั้นทุกวาระพิจารณา

(แม่ทัพตายแล้ว: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 158-159)

ตัวอย่างข้างต้น ตัวละครอื่นที่นำเสนอภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติในเรื่องคือ เพื่อนที่
เป็นนักปฏิวัติด้วยกัน แสดงให้เห็นว่าครูแสงเทียนเป็นคนฉลาด รู้จักคิด ในสายตาของเพื่อน และเป็น
เพื่อนที่ร่วมอุดมการณ์ต่อสู้กับเผด็จการทหารด้วยกัน

1.2.3 ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ
ครูฟาริดา จากเรื่องแมงแห่งบูเก๊ะกรือซอ

ตัวอย่าง

ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ครูฟาริดา จากเรื่องแมงแห่งบู
เกะกรือซอ นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านตัวละครอื่น ดังนี้

ผมกลัวผู้หญิงเช่นนี้... ผู้หญิงที่ทั้งสวยและฉลาด ทั้งสองอย่างนั้นมามารวมกันใน
ผู้หญิงคนเดียวทำให้เธอไม่น่าวางใจ มันเป็นตัวชี้ว่าเธอผู้นั้นมีความสมบูรณ์ในคุณสมบัติทุก
ด้าน สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยศักดิ์ศรีและกำลังของตัวเองโดยไม่ต้องอาศัยผู้ชายอย่างเรา
คุ้มครองหรือชี้นำ ผู้หญิงเช่นนี้แหละที่จะเสียดค่าไม่ตกพาก ด้วยเหตุผลและโลกทัศน์ซึ่งจะ
ทำให้เรากลายเป็นตัวตุ่นไปเลย

(แมงแห่งบูเกะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 134)

ตัวอย่างข้างต้น ตัวละครอื่นที่นำเสนอภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติในเรื่องคือ ตำรวจ
ตระเวนชายแดนที่ถูกต้องมาคุ้มครองครูในหมู่บ้านแห่งนี้ ตำรวจหลงรักครูฟาริดา และกล่าวชื่นชมว่า
เธอเป็นคนสวย และฉลาด นอกจากนี้ยังกล่าวถึงครูฟาริดาที่ทุ่มเทสั่งสอนเด็ก ๆ ดังตัวอย่าง

...ทว่าผมเห็น- แวตตาเธอขณะพูดถึงเด็ก ๆ, เมื่อเธอกล่าวว่าพยายามปลุกฝังให้พวก
เขาเดินไปในหนทางที่ถูกต้อง ปรกาศตาบ่งบอกแจ่มชัดถึงความรักที่เธอมีต่อพวกเขาเต็ม
เปี่ยม ในปรกาศซึ่งฉายชัดที่สุดนั้นบอกว่า เธอจะปลุกสร้างให้พวกเขาเติบโตขึ้นมาเป็นคน
ดี-- ไม่ใช่คนดีของเราหรือของอับดุลกาเดร์, ไม่ใช่คนดีของพุทธหรืออิสลาม ทว่าเป็นคนดี
ของโลกทั้งโลก...

(แมงแห่งบูเกะกรือซอ: แผ่นดินอื่น, หน้า 135)

จากความคิดของตัวละครอื่นข้างต้น แสดงให้เห็นว่าครูฟาริดาอุทิศตนเองสอน
หนังสือให้กับเด็ก ๆ ในพื้นที่เสี่ยงอันตราย แต่เธอก็มีความมุ่งมั่นตั้งใจให้เด็กนักเรียนทุกคนเติบโตมา
เป็นคนดี

1.2.4 ครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครูชีวจิน จากเรื่อง
เซ็งเม้ง นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านตัวละครอื่น ดังนี้

"ทำไมครูชีวจินไม่ตามแฟนแกไปด้วย?"

"แกไม่เชื่อในลัทธิคอมมิวนิสต์"

"อะไรคือคอมมิวนิสต์?"

"ลูกยังเด็ก อย่าไปรู้มันเลย..." แม่ถอนใจ "...โง่จริง ผู้ชายดี ๆ อย่างนั้นหายากจะ
ตาย"

"แม่รู้ได้อย่างไร แม่รู้จักเขาหรือ?"

"ใช่ เคยคุยด้วย เป็นคนดี เสียอย่างเดียวที่เป็นคอมมิวนิสต์"

(เซ็งเม้ง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 282)

ตัวอย่างข้างต้น ตัวละครอื่นที่นำเสนอภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติในเรื่องคือ ผู้ปกครองของลูกศิษย์ ที่แสดงความเห็นเกี่ยวกับครูชิวจินว่า ครูชิวจินไม่เชื่อในลัทธิคอมมิวนิสต์จึงไม่ตามแฟนไปประเทศจีน ดังนั้นครูชิวจินจึงเลือกอยู่คนเดียว และสอนภาษาจีนอยู่ในประเทศไทย

1.2.5 ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครูแสง จากเรื่อง เพชฌฆาต นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านตัวละครอื่น ดังนี้

ครูแสงมีศรี้อยเอว รู้เรื่องการเมืองดีเยี่ยม เขาเป็นหนึ่งในคณะกรรมการเปลี่ยนแปลงการปกครองในเดือนมิถุนายน ในสนามฝึกครูแสงเป็นผู้ฝึกที่ระเบียบจัด นักเรียนทหารทุกคนคุ้นกับคำสั่งวัดพื้นครึ่งละหนึ่งพันครึ่ง แต่เมื่อเลิกฝึกแล้วครูแสงก็กลับกลายเป็นคนละคน คุ้ยสนุก บางครั้งเอาเหล้ามาเลี้ยงพวกเราเสียเองจนเมาพับไปหลายคน ครั้นก่อนอาทิตย์ขึ้น ครูแสงก็เป็นคนปลุกพวกเราขึ้นมา โดยไม่มีแว้วความเมาเลย กลับกลายเป็นอีกคนตามเดิม

(เพชฌฆาต: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 319)

ตัวอย่างข้างต้น ตัวละครอื่นที่นำเสนอภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติในเรื่องคือ ลูกศิษย์ โดยบรรยายให้เห็นบุคลิกว่าครูแสง เป็นครูทหารที่จริงจังกับหน้าที่ แต่เมื่ออยู่นอกหน้าที่เขาก็เป็นเพียงนายแสงที่มีอัธยาศัยไมตรีดี แสดงให้เห็นว่าเขาเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ แยกแยะหน้าที่ชัดเจน

2. การนำเสนอตัวละครทางอ้อม คือ รู้จักตัวละครผ่านบทสนทนา ผ่านความคิด หรือการกระทำของตัวละคร โดยสามารถรู้จักตัวละครได้จากความคิด ทศนคติ ของตัวละครเอง และสรุปจากการกระทำที่เกิดขึ้น และกระทำที่เกิดขึ้นนิสัย ของตัวละคร ดังนี้

2.1 การนำเสนอตัวละครผ่านบทสนทนา บทสนทนา คือ ถ้อยคำที่ตัวละครใช้พูดจาโต้ตอบกัน บทสนทนาอาจมีประโยชน์ต่อการเขียนเรื่องสั้น เพราะช่วยให้เรื่องดำเนินคืบหน้าไปได้ โดยผู้แต่งไม่ต้องอธิบายให้ยืดยาวช่วยสะท้อนบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวของตัวละคร หรือช่วยสร้างบรรยากาศของเรื่องให้เป็นไปตามธรรมชาติ ดังนั้นการเขียนบทสนทนาผู้แต่งควรใช้บทสนทนาอย่างประหยัดและใช้ให้ตรงประเด็นของเรื่อง (สายทิพย์ นุกุลกิจ, 2539, หน้า 162) ซึ่งบทสนทนาทำให้ทราบนิสัยของตัวละครได้

จากการศึกษาพบภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ที่นำเสนอผ่านบทสนทนา ดังนี้

2.1.1 บทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบ จากเรื่อง ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือตัวละครครู ที่มีภาพลักษณ์ของครูที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต้มสุราแล้วมาสอน ไม่เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูกศิษย์ นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนาที่ลูกศิษย์เอ่ยทักครู ดังนี้

"ครู ! สวัสดิ์ครับ"

ฉันเงยหน้า เด็กนักเรียนคนหนึ่งมาเอ่ยทักอยู่ข้าง ๆ

ฉันตอบรับคำสวัสดิ์ พลังเพ่งมองร่างของเด็กชายเล็ก ๆ ส่องนัยน์ตาแจ้วแหวจับจ้องมายังฉันในมือของเด็กน้อยมีดินสอที่เหลาจนแหลมแล้วแท่งหนึ่ง หนังสือหัดอ่านที่เก่าพอกับกางเกงเสื้อผ้าว

"ครูเมามาแต่เช้าอีกแล้ว..." สุ่มเสียงอันเหน่อหลุดออกมาจากไรฟันที่ส่งสีขาวขาว
(ในกระแสร่างกาลเวลา: ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง, หน้า 64)

ตัวอย่างข้างต้นนักเขียนใช้บทสนทนาเพื่อนำเสนอให้เห็นลักษณะนิสัยของตัวละครว่าตัวละครเป็นครูที่ขาดความรับผิดชอบ ประพฤติตนไม่เหมาะสม แม้แต่ลูกศิษย์ยังทราบพฤติกรรมของตัวละคร นอกจากนี้นักเขียนยังนำเสนอภาพลักษณ์ครูผ่านบทสนทนายาระหว่างครูกับภรรยา ดังตัวอย่าง

ฉันถอดรองเท้าแล้วขยับก้าวขึ้นบนเรือน

"ไม่สอนลูกศิษย์รี วันนี้" หล่อนถาม

"ม่าย..." ฉันสั่นหัว

"มันมีนหัวมาตั้งแต่เมื่อคืนนี้แล้ว เมาค้างนะยังไม่หาย ขึ้นสอนลูกศิษย์มันคงโให้"

(ในกระแสร่างกาลเวลา: ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง, หน้า 65)

ตัวอย่างบทสนทนาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าตัวละครเองก็ยอมรับว่าตนเองมีพฤติกรรมที่ไม่ดี หนีงานสอนกลับบ้านนอนที่บ้าน แม้จะรู้เช่นนั้นแต่ตัวละครก็ยังคงทำพฤติกรรมเช่นนั้นอยู่ ดังนั้นบทสนทนาในเรื่องแม่เพียงสั้น ๆ ก็สามารถแสดงภาพลักษณ์ของตัวละครได้เด่นชัด

นอกจากนี้ยังมีบทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบ จากเรื่อง ตามตาต้องใจ ปราบภูตตัวละคร 1 ตัว คือ ครูมด เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่สอนเด็กตามแนวทางการสอนแบบเดิม ๆ ไม่พัฒนาการสอนของตน อีกทั้งยังไม่รับฟังความคิดเห็น และเหตุผลของเด็กนักเรียน นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนาที่ครูคุยกับลูกศิษย์ ดังนี้

ทำไมหนึ่งบวกหนึ่งเท่ากับหนึ่งหรือสามละ ต้องใจ ครูมดข้องใจอย่างยิ่ง

ก็หนูไม่แน่ว่าคำตอบไหนถูกกว่ากันนี่คะ

ไม่ถูกทั้งสองคำตอบ ไหนนักเรียนช่วยบอกคำตอบให้ต้องใจฟังเต็ม ๆ หนูหน่อยซิ หนึ่ง

บวกหนึ่งเป็นเท่าไร

หนึ่ง บวก หนึ่ง เป็น สอง นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4/3 ตะโกนลั่นห้อง

ถูกต้อง ดีมาก ได้ยินไหมจะต้องใจ เพื่อน ๆ เขารู้กันหมดว่าหนึ่งบวกหนึ่งเป็นสอง

สองจะสอง ไม่ใช่หนึ่งหรือสาม เรียนมาตั้งแต่อนุบาลไม่ใช่หรือ

(ตามตาต้องใจ: ความน่าจะเป็น, หน้า 49-50)

บทสนทนาข้างต้นระหว่างครูมดกับเด็กหญิงตั้งใจในชั้นเรียน ในขณะที่ครูมดสอนเด็ก ๆ ว่าหนึ่งบวกหนึ่งเท่ากับสอง แต่มีเพียงเด็กหญิงตั้งใจที่ตอบว่าหนึ่งบวกหนึ่งเท่ากับสาม ครูมดจึงโมโหปาซอลใส่ตั้งใจ หลังจากนั้นก็ร้องไห้และกล่าวว่า "ครูขอโทษนะตั้งใจ เป็นเด็กดีเถอะ เชื้อครู หนึ่งบวกหนึ่งเป็นสอง" บทสนทนาดังกล่าวทำให้ผู้อ่านทราบว่าครูมดเป็นครูที่ยึดติดกับการสอนแบบเดิม ๆ ไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น ความเชื่อ อีกทั้งยังพยายามบังคับให้เด็กเดินไปในทิศทางที่ตนเองต้องการเท่านั้น ดังนั้นบทสนทนาดังกล่าวจึงสื่อได้ถึงภาพลักษณ์ของครู

ภาพลักษณ์ครูที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบ อีกหนึ่งเรื่อง คือเรื่อง แก้อัดดนตรี ที่สะท้อนภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนา ปรากฏตัวละคร คือ ครูใหญ่ เป็นตัวละครที่สอนลูกศิษย์ในทางที่ผิด นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนาที่แก้อัดพูดกับตนเองในเรื่อง ดังนี้

"ขอร้องเถอะนะ อย่าเรียกฉันว่าแก้อัดดนตรีอีกต่อไปเลย" แก้อัดไม่เนื้อไม้ได้แต่คร่ำครวญ
ในทุกเย็นที่มันถูกลากตัวออกไปวางกลางลาน

"ในเมื่อพวกเธอไม่ได้มีดนตรีไว้เพื่อการฟัง แล้วจะเรียกฉันว่าแก้อัดดนตรีทำไม

(แก้อัดดนตรี: เจ้าหญิง, หน้า 49-50)

บทสนทนาของแก้อัดที่ผู้แต่งใช้กลวิธีการสร้างตัวละครแบบบุคลาธิษฐาน ให้แก้อัดเสมือนมีตัวตน มีความรู้สึกเหมือนมนุษย์คนหนึ่ง แก้อัดจึงแสดงความรู้สึกเสียใจที่ตนเองไม่ได้ถูกนำมาใช้ในทางที่ถูกต้อง แต่นำมาเพื่อให้เด็ก ๆ แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ตามที่ครูใหญ่สอนให้เด็ก ๆ ทำ ดังนั้นนักเขียนใช้บทสนทนาที่แสดงความคร่ำครวญ แสดงความเสียใจของแก้อัด บทสนทนาเพียงเท่านี้ก็สามารแสดงให้เห็นว่าการสอนของครูใหญ่นั้นมีผู้ที่มองการสอนนี้อย่างไร และเด็ก ๆ จะได้อะไรบ้างในการเรียนการสอนเช่นนี้

ภาพลักษณ์ครูที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบ จากเรื่อง เพลงชาติไทย นำเสนอภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนาเช่นกัน คือ ตัวละครครู เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่สั่งสอนลูกศิษย์ตามความเชื่อของตน บังคับให้เด็กทำในสิ่งที่ตนเองคิด และเชื่อว่าถูกต้องโดยไม่ฟังความคิดเห็นของลูกศิษย์ จึงเป็นครูที่ควรปรับปรุงการสอนของตนเอง นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนาที่ครูกับอดีตลูกศิษย์คุยกัน ดังตัวอย่าง

...เมื่อเพลงชาติจบลง ปรากฏว่ามีอาจารย์ผู้หญิงคนหนึ่งเดินร่ำทำหน้ามึนทึบเข้ามาหาผม พร้อมตะคอกถามว่า

"นี่เธอ เป็นคนไทยหรือเปล่า?"

"แน่นอนครับ ผมเป็นคนไทยแน่นอนร้อยเปอร์เซ็นต์ครับ..."

"...แน่ใจหรือว่าเป็นคนไทย แล้วทำไมถึงทำอย่างนี้ล่ะ หรือเธอจะเป็นคอมมิวนิสต์" ผมนึกในใจไปกันใหญ่แล้ว

"ผมเป็นคนไทยจริง ๆ นะครับ ...นี่ไงละครับบัตรประชาชนผม"

"...ทำไมเธอไม่ยอมยื่นตรงเคาพธงชาติ"

"ผมลืม"

"ลืมหรือ?" หล่อนยิ้มเหยียด "เรื่องแบบนี้จะลืมกันง่าย ๆ ได้หรือ ...เธอไม่อายุพวกหมา มันบ้างหรือ ขนาดมันเป็นหมาก็ยังรู้หน้าที่...ขนาดมันเป็นสัตว์ มันยังรู้เลยว่าอะไรควรไม่ควร"

"...แล้วอาจารย์มั่นใจหรือว่าที่หมา มันแสดงอาการอย่างนั้นนะเป็นการเคาพธงชาติ" ผมจ้องตาอาจารย์เขม็ง "อาจารย์คิดดูสิ มันอาจจะเห่าหอนไล่เพราะความรำคาญก็ได้ ใครล่ะจะไปรู้ ผมคนหนึ่งล่ะที่ไม่เข้าใจภาษาของหมาพวกนี้หรือ หรืออาจารย์จะรู้"

"นี่เธอ! ชักจะมากไปแล้วนะ" หล่อนกระแทกหนังสือที่หอบมาด้วยลงกับโต๊ะอย่างแรงจนผมสะดุ้ง "ถ้าเธอยังอวดดี เดียวฉันจะแจ้งความเอาเธอเข้าตะราง"

"...เอาเลยครับ แจ้งความเลย เห็นตำรวจยืนอยู่หน้ามหาลัยสองสามคน แต่ผมสงสัยจิงว่าการไม่ยื่นตรงเคาพธงชาตินี้มันจะเป็นความผิดด้วยหรือ ถ้าผิดจะเป็นข้อหาอะไรหรือครับ หรือว่าจะเป็นข้อหาทำลายความมั่นคงของชาติ หรือข้อหาขายชาติ หรือข้อหากระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ หรือร้ายแรงถึงขั้นการกระทำอันเป็นภัยต่อชาติในการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย..."

(เพลงชาติไทย: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 84-86)

บทสนทนาข้างต้นของครูกับลูกศิษย์ที่แสดงให้เห็นว่าทั้งคู่ได้เถียงกันในเรื่องการเคาพธงชาติ นักเขียนใช้บทสนทนาเพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ของครูที่พยายามจะสั่งสอนให้เด็กคิด และเชื่อในสิ่งที่ตนเองสั่งสอนทุกอย่าง ไม่ฟังเหตุผลของลูกศิษย์ การที่นักเขียนใช้ลักษณะของบทสนทนาที่โต้เถียงกันนั้นต่างฝ่ายต่างพยายามแสดงความเชื่อของตนเองออกมา แสดงให้เห็นบุคลิกของตัวละครได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ภาพลักษณ์ของครูคือภาพลักษณ์ที่บกพร่องในการสั่งสอนลูกศิษย์

2.1.2 บทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูผู้ทศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ จากเรื่อง ยี่สิบปีหลัง ตัวละครครูในเรื่องมีภาพลักษณ์ของครูผู้ทศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยเสียสละความสุขของตนเอง มีอุดมการณ์ ไปสอนในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ โดยไม่เกรงกลัวต่อความยากลำบาก นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ครูผ่านบทสนทนาของครูหนุ่มกับชายคนหนึ่งบนรถไฟขณะที่ครูหนุ่มกำลังเดินทางไปสอนหนังสือในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ดังตัวอย่าง

"...ผมเป็นครู กำลังไปสอนหนังสือที่นั่น ที่นั่นจะเป็นงานแรกของผมครับ"

ข้าพเจ้าบอกชื่อโรงเรียน สายตาเขาค่อยๆ ก้มลงกับกำลังนึกทบทวนความหลัง "เป็นโรงเรียนที่ผมเคยเรียนเมื่อสามสิบปีก่อน แต่ก็เรียนได้แค่สองปี ตอนนั้นมันจะเป็นยังไงผมก็ไม่รู้"

เท่าที่ทราบมา โรงเรียนนั้นไม่มีอุปกรณ์ ไม่มีงบประมาณ ที่สำคัญที่สุดคือไม่มีครูเลย..." ข้าพเจ้าหัวเราะ "ผมจึงเลือกไปที่นั่น"

(ยี่สิบปีหลัง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 150)

บทสนทนาข้างต้น นักเขียนใช้กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนาของตัวละครสองตัวที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ทำให้ผู้อ่านรู้จักภาพลักษณ์ของตัวละครครูหนุ่มดีขึ้นว่าเขาเป็น ผู้ที่เสียสละตนเอง เพ็งเรียนจบ มีอุดมการณ์ อยากไปสอนหนังสือในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ เพราะ ครูหนุ่มเป็นคนอธิบายให้กับชายที่คุยด้วยว่า โรงเรียนนั้นมีสภาพเป็นอย่างไร แต่เขาก็ยังยืนยันจะไป ที่นั่น เมื่อชายหนุ่มคนดังกล่าวสงสัยว่าพื้นที่กันดารเช่นนั้นจะไปอยู่ทำไม ครูหนุ่มก็ตอบกลับมาว่า "...บางทีมันเป็นความฝันสัก ๆ ของผมที่จะเป็นวีรบุรุษช่วยคนยากไร้ การเป็นครูสอนลูกศิษย์ในถิ่น กันดารคงช่วยเติมความฝันส่วนนี้ให้ผมบ้าง" จากบทสนทนาของครูหนุ่มก็ยืนยันการมีความฝัน มี อุดมการณ์ เสียสละตนเองของเขาได้เป็นอย่างดี

ภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบอีกหนึ่งเรื่องที่น่าสนใจ ภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนาคือ ตัวละครในเรื่อง วรรณกรรม 48 ชั่วโมง เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ ของครู ผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่ เสียสละความสุขของตนเอง มีอุดมการณ์ ไปสอนในชนบทที่ห่างไกล ความเจริญ โดยไม่เกรงกลัวต่อความยากลำบาก นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนาที่ ตัวละครในเรื่องสนทนากับตนเอง ดังตัวอย่าง

เคยถามตัวเอง "หากสามารถย้อนกลับไปเมื่อยี่สิบปีก่อนได้ มึงยังจะเลือกเดินทาง สายนี้มั๊ย?--เรียนมหาวิทยาลัยเกือบจบรอมร่อยอยู่แล้ว กลับลาออกไปสอนหนังสือเด็กใน ชนบท ใช้เวลาที่เหลือจากงานทุกนาทีเขียนหนังสือ..."

"แน่นอน" ข้าพเจ้าในวัยยี่สิบสองตอบอย่างมั่นใจ

(วรรณกรรม 48 ชั่วโมง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 204)

บทสนทนาของตัวละครนักเขียนใช้บทสนทนาของตัวละครที่พูดกับตนเอง โดยนึก ย้อนกลับไปเมื่อยี่สิบสองปีที่เลือกลาออกจากมหาวิทยาลัยไปสอนเด็กในชนบทว่า เขาในตอนโตแล้ว นั้นยังจะเลือกเส้นทางนี้อยู่หรือไม่ เมื่อนึกย้อนกลับไปเขายังแสดงความมุ่งมั่นไม่เสียตายชีวิตใน ช่วงเวลานี้ นักเขียนใช้กลวิธีเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านรู้สึกได้ถึงภาพลักษณ์ของตัวละครที่เสียสละตนเอง มีอุดมการณ์ ไม่คำนึงถึงความยากลำบาก และมีความมุ่งมั่นแม้ช่วงเวลาจะผ่านไป

ภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ในเรื่อง ลูกหมากับ สามสหาย คือ ครูย่าฮุก เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่เสียสละความสุขของตนเอง มีอุดมการณ์ สอนหนังสืออยู่ในชนบท แม้ว่าอายุจะมากแล้ว ไม่หวังรายได้ นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่าน บทสนทนาที่ลูกศิษย์พูดถึงครูย่าฮุกที่สอนเด็กกำพร้าอย่างพวกตนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม ดังตัวอย่าง

"แต่เธอก็ต้องการเงินทองไม่ใช่หรือ" พระราชาทรงขมวดคิ้ว "ก็เธอบอกเองว่าเข้า เมืองมาเพื่อหางานทำ"

"ใช่พระเจ้าข้า หม่อมฉันต้องการเงิน แต่ครูย่าฮุกสอนว่าเงินก็ไม่ใช่สิ่งที่สำคัญที่สุดใน ชีวิต หม่อมฉันต้องการแค่พอประมาณเท่านั้น"

"เท่าไรล่ะถึงเรียกว่าพอประมาณ"

แบกหามนึ่งคิด ก่อนจะตอบอย่างมั่นใจ

"พอประมาณก็คือพอประมาณ พอประมาณคือพอแก่การประมาณตน ต้องไม่มากจนรู้สึกถูกตัวเอง อย่างนั้นเขาเรียกว่าซิงโซค ไม่ใช่ค่าแรง"

(ลูกหามกับสามสหาย: เจ้าหญิง, หน้า 108)

บทสนทนาของลูกศิษย์ครูย่าฮุกที่พูดกับพระราชาช่างตัน หลังจากเหล่าลูกศิษย์ (นักเขียนสร้างตัวละครแบบบุคลาธิษฐาน เป็นตัวละครสัตว์ที่มีลักษณะเหมือนคน เล่าเรื่องในลักษณะนิทานที่ให้ข้อคิด) สามารถปราบพญางูที่ลักพาตัวเจ้าหญิงไป และพาเจ้าหญิงกลับมาได้สำเร็จ พระราชาเอ่ยปากให้รางวัลแต่เหล่าลูกศิษย์ของครูย่าฮุกกลับตอบว่าพวกเขาต้องการเพียงแค่ว่าพอประมาณ เพราะเป็นคำสั่งสอนจากครูย่าฮุก ในเรื่องนี้ครูย่าฮุกแม้ไม่มีบทบาทสำคัญในเรื่อง แต่กลับมีภาพลักษณ์ที่ชัดเจนเพราะนักเขียนสร้างให้ตัวละครอื่นพูดถึงครูย่าฮุก ให้ลูกศิษย์ระลึกคำสอนของครูย่าฮุก ทำให้ผู้อ่านทราบว่าครูย่าฮุกมีภาพลักษณ์อย่างไร

นอกจากนี้ในขณะที่ลูกศิษย์ของครูย่าฮุกไปปราบพญางู เหล่าลูกศิษย์ก็พูดถึงครูย่าฮุก ดังตัวอย่าง

"พวกเราไม่รู้ไหม ทำไมครูย่าฮุกถึงเรียกว่าเราลูกหาม"

"ฮู้"

หามรุ่งหามค่ำกับแบกหามตอบเสียงแจ้ว แล้วรีบวิ่งผ่านช่องระหวางยูักษ์สองตัวทันที

"พวกเราไม่รู้ไหม ทำไมครูย่าฮุก ถึงเรียกเราว่าลูกหิม"

"ฮู้"

ลูกหิมคำรามเสียงทึม...

(ลูกหามกับสามสหาย: เจ้าหญิง, หน้า 105)

บทสนทนาช่างตัน ผู้เขียนใช้กลวิธีสร้างบทสนทนาเพื่อให้ผู้อ่านสงสัยว่าเหตุใดครูย่าฮุกจึงเรียกลูกศิษย์ตนเองเช่นนั้น ทั้งที่ทั้งสองเป็นสัตว์คือ หมา และหมี เหตุใดจึงเรียกสลับกันเช่นนั้น หลังจากนั้นผู้เขียนจึงเลือกเฉลยหลังจากคณะลูกศิษย์เสร็จสิ้นภารกิจ สามารถชนะพญางูและนำเจ้าหญิงกลับวังได้สำเร็จ พระราชจึงตรัสถามเหล่าลูกศิษย์ของครูย่าฮุกว่าเหตุใดจึงสามารถชนะพญางูได้ เจ้าหญิงจึงตอบแทน ดังนี้

"ความจริงแล้วเสด็จพ่อน่าจะรู้ดีกว่าใครทุกคน ถ้าเพียงแต่ไม่หัวเราะเยาะตอนที่พวกเรารายงานตัว และสะกิดใจนิดเดียวว่า ชื่อหามจั่ว ก็มาจากคำพังเพย รักดีหามจั่ว รักชั่วหามเสาะไหงคะ แสดงว่าเขาใฝ่ใจยึดความดีเป็นที่ตั้ง ส่วนชื่อแบกหามก็มาจาก รู้ไว้ใช้ว่าใส่ป่าแบกหาม บอกให้รู้ว่าเขาเอาความรู้เป็นที่ตั้ง ยิ่งหามรุ่งหามค่ำยิ่งชัดเจนมาก คือเอาความเพียงพยายามเป็นที่ตั้งไหงคะ" เจ้าหญิงทรงหยุดนิดหนึ่ง "พวกเขาสอนให้ลูกรู้ว่า"

งานใดก็ตาม เมื่อได้ลงมือทำ ด้วยจิตใจที่ดี ใช้ความรู้ ความเพียร บวกกับความร่าเริง สนุกสนาน ไม่ว่าจะงานยากแค่ไหนสักเพียงไร ก็จะสามารถลงได้"

(ลูกหามกับสามสหาย: เจ้าหญิง, หน้า 108-109)

บทสนทนาของเจ้าหญิงและพระราชชายาข้างต้น นักเขียนได้เฉลยว่า เหตุใดครูยาฮุกจึงเรียกลูกศิษย์ตนเองโดยสลัปดาห์ และแม่ครูยาฮุกจะเป็นครูที่ชราแล้วแต่ก็ยังคงสอนเด็กกำพร้าอยู่ในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ และสอนให้เด็ก ๆ มีคุณธรรม เป็นคนดี มีความมุมานะพยายาม ดังนั้น บทสนทนาของนักเขียนจึงน่าติดตามและทำให้ผู้อ่านอยากรู้จนค้นพบว่า ลูกศิษย์เหล่านั้นเก่งกาจและกล้าหาญ มีความเพียร พยายาม จนประสบความสำเร็จได้เพราะใคร

2.1.3 บทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูนักปฎิวัติ จากเรื่อง บ้านเกิด ปรากฏตัวละคร 3 ตัว คือ พ่อ พี่ชาย และครูสว่าง เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูนักปฎิวัติที่ต่อสู้กับเผด็จการทหารที่เข้ามาในหมู่บ้าน นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนาที่ทำให้ทราบว่าตัวละครทั้งหมดเป็นนักปฎิวัติ ดังตัวอย่าง

..บางครั้งดึก ๆ ฉันทื่นขึ้นเมื่อพ่อกลับมา หลังเจ็บบเสียงผู้ใหญ่ถวิลแล้วฉันทักได้ยินแม่ร้องไห้

"เลิกเถอะ... มันอันตราย" แม่พูดกับพ่อ

"ไม่สู้ก็ตาย" พ่อว่า "ไอ้ชัยมันขึ้นบัญชีไว้หมดแล้ว"

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 83)

ในเรื่องนี้นักเขียนให้ตัวละครลูกเล่าย้อนความหลังสมัยเด็กให้ทราบว่า บ้านเกิดของเขามีทหารเข้ามา และพ่อ ครูสว่าง ก็มีพฤติกรรมแปลกไป นักเขียนสร้างพยายามสร้างความสงสัยว่าพฤติกรรมของพ่อกับครูสว่างที่หายออกไปจากบ้านดึก ๆ ตื่น ๆ ออกไปไหน และมักจะแอบคุยกัน ลูกมักจะแอบได้ยินบทสนทนาจากตัวละครเหล่านี้ ได้ยินแม่ห้ามปราม ซึ่งสามารถทำให้ผู้อ่านเดาได้จากบทสนทนาทั้งหมดว่าพฤติกรรมของพ่อคือเป็นนักปฎิวัติที่ต่อสู้กับทหารที่เข้ามาในหมู่บ้าน ตัวอย่างบทสนทนาที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมของครูสว่าง ดังนี้

....ในตอนดึกคืนหนึ่งซึ่งครูสว่างมาเคาะประตูเรียกเราตื่นขึ้นมาเห็นแกเลียดโทรมร่าง "มันจะฆ่าฉันท" แกบอกพ่อ ตอนนั้นฉันทกลัวจนสะอื้นฮัก แม่รีบไล่กลับไปนอน

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 80)

บทสนทนาที่ครูสว่างคุยกับพ่อ ก็แสดงให้เห็นว่าทั้งพ่อและครูสว่างกำลังต่อสู้กับใครอยู่ แต่นักเขียนก็ยังไม่เฉลยโดยตรงว่าตัวละครเหล่านี้เป็นนักปฎิวัติ จนตอนท้ายเรื่องเมื่อพ่อและครูสว่างเสียชีวิตไป พี่ชายก็เริ่มมีพฤติกรรมเหมือนพ่อกับครูสว่างอีกครั้ง ผู้อ่านจึงได้ทราบจากปากของพี่ชายว่า เขาเป็นนักปฎิวัติ ดังบทสนทนาที่พี่ชายคุยกับแม่ ดังนี้

...ฉันจำได้--เมื่อกลับบ้านอีกครั้งในคืนซึ่งเพื่อนหนุ่ม ๆ มาหาพี่ แม่กลับไป
พวกเขาออกจากบ้านด้วยอารมณ์เกรี้ยวกราด พี่หงุดหงิดพลุ่งพล่านถึงขนาดเยาะ
ตัวเองต่อหน้าแม่-- "ฉันเป็นนักปฏิวัติหมาอะไร กลับกลัวแม่"

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 109)

ตอนท้ายเรื่องนี้ นักเขียนจึงเฉลยว่า พฤติกรรมของตัวละครทั้งหมดนั้นเป็นนักปฏิวัติ
ที่ต่อสู้กับทหารที่เข้ามาในหมู่บ้าน และทหารเองก็มีบทสนทนาทำเรื่องที่เกี่ยวข้องที่เรียกว่า "เป็นคอมมู
นิสต์แต่งงานได้ยังไง?" ทำให้ผู้อ่านทราบว่า พ่อ ครูสว่าง และพี่ชาย ในเรื่องเป็นนักปฏิวัติ แต่ฝ่าย
ทหารเรียกกลุ่มคนเหล่านี้ว่าเป็นคอมมิวนิสต์ที่คิดทำลายชาติ

นอกจากนี้ภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติ ในเรื่อง ฟ้าเดียวกัน ก็ปรากฏบทสนทนาที่
สะท้อนภาพลักษณ์ครูเช่นกัน ตัวละครในเรื่องคือ ตัวละครพ่อ เป็นอดีตนักปฏิวัติที่เคยต่อสู้กับ
เผด็จการทหารในช่วงเหตุการณ์ทางการเมืองเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 ปัจจุบันมีอาชีพเป็นครู นักเขียน
นำเสนอภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนายระหว่างครูกับลูกศิษย์ ดังตัวอย่าง

เมื่อนักศึกษาบางคนอยากทำหายพ่อ หรืออาจสงสัยในบทบาทผู้นำนักศึกษาของพ่อ
พวกเขา มักพูดกับพ่อว่า

"วีรชนจริง ๆ คือคนที่ตายไปแล้วเท่านั้นนะอาจารย์ ไ้อ้พวกที่อยู่รอดก็เป็นแค่พวก
เก็บดอกผลจากวีรชนที่ล่วงลับไปแล้วเท่านั้น"

(ฟ้าเดียวกัน: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 217)

บทสนทนาข้างต้นการที่ลูกศิษย์ทำหายอาจารย์ด้วยคำพูดเช่นนั้น เพราะนักเขียน
สร้างภาพลักษณ์ของอาจารย์ที่ยึดติดกับการเป็นอดีตนักปฏิวัติของตน จนไม่พอใจกับสภาพสังคมและ
ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมในยุคปัจจุบันได้ จึงมีพฤติกรรมฉุนเฉียว หยาบคาย และด่านักศึกษา
สมัยนี้ ทำให้นักศึกษาไม่พอใจอาจารย์จนทำหายและเกิดบทสนทนาขึ้นดังกล่าว ซึ่งทำให้อ่านทราบว่า
ว่าอดีตครูเคยเป็นนักปฏิวัติมาก่อน นอกจากนี้การยึดติดกับภาพนักปฏิวัติของตนเองในอดีตเมื่อลูก
ชายเอ่ยให้พ่อเลิกบูหรี แต่พ่อกลับตอบว่า "ช่วยอมตายดีกว่า หากนักปฏิวัติเช่นข้าต้องเลิกบูหรี ไปสั่ง
สุตยาตม" ซึ่งนักเขียนใช้บทสนทนาที่ให้อ่านทราบภาพลักษณ์ของการเป็นอดีตนักปฏิวัติที่ยังคง
ยึดติดกับอดีต ไม่ก้าวไปข้างหน้า ดังเช่นตัวละครของพ่อในเรื่อง

2.1.4 บทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ จากเรื่อง เซ็งเม้ง
ปรากฏตัวละคร คือ ครูชีวจิน เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่ไม่ชอบในระบอบคอมมิวนิสต์
นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนาที่ตัวละครอื่นพูดคุยกันถึงครูชีวจิน ดังตัวอย่าง

ฮกเคยเล่าให้ผมฟังว่าครูชีวจินไม่ชอบเขา เมื่อผมถามเหตุผล เขาเล่าว่า "ครั้งหนึ่งครู
ชีวจินเคยคุยกับพ่อกู พ่อกูพูดเชียร์ประเทศจีนแดงหน่อยเดียว ครูแกโกรธไปเลย ไม่รู้
อารมณ์เสียมาจากไหน เลยพลอยไม่ชอบหน้ากูไปด้วย"

"ทำไมแกไม่ชอบจีนแดงวะ ไม่เมื่อแกก็สอนภาษาจีน?"

"เหตุผลง่ายนิดเดียว ก็ที่เมืองจีนคนเขากินหมา แกเลยเกลียดจีนแดง"

(เซ็งเม้ง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 265-266)

บทสนทนาข้างต้นนักเขียนใช้บทสนทนาของลูกศิษย์ครูชิวจิน ซึ่งเป็นเด็กชายสองคนคุยกันถึงครูชิวจินว่าครูชิวจินไม่ชอบจีนแดง โดยนักเขียนใช้คำว่าจีนแดงแทนระบอบคอมมิวนิสต์ เด็กทั้งสองคนเป็นลูกศิษย์ที่มาเรียนภาษาจีนกับครูชิวจินซึ่งทำให้ทั้งคู่เกิดคำถามว่าเหตุใดครูชิวจินจึงไม่ชอบจีนแดงทั้งที่สอนภาษาจีน หลังจากนั้นผู้เขียนก็ให้คำตอบกับผู้อ่านผ่านบทสนทนาของเด็กชายในเรื่องกับแม่เมื่อถามถึงแฟนครูชิวจินที่กลับไปประเทศจีน ดังตัวอย่าง

"ทำไมครูชิวจินไม่ตามแฟนแกไปด้วย?"

"แกไม่เชื่อในลัทธิคอมมิวนิสต์"

"อะไรคือคอมมิวนิสต์?"

"ลูกยังเด็ก อย่าไปรู้มันเลย..." แม่ถอนใจ "...โง่จริง ผู้ชายดี ๆ อย่างนั้นหายากจะตาย"

"แม่รู้ได้ยังไง แม่รู้จักเขาหรือ?"

"ใช่ เคยคุยด้วย เป็นคนดี เสียอย่างเดียวกับที่เป็นคอมมิวนิสต์"

(เซ็งเม้ง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 282)

บทสนทนาของตัวละครข้างต้นแสดงให้เห็นภาพลักษณ์ของครูที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ของครูชิวจิน เมื่อตัวละครในเรื่องเชียร์คอมมิวนิสต์ครูชิวจินก็ต่อต้าน แม้แต่เมื่อแฟนครูชิวจินเลือกกลับไปเมืองจีนเพื่อไปร่วมกับกลุ่มคอมมิวนิสต์ ครูชิวจินก็ไม่เลือกตามไปด้วยแต่กลับอยู่เมืองไทยต่อไป การสร้างบทสนทนาของนักเขียนทำให้ผู้อ่านได้ทราบว่ามีตัวละครหลายตัวในเรื่องที่มีความคิดเห็นในเรื่องการเมืองแตกต่างกัน แต่นักเขียนทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่ามีฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิด แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งมีแต่สูญเสียดังเช่นที่ครูชิวจินต้องสูญเสียแฟนตนเองไป

2.1.5 บทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง จากเรื่องเพชรฆาตปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครูแสง เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติ เป็นครูทหาร เมื่อถึงเวลารบก็ออกรบเพื่อชาติบ้านเมือง ไม่เสียตายชีวิตตนเอง นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนาที่ครูแสงคุยกับลูกศิษย์ในสนามรบ ดังตัวอย่าง

ครูแสงว่า "พวกคุณรู้ไหมว่า มีคนตายไปเท่าไรในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง?"

ไม่มีใครตอบ สงครามครั้งนั้นอาจไกลเกินตัวเรามากไป

"ห้าล้านคน" คือคำตอบ

(ในวันนั้นยังไม่มีใครรู้ว่าสงครามโลกครั้งที่ต่อไปคร่าชีวิตคนไปถึงสิบล้านคน)

ห้าสิบล้านคน)

ควีนบุหรือล้อยล่อมเรา "ตายเพิ่มอีกหนึ่งร้อยหรือสองร้อยคนไม่เป็นไร หากทำให้
ทุกอย่างดีขึ้น"

(เพชรฆาต: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 320)

บทสนทนาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าครูแสวงพยายามทำทุกอย่างเพื่อสร้างขวัญและ
กำลังใจให้กับลูกศิษย์ สร้างความชอบธรรมในการสู้รบกับคนไทยด้วยตัวเอง บางคนอาจเป็นครู เป็น
เพื่อนร่วมโรงเรียนกันมา แม้เขาจะไม่อยากทำเช่นนี้แต่เขาทำเพื่อชาติบ้านเมือง ทำตามคำสั่ง จน
กล่าวว่า "เราไม่มีทางเลือกไม่ใช่หรือ" นักเขียนใช้บทสนทนาเพื่อแสดงให้เห็นว่าครูแสวงยอมเสียสละ
ตนเองเพื่อทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด

2.1.6 บทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น จากเรื่อง นกเขาไฟ ปรากฏ
ตัวละคร 1 ตัว คือ ตัวละครเอก เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูวิทยาศาสตร์ที่ยึดติดกับความคิด
ความเชื่อของตนเอง นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนาของตัวละครในครอบครัวของครูที่
พยายามให้ครูปล่อยนกเขาไฟที่ครูเลี้ยงไป เพราะพวกเขาเชื่อว่านกเขาไฟนำเหตุร้ายมาให้ หลังจาก
นั้นเหตุร้าย ๆ ก็เกิดขึ้นในครอบครัว แต่ครูไม่เชื่อกลับยึดมั่นในความคิดของตนเอง ดังตัวอย่าง

"เพราะแก่นั่นแหละ...แกที่เดียวที่ทำให้เรื่องมันร้ายแรงถึงเพียงนี้ แกรับปากกับแม่
เดี๋ยวนี้ละ รับปากว่าจะเอานกจิ้งไร้นั้นไปให้พ้นจากรั้วบ้านเสียที

นอกจากนี้ยังปรากฏบทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น ดังนี้

"แกรับปากซิ...ว่าแจะเอามันไปเดี๋ยวนี้ แจะให้แม่ฉิบหายไปถึงไหนกัน เท่าน้ำมันก็
หมดเนื้อหมดตัวแล้วแกอย่าตื้อนักเลย"

(นกเขาไฟ: ก่อกองทราย, หน้า 125)

บทสนทนาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแม่ไม่เห็นด้วยกับครูซึ่งเป็นลูกที่จะเลี้ยงนกเขาไฟไว้
เพราะมีเหตุร้ายเกิดขึ้นกับครอบครัวอย่างต่อเนื่อง แต่ครูกลับไม่สนใจ คิดแต่ว่าตนเองเป็นครู
วิทยาศาสตร์ ไม่เชื่อในสิ่งเหล่านี้ แต่ก็อดหวั่นใจในเหตุร้ายที่เกิดขึ้นไม่ได้ แต่ความยึดมั่นในความคิด
ของตนเองทำให้ครูไม่ยอมทำตาม จากนั้นแฟนของครูก็ป่วย แม่และลุงจึงมาคุยกับครูอีกครั้ง
ดังตัวอย่าง

"แจะตั้งหน้าแข่งข้อไปถึงไหนอีกหรือ...ถึงขนาดนี้แล้ว" แม่แข่งใจพูดกับผมกับผม
ด้วยความขมขื่น

"แจะเลือกเอานกหรือมาลัย..."ลุงเอ่ยขึ้นอย่างซาเย็น

"นกเขาไฟของแก่นั่นแหละ... มันทำให้มาลัยต้องเป็นอย่างนี้" เสียงของลุงยังคง
ตามมาตอกย้ำความรู้สึก

"บ้า...บ้าที่สุด ผมตะโกนขึ้นเหมือนคลุ้มคลั่ง

(นกเขาไฟ: ก่อกองทราย, หน้า 137-138)

บทสนทนาข้างต้นนักเขียนต้องการสร้างภาพลักษณ์ของครูวิทยาศาสตร์ที่ยึดมั่นถ้อยคำในความคิด และเหตุผลของตนเอง ไม่ฟังผู้อื่น สังเกตได้ว่านักเขียนจะสร้างให้ครูไม่เคยพูด ไม่เคยแสดงความคิดเห็นของตนเองให้ผู้อื่นได้รับรู้ หรือหันหน้ามาคุยกับคนในครอบครัวให้เข้าใจซึ่งกันและกัน ครูได้บรรยายความรู้สึก ความคิดของตนมากมาย แต่มีบทสนทนาที่คุยกับคนในครอบครัวน้อยมาก เมื่อมีบทสนทนาของครูในตอนท้าย ก็กลายเป็นความคลุ้มคลั่งเพราะคิดว่าความคิดของตนเองถูก และคิดว่าความเชื่อของผู้อื่นเป็นสิ่งที่ผิด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความยึดมั่นถ้อยคำของครูได้เป็นอย่างดี

ภาพลักษณ์ครูผู้ยึดมั่นถ้อยคำอีกเรื่องที่น่าเสนอภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนา คือ เรื่อง นานุกรมแห่งไฟ ปรากฏตัวละคร คือ ครูพร เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่มีความเชื่อในทางที่ผิด นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนาที่ครูพรคุยกับภรรยา เพราะครูพรกลัวว่าลูกจะออกมาหน้าตาไม่ดี และเพิ่งได้ข่าวว่าลูกภารโรงที่โรงเรียนออกมาผิวขาว ทั้งที่ภารโรงเป็นคนผิวดำ ทำให้ครูพรวิตกจริตหนักจนภรรยาต้องมาลอบ ดั่งตัวอย่าง

"สมัยนี้ไม่มีเด็กซีเห่หรือ การที่ลูกนายจ้อยออกมาขาวผิพื่อใช้ว่าเมียมีชู แต่เป็นเพราะยีนของเด็กรุ่นนี้มีการพัฒนาต่างหาก ภรรยาครูพรพยายามลอบใจสามี"

(นานุกรมแห่งไฟ: แดดเขาร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 223)

บทสนทนาข้างต้น นักเขียนใช้คำพูดลอบใจของภรรยาเพียงสั้น ๆ ก็สามารถทำให้ผู้อ่านทราบว่าครูพรกำลังวิตกจริต ไม่อยากให้ลูกตนเองออกมาหน้าตาไม่ดี ผิวดำ อยากให้ลูกตนเองหน้าตาน่ารัก ครูพรจึงเป็นคนที่ยึดติดกับรูปลักษณ์ภายนอก สนใจแต่เปลือกซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่จริงยั่งยืน

2.1.7 บทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง จากเรื่อง ดวงตาที่สาม ปรากฏตัวละคร คือ ครูอติวาสน์ ภควัต เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้พิการทางดวงตาแต่ไม่ยอมแพ้ต่อความพิการของตนเอง นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านบทสนทนาของครูอติวาสน์ที่คุยกับคุณแม่บุญธรรมที่เลี้ยงเธอมาตั้งแต่เด็ก ดังตัวอย่าง

"...การจะมองคนให้เห็นทะลุกลิ้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นการมองผู้อื่นหรือมองตนเองก็ตามที่แม่เห็นว่าเธอคงจะต้องใช้ดวงตาที่สามของเธอเสียแล้วละแม่สายบัว" อติวาสน์ให้ฉงนฉายยิ่งนัก "คนเรามีดวงตาที่สามด้วยหรือคะ คุณแม่" "มีซีจ๊ะ คุณแม่ไซซาน" "คนเรามีดวงตาที่สามกันทุกคนนะแหละ แต่ผู้คนแทบทั้งหมดแทบไม่เคยใช้ดวงตานี้เลยนับแต่เกิดจนตาย" "จริงหรือคะ คุณแม่ก็มีดวงตาที่สามด้วยนะซีคะ" "ใช่ อย่างในกรณีของเธอกับตาเต๋านี้แม่ก็มองดูด้วยดวงตาที่สาม" "หนูมีหรือเปล่าคะ" "มีซี แม่สายบัว อย่างเธอนะเธอก็ได้ใช้ดวงตาที่สามนำทางชีวิตของเธอเกือบ ๆ จะตลอดมาโดยที่เธอเองก็ไมรู้อ้ว"

(ดวงตาที่สาม: อสรพิษ, หน้า 71)

บทสนทนาข้างต้นที่คุณแม่คุยกับครูอติवासน์ ทำให้ผู้อ่านทราบว่าครูอติवासน์เป็นผู้ที่มีศรัทธาต่อตนเอง แม้ดวงตาจะพิการ ดังที่คุณแม่ทราบดีตั้งแต่เด็กว่าอติवासน์เป็นคนที่ไม่เคยย่อท้อต่อโชคชะตา ยังคงมีศรัทธาในการดำเนินชีวิต ดังนั้นคุณแม่จึงกล่าวว่าครูอติवासน์ใช้ดวงตาที่สามในการนำทางชีวิตเกือบจะตลอดมาโดยที่ครูอติवासน์ไม่รู้ตัว ดวงตาที่สามของนักเขียนหมายถึงการมีจิตใจที่แข็งแกร่ง มุมนานะ เพียรพยายามต่อทุกสิ่ง จนทำให้อติवासน์เอาชนะความพิการของตนเองได้ จนกลายเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยในที่สุด

สรุปพบภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ที่นำเสนอผ่านบทสนทนา ดังนี้

1. บทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูที่ไม่ปฏิบัติตนตามหน้าที่และความรับผิดชอบ
2. บทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ
3. บทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติ
4. บทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์
5. บทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง
6. บทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น
7. บทสนทนาที่สะท้อนภาพลักษณ์ครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง

การใช้กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ผ่านบทสนทนา เป็นวิธีการที่ทำให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครได้ชัดเจน ทั้งนิสัยใจคอ ชนชั้น การศึกษา อาชีพ และทำให้ผู้อ่านได้ทราบภาพลักษณ์ของตัวละครตัวนั้น ซึ่งนับเป็นความสามารถของนักเขียนในการสร้างบทสนทนาในเรื่องสั้นที่มีขนาดจำกัด ให้สามารถสื่อถึงตัวละครแต่ละตัวได้อย่างดี

2.2 การนำเสนอตัวละครผ่านความคิด หรือการกระทำของตัวละคร คือ รู้จักตัวละครผ่านความคิด หรือการกระทำของตัวละคร โดยสามารถรู้จักตัวละครได้จากความคิด ทัศนคติ ของตัวละครเอง และสรุปจากการกระทำที่เกิดขึ้นเดียว และการกระทำที่เกิดเป็นนิสัย ของตัวละคร

จากการวิเคราะห์พบภาพลักษณ์ครูที่นำเสนอผ่านการกระทำของตัวละครทั้งหมด 10 ภาพลักษณ์ ดังนี้

2.2.1 ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ปราบกฏตัวละครทั้งหมด 6 ตัว คือ ครูพาริตา จากเรื่อง แมวแห่งบูเกะกรือซอ 1 ตัว, ครู จากเรื่องยี่สิบปีหลัง 1 ตัว, ครู จากเรื่องวรรณกรรม 48 ชั่วโมง 1 ตัว, ครูย่าฮุก จากเรื่องลูกหามกับสามสหาย 1 ตัว และ ครูใหญ่ ครูน้ำฝน จากเรื่องคล้ายว่าเริ่มจากฝน 2 ตัว

ตัวอย่าง

ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ครู จากเรื่องวรรณกรรม 48 ชั่วโมง นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านการกระทำของตัวละคร ดังนี้

ไฉ่เด็กวัยยี่สิบสองคนนั้นเป็นผู้เลือกไปนั่นเอง โรงเรียนระดับมัธยมที่ไม่มีใครเคยได้ยินชื่อก่อน ชุกตัวในแดนไกลปิ่นเที่ยง ยังจำได้ อาคารโรงเรียนเป็นเรือนไม้หลังเดียว หลังคาเพิงหมาแหงนริมทางลูกรัง

(วรรณกรรม 48 ชั่วโมง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 204)

ตัวอย่างข้างต้น พฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง คือ เดินทางไปสอนหนังสือที่ชนบท ไม่สนใจในความยากลำบาก นอกจากนี้ตัวละครยังตั้งชมรมวรรณกรรมขึ้นเพื่อสอนวรรณกรรมให้แก่เด็ก ดังตัวอย่าง

พวกนั้นจับกลุ่มเสวนาวรรณกรรม ณ ริมทุ่งเจิ่งน้ำแห่งนั้นเอง มีการเล่าเบื้องหลังงานเขียนของนักเขียนในอดีต บางครั้งเป็นเกร็ดประพันธ์ บ่อยครั้งวิจารณ์หนังสือ บางครั้งฝึกคิดแบบกวี

(วรรณกรรม 48 ชั่วโมง: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 205)

ตัวละครแสดงให้เห็นถึงการกระทำที่มุ่งมั่นตั้งใจสอนภาษาไทยให้กับเด็ก ๆ พยายามฝึกให้เด็กคิด ให้เด็กอ่านวรรณกรรมมากขึ้น ดังนั้นพฤติกรรมทั้งหมดของตัวละครแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ

ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ครูใหญ่ จากเรื่องคล้ายว่าเริ่มจากฝน นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านการกระทำของตัวละคร ดังนี้

กระบอกปืนจ่ออยู่ที่หัวของธง อีกหลายกระบอกต่างจ้องตรงไปยังกลุ่มนักเรียน ครูทุกคนถูกเรียกมานั่งรวมกันต่อหน้าปืนอีกสองกระบอก ส่วนครูใหญ่เผชิญหน้าตัวต่อตัวกับปืนกระบอกหนึ่ง

ครูใหญ่พยายามต่อรองและถามถึงข้อเรียกร้องแต่คนเป็นหัวหน้าได้แต่ชี้ปาก กระบอกปืนไปยังหน้าผากครูใหญ่ ยกนิ้วแตะปากตัวเองเป็นสัญญาณว่าเงียบ

(คล้ายว่าเริ่มจากฝน: แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 100-101)

ตัวอย่างข้างต้น พฤติกรรมของครูใหญ่ในเรื่อง คือ กล้าหาญ เป็นผู้นำ ปกป้องเด็กนักเรียนจากกลุ่มทหารชนกลุ่มน้อยที่บุกเข้ามายึด ทั้งที่ทหาร มีปืนแต่ครูใหญ่ก็เผชิญหน้าเพื่อปกป้องเด็ก ๆ และครูคนอื่น ๆ ในโรงเรียน อีกทั้งสถานที่ของโรงเรียนมีปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อย แต่ครูใหญ่ก็ยังคงสอนอยู่ที่นี้ ไม่เกรงกลัวต่อความลำบาก

2.2.2 ครุนักปฏิวัติ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 5 ตัว คือ ครู จากเรื่อง บ้านเกิด 3 ตัว, ครู จากเรื่องเราหลงลืมอะไรบางอย่าง (ฟ้าเดียวกัน) 1 ตัว และ ครูแสงเทียน จากเรื่องแม่ทัพตายแล้ว 1 ตัว

ตัวอย่าง

ครุนักปฏิวัติ ครู จากเรื่อง บ้านเกิด นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านการกระทำของตัวละคร ดังนี้

ทุกสิ่งทุกอย่างเริ่มเปลี่ยนแปลงไป พอยิ่งหายไปจากบ้านแทบทุกคืน

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 76)

อีกทั้งยังมีอีกหนึ่งตัวอย่างที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมของตัวละคร ดังนี้

ฉันไม่เชื่อหรือกว่าพ่อไปเล่นดนตรี พ่อหายไปพร้อมปิ่นและกล่องกระสุนในตู้เสื้อผ้า ขณะแท็กซี่โฟนยังอยู่ในห้องพ่อ

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 89)

ตัวอย่างข้างต้น ลูกบรรยายให้เห็นพฤติกรรมของพ่อเมื่อมีทหารเข้ามาในหมู่บ้าน ก็ก็มีพฤติกรรมแปลก ๆ ไป คือหายไปจากบ้านไปตอนกลางคืนบ่อย ๆ และออกไปพร้อมกับปิ่นและกระสุนปืน การกระทำของตัวละครทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่า ตัวละครเป็นนักปฏิวัติที่ต้องการต่อสู้กับเผด็จการทหาร

ครูนักปฏิวัติ ครู จากเรื่องเราหลงลืมอะไรบางอย่าง (ฟ้าเดียวกัน) นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านการกระทำของตัวละคร ดังนี้

ด้วยสภาพสังคมอันไร้ซึ่งความยุติธรรม และบรรยากาศทางการเมืองที่ถูกครอบงำด้วยเผด็จการทหาร ทำให้พ่อและประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศต้องตบเท้ากันออกมากลางท้องถนนเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมและขับไล่เชื้อร้ายแห่งเผด็จการที่กำลังครองเมือง และเป็นพ่อที่กระโดดขึ้นเหนือคลื่นมหาชนเพื่อชูธงแห่งพลังศรัทธา นำมหาชนเข้าโรมรันกับเผด็จการด้วยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว

(ฟ้าเดียวกัน: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 209)

ตัวอย่างข้างต้น บรรยายให้เห็นพฤติกรรมของตัวละครเมื่อครั้งเป็นอดีตนักปฏิวัติ ที่ต้องต่อสู้กับเผด็จการทหารในช่วง 14 ตุลาคม 2516 เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม

2.2.3 ครูที่ไม่ปฏิบัติตนตามหน้าที่และความรับผิดชอบ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 8 ตัว คือ ครู จากเรื่องในกระแสร่างแผลงกาลเวลา 1 ตัว, ครู จากเรื่องถ้าผมเป็นพ่อ 1 ตัว, และ ครู เตือนใจ จากเรื่องบ้านเกิด 1 ตัว, ครูมด จากเรื่องตามตาต้องใจ 1 ตัว, ครูใหญ่ จากเรื่องเก้าอี้ดนตรี 1 ตัว, ครู จากเรื่องเพลงชาติไทย 1 ตัว, ครู จากเรื่องที่นั่งมหาวิทยาลัย 1 ตัว และ ครู จากเรื่องคำให้การ 1 ตัว

ตัวอย่าง

ครูผู้มีความประพฤติน่าไม่เหมาะสมในหน้าที่การงาน ครูเตือนใจ จากเรื่อง จากเรื่องบ้านเกิด นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านการกระทำของตัวละคร ดังนี้

ฉันเคยคุยถึงครูคนหนึ่งชื่อเตือนใจ แก่มีรอยยิ้มรูปเดียวกับเธอ ฟันซี่ เล็ก ๆ เป็นแถวเรียบและขาววับแบบเดียวกัน ยิ้มของแกออกจะสนุกสนาน ซ้ำแกยังชอบคุยกับทุกคน และคุยด้วยเสียงเล็กเสียงน้อย บางคราวก็พูดด้วยคำพูดทะเล่ถึงตั้งตั้ง จึงมักมีคนมองแก

ไปในทางไม่ดี ฉันได้ยินเรื่องเสื่อมเสียเกี่ยวกับตัวแกบ่อย ๆ ทั้งจากพวกเพื่อนหรือแม้แต่ครูบางคน

(บ้านเกิด: แผ่นดินอื่น, หน้า 94)

ตัวอย่างข้างต้น บรรยายให้เห็นพฤติกรรมในโรงเรียนของครูเตือนใจกับลูกศิษย์ว่ามีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมไม่ว่าจะเป็นการพูดเล่นกับลูกศิษย์บ่อย ๆ จนลูกศิษย์ขาดความเคารพ และพูดเรื่องทะเล้ง ครูเตือนใจจึงมีภาพลักษณ์ของครูที่ขาดการวางตนให้เหมาะสม ไม่เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูกศิษย์

ครูผู้บกพร่องในการสอน ครูใหญ่ จากเรื่องเก้าอี้ดนตรี นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านตัวละครอื่น ดังนี้

ครูใหญ่เป่านกหวีดเสียงดัง ทุกคนลุกขึ้นยืน คนที่หิวหยาไม่มีเก้าอี้นั่งถูกปรับแพ้ คัดออกจากการแข่งขัน และเก้าอี้เก้า ๆ ตัวหนึ่งก็ถูกนำออกไปจากวงด้วย เสียงเพลง ดังขึ้นอีกครั้ง ทุกคนที่ล้อมวงเต้นวนไปข้างหน้า แต่คราวนี้เก้าอี้ไม้ตัวใหม่โยกตัวและขยับแข้งขาอีกต่อไปแล้ว เพียงรอบเดียวที่เพิ่งผ่าน มันก็เข้าใจ "กติกา" ขึ้นมากทีเดียว

(เก้าอี้ดนตรี: เจ้าหญิง, หน้า 60)

นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งตัวอย่างที่นำเสนอภาพลักษณ์ครูผู้บกพร่องในการสอนผ่านตัวละครอื่น ดังนี้

หลับตาที่ไร มันเห็นแต่ภาพของการแก่งแย่ง เห็นบันท้ายที่สะบัดว่อนเพื่อกีดกันผู้อื่น รวมทั้งการกระหึ่นน้ำหนักทั้งหมดลงบนตัวมัน แต่ละวัน หูของเก้าอี้อืดด้วยเสียงหัวเราะ แม้ว่าหูไม่หนวก มันก็ไม่มิกะจิตจะใจจะฟังเพลงอีกแล้ว

(เก้าอี้ดนตรี: เจ้าหญิง, หน้า 61)

ตัวอย่างข้างต้น นักเขียนให้เก้าอี้บรรยายให้เห็นการสอนของครูใหญ่ ที่สอนให้เด็ก ๆ เล่นเก้าอี้ดนตรี แก่งแย่งกัน ทำให้เก้าอี้ไม่มีความสุข เด็ก ๆ แต่ละคนเมื่อเล่นเกมนี้ก็ขาดความเมตตาต่อเพื่อนคนอื่น ซึ่งแสดงให้เห็นการสอนที่ผิดพลาดของครูใหญ่

ครูผู้ขาดความรักและความศรัทธาต่อหน้าที่ ครู จากเรื่องคำให้การ นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านความคิด และการกระทำของตัวละคร ดังนี้

ผมกลับเลือกเรียนคณะครุศาสตร์ อาจารย์ทุกคนคัดค้านผมเต็มที่ ทุกท่านให้เหตุผลว่า ด้วยคะแนนเรียนระดับนี้ผมสามารถเข้าคณะแพทยศาสตร์ได้สบาย เออ! แปลกนะทำไมพวกหัวดี ๆ ถึงมักไปเรียนวิชาที่ไม่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์มาก คนเก่ง ๆ พวกนี้

น่าจะมาเป็นครูหรือนักประดิษฐ์มากกว่า พวกเขาว่า "ทำไมเธอถึงคิดสั้นมาเรียนครู?"
คิดสั้น? บางทีผมก็ถามตัวเองเช่นกัน แต่ทุกครั้งผมก็ตอบตัวเองว่าทำถูกแล้ว

(คำให้การ: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 34)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นความคิดและพฤติกรรมของครู ที่ขาดความภาคภูมิใจใน
วิชาชีพของตนเอง เมื่อมีเด็กนักเรียนอยากเป็นครู แต่ครูกลับห้ามไว้ ตัวละครครูจึงขาดความรักและ
ความศรัทธาต่อหน้าที่

2.2.4 ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น ปรากฏตัวละครทั้งหมด 3 ตัว คือ ครู จากเรื่อง ที่นี้
มหาวิทยาลัย 1 ตัว, ครู จากเรื่องนกเขาไฟ 1 ตัว และ ครูพร จากเรื่องนาฏกรรมแห่งไฟ 1 ตัว
ตัวอย่าง

ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น ครูพร จากเรื่องนาฏกรรมแห่งไฟ นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่าน
ความคิด และการกระทำของตัวละคร ดังนี้

นับแต่วันแรกที่ครูพรรู้ว่าภรรยาตั้งท้อง ภาพเด็กน่ารักก็ถูกนำมาติดทั่วบ้าน ด้วย
ความเชื่อที่ว่ามองเห็นเด็กหน้าตาน่ารัก ทำให้ลูกที่คลอดออกมาพลอยหน้าตาดีไปด้วย
ครูพรนอนฝันถึงเด็กผู้ชายผิวขาวน่าหยิก คนรุ่มเอย่งกันอุ้มตั้งแต่วันแรกที่ลืมตาดูโลก เป็นที่
น่าภาคภูมิใจของพ่อแม่

(นาฏกรรมแห่งไฟ: แดดเขาร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ, หน้า 222)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นความคิดและพฤติกรรมของครูพร คือ ครูพรยึดติดกับ
รูปลักษณ์ภายนอก กลัวว่าลูกที่คลอดออกมาจะไม่น่ารัก จึงได้พยายามทำตามความเชื่อต่าง ๆ ของ
ตนเอง

2.2.5 ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครูแสง จาก
เรื่อง เพชฌฆาต นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านความคิด และการกระทำของตัวละคร
ดังตัวอย่าง

ในสนามฝึกครูแสงเป็นผู้ฝึกที่ระเบียบจัด นักเรียนทหารทุกคนคุ้นกับคำสั่งวิตพันครั้ง
ละหนึ่งพันครั้ง

(เพชฌฆาต: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 319)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้พฤติกรรมของครูแสง ที่รับผิดชอบหน้าที่ของตนได้เป็น
อย่างดี ฝึกทหารทุกคนอย่างตั้งใจ มีความรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความคิดของครูแสง
เมื่อออกรบในสนามรบจริง ๆ ดังนี้

ข้าพเจ้ารู้ว่าเขาพยายามหาเหตุผลเพื่อให้ทุกคนในหน่วยของเราสบายใจขึ้นและ
ยอมรับในความชอบธรรมของเรา อาจถูกของเขาก็ได้ ถ้าเราไม่ทำ คนอื่นก็ต้องทำ

สงครามยังดำเนินต่อไป ไม่ว่าคนที่ตายไปที่สมรภูมินั้นเป็นอาจารย์ทหารของเรา ไม่ว่าฝ่ายตรงข้ามจะยอมแพ้ในอีกไม่กี่วันข้างหน้าหรือตัดสินใจที่จะสู้ตาย นี่เป็นสงครามจริง ไม่ใช่แบบฝึกหัด

(เพชรฆาต: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 320)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้ความคิดและพฤติกรรมของครูแสง ที่พยายามสร้างขวัญและกำลังใจให้กับทหารที่ตนเองต้องดูแล และรับผิดชอบ ปลุกใจให้ทุกคนสบายใจขึ้นที่ต้องเข่นฆ่ากับคนไทยด้วยกันเอง ครูแสงจึงเป็นครูที่มีภาพลักษณ์ของครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง

2.2.6 ครูผู้มีศรัทธาต่อการเมือง ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครูพงศ์จันทร์ จากเรื่องวาวแสงแห่งศรัทธา นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านความคิด และการกระทำของตัวละคร ดังตัวอย่าง

...เขายังคิดเลยว่าบางครั้งแนวคิดทฤษฎีเป็นเรื่องในห้องเรียน แต่การต่อสู้กับโลกภายนอกนั้นอาจต้องมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ในตอนนั้นทุกคนต่างเร่าร้อนในวิชาความรู้ อยากลองของลองวิชา แต่สิ่งที่ตอบแทนกลับเป็นความว่างเปล่า เขารู้สึกตนเองพ่ายแพ้หมดรูป และคล้ายนำไปสู่ข้อสรุปบางอย่าง แต่ถึงอย่างไร เขากลับมุ่งมั่นสู่สายงานวิชาการในรั้วมหาวิทยาลัยเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและประสบการณ์ให้มากขึ้น เขาเชื่อว่ารอยร้าวของเขาจะต้องถูกอุดไม่วันใดก็วันหนึ่ง

(วาวแสงแห่งศรัทธา: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 162)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้ความคิดและพฤติกรรมของครูพงศ์จันทร์ ที่เคยช่วยพ่อหาเสียงและพ่ายแพ้ต่อนักการเมืองที่ทุจริตการเลือกตั้ง แต่เขากลับมีใช้ความผิดหวังให้เป็นประสบการณ์ให้กับตนเอง เพิ่มพูนความรู้โดยการเป็นอาจารย์ และหวังว่านโยบายที่ตนเองเคยช่วยพ่อหาเสียงจะปรับใช้ให้ดีขึ้นกว่าเดิมให้ได้

2.2.7 ครูผู้เห็นแก่ตัว ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครู จากเรื่อง ที่นั่มมหาวิทยาลัย นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านการกระทำของตัวละคร ดังตัวอย่าง

เย็นวันหนึ่งขณะที่ผมกำลังเดินลงจากตึก อาจารย์สาวคนหนึ่งฉะฉานเข้ามาเปลี่ยนเก้าอี้ นั่ง เก้าอี้ที่เธอแอบมาเปลี่ยนนั้น เหมือนกันทุกอย่างทั้งสองตัว เพียงแต่ตัวที่เธอต้องการนั้นใหม่กว่าหน่อยหนึ่ง

เพื่อให้ความยุติธรรมมีอยู่บ้าง เมื่อเธอลงจากตึกไปแล้ว ผมก็เปลี่ยนเอาเก้าอี้ตัวเก่าของเธอกลับเข้าที่เดิม

(ที่นั่มมหาวิทยาลัย: ซอยเดียวกัน, หน้า 58)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้การกระทำของครูที่มีต่อเพื่อนร่วมงาน คือแอบเปลี่ยนเก้าอี้ตัวใหม่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเห็นแก่ตัวของตัวละคร

2.2.8 ครูผู้ผิดศีลธรรม ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครู จากเรื่อง ตุ๊กตา
นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านการกระทำของตัวละคร
ดังตัวอย่าง

เมื่อไหร่พวกเขาจะเลิกเล่นแบบนี้กับฉัน ฉันหุบขาได้แล้วยัง ทำไมจิตแพทย์คนที่แม่
พาฉันไปหา ก็บอกให้ฉันกางขา

...พวกเขาจะเรียกให้ฉันกางขาอีกไหม เหมือนคนขับรถ คนยาม หรือจิตแพทย์คนนั้น
พวกนั้นหายไปไหนแล้ว

(ตุ๊กตา: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 222-223)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้การกระทำของครูจิตแพทย์ทางอ้อม โดยผ่านความคิดของ
หญิงสาวที่กล่าวว่า ตัวละครให้หญิงสาวกางขาออก ทำให้ผู้อ่านทราบว่าตัวละครกำลังล่วงละเมิดทาง
เพศกับหญิงสาวผู้นี้ ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรม

2.2.9 ครูผู้มีความกรุณา ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครู จากเรื่องเมื่อลมฝน
ผ่านมา นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านการกระทำของตัวละคร
ดังตัวอย่าง

ผมรู้สึกเสียวปลาบที่ข้อเท้า เมื่อครูยกยอขึ้นจากหนองน้ำขุ่น ปลาหลายตัวติดโคลน
ดำกระโดดดิ้นจนผอยน้ำกระจายอยู่กับตาข่ายที่เปียกชุ่ม ผมตะเบ็งเสียงด้วยอาการตกใจ
โดยไม่รู้ว่าจะไร้กัด

"งูกัด...งูกัดผม" ผมร้องอย่างนั้น

ครูเหวี่ยงยอดักปลาลงน้ำและถลันเข้ามาอ้อม...

(เมื่อลมฝนผ่านมา: ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง, หน้า 85)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้การกระทำของครูที่มีเมตตา เป็นครูผู้ช่วยชีวิตเด็ก
นอกจากนี้ครูยังเดินทางด้วยเกวียนไปกับผู้ปกครองของเด็กนักเรียน เพื่อพาเด็กไปหาหมอ

2.2.10 ครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครู อติवासน์ จาก
เรื่องดวงตาที่สาม นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านความคิด และการกระทำของตัวละคร
ดังตัวอย่าง

เท่าที่ผ่านมาหล่อนพยายามจะทำให้ดีที่สุดในทุกกาลเทศะและทุกสถานการณ์ด้วย
ความมุ่งมั่นเหนือระดับสามัญเพื่อชดเชยกับความพิการของหล่อน

(ดวงตาที่สาม: อสรพิษ, หน้า 60)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้ความคิดและการกระทำของครูอติवासน์ที่รู้ว่าตนเองมี
ดวงตาที่พิการ แต่เธอก็คิดว่าจะพยายามทำทุกอย่างให้ดีที่สุด นอกจากนี้นักเขียนยังแสดงให้เห็นถึง
การกระทำของครูอติवासน์ที่มีความมุมานะ หมั่นเพียร ดังตัวอย่าง

หล่อนจึงหัดอ่านอักษรเบรลล์ที่นั่น บวกลบลูกอาหารที่นั่น หัดร้อยพวงมาลัย เย็บปัก ถักร้อย เล่นจะเข้และขิม เล่นไวโอลินและเปียโนที่นั่น อ่านวรรณคดีไทยและวรรณคดี ต่างประเทศทุกเล่มที่ถูกจัดทำเป็นอักษรเบรลล์ที่นั่นอีกเหมือนกัน ก่อนที่จะสอบเข้าเรียน ต่อในคณะนิติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศได้สำเร็จ และพากเพียรอุทิศสหาย ต่อมาอีกจนได้เป็นนิติศาสตร์มหาบัณฑิต และกลับไปสอนในคณะเดิมของมหาวิทยาลัยเดิม ในฐานะอาจารย์สาวสวยผู้เลิศเซอรได้เฉียบคมชัดแจ้งและมีชีวิตชีวาเสมอ

(ดวงตาที่สาม: อสรพิช, หน้า 61)

ตัวอย่าง ครูอติवासน์แม้จะมีดวงตาที่พิการมาแต่กำเนิด ก็ไม่คิดจะย่อท้อ มีความพยายามในการศึกษาเล่าเรียน จนสามารถเป็นครูมหาวิทยาลัยได้ในที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศรัทธาของครูอติवासน์ที่มีต่อตนเอง

3. การนำเสนอตัวละครเทียบเคียง มีดังนี้คือ ตัวละครเหมือน และตัวละครต่าง

3.1 การนำเสนอตัวละครผ่านตัวละครที่นิสัยเหมือนกัน คือ ผู้เขียนสร้างตัวละครในสภาพเดียวกันที่มีลักษณะเหมือนกัน จากการวิเคราะห์พบภาพลักษณ์ครูที่นำเสนอผ่านตัวละครเหมือน ทั้งหมด 2 ภาพลักษณ์ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 3 ตัว ดังนี้

3.1.1 ครูที่ไม่ปฏิบัติตนตามหน้าที่และความรับผิดชอบ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครู จากเรื่อง ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา ที่นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านการสร้างตัวละครเทียบ ซึ่งเป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์คล้ายกับตัวละครครู

ดังตัวอย่าง

ฉันอยากจะเป็นครูเพราะฉันเกลียดครู-ครูที่ดูร้ายและเหลวไหลอย่างครูของฉัน ฉันรู้สึกว่าคุณใจร้าย เพราะแกตีเด็กทุกคนที่ไม่ยอมมาเรียนและอ่านหนังสือไม่ออก เหลวไหล เพราะแกกินเหล้ามาสอนหนังสือจนเหม็นกลิ่นเมื่อเข้าใกล้จะนั่งหลับให้เด็กนักเรียนเห็นเสมอ

(ในกระแสร่างแห่งกาลเวลา: ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง, หน้า 63)

ตัวอย่างข้างต้น ตัวละครที่เป็นตัวละครเทียบเหมือน คือ ครูอีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของครูที่ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ตีมสุราแล้วมาสอน ไม่เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ลูกศิษย์ นักเขียนใช้กลวิธีดังกล่าวเพื่อเสริมแก่นเรื่องสะท้อนสภาพชีวิตของครูในชนบท สมัยตัวละครหลักเป็นลูกศิษย์ มองว่าตนเองจะไม่ใช่ครูเหมือนกับครูของตน แต่สุดท้ายด้วยสภาพชีวิตของครูในชนบท อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่ตัวละครหลักเคยคิด ก็เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสธารแห่งกาลเวลา

นอกจากนี้ยังมีภาพลักษณ์ครูที่ไม่ปฏิบัติตนตามหน้าที่และความรับผิดชอบ คือ ครู จากเรื่อง เพลงชาติไทย ที่นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านการสร้างตัวละครเทียบ ซึ่งเป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์คล้ายกับตัวละครครู

ดังตัวอย่าง

เพลงชาติยังทอดเสียงก้องไปทั่วตลาด
 ตำรวจหนุ่มกวาดสายตาสอดส่องผู้เพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามกฎ ทุกคนงนเล็กน้อยเมื่อ
 เห็นตำรวจหน้าใหม่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่แทนจำเมือง
 (เพลงชาติไทย: เราหลงลิ้มอะไรบางอย่าง, หน้า 88)

อีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นการนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านการสร้างตัวละครเทียบ
 ดังนี้

ไม่มีใครรู้จักนั่นแหละว่า ใครกันเป็นคนกำหนดค่าปรับในอัตรานี้ รั้รู้เพียงว่า จำ
 เมืองประกาศอยู่ปาว ๆ ว่า หากใครไม่ยอมยื่นตรงเคาพรงชาติ มันผู้นั้นจะต้องโดนปรับ
 ห้าร้อยบาท หรือไม่ก็ถูกจับเข้าคุก
 (เพลงชาติไทย: เราหลงลิ้มอะไรบางอย่าง, หน้า 88)

ตัวอย่างข้างต้น ตัวละครที่เป็นตัวละครเทียบเหมือน คือ ตำรวจสองนาย (ตำรวจ
 หนุ่ม และจำเมือง) ซึ่งคอยลงโทษคนที่ไม่ยื่นตรงเคาพรงชาติ เหมือนกับครูที่สั่งสอนลูกศิษย์ให้ยื่น
 ตรงเคาพรงชาติ โดยเปรียบเหมือนกับการสอนของครูที่สอนบกพร่อง สั่งสอนตามความคิด ความเชื่อ
 ของตนเอง นักเขียนสร้างแนวเทียบเพื่อให้เห็นถึงการใช้อำนาจในทางที่ผิด ทั้งครูที่ใช้อำนาจในการ
 เป็นครูคอยสั่งลูกศิษย์ และตำรวจที่ใช้อำนาจของตนลงโทษประชาชน

3.1.2 ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครูแสง จาก
 เรื่อง เพชฌฆาต ที่นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านการสร้างตัวละครเทียบ ซึ่งเป็นตัวละครที่มี
 ภาพลักษณ์คล้ายกับตัวละครครู

ดังตัวอย่าง

ตำรวจพาท่านเคานท์ไปที่ร้านขายลูกชิ้นของมันในตลาด สิ่งที่พวกเขาพบในห้องครัว
 ทำให้ตำรวจนายหนึ่งเป็นลมไปด้วยความตกใจ กลิ่นความเสียดคลุ้งห้อง ก้อนเนื้อแขวนบน
 ตาขอระเกะระกะ รอยชอล์กบนผนังด้านหนึ่งของครัวเป็นเส้นขีด ซึ่งไม่มีใครกล้าคิดว่ามัน
 บอกจำนวนอะไร หนังสือพิมพ์เดาว่าเป็นจำนวนเหยื่อของมัน ไม่มีใครอยากจินตนาการว่า
 เกิดอะไรขึ้นภายในร้านนั้นตลอดหลายปีที่ผ่านมา เมื่อพวกเขาเรือ่เล้าหมูและชุดพื้นดินหลัง
 บ้าน ก็พบหลักฐานมัดตัวมันแน่นหนา กว่าเดิม

ตัวอย่างข้างต้น ตัวละครที่เป็นตัวละครเทียบเหมือน คือ ท่านเคานท์ ที่เป็นฆาตกร
 ฆ่าผู้คนไปมากมาย นักเขียนต้องการเปรียบท่านเคานท์กับครูแสงและกลุ่มลูกศิษย์ที่เป็นทหารรับใช้
 ชาติ แต่ต้องมาต่อสู้กับคนไทยด้วยกันเอง ต้องปราบปรามเหล่าคอมมิวนิสต์ เพราะคำสั่งที่ได้รับมา
 ดังตัวอย่าง

ข้าพเจ้าเลิกนับจำนวนพวกนั้นมานานแล้ว ไม่ว่าคนที่อยู่เบื้องหน้าจะเป็นคนโหดที่สังคมตราหน้าหรือใครคนหนึ่งจากหมู่บ้านทางภาคอีสานที่สายตาเต็มไปด้วยแววเกรี้ยวกราด ไม่ว่าคนนั้นจะเรียกร่องกระบวนการยุติธรรมเต็มขั้นที่มีใช้มาตริพิเศษนั้น และร้องตะโกนว่า "คอมมิวนิสต์ จงเจริญ!" ก่อนตายเสียงปืนยังคงเป็นเสียงปืน และไม่เคยหยุดคำราม

(เพชฌฆาต: สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน, หน้า 319)

นักเขียนสร้างตัวละครที่เป็นแนวเทียบเพื่อนำเสนอแก่นเรื่องที่สะท้อนเหตุการณ์ทางการเมืองช่วง 14 ตุลาคม 2516 โดยเปรียบว่า ทหารก็เปรียบเหมือนกับท่านเคาท์ที่เป็นฆาตกรฆ่าคนตาย ที่ฆ่าผู้บริสุทธิ์ที่ไม่เห็นด้วยกับเผด็จการทหาร ต้องการเรียกร้องความยุติธรรม

3.2 การนำเสนอตัวละครผ่านตัวละครที่นิสัยต่างกัน คือ ผู้เขียนสร้างตัวละครในสภาพเดียวกันที่มีลักษณะต่างกัน จากการวิเคราะห์พบภาพลักษณ์ครุที่นำเสนอผ่านตัวละครต่าง ทั้งหมด 1 ภาพลักษณ์ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว ดังนี้

ครูนักปฏิบัติ ปรากฏตัวละครทั้งหมด 1 ตัว คือ ครู จากเรื่อง เราหลงลืมอะไรบางอย่าง (ฟ้าเดียวกัน) ที่นักเขียนนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านการสร้างตัวละครเทียบ ซึ่งเป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ต่างกับตัวละครครู

ดังตัวอย่าง

แม้ต่างจากพ่อโดยสิ้นเชิง แม้ว่าความรู้การศึกษาเท่าเทียมพ่อทุกประการ แต่แม่ไม่มีสถานะนักปฏิบัติเช่นพ่อ แม่เป็นแค่อาจารย์มหาวิทยาลัยตัวเล็ก ๆ ที่สอนหนังสืออยู่ในชอกหลืบหนึ่งของสังคม ไม่โอ้อ่า หรือหวา หรือเกรี้ยวกราดกับใคร ด้วยบุคลิกนุ่มนวลใจเย็นมีเมตตา ที่แม่ชอบพกพาไปมอบแด่ลูกศิษย์ทุกผู้ทุกนาม ชื่อของแม่จึงอยู่ในชอกใจของใคร ๆ หลายคนโดยไม่ต้องป่าวประกาศใด ๆ

(ฟ้าเดียวกัน: เราหลงลืมอะไรบางอย่าง, หน้า 219-220)

ตัวอย่างข้างต้น ตัวละครที่เป็นตัวละครเทียบต่าง คือ ตัวละครที่เป็นภรรยาของครูนักปฏิบัติซึ่งเป็นอาจารย์เหมือนกัน เป็นคนใจเย็น นุ่มนวล มีจิตใจเมตตา แต่ตัวละครหลักในเรื่องเป็นตัวละครที่ฉุนเฉียว หยาบคาย ชอบเกรี้ยวกราดกับคนอื่น เมื่อเปรียบเทียบแล้วตัวละครหลักจะกลายเป็นตัวละครที่ยังมีภาพลักษณ์ด้านลบมากยิ่งขึ้น เพื่อต้องการสะท้อนให้เห็นภาพของอดีตนักปฏิบัติที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมที่หมุนเวียนเปลี่ยนไป

สรุปการใช้กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครุในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ผ่านตัวละคร ปรากฏดังนี้

1. การนำเสนอตัวละครทางตรง
 - 1.1 การนำเสนอตัวละครผ่านผู้เล่าเรื่อง
 - 1.2 การนำเสนอตัวละครผ่านตัวละครอื่น
2. การนำเสนอตัวละครทางอ้อม

2.1 การนำเสนอตัวละครผ่านบทสนทนา

2.2 การนำเสนอตัวละครผ่านความคิด หรือการกระทำของตัวละคร

3. การนำเสนอตัวละครเทียบเคียง

3.1 การนำเสนอตัวละครผ่านตัวละครที่นิสัยเหมือนกัน

3.2 การนำเสนอตัวละครผ่านตัวละครที่นิสัยต่างกัน

การนำเสนอภาพลักษณ์ครุผ่านตัวละคร พบว่าการนำเสนอภาพลักษณ์ครุผ่านความคิด และการกระทำของตัวละครเองมากที่สุด

จากการศึกษาทวิวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ ที่นำเสนอผ่านชื่อเรื่อง แก่นเรื่อง บทสนทนา ฉาก และตัวละคร นอกจากจะช่วยสื่อให้เห็นภาพลักษณ์ครุที่เด่นชัดขึ้นแล้ว ยังแสดงให้เห็นความสามารถของนักเขียนในการนำเสนอภาพลักษณ์ดังกล่าว

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "ภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557" เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ครูและกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้แก่ เรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557 ซึ่งพบเรื่องสั้นที่ปรากฏภาพลักษณ์ครูทั้งสิ้นจำนวน 11 เล่ม ประกอบไปด้วยเรื่องสั้นจำนวน 24 เรื่อง ตัวละครทั้งหมด 31 ตัว

เมื่อได้ผลการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยรายงานผลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัยนี้ นอกจากช่วยให้ทราบภาพลักษณ์ครู และกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนแล้ว ยังเป็นที่ยืนยันได้ว่า การสร้างผลงานของนักเขียน เรื่องสั้นรางวัลซีไรต์เป็นผลงานที่มีคุณค่า มีประโยชน์แก่วงการวรรณกรรม

มีคุณค่าต่อผู้คนในสังคม ช่วยให้ผู้คนในสังคมได้ตระหนักถึงปัญหาสังคม และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับครู

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ผู้วิจัยพบว่า ภาพลักษณ์ครูแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติหน้าที่ ภาพลักษณ์ด้านการเมือง และภาพลักษณ์ด้านความเป็นปัจเจกบุคคล

1. ภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติหน้าที่ พบ 2 ภาพลักษณ์ คือ ครูที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบ และครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

1.1 ครูที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบ ภาพลักษณ์ส่วนใหญ่ที่ปรากฏเป็นภาพลักษณ์ของครูที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม บกพร่องต่อหน้าที่ ไม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูกศิษย์ รองลงมาคือครูที่บกพร่องในการสอน และสุดท้ายคือครูที่ขาดความรักและความศรัทธาต่อหน้าที่ นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการศึกษาที่ขาดครูที่มีคุณภาพ และสะท้อนให้บุคลากรที่อยู่ในอาชีพครูควรตระหนักถึงหน้าที่ที่ตนควรรับผิดชอบให้มากขึ้น ครูควรมีความรักและความศรัทธาในหน้าที่ของตนเอง อีกทั้งยังสะท้อนมายาคติของสังคมไทยที่มีต่อวิชาชีพครู

1.2 ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ภาพลักษณ์ที่ปรากฏเป็นภาพลักษณ์เชิงบวกทั้งหมด ภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ เป็นภาพลักษณ์ของครูที่เสียสละความสุขส่วนตน มีอุดมการณ์ ไปสอนในชนบท หรือพื้นที่เสี่ยงอันตราย เพื่อสะท้อนให้เห็นถึง

ปัญหาในพื้นที่เสี่ยงอันตรายเหล่านั้น และสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการศึกษาของเด็กในพื้นที่ห่างไกล ความเจริญ ปัญหาความเหลื่อมล้ำ

2. ภาพลักษณ์ด้านการเมืองพบ 4 ภาพลักษณ์ คือ ครูนักปฏิวัติ ครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง และครูผู้มีศรัทธาต่อการเมือง ดังนี้

2.1 ครูนักปฏิวัติ ภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติเป็นภาพลักษณ์ของครูผู้ต่อสู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงระบอบการบริหารบ้านเมือง นักเขียนสร้างภาพลักษณ์ครูนักปฏิวัติ โดยสร้างผ่านภาพสะท้อนของสังคมในช่วงยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์ จนมาถึงช่วง 14 ตุลาคม 2516 เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้กับเผด็จการทหาร นอกจากนักเขียนจะสะท้อนให้เห็นความสูญเสีย ความเลวร้ายของการต่อสู้แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึง วาทกรรมต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่นำมาใช้ในการปราบปรามบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล และเป็นการสร้างอำนาจให้กับผู้ที่ใช้วาทกรรมนี้

2.2 ครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ภาพลักษณ์ครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์เป็นภาพลักษณ์ของครูผู้ไม่เห็นด้วยกับระบบคอมมิวนิสต์ หรือไม่เห็นด้วยกับกลุ่มบุคคลที่ถูกเรียกว่าเป็นคอมมิวนิสต์ นักเขียนสร้างให้ตัวละครมีภาพลักษณ์ของครูผู้ต่อต้านกับลัทธิคอมมิวนิสต์ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์ในช่วงยุคเริ่มต้นปราบปรามคอมมิวนิสต์ และแสดงให้เห็นถึงการใช้สร้างวาทกรรมขึ้นเพื่อสร้างอำนาจในการปราบปรามบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับอำนาจรัฐ

2.3 ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง ภาพลักษณ์ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมืองคือ ภาพลักษณ์ครูที่เสียสละตนเองเพื่อชาติบ้านเมือง จากเหตุการณ์ทางการเมือง เพื่อสะท้อนภาพสังคมในช่วงการปราบปรามคอมมิวนิสต์ สะท้อนให้เห็นความสูญเสียของคนในชาติเดียวกัน

2.4 ครูผู้มีศรัทธาต่อการเมือง ภาพลักษณ์ครูผู้มีศรัทธาต่อการเมืองคือภาพลักษณ์ครูที่มีความหวังต่อการเมือง หวังให้นักการเมืองทำเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง และอยากเห็นสังคมอุดมคติที่ไม่มีการทุจริตทางการเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเมืองในยุคปัจจุบันที่มีแต่ความทุจริต ซื่อเสียด

3. ภาพลักษณ์ด้านความเป็นปัจเจกบุคคล พบ 5 ภาพลักษณ์ คือ ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น ครูผู้เห็นแก่ตัว ครูผู้ผิดศีลธรรม ครูผู้มีความกรุณา และครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง ดังนี้

3.1 ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น ภาพลักษณ์ของครูผู้ยึดมั่นถือมั่นเป็นภาพลักษณ์ของครูที่มีความเชื่อมั่นหรือยึดติดในอัตตาของตน เพื่อสอนการใช้ชีวิต และให้แนวคิดเกี่ยวกับการยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากเกินไปจะนำผลเสียมาให้ตนเอง ควรเดินทางสายกลาง รู้จักปล่อยวางชีวิตจะมีความสุขมากขึ้น การสร้างตัวละครผู้ยึดมั่นถือมั่นให้เป็นตัวละครครู นักเขียนอาจมองว่าบางครั้งครูซึ่งเป็นผู้สอนความรู้ให้คนอื่น ก็ยังเป็นมนุษย์คนหนึ่ง มีรัก โลภ โกรธ หลง และยังต้องการแนวความคิดในการใช้ชีวิตเหมือนคนอื่น ๆ เช่นกัน

3.2 ครูผู้เห็นแก่ตัว ภาพลักษณ์ครูผู้เห็นแก่ตัว คือ ภาพลักษณ์ของครูผู้เอาเปรียบผู้อื่น เพื่อความสุขของตนเอง การสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้เห็นแก่ตัว สะท้อนให้เห็นถึงสังคมที่เอาเปรียบเอาเปรียบ

3.3 ครูผู้ผิดศีลธรรม ภาพลักษณ์ครูผู้ผิดศีลธรรม คือ ครูที่ผิดศีลขั้นพื้นฐานในข้อที่สามของศาสนาพุทธ คือ ประพฤติผิดในกาม เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของครูที่เปลี่ยนแปลงไป ครูมีภาพลักษณ์เชิงลบมากขึ้น เพื่อให้ครูตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนให้ดี อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงจริยธรรมที่อ่อนแอของมนุษย์ในช่วงวิกฤตทางเศรษฐกิจช่วงฟองสบู่แตก

3.4 ครูผู้มีความกรุณา ภาพลักษณ์ครูผู้มีความกรุณา คือ ภาพลักษณ์ของครูผู้มีจิตใจดี กล่าวหาญ มีน้ำในการช่วยเหลือชีวิตผู้อื่น การสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้มีความกรุณาเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย และสภาพชีวิตของครูในชนบท

3.5 ครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง ภาพลักษณ์ครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง คือ ภาพลักษณ์ครูผู้มีความเชื่อมั่น ภูมิใจในตนเอง แม้ดวงตาจะพิการ การสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง เพื่อสอนว่าอย่ายอมแพ้ต่อโชคชะตาของตนเอง และให้เห็นความสำคัญของการศึกษา อีกทั้งปรัชญาการใช้ชีวิตว่าบางสิ่งบางอย่างเราไม่อาจเห็นได้ด้วยดวงตา แต่สามารถรับรู้ด้วยหัวใจของตนเอง

2. กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน

ผลการวิจัยสรุปว่า กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครูมีดังนี้คือ

2.1 การนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านแก่นเรื่อง พบภาพลักษณ์ครูที่นำเสนอผ่านแก่นเรื่องทั้งหมด 10 ภาพลักษณ์ โดยใช้กลวิธีการสร้างแก่นเรื่องแบ่งได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1.2 แก่นเรื่องแสดงปัญหาของสังคม ภาพลักษณ์ที่ปรากฏแสดงให้เห็น ปัญหาการเมือง ปัญหาทางการศึกษา ปัญหาความยากจน ปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาชนกลุ่มน้อย ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศ

2.1.2 แก่นเรื่องแสดงหลักในการใช้ชีวิต ภาพลักษณ์ที่ปรากฏแสดงให้เห็น ปรัชญาเรื่องคุณค่าของชีวิต ความเปลี่ยนแปลง ศรัทธา ความรู้ ความพอเพียง

2.2 การนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านฉาก พบภาพลักษณ์ครูที่นำเสนอผ่านฉากทั้งหมด 6 ภาพลักษณ์ โดยใช้กลวิธีการสร้างฉากแบ่งได้ 4 กลุ่ม โดยเรียงลำดับฉากที่ปรากฏมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้

2.2.1 ฉากในพื้นที่ชนบท

2.2.2 ฉากเหตุการณ์ทางการเมือง

2.2.3 ฉากในพื้นที่เสี่ยงอันตราย

2.2.4 ฉากในเมือง

ฉากที่พบมากที่สุดคือฉากในพื้นที่ชนบท รองมาคือฉากในช่วงเหตุการณ์ทางการเมือง และฉากในพื้นที่เสี่ยงอันตรายตามลำดับ สาเหตุที่นักเขียนนำเสนอฉากเหล่านี้มากที่สุด เนื่องจากต้องการสะท้อนปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาการศึกษาของเด็กในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ปัญหาทางการเมือง และปัญหาในพื้นที่เสี่ยงอันตราย

2.3 การนำเสนอภาพลักษณ์ผ่านตัวละคร พบภาพลักษณ์ครูผ่านตัวละคร ดังนี้

2.3.1 การนำเสนอตัวละครทางตรง

2.3.1.1 การนำเสนอตัวละครผ่านผู้เล่าเรื่อง

2.3.1.2 การนำเสนอตัวละครผ่านตัวละครอื่น

2.3.2 การนำเสนอตัวละครทางอ้อม

2.3.2.1 การนำเสนอตัวละครผ่านบทสนทนา

2.3.2.2 การนำเสนอตัวละครผ่านความคิด หรือการกระทำของตัวละคร

2.3.3 การสร้างตัวละครเทียบเคียง

2.3.3.1 การนำเสนอตัวละครผ่านตัวละครที่นิสัยเหมือนกัน

2.3.3.2 การนำเสนอตัวละครผ่านตัวละครที่นิสัยต่างกัน

สรุปการใช้กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ผ่านตัวละคร โดยผ่านผู้เล่าเรื่อง ผ่านตัวละครอื่น ผ่านความคิดและการกระทำของตัวละครเอง ผ่านตัวละครที่มีแบบเทียบ ซึ่งพบว่าการนำเสนอภาพลักษณ์ครูผ่านความคิดและการกระทำของตัวละครเองมากที่สุด จากการศึกษาวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ ที่นำเสนอผ่านชื่อเรื่อง แก่นเรื่อง บทสนทนา ฉาก และตัวละคร นอกจากจะช่วยให้เห็นภาพลักษณ์ครูที่เด่นชัดขึ้นแล้ว ยังแสดงให้เห็นความสามารถของนักเขียนในการนำเสนอภาพลักษณ์ดังกล่าว

อภิปรายผล

จากการศึกษาภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557 พบว่าการสร้างภาพลักษณ์ของครูส่วนใหญ่เป็นภาพลักษณ์ครูกับภาระหน้าที่รับผิดชอบของครู และนักเขียนสร้างภาพลักษณ์ของครูเพื่อสะท้อนภาพสังคม สะท้อนปัญหาของครู และเสียดสีสังคม นอกจากนี้ยังพบว่ามึลักษณะที่น่าสังเกตอีก 6 ประการ ดังนี้

1. ภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557 พบว่าปรากฏภาพลักษณ์ด้านลบมากกว่าด้านบวก โดยพบทั้งหมด 17 เรื่อง ปรากฏตัวละครทั้งหมด 19 ตัว คือ ครูที่ไม่ปฏิบัติตนตามหน้าที่และความรับผิดชอบ, ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น, ครูผู้เห็นแก่ตัว และครูผู้ผิดศีลธรรม ส่วนใหญ่ภาพลักษณ์ด้านลบที่ปรากฏจะเป็นครูระดับมหาวิทยาลัย ส่วนภาพลักษณ์ด้านบวกส่วนใหญ่เป็นครูที่สอนอยู่ระดับชั้นประถมถึงมัธยมศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักเขียนได้รับอิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ ที่นำเสนอภาพ ข่าว เรื่องราวของครูมักเป็นแง่ลบเกี่ยวกับการกระทำของครู สอดคล้องกับทัศนะของ พินิจ ศรีจันทร์ดี (2552, หน้า 31) ที่กล่าวว่าถึงสื่อต่าง ๆ ในปัจจุบันมักนำเสนอภาพการกระทำของครู อาจารย์ ที่ขัดต่อจรรยาบรรณความเป็นครู และนักเขียนอาจมีเรื่องราวเกี่ยวกับครูที่ประสบมาในชีวิต ทำให้มีทัศนคติต่อครูในด้านลบ จึงถ่ายทอดเรื่องราวออกมาในด้านลบ อีกทั้งคนที่เป็นครูในปัจจุบันส่วนหนึ่งขาดความรักและความศรัทธาต่ออาชีพของตน มองว่าอาชีพครูเป็นแค่อาชีพหนึ่งที่กินเงินเดือน คนที่มาเป็นครูบางคนไม่รู้จะไปทำงานอะไรจึงมาเป็นครู สอดคล้องกับทัศนะของ รุ่ง แก้วแดง (2543, หน้า 6) ที่กล่าวถึงความเสื่อมโทรมของสถาบันครู ทำให้บุคลากรในวิชาชีพครูขาดคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต การสะท้อนภาพเหล่านี้ นักเขียนต้องการให้รัฐบาลสถานศึกษา คัดเลือกบุคลากรที่มีคุณภาพ อีกทั้งต้องการให้ครูในสังคมปัจจุบันตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองให้มากขึ้น

2. ภาพลักษณ์ครูในด้านลบที่ผู้วิจัยเห็นว่าร้ายแรงที่สุดคือ ภาพลักษณ์ครูที่ผิดศีลธรรม ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ของครูที่ล่วงละเมิดทางเพศหญิงสาว จากเรื่อง ตึกตา ในรวมเรื่องสั้นเรื่อง สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน นักเขียนคือ วินทร์ เลียววาริณ สาเหตุที่วินทร์นำเสนอภาพลักษณ์ครูที่ร้ายแรงที่สุด อาจเป็นเพราะบริบททางสังคมในยุคสมัยที่วินทร์แต่งเรื่อง ตึกตา เป็นยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ (ต้นทศวรรษที่ 2540) ทำให้ผู้คนในสังคมเผชิญกับทั้งปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาความอ่อนแอทางจริยธรรมของผู้คน จึงทำให้นักเขียนสะท้อนภาพเหล่านี้ออกมาในงานเขียนของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี พลชนะ, ดวงมน จิตรจำนงค์ และ นฤมล กาญจนทัต (2548) ที่วิเคราะห์

เรื่องสั้นของวินทร์ เลียววาริณ ในสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน พบว่า ในช่วงยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ นักเขียนถูกกระตุ้นให้ครุ่นคิดถึงปัญหาที่รุ่มร่าและท้าทายใ้มนุษย์เอาชนะ ไม่เพียงแต่ปัญหาทางเศรษฐกิจเท่านั้น ยังมีปัญหาความอ่อนแอทางจริยธรรม ดังเช่นในเรื่องสั้น สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ของวินทร์ เลียววาริณ เมื่อศึกษาในแง่บริบททางวัฒนธรรมพบว่า นักเขียนพยายามมองปัญหาในแง่มุมใหม่ ๆ พร้อม ๆ กับตรวจสอบความคิดและหาคำตอบใหม่ ๆ ที่หลากหลายขึ้น

3. จากการศึกษาพบว่านักเขียนมักนำเสนอภาพลักษณ์ครูที่มีความสัมพันธ์กับการเมือง โดยให้ครูมีภาพลักษณ์ส่วนใหญ่เป็นนักปฏิวัติ และครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในช่วงยุคปราบปรามคอมมิวนิสต์ จนถึงช่วง 14 ตุลาคม 2516 การให้ภาพลักษณ์ครูดังกล่าว เพราะนักเขียนหลายท่านมีชีวิตร่วมสมัยอยู่ในสมัยนั้น เช่น วาณิช จรุงกิจอนันต์, วินทร์ เลียววาริณ (จากการศึกษาประวัติของนักเขียนในหนังสือ 25 ปีซีไรต์) จึงต้องการสะท้อนภาพการเมืองดังกล่าวให้บุคคลในยุคต่อมาได้ทราบ การที่นักเขียนกลุ่มหนึ่งเลือกสร้างภาพลักษณ์ของครูให้เป็นนักปฏิวัติที่ต่อต้านการทำงานของรัฐบาล แต่นักเขียนอีกกลุ่มหนึ่งกลับสร้างภาพลักษณ์ของครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งนักปฏิวัติก็ถูกฝ่ายรัฐบาลเรียกว่าคอมมิวนิสต์ แสดงให้เห็นถึงสถานภาพและบทบาทของครูที่เป็นพลเมืองคนหนึ่ง การใช้ตัวละครที่เป็นครูนำเสนอภาพลักษณ์ดังกล่าว อาจเป็นเพราะครูเป็นตัวแทนของผู้ที่มีปัญญาของสังคม ครูน่าจะมีความคิด มีสติปัญญา ผลักดันในสังคมเคลื่อนไหวไปได้ สอดคล้องกับทัศนะของ ธงชัย สมบูรณ์ (2552) ที่ศึกษาเรื่อง ครู: รากแก้วแห่งการสร้างอัตลักษณ์ของชาติ ได้กล่าวถึงความคาดหวังของสังคมที่มีต่อครู ดังที่ปรากฏว่าทรากรมว่า ครูคือผู้สร้าง และครูมักเป็น "อัครวิน" ที่จะมาจัดปัดเป่าและช่วยคลี่คลายปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นทั้งหมด ความเชื่อในมิตินี้ถูกปลูกฝังในกระแสหลักของความเชื่อของคนไทยมาเป็นเวลาช้านาน นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่าเรื่องที่น่าเสนอภาพลักษณ์ครูกับบทบาททางการเมือง มักจะจบลงด้วยความสูญเสีย ความเจ็บปวดเสมอ อาจเป็นเพราะนักเขียนทุกคนต้องการจะบอกว่า เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้น มีการทำสงครามกัน ทุกฝ่ายต่างสูญเสีย ต่างเจ็บปวดด้วยกันทั้งสิ้น เหตุการณ์เหล่านี้จึงเป็นอุทาหรณ์ให้กับการเมืองในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

4. ปัญหาและภาพสะท้อนที่ปรากฏผ่านภาพลักษณ์ครู มักเกิดในพื้นที่ชนบท หรือพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ปัญหาที่พบในเรื่องส่วนใหญ่ คือ ปัญหาอัตราค่าจ้างครู ปัญหาไม่มีครูสอนในพื้นที่ชนบท อุปสรรคการเรียนการสอนยังขาดแคลน สภาพแวดล้อมของโรงเรียนไม่ดี สะท้อนให้เห็นโรงเรียน และครูในพื้นที่ชนบทยังต้องการการพัฒนาให้ทัดเทียมกับโรงเรียนอื่น ๆ คนเก่ง ๆ ส่วนใหญ่ไม่เลือกที่จะเป็นครู และมีครูส่วนน้อยที่เลือกสอนในพื้นที่ชนบทเพราะค่าตอบแทนน้อย สอดคล้องกับรุ่ง แก้วแดง (2543, หน้า 5) ที่กล่าวถึงปัญหาของระบบการศึกษาว่า ครูได้รับค่าตอบแทนที่ต่ำ ทำให้ครูที่ดี ครูที่เก่ง เลือกลงไปประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้ที่ดีกว่า ดังนั้น การสะท้อนปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่ชนบทนั้น แม้จะมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่ปัญหาเหล่านี้ก็ยังคงอยู่ นักเขียนจึงเป็นสื่อให้รัฐบาลมุ่งแก้ปัญหาอย่างจริงจัง และสังคมเห็นความสำคัญของการศึกษาและอาชีพครูซึ่งเป็นผู้สร้างบุคลากรในชาติ และเป็นผู้พัฒนาชาติบ้านเมืองทางอ้อม

5. นักเขียนมักนำเสนอภาพลักษณ์ของครูในเมืองให้เป็นภาพลักษณ์ด้านลบ ปรากฏทั้งหมด 3 เรื่อง มีตัวละคร 6 ตัว แต่ภาพลักษณ์ของครูในพื้นที่ชนบทมักเป็นภาพลักษณ์ด้านบวก ปรากฏทั้งหมด 5 เรื่อง มีตัวละครทั้งหมด 6 ตัว ซึ่งเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงมายาคติในสังคมไทยที่มีต่อภาพลักษณ์ครูผ่านพื้นที่ในการประกอบอาชีพว่า ครูที่สอนในเมืองมักเป็นครูที่ไม่ดี รักความสบาย เห็น

แก้ตัว ส่วนครูที่สอนในชนบทต้องเผชิญกับความยากลำบาก ต้องเสียสละความสุขส่วนตน มีอุดมการณ์ รักและศรัทธาในอาชีพครู ดังนั้นนักเขียนจึงได้นำมายาคติมาใช้ใน 2 ลักษณะคือ ใช้มายาคติของครูในเมืองกับชนบทเพื่อต้องการลบภาพมายาคติเดิม ๆ ทั้ง ต้องการให้สังคมทราบว่า ครูที่สอนในพื้นที่ชนบทอาจไม่ได้มีอุดมการณ์ เป็นผู้เสียสละ เสมอไป และครูในเมืองก็อาจไม่ได้เป็นครูที่รักสบาย เห็นแก่ตัว เช่นกัน อย่างที่สองคือนักเขียนนำมายาคติมาใช้ประโยชน์ในการสร้างผลงานเพื่อต้องการสื่อสารบางสิ่งบางอย่างกับผู้อ่าน เช่น นำเสนอปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นำเสนอปัญหาชนกลุ่มน้อย ผ่านตัวละครครูในชนบท เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกเห็นใจตัวละครครูที่เสียสละ มีอุดมการณ์ และตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่นักเขียนพยายามนำเสนอผ่านงานเขียนของตน

6. ภาพลักษณ์ที่ปรากฏในการศึกษาภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ อาจมีทั้งภาพลักษณ์ที่ตรงกับความจริง หรือไม่ตรงกับความจริง เพราะภาพลักษณ์ดังกล่าวเป็นมุมมองของนักเขียน นักเขียนนำเสนอสิ่งที่ตนเองสนใจลงไปในงานเขียน ซึ่งสอดคล้องกับ ยุริฉัตร บุญสนิท (2541, หน้า 159) กล่าวว่า การกำเนิดวรรณกรรมในยุคสมัยหนึ่งอาจมีผลพวงมาจากกระแสสังคมในยุคที่ผ่านมา วรรณกรรมซีไรต์ก็เช่นเดียวกัน ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าในยุคสมัยหนึ่งผู้เขียนสนใจสิ่งใดอีกทั้งเมื่อกล่าวถึงความหมายของภาพลักษณ์ตาม เสรี วงษ์มณฑา (2541, หน้า 13) ที่กล่าวว่า ภาพลักษณ์ไม่ใช่เรื่องข้อเท็จจริงแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของการรับรู้ที่มนุษย์เอาความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปปะปนอยู่ในข้อเท็จจริง ดังนั้นจึงไม่สามารถสรุปได้ว่าภาพลักษณ์ในมุมมองของนักเขียนเป็นภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจริงเสมอไป เพียงแต่นักเขียนต้องการนำเสนอข้อคิดผ่านภาพลักษณ์ที่ปรากฏ นำเสนอปัญหาให้ผู้อ่านได้ขบคิด เพื่อพัฒนาปัญหาสังคม ปัญหาการศึกษา รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นกับครู

การศึกษาภาพลักษณ์ครูในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ แม้ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม หรือปัญหาเกี่ยวกับครูโดยตรง แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการกระตุ้นเตือนให้ผู้คนในสังคมอุทิศถึงบุคลากรทางการศึกษาซึ่งเป็นผู้วางรากฐานทางด้านการศึกษา และการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาภาพลักษณ์ของบุคคลอื่น ๆ ในวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน
2. ควรศึกษาภาพลักษณ์ครูในกลุ่มวรรณกรรมประเภทอื่น

บรรณานุกรม

- กนกพงศ์ สงสมพันธุ์. (2552). *แผ่นดินอื่น* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: นาคร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: ร.ส.พ.
- กัมภณฑ์ จุนโท. (2547). ปฏิรูปการศึกษากับการแก้ปัญหาความมั่นคงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารวิชาการ*, 7(2), 51-54.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2537). *ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2538). *วรรณคดีวิจารณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เกรียงศักดิ์ โลหะชาละ. (2540). การสร้างและการรักษาภาพพจน์. ใน พรทิพย์ พิมพ์สินธุ์ (บรรณาธิการ), *ภาพพจน์นี้สำคัญยิ่ง : การประชาสัมพันธ์กับภาพพจน์* (หน้า 83). กรุงเทพฯ: ประกายพริก.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2548). *การเมืองการปกครองไทย: หลายมิติ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จเด็จ กำจรเดช. (2556). *แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- ชนิกานต์ กุ้เกียรติ. (2545). *เอกสารประกอบการสอนวรรณกรรมปัจจุบัน*. ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดวงพร คำบุญวัฒน์ และวาสนา จันทร์สว่าง. (2536). *สื่อสารการประชาสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดารณี พานทอง พาลุสุข. (2556). *อาชีพด้านการประชาสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- แดนอรัญ แสงทอง. (2557). *อสรพิษ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สามัญชน.
- ตามไท ดิลกวิทยรัตน์. (2546). ภาพลักษณ์"คอมมิวนิสต์ในการเมืองไทย". *รัฐศาสตร์สาร*, 24(1), 148-205.
- เถกิง พันธุ์เถกิงอมร. (2541). *นวนิยายและเรื่องสั้นการศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์*. สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา.
- ทัศนีย์ ทานตวงนิช. (2558). ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในบทเพลงเทิดพระเกียรติ. ใน *โครงการบูรพาภาษาไทย: ภาษาและวรรณกรรมไทยในอาเซียน* (หน้า 1-21). ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2553). การก่อการร้ายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้: สาเหตุสำคัญ. *วารสารสงขลานครินทร์*, 16(6), 911-932.
- ธงชัย สมบูรณ์. (2552). *ครู : รากแก้วแห่งการสร้างอัตลักษณ์ของชาติ*. *วารสารวิจัยรามคำแหง*, 12(1), 29-33.
- ธวัช ปุณโณทก. (2527). *แนวทางการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2539). *วรรณกรรมวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: นาคร.

- ธีรยุทธ บุญมี. (2557). *มิเชล ฟุโกต์*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- นริศรา เกตวัลท์. (2538). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของสุวัฒน์ วรดิลก ในช่วง พ.ศ. 2492-พ.ศ. 2528*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิโลบล นาคพลังกุล. (2547). *ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในเรื่องสั้นไทยระหว่าง พ.ศ. 2532-2543*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บาร์ตส์, โรลิ่งด์. (2544). *มายาคติ* (วรรณพิมล อังคศิริสรพ, แปล). กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์ คบไฟ.
- บินหลา สันกาลาศีรี. (2548). *เจ้าหญิง* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: มติชน.
- ประจวบ อินอ้อด. (2532). *เขาประชาสัมพันธ์กันอย่างไร?*. กรุงเทพฯ: มณฑนาสถาปัตย์.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2548). *และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ: การเมืองและวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชนก่อน 14 ตุลาฯ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประทีป เหมือนนิล. (2519). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.
- ประสิทธิ์ แย้มศรี. (2548). *ภาพลักษณ์ของผู้หญิงไทยในเพลงลูกทุ่ง: ศึกษากรณีเพลงแนวคาเฟ่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปราบดา หยุ่น. (2545). *ความน่าจะเป็น* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุตส์ปดาร์.
- ปัทมา ฑีฆประเสริฐกุล. (2547). *ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ไทยในวรรณคดีสมัยอยุธยา*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปิยนาด บุนนาค. (2553). *ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ (ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาบาวริง ถึง "เหตุการณ์ 14 ตุลาคม" พ.ศ. 2516* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยวดี เพ็ชรฉาย. (2555). *ภาพลักษณ์ของฮีตเลอร์ในวรรณกรรมไทย*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พงษ์เทพ วรกิจโกคาทร. (2533). *ภาพพจน์กับการประชาสัมพันธ์*. ใน พรทิพย์ วรกิจโกคาทร (บรรณาธิการ), *ภาพพจน์นั้นสำคัญยิ่ง : การประชาสัมพันธ์กับภาพพจน์* (หน้า 113). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรพิมล ตรีโชติ. (2542). *ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัฒจิรา จันทรดำ. (2547). *การอ่านและการวิจารณ์เรื่องสั้น*. กรุงเทพฯ: สถาพรบุ๊คส์.
- พิณอำไพ สิริบุชกะ. (2543). *ภาพลักษณ์ชนกลุ่มน้อยในนวนิยายไทย: การวิจารณ์เชิงสังคม*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พินิจ ศรีจันทร์ดี. (2552). *จรรยาบรรณครู*. *วารสารรามคำแหง*, 28(1), 31-43.

- เพชรินทร์ นาทศรีทา. (2554). *ภาพลักษณ์หญิงไทยในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลซีไรต์ของนักเขียนหญิง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไพฑูริย์ ธัญญา. (2534). *ก่อกองทราย* (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: นาคร.
- ไพโรจน์ บุญประกอบ. (2539). *การเขียนสร้างสรรค์ เรื่องสั้น : นวนิยาย*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- ภิญโญ กองทอง. (2541). สองทศวรรษเรื่องสั้นไทย (2520-2540). *ภาษาและหนังสือ*, 29, 149-158.
- มนูญ หนูสงค์, ดาบตำรวจ. (2548). *ปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2519). *นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีนในประเทศไทย เล่าเรื่องกับการสร้างภาพลักษณ์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2552). *เอกสารการสอนชุดกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- มารศรี สอทิพย์. (2551). *เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช กลวิธีการเล่าเรื่องกับการสร้างภาพลักษณ์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุรฉัตร บุญสนิท. (2541). เรื่องสั้นซีไรต์ พ.ศ. 2524 - 2539. *ภาษาและหนังสือ*, 29, 159-208.
- ยุรฉัตร บุญสนิท. (2547). เรื่องสั้นเข้ารอบซีไรต์ พ.ศ. 2542 และ 2545 : ภาพสะท้อนความล้มเหลวหรือความจริงแท้ของวรรณกรรมยุคหลังสมัยใหม่. ใน *25 ปีไรต์รวมบทวิจารณ์คัดสรร*. (หน้า 97-118). กรุงเทพฯ: สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ยุวพาส์ (ประทีปเสนา) ชัยศิลป์พัฒนา. (2552). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2547). 25 ปีซีไรต์. ใน *25 ปีไรต์รวมบทวิจารณ์คัดสรร*. (หน้า 13-25). กรุงเทพฯ: สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2552). เราหลงลืมอะไรบางอย่าง...วรรณกรรมซีไรต์ปี 2551. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 34(1), 169-180.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). *ปฏิวัติการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- วรวิทย์ วศินสรากร. (2546). *การศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- วัชระ สุจจะสารสิน. (2551). *เราหลงลืมอะไรบางอย่าง*. กรุงเทพฯ: นาคร.
- วณิช จรุงกิจอนันต์. (2531). *ชอยเดียวกัน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.

- วิชัย ตันศิริ. (2531). *คำอธิบายพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิทยุชุมชน.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2544). *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ธรรมชาติ.
- วิทยากร เชียงกุล. (2544). *รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2543/2544: ปฏิรูปการศึกษาอย่างไร เพื่อใคร เพื่ออะไร?*. กรุงเทพฯ: สกศ.
- วินทร์ เลียววาริณ. (2539). *สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: อมรินทร์บุ๊คเซ็นเตอร์.
- วิรัช ลภีรัตนกุล. (2553). *การประชาสัมพันธ์* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิลา โคมฉาย. (2536). *ครอบครัววงกลางถนน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร.
- สังภูมิ ละออ. (2546). *25 ปีซีไรต์*. กรุงเทพฯ: สยามอินเตอร์บุ๊คส์.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2539). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิก.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู. (2542). *สู่เส้นทางวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- สุदारตน์ เสรีวัฒน์. (2520). *วิวัฒนาการของเรื่องสั้นในเมืองไทยตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. 2475*. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- สุภาวดี พลชนะ, ดวงมน จิตรจำนงค์ และนฤมล กาญจนทัต. (2548). การวิเคราะห์เรื่องสั้นของ วินทร์ เลียววาริณ : อาเพศกำสรวล และสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน. *วารสารสงขลานครินทร์*, 11, 101-102.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2548). *วาทกรรม ภาพแทน และอัตลักษณ์*. เข้าถึงได้จาก <http://www.phd-lit.arts.chula.ac.th/document.htm>.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2541). *ภาพพจน์นั้น...สำคัญไฉน?*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2542). *การประชาสัมพันธ์: ทฤษฎีและปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- อภิชาจ พุกสวัสดิ์. (2556). *การประชาสัมพันธ์เพื่อการสร้างภาพลักษณ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชัน. (2545). *อัญมณีแห่งชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- อัญญรัตน์ นาเมือง. (2553). การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 2 (2), 112-121.
- อัศศิริ ธรรมโชติ. (2539). *ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง* (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ แกรมมี่.
- อารีญา หุตินทะ. (2547). 25 ปีซีไรต์. *ภาษาและหนังสือ*, 35, 201-207.
- อิงอร สุพันธุ์วณิช. (2548). *วิเคราะห์เรื่องสั้นซีไรต์ พ.ศ. 2524 - 2548*. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิรวดี ไตลังคะ. (2543). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภาคผนวก

เรื่องย่อเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์

เรื่องย่อ ในกระแสธารแห่งกาลเวลา ในรวมเรื่องสั้น ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง ของ อัครศิรี ธรรมโชติ

เรื่องราวของครูมี ครูโรงเรียนประชาบาล ที่ตีมีสุรามาสอนลูกศิษย์เสมอ วันหนึ่งครูมีย้อนคิดถึงความหลังที่ตนเองเคยเป็นครูที่ดี มีอุดมการณ์ เพราะเห็นครูของตนเองเมื่อครั้งยังเป็นเด็กเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี ครูมีจึงคิดว่าถ้าเขาเป็นครู เขาจะเป็นครูที่ดี ไม่เป็นเหมือนกับครูของเขา แต่เมื่อครูมีได้มาเป็นครูจริง ๆ ครูมีกลับทำพฤติกรรมเหมือนกับครูของเขาในอดีต และตัดพ้อกับโชคชะตาของตนเองว่าการเป็นครูกลับทำให้ชีวิตของเขาแย่ลง เพราะรัฐบาลไม่ใส่ใจครูในโรงเรียนที่ห่างไกลความเจริญ

เรื่องย่อ เมื่อลมฝนผ่านมา ในรวมเรื่องสั้น ขุนทองเจ้าจะกลับเมื่อฟ้าสว่าง ของ อัครศิรี ธรรมโชติ

เรื่องราวของเด็กในชนบทคนหนึ่งที่ถูกกัด พ่อแม่และครูของเด็กพยายามพาเด็กไปหาหมอ แต่เพราะการเดินทางที่ยากลำบากในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ไม่มีหมอประจำอยู่ในหมู่บ้าน สุดท้ายทำให้เด็กเสียชีวิตระหว่างทาง

เรื่องย่อ ที่นิมมหาวิทยาลัย ในรวมเรื่องสั้น ซอยเดียวกัน ของ วาณิช จรุงกิจอนันต์

เรื่องราวความคิดของอาจารย์คนหนึ่งที่ไม่พอใจกับระบบการศึกษา และบุคลากรในมหาวิทยาลัย เขาจึงได้ตีแผ่เรื่องราวด้านลบของมหาวิทยาลัยที่ได้พบเจอมา และตัดสินใจกลับบ้านที่ต่างจังหวัด

เรื่องย่อ นกเขาไฟ ในรวมเรื่องสั้น ก่อกองทราย ของ ไพฑูรย์ ธีธัญญา

เรื่องราวความเชื่อที่เกี่ยวกับการเลี้ยงนกเขาไฟ โดยตัวละครเอกซึ่งเป็นครูวิทยาศาสตร์เลี้ยงนกเขาไฟไว้ แต่มีลูมาทักว่าจะนำหายนะมาให้ ตัวละครเอกไม่เชื่อ แต่ความโชคร้ายก็เกิดขึ้นจริงจนสุดท้ายตัวละครเอกทนเสียงทัดทานจากคนรอบตัวไม่ได้ จึงสร้างว่าเอานกไปปล่อยแต่แท้จริงแล้วตัวละครเอกกลับจับนกเขาไฟนั้นมากิน

เรื่องย่อ ถ้าผมเป็นพ่อ ในรวมเรื่องสั้น ครอบครัวยกกลางถนน ของ ศิลา โคมฉาย

เรื่องราวของตัวละครเอกที่อยู่ในวัยรุ่น คิดถึงเรื่องราวและสิ่งต่าง ๆ ที่เขาทำ โดยเปรียบเทียบกับยุคสมัยของพ่อว่า เด็กวัยรุ่นไม่วัยยุคสมัยใด ก็มีความคิด และพฤติกรรมที่ไม่แตกต่างกัน

เรื่องย่อ บนถนนโคลีเซียม ในรวมเรื่องสั้น แผ่นดินอื่น ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์

เรื่องราวของเด็กชายคนหนึ่ง มีครอบครัวที่ดี วันหนึ่งเขาได้รู้จักกับถนนโคลีเซียมซึ่งเต็มไปด้วยสิ่งเสื่อมโทรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโสเภณี อบายมุขต่าง ๆ หนึ่งในนั้นคือเรื่องราวของครูผู้ซึ่งหลงใหลโสเภณีจนถูกไล่ออกจากงาน แต่ในปัจจุบันถนนสายนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว

เรื่องย่อ บ้านเกิด ในรวมเรื่องสั้น แผ่นดินอื่น ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์

เรื่องราวในวัยเด็กของเด็กหนุ่มที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายตามแบบชาวบ้านทั่วไป บ้านของเขามีความสุขมาก แต่เมื่อมีทหารเข้ามา พ่อของเขากับครูสว่างก็กลายเป็นนักปฏิวัติ จากนั้นเมื่อพ่อเสียชีวิต พี่ชายก็กลายเป็นนักปฏิวัติไปอีกคน

เรื่องย่อ แมวแห่งบูเกะกรือซอ ในรวมเรื่องสั้น แผ่นดินอื่น ของ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์

เรื่องราวของตำรวจตระเวนชายแดนที่ถูกส่งไปคุ้มครองครูโรงเรียนประถมที่หมู่บ้านบูเกะกรือซอ เชียงเทือกเขาสันกาลาคีรี อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส ซึ่งต่อมาครูพาริตาหนึ่งในครูที่สอนอยู่ในหมู่บ้านเสียชีวิต ทำให้ทหารต้องเข้ามาเคลียร์พื้นที่บนเทือกเขาและปิดล้อมหมู่บ้าน

เรื่องย่อ คำให้การ ในรวมเรื่องสั้น สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ของ วินทร์ เลียววาริณ

เรื่องราวคำให้การของผู้ต้องหาคดีหลอกหลวงผู้อื่น แสดงให้เห็นว่า เขาทำทุกสิ่งเพื่อเอาตัวรอด และเป็นการปรับตัวให้อยู่ได้ในสังคมที่มีแต่ความหลอกหลวงนี้

เรื่องย่อ ยี่สิบปีหลัง ในรวมเรื่องสั้น สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ของ วินทร์ เลียววาริณ

เรื่องราวแบ่งเรื่องออกเป็นสองช่วง ช่วงแรกเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึงครูหนุ่มคนหนึ่งที่ยื่นจบแล้วจะไปสอนหนังสือในชนบท ครูหนุ่มได้เจอกับชายคนหนึ่งบนรถไฟและพูดคุยกันเรื่องชีวิตของครูหนุ่มและชายคนนั้น จากนั้นช่วงที่สองเป็นเรื่องราวยาวระหว่างบรรณาธิการกับผู้เขียนเรื่องสั้น ทั้งสองน่าจะคุยเกี่ยวกับความหลังในอดีตและเรื่องสั้นที่ชายคนนั้นเขียนขึ้น

เรื่องย่อ วรรณกรรม 48 ชั่วโมง ในรวมเรื่องสั้น สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ของ วินทร์ เลียววาริณ

เรื่องสั้นที่เล่าถึง งานชุมนุมนักเขียนวงการวรรณกรรม ที่มีใจเริงเข้ามาจับนักเขียนเป็นตัวประกันเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลและผู้คนสนใจวงการวรรณกรรมให้มากขึ้น ในขณะที่ตัวละครเอกถูกจับเป็นตัวประกันก็ได้คิดถึงเรื่องราวในอดีตของตนเมื่อครั้งยังมีอุดมการณ์ในการเขียนหนังสือ

เรื่องย่อ ตุ๊กตา ในรวมเรื่องสั้น สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ของ วินทร์ เลียววาริณ

เรื่องสั้นที่เล่าถึงเรื่องราวความคิดหญิงสาวคนหนึ่งที่เกิดมามีความคิดเหมือนเด็ก สมองของเธอไม่ได้โตตามวัยและร่างกาย เธอจึงถูกคนอื่นเอาเปรียบและลวงไปข่มขืน โดยที่เธอไม่รู้ว่าเป็นอะไรกับเธอ เธอต้องทำแท้งถึงสามครั้ง เธอไม่เข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวเธอเลย เธอจึงเกิดคำถามขึ้นมากมายในจิตใจ

เรื่องย่อ เซ็งเม้ง ในรวมเรื่องสั้น สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ของ วินทร์ เลียววาริณ

เรื่องราวของตัวละครเอกที่มีเชื้อสายจีนมาจากเซ็งเม้งในครอบครัว และนี่ก็ไปถึงอดีตของครอบครัวตนเอง ที่มีชีวิตแบบคนเชื้อสายจีนที่เข้ามาดำรงชีวิตอยู่ในประเทศไทย และมีการปราบปรามคอมมิวนิสต์ขึ้นในยุคสมัยนั้น

เรื่องย่อ เพชฌฆาต ในรวมเรื่องสั้น สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ของ วินทร์ เลียววาริณ

เรื่องราวเกี่ยวกับเพชฌฆาต กับนักโทษประหารที่ผลัดกันเล่าเรื่องการฆ่าคนของแต่ละฝ่าย ฝ่ายเพชฌฆาตเล่าถึงเรื่องราวในอดีตที่เขาเคยอยู่ในโรงเรียนฝึกทหาร จนต้องออกรบกับทหารด้วยกันเอง สมัยปราบปรามคอมมิวนิสต์ ส่วนนักโทษประหารก็เล่าเรื่องที่ตนฆ่าคนแต่ละคนเพียงเพราะอยากฆ่าเท่านั้น

เรื่องย่อ ตามตาต้องใจ ในรวมเรื่องสั้น ความน่าจะเป็น ของ ปราบดา หยุ่น

เรื่องสั้นที่เล่าถึง ความคิดของเด็กหญิงต้องใจที่มีต่อสิ่งรอบตัว แนวคิดส่วนใหญ่ของเด็กหญิงต้องใจจะแตกต่างจากแนวความคิดของคนทั่วไป มีความคิดที่แปลก และคิดนอกกรอบตลอดเวลา

เรื่องย่อ แก้อัฒนตรี ในรวมเรื่องสั้น เจ้าหญิง ของ บินหลา สันกาลาศีรี

เรื่องสั้นที่เล่าถึง ความคิดของแก้อัฒนตรีที่ถูกครูใหญ่ซื้อไปทำเป็นแก้อัฒนตรี ตอนแรกแก้อัฒนตรีใจมากแต่ต่อมาเมื่อเห็นการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันของเด็ก ๆ เพื่อเอาชนะการแข่งขัน มันจึงเปลี่ยนความคิด ต่อมามันถูกนำไปทิ้งเพราะแก้อัฒนตรีทรุดโทรมมาก จึงมีเด็กคนหนึ่งที่ไม่เคยชนะการแข่งขันแก้อัฒนตรีนำมามันกลับมาใช้งาน และทำให้แก้อัฒนตรีมีความสุขอีกครั้ง

เรื่องย่อ ลูกหามกับสามสหาย ในรวมเรื่องสั้น เจ้าหญิง ของ บินหลา สันกาลาศีรี

เรื่องสั้นที่เล่าถึง เจ้าหญิงถูกพญางูเจ็ดตัวจับไป พระราชาหาผู้อาสาไปปราบพญางู ทุกคณะที่มาอาสาพ่ายแพ้กลับมาต่อมามีคณะ "ลูกหาม" มาอาสาปราบพญางู ซึ่งถูกขัดทานจากชาวบ้าน เพราะไม่น่าจะมีความเก่งกาจและชนะพญางูได้ แต่สุดท้ายคณะลูกหามก็สามารถชนะพญางูได้เป็นผลสำเร็จ

เรื่องย่อ เพลงชาติไทย ในรวมเรื่องสั้น เราหลงลืมอะไรบางอย่าง ของ วัชร สุธจะสารสิน

เรื่องสั้นที่เล่าถึง เรื่องราว 2 เหตุการณ์ เหตุการณ์ที่ 1 ตัวละครเอกซึ่งเป็นศิษย์เก่าเข้าไปในสถานศึกษาและไม่ได้ยื่นตรงเคารพธงชาติ อาจารย์ในมหาวิทยาลัยจึงเข้ามาตำหนิ ส่วนเหตุการณ์ที่ 2 เป็นเหตุการณ์ในตลาดสดที่มีตำรวจคอยคุมเข้มให้ทุกคนเคารพธงชาติ

เรื่องย่อ วาแสงแห่งศรัทธา ในรวมเรื่องสั้น เราหลงลืมอะไรบางอย่าง ของ วัชร สุธจะสารสิน

เป็นเรื่องสั้นที่กล่าวถึงอาจารย์พงศ์จันทร์ ซึ่งเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยสอนการเมืองการปกครอง เขากำลังเดินทางกลับบ้านเพื่อมาเลือกตั้ง เป็นหนึ่งคะแนนเสียงให้กับพ่อ เพราะพ่อของเขาเป็นนักการเมืองท้องถิ่น ระหว่างเดินทางเขานึกย้อนไปถึงเรื่องราวเมื่อ 4 ปีก่อนที่เขาเพิ่งเรียนจบ เขาเคยช่วยพ่อหาเสียงครั้งแรก เขาใช้แนวคิดทฤษฎีสถิติศาสตร์ และความศรัทธาในแนวทางประชาธิปไตยหาเสียงได้อย่างยอดเยี่ยม มีเสียงตอบรับจากประชาชนจนสร้างความมั่นใจมาก แต่ผลกลับตรงกันข้ามคู่แข่งที่ทุจริตในการเลือกตั้ง ชนะการเลือกตั้ง ทั้งตัวเขา ที่มงาน และพ่อกลับสิ้นศรัทธา จนพ่อกลับมา

เลือกตั้งใหม่ในครั้งที่สอง เขาก็ระวางในพฤติกรรมของพ่อกลัวว่าพ่อจะทุจริตการเลือกตั้ง แต่เมื่อพ่อชนะการเลือกตั้งและบอกกับเขาว่า พ่อนำยุทธวิธีที่เขาเคยใช้หาเสียงเมื่อสี่ปีก่อนมาใช้อีกครั้ง ปิดจุดอ่อนตัวเอง คอยระวังไม่ให้ฝั่งตรงข้ามใช้วิธีทุจริตได้ เขาก็มองเห็นความหวังกับการเมืองไทยอีกครั้งหนึ่ง

เรื่องย่อ ฟ้าเดียวกัน ในรวมเรื่องสั้น เราหลงลืมอะไรบางอย่าง ของ วัชระ สุจะสารสิน
เรื่องราวเกี่ยวกับตัวละครเอกชื่อฟ้าเดียวกันเล่าถึงพ่อของเขาที่เคยเป็นอดีตนักปฏิวัติ แต่ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย แต่พ่อไม่เคยทิ้งบทบาทของการเป็นนักปฏิวัติที่ตนเองภาคภูมิใจ ยึดติดอยู่กับอดีตที่ตนเองเป็นวีรบุรุษจนลืมสนใจสิ่งรอบตัว

เรื่องย่อ คล้ายว่าเริ่มจากฝน ในรวมเรื่องสั้น แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ ของ จเด็จ กำจรเดช
เรื่องสั้นที่เล่าถึง เรื่องราวของ ตัวละครเอกคือ ธง ซึ่งเป็นเด็กชาวไทยที่เพิ่งเริ่มเปิดใจเป็นเพื่อนกับเด็กอีกคนหนึ่งชื่อฮะตูเป็นคนมอญ ต่อมาพี่ชายของฮะตุนำอาหารมอญมาปิดล้อมโรงเรียนและจับตัวละครเอกเป็นตัวประกัน ฮะตูพยายามช่วยเหลือธง สุดท้ายฮะตูก็ต้องเสียชีวิตลง

เรื่องย่อ แม่ทัพตายแล้ว ในรวมเรื่องสั้น แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ ของ จเด็จ กำจรเดช
เล่าถึงเพื่อนกลุ่มหนึ่งที่เล่นเกมปฏิวัติด้วยกัน ทำให้ย้อนคิดไปถึงตอนพวกเขาเป็นนักปฏิวัติกันจริง ๆ ในช่วง 14 ตุลาคม 2516 เมื่อกลับมามองปัจจุบันการเป็นนักปฏิวัติกลายเป็นเกมไปเสียแล้ว และเพื่อนในเกมบางคนก็มัวแต่ติดเกมนี้จนใช้ชีวิตในปัจจุบันไม่ได้

เรื่องย่อ นาฏกรรมแห่งไฟ ในรวมเรื่องสั้น แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ ของ จเด็จ กำจรเดช
เรื่องสั้นที่เล่าถึง เรื่องราวของหนุ่มสาวคู่หนึ่งที่ไปดูละครเวที เรื่องราวในละครเวทีเป็นเรื่องราวของตัวละครแต่ละตัวที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งในองก์แรกจะกล่าวถึงครุพรที่กำลังจะมีลูก แต่ครุพรกลัวว่าลูกของตนจะออกมาน่าเกลียด จึงได้ทำตามความเชื่อต่าง ๆ จนสุดท้ายครุพรประสบอุบัติเหตุ ทำให้พิการ และตาบอด

เรื่องย่อ ดวงตาที่สาม ในรวมเรื่องสั้น อสรพิษ ของ แคนอร์ญู แสงทอง
เรื่องสั้นที่เล่าถึง เรื่องราวของหญิงสาวคนหนึ่งชื่อ อติवासน์ ภควัต เธอมีดวงตาที่พิการแต่กำเนิด เป็นเด็กกำพร้า แต่ไม่ยอมแพ้ต่อความพิการของตนเองจนเรียนจบเป็นอาจารย์สาว และกำลังจะผ่าตัดดวงตาด้วยความช่วยเหลือของชายหนุ่มที่รักเธอ แต่เขาหลอกเธอว่าเขาเป็นชายที่พิการหน้าตาอัปลักษณ์ เขาขอว่าเมื่อเธอผ่าตัดตาประสบความสำเร็จและได้เห็นรูปลักษณ์ที่แท้จริงของเขาแล้วช่วยให้คำตอบว่าจะแต่งงานกับเขาหรือไม่ สุดท้ายเธอตกลงแต่งงานกับเขา และเธอก็ได้ทราบความจริงว่าเขาไม่ได้อัปลักษณ์และพิการแต่อย่างใด